

ס פ ר

ויאמר עזרא

זה הספר דרשות ורמזים אשר חרשתי
בעניי בחמלת ה' עלי ודרשתי אותם בס'ד
בקה"ר פה העיר הזאת נעמי דמשק יע"א.

אנכי הדל באלפי

הצעיר עזרא הכהן מראב ס"ט.

בן לא"א ה"ה

כמהר"ר אליהו הכהן מראב ס"ט.

נ ד פ ס

פעה"ק ירושלם תובב"א.

שנת תרע"ד לפ"ק.

בדפוס לעווי ושותפיו הי"ו.

שְׁמוּאֵל

רֵאִיתִי אֲלֹדִים עוֹלִים דְּרִז"ל שֶׁהָיָה עִמּוֹ מִרְע"ה כְּדֵי לַעֲמֹד עִמּוֹ בְּדִין. וְרָבִים תַּמְהוֹ דְּמֵאִי שִׁיאֲטִיָּה דְּמִרְע"ה עִמּוֹ יוֹתֵר מִשְׁאֵר לְדִיקִים שְׁעָבְרוּ וְכָל אֶחָד פִּי' אֲשֶׁר חָנְנוּ' וְגַם אֲנִי אֶעֱח"ל בְּס"ד דִּהְיֶה נֹדֵעַ דְּכַשְׁלָה ה' לְשִׁמּוּאֵל לְמִשׁוֹחַ אֶת דּוֹד בְּשִׁמ"ה לְמֶלֶךְ אֲמ"ל שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶךְ וְשָׁמַע שְׁאוֹל וְהִרְגִּי וְרִז"ל הִקְשֹׁ ע"ז אֵיךְ אֲמַר שְׁמוּאֵל בֶּן מֵאָחָר שֶׁהוּא שְׁלִיחַ מֵאֲחֵי ית' וְקִי"ל שְׁלוּחֵי מַלְאָכָה חֹנְקִים וְחִי' הֵיכָל דְּקָבִיעַ הַיִּזְקָא שְׁאִי. וְכֵן מֵלִינוּ בְּמִרְע"ה כַּשְׁלָחוּ הָאֱלֹהִים אֶלֶל פִּרְעֹה לְהוֹלִיךָ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם פָּחַד מִפְּרִיעָה שְׁלֵל יִהְיֶה וְסִירָב בְּשִׁלְחוֹתוֹ ש"מ. כְּמֵלֵךְ דְּמִרְע"ה וְשְׁמוּאֵל הֵם שְׂוִים בְּדָב"ז דְּסִרְבוּ בְּשִׁש"מ וְטַעֲמִייהוּ דְּהֵיכָל דְּקָבִיעַ הַיִּזְקָא שְׁאִי. לְכֵן כַּשְׁבַּעְלָה אֲדָם רָחֵם לְהוֹלִיךָ אֶת שְׁמוּאֵל פָּחַד שְׁמָא מוֹתָבַע לְדִין וְיֹדַע בְּעַלְמוֹ שְׁאִין צִידוֹ עוֹן אֲשֶׁר חָטָא כ"א מֵאִי דְּסִירָב בְּשִׁש"מ וְאֲמַר אֵיךְ אֵלֶךְ וְשָׁמַע שְׁאוֹל וְהִרְגִּי וְסִבֵּר בְּדַעְתּוֹ שְׁמָא ב"ד ש"מ לֹא נִיח"ל בְּהֵאִי חִי' דְּהֵיכָל דְּקָבִיעַ הַיִּזְקָא שְׁאִי וְרַזִּים לְהַעֲנִישׁוֹ. לְזֶה הֵלֶךְ לְהַצִּיָּא עִמּוֹ אֶת מִרְע"ה דְּהוּא ג"כ נִכְשַׁל בְּזֶה ח"ו בְּמֵאִי דְּסִירָב בְּשִׁש"מ וְאֲמַר מֵאִי דְּחִירָךְ עַל עַלְמוֹ יִתּוֹרֵךְ בּוֹ ג"כ עַלְיוֹ דְּשִׁקּוּלִים הֵם וְיִבְחֹאוּ שְׁנֵיהֶם וְלַע"ד כ"ל נִכּוֹן :

מִגְלַת אֶסְתֵּר

וְתַהֲיִי אֶסְתֵּר נֹשֶׂאֶת חַן בְּעֵינֵי כָל רֹאשֵׁיהָ. שְׁמַעְתִּי מִה"ר מִנְחֵם מֵעֵרְבִי יל"ו שֶׁפִּי' בְּזֶה דָּשָׁם הוּיָהּ ב"ה יֵשׁ בּוֹ ד' בְּחִינּוֹת עֶסֶם"ב וְכָל אֶחָד מִשְׁמוֹת עֶסֶם"ב הֵנ"ל נֶתָן לְאֶסְתֵּר אֶת אֶחָד מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְהַגְבִּיר הַחֲסִדִּים עֲלֶיהָ וּלְהַמְחִיק הַדִּינִין שֶׁהֵם הַגְּבוּרֹת. דְּהֵיכָן שֶׁ ע"ב נֶתָן לָהּ מִמֶּנּוּ אֶת יו"ד מִלֵּאלָה מִנִּין כ' וְשֶׁם ס"ג נֶתָן לָהּ אֶת ה"י מִלֵּאלָה מִנִּין ט"ו וְשֶׁם מ"ה נֶתָן לָהּ אֶת וּא"ו מִלֵּאלָה מִנִּין י"ג וְשֶׁם ב"ן נֶתָן לָהּ מִמֶּנּוּ ה"ה מִלֵּאלָה שְׁעוֹלִים עֲשֶׂה שְׁעוֹלִים בֵּין הַכָּל הוּיָהּ מִלֵּאלָה וּבְגִמְע' ח"ן וְאִזִּי מִתְקַה הַגְּבוּרֹת שֶׁהֵם רִי"ו. וְזֶהוּ וְתַהֲיִי אֶסְתֵּר נֹשֶׂאֶת ח"ן בְּעֵינֵי כָל רֹאשֵׁיהָ גִמְע' רִי"ו שְׁמַתְקָה אֶתֶּם עַבְדִּי יל"ו. וְלַע"ד דְּזֶהוּ הַרְמוֹ מִשְׁה"פ וְיֵהִי כְּרֹאִית הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה נֹשֶׂאֶת ח"ן בְּעֵינֵי דַע"י הַח"ן הֵנ"ל מִיתְקַה הַדִּינִין אֲשֶׁר הֵם אֲלֵל. וְז"ר ג"כ מ"ש אֶסְתֵּר לֹא אֵם עַל הַמֶּלֶךְ עוֹב וְאֵם מִלֵּאלָה ח"ן לְפָנָיו יִכְחַצ לְהַשִּׁיב אֶת הַסְּפָרִים וְכו' מֵאֲחֵר שְׁנַתְמַחְקוּ הַדִּינִין. גַּם בְּזִי"ו כַּה"פ אֵשֶׁת חַן תִּתְּמִיךְ כְּבוֹד :

וַיְבֹרֶךְ בְּעֵינָיו לְשַׁלּוֹחַ בְּמִרְדְּכִי לְבָדוֹ כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עַם מִרְדְּכִי וַיִּבְרַק הַמֶּן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים. יל"ד מֵהוּ זֶה נִתְּנָה טַעַם דְּכַשְׁבִּיל שֶׁהִגִּידוּ לוֹ אֶת עַם מִרְדְּכִי בִּיקָשׁ לְהַשְׁמִיד כָּל הַיְּהוּדִים הִיָּה דִּי לְהַשְׁמִיד אִיתּוֹ וְאֵת זֶרְעוֹ וְשִׁבְעוֹ. הָאוֹמֵס יל"ל דְּבִש"ס אֲמַר ע"פ אִישׁ יְהוּדִי וְכו' בֶּן קִישׁ אִישׁ יִמִּינִי דִּהְקָשׁוּ דְּקָרָא קְאָמַר אִישׁ יְהוּדִי דְּמִיְהוּדָה קָאֲתִי וְקָרִי לִיָּה אִישׁ יִמִּינִי

יְמֵי דַמְצִימִין קָאָתִי וְתִירְלוּ אִם אֲמוּ מִיֵּאוּדָה אֲבִי מַצְמִימִין וְאִם אֲבִי מִיֵּהוּדָה אֲמוּ מַצְמִימִין. הֵיִינוּ לַעֲוֹלָם מִתְרוֹוִיָּהּ קָאָתִי אֲךָ הַסֶּפֶק הוּא בְּאֲבִי וְאֲמוּ אִיזָה מֵהֶם מִיֵּאוּדָה וְאִיזָה מֵהֶם מַצְמִימִין וְלִכֵּן כִּינָה אוֹתוֹ עַל שְׂמִיָּהֶם. וְהִגֵּם דְּבַעֲלָמָא קִ"ל דְּזָרַע הָאֵב קָרוּי זָרַע וְלֹא זָרַע הָאֵם דְּלַמְשַׁפְּחוֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם כְּתִיב ה"ד הֵיכָא שְׂהוּא וְדֹאִי דְאֲבִי אֲתִי מִשְׁבַּט פ' אִיזִי שְׂדִיקָן לִיה בְּתָר אוֹתוֹ הַשְּׁבַט שֶׁל אֲבִי וְלֹא חִיִּישִׁיקִין לִזְרַע הָאֵם. מִשְׁא"כ הֵיכָא דְאֵיכָא סֶפֶק בְּאֲבִי אִם הוּא מִשְׁבַּט זֶה אֲתִי אוּ מִשְׁבַּט זֶה אֲתִי אִיזִי מִתְכַּנֶּה ע"ש שְׂמִיָּהֶם. וְכִזְר יָדוּעַ דְּבַסוּף בֵּית רֵאשֹׁן גְּלוּ יו"ד שְׁבָטִים לְלַחֲלַח וְתַצֹּר וְלֹא גִשָּׁר כ"א שְׁבַט יֵאוּדָה וְצִימִין וּמַעַם מִזְעָר מִשְׁאֵר שְׁבָטִים וְנִחְרַצְּ הַבֵּית בִּימֵיהֶם וְגָלוּ לְבָבֵל וְלִכֵּן הֵן עָתִידָא בְּבָל דְּלֹא רָלָה מִרְדְּכִי לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְהֶמֶן וְיִמְלֹא הֶמֶן חִימָה עַלָּה בְּדַעְתּוֹ לְהַכְרִית אוֹתוֹ וְאֵת זָרַעוֹ וְאֵת שְׁבָטוֹ רָחָה שְׂהוּא מִתְכַּנֶּה ע"ש יֵאוּדָה וְצִימִין וְאִינוּ מְצוּרֵר זָרַע הָאֵב שֶׁלֹּא אִם מִיֵּאוּדָה קָאָתִי אוּ מַצְמִימִין קָאָתִי וְשִׁי הַשְּׁבָטִים יֵאוּדָה וְצִימִין הֵם שְׁנֵשְׁאָרוֹ אַחֵר גְּלוּת יו"ד הַשְּׁבָטִים וְהֵם הִיוּ הַעֵיִקֵר לִכֵּן רָלָה הֶמֶן לֵאמֹר אֵת כָּל הַיְּהוּדִים שְׁעִי"כ יֵאָבֵד שְׁבָטוֹ וְזָרַעוֹ. וּז"ל כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֵת עַם מִרְדְּכִי ר"ל דְּקָאָתִי מִשְׁבַּט יֵאוּדָה וְצִימִין אֲךָ אִינוּ מְצוּרֵר זָרַע אֲבִי מֵאִיזָה שְׁבַט מִשְׂמִיָּהֶם הוּא בָּא וְהֶמֶן יֵשׁ"ו רֹלָה לְהַכְרִיתוֹ וְאֵת שְׁבָטוֹ לִכֵּן וַיִּבְקֶשׁ הֶמֶן לְהַשְׁמִיד אֵת כָּל הַיְּהוּדִים דְּבִזָּה מִמֶּנּוּ נִכְרַת הוּא וְזָרַעוֹ וְשְׁבָטוֹ:

יֵשְׁנֻ עַם אֶחָד וְגו'. יל"פ כה"פ במ"ש מוהרמ"ג ז"ל בם' דברי מרדכי דט"ל בשם ר"א ז"ל דתי' לחקירה דאין זכו ישר' לז"י מאחר דש"מ בהע"ל שתי' בשם הרז"ב ז"ל דדוקא שבר פעולת מלוא הוא דליכא בה"ע אכל שבר בעלה איכא בה"ע וגתן להם א"י בשבר בעלה דהיינו שבת. וזוהי פי' הוא ז"ל כו' מדרש אמרה כנ"י לפני הקב"ה כיון שאני בגלות צדין הוא שלא אשמור את השבת. גם מדרש שחקו על משצתיה שהיו ישר' שובתין בשצותות ויו"ט ושומטין בשציעית והיו אוה"ע משחקים עליהם ואומרים שוטים בארלכס לא שמטתם ולא שמרתם שבת ועבשו בגולה תשמעו ותשמרו שבת. דר"ל דבהיותם בארלכס שצדין הו"ל לשבות בשבת ובשציעית כי היכי דתיקום ארעא צידייהו בשכר הבעלה והם לא כן עשו עד שניטלה מהם. ובאין בגולה ישתחו וישמטו אתמהא דכל בתר איפכא קא אזלי ולכן קראום שוטים דעושים להיפך וכו' ע"ש. וזהו הלה"ר דסיפר המן הרשע לאחשורוש דקאמר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים וגו' ואת דתי המלך אינס עושים ואמרו בחרגוס דמפקי לשתא בשעה"י פה"י ר"ל שבת היום פסח היום דכונתו היא בזה שתפס שצותות ויו"ט להעיל דופי בישר' לספר עליהם לה"ר באזני אחשורוש שהם כל כונתם למרוד בו וראויים להריגה שהדי כשהיו בארלכס שמהראוי הוא להם לשבות בשצותות ובחגים ומועדים כי היכי דתיקום ארעא צידייהו בשכר הבעלה והם לא כן עשו עד שניטלה מהם והלכו בגולה. עבשו שהם מפוזרים ומפורדים בגולה בין העמים בכל מדינות מלכותך הם מפקי לשתא בשעה"י פה"י שבת היום פסח היום שהם אומרים בשומרים שצותות ויו"ט מה שאינו ראוי להם דכל בתר איפכא אין זה כ"א רוע לב כדי למרוד במלכות ואת דתי המלך אינס עושים והם חייבים מיתה בזה ולכן למלך אין שום להניחם שיהיה להם מנוחה כזה הם על המלך עוב יכתב לאחדם:

אז יל"פ במאי דקי"ל המוכר עבדו לגוי ילא לחירות וכו' ועיין בס' דרש אברהם בקונע' מראה אדם מע' מ' אות כ"ט מ"ש בזה. וזהו ישנו עם אחד מפורד ומפורד בין העמים היינו דמכרו לגוי ולחו"ל דתרחי לריעותא בכל מדינות מלכותך דדינא הוי דילאו לחירות מתח"י רבם ואינם מחוייבים עוד לעבדו לרבם הראשון ופטורים הם מחו' ומלות. ולזה אתמהא ודחיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אי"ע אין זה אלא אפקירותא במלך ולכן אין שום להגיחם וכו' :

הבסך נתון לך והעם לעשות זו כט"ז. מה שאמר הכסף נתון בלשון מתנה מה שאינו כן משפט הלשון דהיל"ל מחול לך. אפשר דבא לרמוז להא דקי"ל הרוגי מלכות נכסיהם למלך. ומאחר שהוא גומר בדעתו ליתן רשות להורגם והוא היה שוגא אותם יותר מהמן לז"א הכסף נתון לך בלשון מתנה והעם לעשות זו כט"ז היינו שיהרגו אותם ויקח נכסיהם לעלמו והוא מתנה מחדש. ויל"פ בזה דברי רש"י ז"ל דכתב ואת פרשת הכסף פי' הכסף ע"כ דמלבד פשטיה דקרא הוא דרולה להגיד לה על מה שרולה המן לשקול וכו'. עוד זה רולה להגיד לה על גודל הער שמגיע דלאחשורוש נתן במתנה ג"כ מחדש נכסיהם להמן מרוב שנאתו עמהם. וזהו שאמר רש"י ז"ל ואת פרשת הכסף פי' הכסף. ר"ל דשלה לומר ולבאר לה דבר זה בפירוש תיבת הכסף נתון לך שהוא נתון מתנה מחדש :

עוד יל"פ כו' דברי רש"י ז"ל במ"ש ה' קה"י אלזעלי ז"ל בכו' הפ' ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול וגו' ואת פתשגן כתב הדת אשר נתן בשושן להשמידם נתן לו להראות את אסתר ולהגיד לה. דיל"ד תיבת אשר נתן בשושן יתר. גם ולהגיד לה יתר. ופי' במ"ש ה' גלות יעקב בשם מוהר"ן רזליו ז"ל במ"ש במד' נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו בספק להשמיד ולהרוג. דהוק"ל דאין קאמר בספק דהא קרא כתיב להשמיד להרוג טף ונשים ביום אחד. ותי' במשז"ל דסקלי המן היו בשביל ס"ר מישר' שהיה עולה מחלית לכל אחד. וידוע שהיו ישר' ס"ר לבד מנשים וטף וא"כ נמצא שלא שאל מאחשורוש אלא להרוג לאנשים ולא לנשים. וא"כ כשאמ"ל והעם לעשות זו כטו"ז הוא דוקא לאנשים כמו ששאל ממנו והוא הוסיף מדיליה טף ונשים. ואם יהיה מערער בדבר אפשר שיאמר אחשורוש שאין הנשים בכלל ומשז"ה אמר בספק שאם יהיה מערער אפשר שיטלו הנשים עכ"ד. ולפי"ד פי' הקה"י ז"ל שהמן לא שת לבו גם בשושן ליתן דת להשמיד גם הנשים וטף אלא בשושן נתן לאנשים לבד ולשאר המקומות כתב להשמיד גם הנשים והטף. וז"ל וגשלוח ספרים וגו' להשמיד להרוג אף טף ונשים והדת ניתנה בשושן הצירה כלו' בשושן ניתן הדת לאנשים בלבד משום שנתירא. וזהו פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול מה שנתן הוא שקלים כנגד ס"ר ואין הנשים בכלל לכן נתן להראות את פתשגן כתב הדת שהוא מה ששלה אל כל מדינות מלכותו והיו הנשים בכלל. גם נתן מה שנתן בשושן שלא היו הנשים בכלל להגיד שצדתי גזירות הללו דסתרי אהדדי תבוא אל המלך וגם המלך לא גזר אלא לאנשים וצטענה זאת הוא מורד במלכות עכ"ד. ולע"ד דבזו"ו מ"ש אסתר לאחשורוש כי נמכרנו אני ועמי ר"ל שאני שמכלל הנשים נמכרנו אני ועמי דגם הנשים כללם בכלל הגזירה להשמיד להרוג. ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי שאין קפידא כ"כ

כ"כ אם כלל הנשים בכלל הגזירה. משא"כ עכשיו כי אין הלך שיהיה ר"ל הלכה והגזירה של ההריגה אינה שיהיה בכלל המקומות דיש מקומות דהנשים בכלל ויש מקומות שהיה שושן אינם הנשים בכלל דזאת הוכחה שהמן עשה דב"ז מדעתו. לזה אמ"ל אחשורוש מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן. ובז"י כו' מאמר רש"י ז"ל דכתב זאת פרשת הכסף פי' הכסף. היינו דר"ל דהמן רוצה ליתן הכסף בשביל ס"ר מישר' שעולה מחלית לכל אחד דזהו חוץ מהנשים. והוא כתב לאחד גם הנשים אשר בשאר המדינות וזהו היפך מה שרוצה ליתן הכסף למספרם דחצין בדעתה אל מספר הכסף שהוא רוצה ליתן בעדם והוא כנגד ס"ר ישר' וז"ד לאנשים ולא לנשים. וראייה לזה. ואת פתשגן כתב הדת אשר ניתן בשושן שהיה על האנשים לבד יוכיח זה ולכן נתן אותה להראות זיופו :

ויר"ב כה"פ ואלו לעבדים ולשפחות נמכרו החרשתי וגו'. כמ"ש ציומא פ"ב דנענש שאלו משום שמחל ע"כ שגא' ובגי בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבואו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש. וכ' מהרי"א ז"ל צב' שמ"י דקט"ז דמ"ש כמחריש ולא מחריש יובן צב"ש בקידושין דמ"ה בעל מנת שיראה אבא ושחק איבא למ"ד מדשחק אתנוהי אתנחא ואיבא למ"ד הא דשחק מרתה קא רתח. ואמרו שם דאפי' למ"ד מרתה קא רתח ה"ד בדשחק בחדא מילתא אבל בדשחק בחרווייהו כגון שנתקדשה וניסת שלא לדעת אביה ושחק ודאי אתנוהי אתנחא דכולי האי לא שתיק. ואל זה רמוז הקרא דאם היה דבר אחד בלבד שאמרו מה יושיענו זה ושחק לא היה מקום ליענש דאיכ"ל האי דשחק מרתה קא רתח ודעתו לי נקם ושלם. אכן היות חרי מילי אחד מה יושיענו זה שנית ויבואו ולא הביאו לו מנחה כל השומע דשתיק בחרי מילי היה כמחריש ר"ל כדן שתיקה דבעלמא דאמרי' מדשתיק כולי האי אתנוהי אתנחא ולפיכך נענש שמחל. וזהו סובב מאמר מרדכי ה' כפ"ל כ"א החרש חמריש צ' חרישות יש כאן. חדא דנמכרו היא ועמה לעבדים ולשפחות. וסופה נחלה מצוהלת לקנותם להשמיד ולהרוג. דליכא למימר הא דשחק מרתה קא רתח דכולי האי לא שחק ונמלא אוחזת מעשה אביה צידיה שהיה כמחריש ונענש. וז"ל ואת וצית אביך תאבדו ר"ל עונשך כמין עונש של צית אביך שנענש על שהחריש ומהל ע"כ וניטל המלכות ממנו שכן היא המידה שמלך המוחל ע"כ היא סבה שנגטל המלכות ממנו מפני שמעיד על עצמו שאינו כדאי למלוך. ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות כדי שתלצשי בגדי נקם ע"כ המלכות כדי שלא תנטל המלכות ממך כדרך שנטל מצית אביך על שמחל ע"כ עכ"ד. ולע"ד דזהו מ"ש אסתר ואלו לעבדים ולשפחות נמכרו לבד החרשתי. ר"ל דאילו היה כן מילתא חדא לבד דנמכרו לעבדים ולשפחות החרשתי והיתה מתפרשת כונת השתיקה דמרתה קא רתח. משא"כ עכשיו דשתיק רעות הם שרוצה לעשות לעבדים ולשפחות ומוכף גם הוא להשמיד ולהרוג צודאי דליכא למימר בזה דהשתיקה מרתה וכו' דכולי האי לא שחק ואזי אהיה ראיה ליענש ע"ז. ולכן כפלה בדבריה שאמרה כי איכבה אוכל וראיתי צרעה אשר ימלא את עמי היינו מכירה לעבדים ולשפחות. ואיכבה אוכל וראיתי צאצאן מולדתי דהו שתיק רעות ואהיה שותקת דבזה ודאי הוי אתנוהי וכו' ואהיה ראיה לעונש :

צא"א

בא"א יל"פ דהנה איתא ב"ש"ם מגילה שלחא אסתר לחבמים כתובי לדורות שלי לה הלא כתבתי לך שלשים ולא רבעים עד שמלאו לה מקרא כתוב בתורה כתוב זאת זכרון בספר כתוב זאת מ"ש כאן ובמס"ת זכרון מ"ש בנביאים בספר מ"ש במגילה. כתבתי כתוב זאת זכרון מ"ש כאן זכרון מ"ש במס"ת בספר מ"ש בנביאים דברי ר' יאושוע. ר"א המודעי אומר כתוב זאת מ"ש כאן ובמס"ת זכרון מ"ש בנביאים בספר מ"ש במגילה ע"כ. וכמוהר"א למה ז"ל הבי"ד ה' אשד הנחלים בדל"ד פי' בזה כה"פ כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יאושוע פי' ר"א המודעי תיבת בספר היא למחיית המן אחא ולא באזני ישראל שאל ידעו שעתיד המן לימחות יתיאשו מן התשו' ולא יחזרו בתשו' ה"ז כמ"ש מפני מה זימנה אסתר להמן במשחה כדי שלא יאמרו ישר' אחות לנו בבית המלך. לכן ושים באזני יאושוע דוקא ע"כ. ואני בעיני פי' כה"פ הג"ל בדרך הללי והוא דאמ"ל הקב"ה למרע"ה כתוב זאת זכרון בספר הכונה שתעשה זכרון ורמו למחיית המן והיינו כמו שדרש ר"א המודעי כתוב זאת מ"ש כאן ובמס"ת זכרון מ"ש בנביאים בספר מ"ש במגילה. וז"ד שתעשה זה הרמו בספר דוקא ולא תאמר להם לישר' צפירוש שאל ידעו זה אזי יתיאשו שלא יחזרו בתשו'. אלא ושים באזני ר"ל מה שתשים באזניהם ותגלה להם יאושוע כלו' סברת ר' יאושוע דוקא אשר דרש כתוב זאת מ"ש כאן זכרון במס"ת בספר מ"ש בנביאים זהו דוקא שתודיע להם צפי' באזניהם כדי שלא יתיאשו מן התשו'. ואל זה רמו מרדכי ה"ל ושלח ג"י התך לומר לאסתר אל תדמי בגפסך להמלט בית המלך מכל היאודים כ"א החרש תחרישי בעת הזאת כלו' שתדרשי תיבת זאת הכתובה בתו' בפסוק כתוב זאת זכרון שאינה נדרשת אלא על אחת כמ"ש ר' יאושוע וליכא זכר למחיית המן ועי"כ תחרישי. דעי שלא בן האמת אלא תיבת זאת היא רומזה על שתיס כר"א המודעי ויש זכר למחיית המן ורוח והללה יעמוד ליאודים ממקו"א היינו ע"י אחרים. ואת ובית חב"ך תאבדו ומה שזכר לה בית חב"ה היינו לומר שאל תחזיקי בסברתך ותחרישי כמו שבית חב"ה שהוא שאל ע"י שהחריש במחיית זרע עמלק ולא מיחה נאצדה המלכות ממנו בן את חס תחרישי תאבדי ולא יהיה לך זכר כלל. ומי יודע חס לעת כזאת הגעת למלכות שיתקיים מחיית המן על ידך ויגללו ישר' על ידך ותיבת זאת תהיה נדרשת על שתיס כר"א המודעי ותיבת בספר עמ"ש במגילה ויהיה לך זכר עולם. וכמו שרמזו המפ' בפסוק ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה ונכתב בספר היינו דמחיית המן נכתבה ונרמזה בתיבת בספר הכתובה ב"ש מ"מ. והו הכפל של החרש תחריש"י דבא לרמוז לה במילת החרש על שאל שהחריש במחיית אגג זר"ע וגם את תחרישי עתה את ובית חב"ך תאבדו דכמו שאצדה המלכות ממנו עי"ז גם את תאבד המלכות ממך וז"ר הפסוק לקיים את אגרת הפורים שנכתבה מגילת אסתר לדורות משום תיבת זאת הכתובה בתו' שהיא נדרשת גם על מחיית עמלק השמית הכתובה בתורה והו הזאת השנית. ולכן ניתנה מגילת אסתר ליכתב לדורות. ועיין ב"ש אש"ה ז"ל שם בדל"ו שפי' בכה"פ כ"א החרש תחרישי וכו' קרוב לזה ע"ש:

ועיין שם בדל"ד שפי' עפ"י הג"ל כה"פ פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם תכתב זאת לדור אחרון ועם נבדא יהלל יה. היינו שהוא ית' לא ראה לגלות צפי'

ענין מחיית המן בתורה כדי שלא יתיאשו ישראל' מלעשות חסו' בימיו וז"ש תכתב זאת לדור אחרון ודרו"ל לדור אחרון בימי מרדכי ואסתר. והכונה שהוא ית' פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם התפלה והתשו' שעתידי' ישראל' לעשות בימי המן ולכן אמר מר תכתב זאת לדור אחרון שהוא בימי מרדכי שיכתבו מלת זאת סתמית כדי שלא ידעו דאיכא הללה בימי המן. וכ"ת מנ"מ וידעו ישראל' מה שעתיד להיות הללה בימי המן. לז"א ועם נברא יהלל יה דאם ידעו שיש הללה הם מתיאשים מלעשות חפז' ותשו' לכן באה בסתמות ע"ש. ולע"ד דגרמזו מרדכי ואסתר בתיבות דור אחרון דאותיות הראשונות והאחרונות של מרדכי ואסתר הם א"ס ר"י הם צגי' רנ"א ועם כללות הארבעה אותיות הנ"ל הם צגי' רנ"ה במספר אותיות הראשונות והאחרונות של תיבות דור אחרון שהם צגי' רנ"ה :

וַיֹּאמֶר יוֹכָן כֹּה"פ אחת דבר אלד"ים שחיס וז שמעתי כי עז לאלד"ים ולך אדני חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. ויל"ד דמהו האחת ומהו השחים. גם מ"ש ולך ה' חסד על איזה חסד הוא רומז. גם מהו זה נתינת טעם כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. ועם האמור יוכן אחת דבר אלד"ים ר"ל דכתב בתורה כתוב זאת שהיא תיבה אחת ומשמעותה היא רומזת על שחיס שתי מקומות מ"ש כאן ומ"ש במש"ת כדי שיהיה נדרש תיבת צספר על מחיית המן. וכ"ת מדוע עשה ה' ככה דבא הדבר ברמז ובהעלם ולא כתבה בפירוש. לז"א כי עז לאלד"ים ר"ל כדי שיחזרו ישראל' ויעשו חסו' ותפי' ויחזו עז' לאלד"ים ולא יתיאשו מהחשו' לזה בא הענין ברמז. ולא צפי' וזהו מחסדו ית' שעשה כן כדי שלא יתיאשו מהחשו'. והתעוררה התשו' היא געשית ע"י מרדכי שנקרא איש כמ"ש איש יאודי ועשה ה' ככה שבה ברמז ולא צפי' כדי לתן לו שכרו שבה התעוררות התשו' על ידו שזכה להיות מיסוד אבא ויולא ומתגלה מבחוץ בכל ימי הפורים כנודע מדברי הארז"ל. וזהו ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש זה מרדכי כמעשהו להיות כמעשה ו' רמז ליסוד שיחגלה הארתו של מרדכי לחץ בכל ימי הפורים. וז"ר גילו"י מרדכי"י חול"ה יעלו צגי' תמ"ב כמספר תיבת כמעשהו עם הכולל :

אִתָּה במד"ר בשעה ששקל המן יו"ד אלפים ככ"ס לאחד ישראל' ילאת צ"ק ואמרה להמן אלו לא מת משה יפה אמרת עכשיו שמת משה ותלו חותו ואת צגיו על העץ ע"כ. והוא חמוה וכבר דשו ביה המפ' ז"ל וגם אני בעוגיי בדרשותי לשב"ז פירשתי בו כמה אופנים בעזר משדי כיד ה' הטובה עלי. עוד זאת אנכי אדרוש במה שידוע משאז"ל דמרע"ה שנתאוה ליכנס לא"י הוא כדי לקיים מלות התלויות בא"י בפועל ואמ"ל הקב"ה רב לך שרצ טוב הלפון לך אף שאינך מקיים בפועל ע"י שאתה עוסק בחורת כל מלטה ומלטה נחשב לך כאלו אתה מקיים בפועל כמ"ש זאת החו' לעולה וגו' כל העוסק בחורת עולה נחש"ל כאלו הקריב עולה וגו'. ובה פ"י כו' המד' משה חכם אתה ורואה ליכנס לארץ היינו דתלמוד בחורת המלות ובה נחש"ל כאלו מקיים בפועל ע"ע. והנה ישראל' שבאותו הדור ע"י שהם יושבים בגלות רפו ידיהם מעסק החו' יומם ולילה ודוקא היו משכימים ומעריבים בצתי כנסיות ומדרשות וקורין ק"ש שחרית וערבית דבזה יהיה נחשב להם כאלו קיימו קרא

דכתיב והגית בו יומול וכמ"ש בגי' דאפי' לא למד האדם כ"א קרא ק"ש שחרית וערבית
 נחש"ל כאלו קרא בחו' יומול וקיים קרא דכתיב והגית בו וגו' ודכ"ז אסור לאומרו בפני
 ע"ה ואיכא מ"ד דמלוא לאומרו בפני ע"ה. והמן הרשע לא ס"ל כס"ז דנחשכ להס כאלו
 קיימו בפועל והגית בו יומול ע"י ק"ש דשחרית וערבית וכיון שאינם מקיימים בפועל והגית
 בו יומול ורפו ידיהם מה"ת הוא רולא לאבדס. וכמו בזמן זקינו עמלק שעל שרפו ידיהם
 מה"ת בא עליהם עמלק להלחם וכמשה"כ ויסעו מרפידים ויבוא עמלק. וז"ר ויגד לו מרדכי
 את כל אשר קרהו ואז"ל בן צנו של קרהו הוא עמלק דכתיב ביה אשר קרך בדרך. דלכאורה
 יל"ד מהו הגדה של חכמה שיך בזה וגם מה בא לאשמעינן. אלא היינו שבא לאשמעינן דהוא
 איזל בס' זקינו דכמו שזקינו עמלק בא על ישר' להלחם בם בעון שריפו ידיהם מה"ת כן
 עכשיו המן בא עליהם לאבדס בעון זה. ואיכא צמד' אמ"ל אחשורוש להמן הואיל ואתה רולא
 לקחת ממני אותם יאודים שמשכימים ואומרים ה' אחד איני מוכרס לך וכו' ואמ"ל המן
 לאחשורוש כל אותם הדברים היה כשהיה ביהמ"ק קיים והיה הקב"ה ראוי להס וכו' ע"ש.
 היינו דאחשורוש איזל בס"ז דכיון שאומרים ק"ש שחרית וערבית והס יושבים בגלות ואינם
 יכולים לקיים בפועל קרא דלא ימוש סה"ת הזה מפיק והגית בו יומול נחש"ל ע"י ק"ש שו"ע
 כאלו קיימו הקרא דוהגית בפועל ואינם חייבים כליו ולכן אמ"ל איני מוכרס לך. אבל
 המן לא ס"ל ס"ז דנחש"ל כאלו קיימו בפועל ואמ"ל לאחשורוש דכ"ז היה כשהיה ביהמ"ק קיים
 והיה הקב"ה ראוי להס אבל עכשיו שחרב ביהמ"ק והס יושבים בחו"ל ואינו ראוי להס לא
 נאמר ס"ז דנחש"ל כאלו קיימו בפועל קרא דוהגית וכו' ולכן ראוי לאבדס. וז"ש ישנו עס
 אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך היינו בחו"ל ואת דתי המלך מלכו
 ש"ע היינו עסק החו' יומול אינם עושים ולמלך אין שוה להניחם כיון שהס בחו"ל ואינו
 ראוי להס לא נאמר ס"ז דנחש"ל כאלו קיימו בפועל ע"י ק"ש שו"ע. אבל כשתרה טענתו זאת ממאי
 דמלינו צמרע"ה דרלנא ליכנס לא"י לקיים המלות בפועל והוא היה בחו"ל ואמ"ל הקב"ה רב לך רב
 טוב הלפון לך ש"ע עסק החו' נחש"ל כאלו קיימם בפועל. ובז"ו כו' המד' כשאמר המן יכתב
 לאבדס היינו על שרפו ידיהם מה"ת וכומכים על ק"ש שו"ע דאיהו ס"ל דלא אמרי' נחש"ל
 כאלו קיימו בפועל והגית בו יומול. יללח ב"ק ואמ"ל אילו לא מת משה בחו"ל אלא שהיה
 נכנס לא"י כדי לקיים המלות בפועל אזי יפה אמרת דלא אמרי' נחש"ל כאלו קיימו בפועל
 וראויים הס לעונש לאבדס. אבל עכשיו שמת משה בחו"ל שאמרי' דנחש"ל כאלו מקיים
 המלות בפועל גם ישר' ע"י שאומרים ק"ש שו"ע נחש"ל כאלו מקיימים בפועל קרא דוהגית
 בו יומול לא ימוש וגו' ואינם ראויים ליאבד והוא שרולא לאבדס וכלו אותו ואת בניו וגו' :
באו"א יל"פ דהק' מ"ש כת הקודמין בענין אס מוקדס בצריאה עדיף או מאוהר בצריאה
 עדיף דאיהו ע"ס כ"ל דמוק"ע אבל אכן עס בני ישר' ס"ל דמא"ע וראיה לזה ממאי
 דמלינו שהשרה הקב"ה שכי' על ישר' בא"י במקדש והניה למלאכים שגבראו קודס ביום
 שני. וגודע מ"ש מוהר"ר העשל ז"ל דפלוגתא זו אי מוק"ע אי מא"ע תלויה בפ"י הפסוק
 איני אל שדי דים בו שני פי' או איני שאמרתי לאלד'וטי די או איני שאמרתי לעולמי די. דאי
 אמרינן

אמרינן מאוב"ע עכר"ל מאי דחציבה א"י בעיני המקום היינו משום שהיא מאוחרת בצריאת העולם דהתחילה צריאת העולם מהקלות ולבסוף נבראת א"י באמצע העולם. וא"כ בהכרח לפרש פסוק אני אל שדי אני שאמרתי לאלד'ותי די היינו שלא לע"ז בשחוק. מאחר דא"א לפרש אני שאמרתי לעולמי די דלא הי"ל העולם מקום להתרחב יותר עד שיהיה ז"ל לעולמו די כיון שנבראת מהקלות תחילה. ואי אמרי' דמוקב"ע ז"ל דהעולם התחיל צריאתה מהאמצע וא"י נבראת בתחילה קודם והיתה מתרחבת והולכת עד שאמר הקב"ה לעולמו די וכיון שכן אין הוכחה שלא לע"ז. וזה פי' כו' משז"ל וישמע יתרו מה שמועה שמע וזא להנצי"ר קי"ם שמע היינו דבתחי' לא רלה היס ליקרע מלפני משה בטענה דהוא נברא קודם האדם ומוקב"ע ושוב אח"כ נקרע היס מלפני משה דמאוב"ע דיואל מזה דפי' אני אל שדי אני שאמרתי לאלד'ותי די ואין לחלוק כבוד לע"ז כלל אזי שמע כ"ז וזא להנצי"ר ע"ע. ולע"ד דיתפרש בזה ג"כ משז"ל מת"ת שמע וזא להנצי"ר היינו דמאחר שמינו שלא נתן הקב"ה התו' למלאכים שהם נבראו קודם צריאת האדם ונתן התו' לישר' שהם מאוחרים בצריאת מזה מוכח דמאוב"ע ופי' אני אל שדי אני שאמרתי לאלד'ותי די ולכן שמע זה יתרו וזא להנצי"ר. וה' קול שמואל ז"ל ד"ע פי' בזה כו' משז"ל אס נכנסים בגיך לארץ הם מקבלים אלד'ותי וכו' ר"ל שעי"י שישראל הם שרויים על אדמתם ויש השראת שכי' שם עליהם יש הוכחה דמאוב"ע ופי' אני אל שדי אני שאמרתי לאלד'ותי דלא יש אלוה אחר בעולם. ואם אינם נכנסין לארץ להורות דמאוב"ע אזי אין הוכחה לומר אני שאמרתי לאלד'ותי די דיש להם תלות ולומר כס' אוה"ע דמוקב"ע ופי' אני אל שדי אני שאמרתי לעולמי די וליכא הוכחה שלא לע"ז וז"ש ואם אין נכנסין לארץ אין מקבלים אלד'ותי ע"ס. ועפי"ה לעיל דממת"ת שנתנה לישר' שהם מאוחרים בצריאת מזה מוכח דמאוב"ע יובן כה"פ לו חבמו ישכילו זאת ר"ל דמהתורה שנקראת זאת כדכתיב וזאת התורה שניתנה להם ולא להמלאכים יבינו לאחריתם לאחרית'ם דייקא דעל שהם מאוחרים בצריאת ומאוב"ע נתתי להם התו' ולא להמלאכים המוקדמים בצריאת דמזה נר' דפי' אני אל שדי אני הוא שאמרתי לאלד'ותי די. וזהו משז"ל צמד' נאה היה לאבותינו לקבל התו' ולומר נו"ג שמא היה נאה להם לומר אלה אלד'יך ישראל ע"כ והוא מובן עפ"י הג"ל. ועפי"ד הקו"ש ז"ל הג"ל יובן כה"פ ואחשבה לדעת זא"ת ר"ל זאת שהיא התו' מדוע ניתנה לישר' ולא להמלאכים עמל הוא בעיני עד אבוא אל מקדשי אל וראיתי שיש שם השראת השכי' דמזה מוכח דמאוב"ע אזי אבינה לאחרית'ם אחריתם דייקא שעל שהם מאוחרים בצריאת ומאוב"ע לכן ניתנה התו' לישר' ולא למלאכים. וז"ר כה"פ כי אגבי וכו' ואחם עוזרים את הירדן וירשתם את הארץ הטובה הזאת ושם תראו השראת השכי' דמינה מוכח דמאוב"ע לכן השמרו לכם וכו' ועשיתם לכם פסל וכו'. גם זהו משה"כ ביאושוע ואחן לכס ארץ אשר לא יגעת בה וכו' ועתה יראו את ה' ועבדו אותו והסירו את אלד'י הגבר וגו' ויען העם ויאמר תלילה לנו מעוזב את ה' וגו'. וכמה פסוקים יתפרשו עד"ז :

עו"ג מ"ש המפ' ז"ל דמאי דסירב מרע"ה בשליחותו ש"מ הוא משום שרלה לחלוק כבוד לאהרן אחיו הגדול ממנו והקודם אליו ואמר שלח נא ביד תשלח וע"כ סירב

בשש"מ ונענש ע"ז שנגזר עליו שלא יכנס לארץ ואמ"ל עתה תראה ואז"ל עתה תראה ולא במלחמה ל"א מלכים. ואפשר דהט' דנענש ע"ז משום כדי שלא יתלו עלמס העושים באילן גדול לומר דמוקצ"ע ויולא מזה עון גדול לגבי אלד'ו ית' לכן נענש ע"ז ונגזר עליו שלא יכנס לא"י דמא"י מוכח דמאוב"ע והיא נגד הסברה שיולאה ממאי דסירב בשש"מ ואילו לא היה נענש מרע"ה שלא יכנס לארץ ע"ז היו תולים עלמס בו לומר דמוקצ"ע ויולא מזה עון פלילי לכן נענש ונגזר עליו שימות בחו"ל ולא יכנס לארץ כדי להורות דמאוב"ע וא"י הוא שאמרתי לאלד'ו די. נמלא דמפערות מרע"ה בחו"ל מוכח מינה דמאוב"ע :

ובז"ו דהמן הרשע יש"ש כשראה את ישראל בגולה ואינם יושבים בא"י שיקחו ראיה משם דמאוב"ע עלה בדעתו להלשין על ישראל על שאינם עושים ע"ז בטענה דמוקצ"ע ופי' אני אל שדי אני שאמרתי לעולמי די וליכא הוכחה שלא לעע"ז. והו' ישנו עם אחד מפוזר וגו' בכל מדינות מלכותך וליכא הוכחה בידם שלא לעע"ז ועכ"ז ודחיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים שאינם עושים ונר' שהם צמרד ובמעל עמך ולמלך אין שוה להניחם וגו' יכתב לאבדם. ע"ז ילאה צ"ק ואמ"ל אילו לא מת משה שהיה נכנס לא"י ולא היה מת כמש"ל ר"ל שלא היה נגזר עליו שלא יכנס לא"י על מה שסירב בשש"מ שרטה לחלוק כבוד לאהרן אחיו המוקדם אליו אזי היה מקום לחלוק עמנו צס"ז לומר דמוקצ"ע ופי' אני אל שדי אני שאמרתי לעולמי די וליכא הוכחה שלא לעע"ז מאחר דלא נענש משה וגם הם אינם יושבים בא"י אזי יש מקום לומר שהם שאינם עושים ע"ז עושים זה צמרד ובמעל עם המלך ומ"ש יכתב לאבדם יפה אמרת. אבל עכשיו שמת משה שנגזר עליו שימות בחו"ל ולא יכנס לארץ והוא כדי להוכיח דמאוב"ע ופי' אני אל שדי אני שאמרתי לאלד'ו די. והגם דישר' עכשיו אינם יושבים בא"י כדי שיקחו ממנה הוכחה דמאוב"ע ושלא לעע"ז. מ"מ כבר יש להם הוכחה וקדמה להו' ידיעה וראיה אחריתי מפעירות מרע"ה בחו"ל דמאוב"ע ושאין לעע"ז ותסגי להו' בראיה חדא ולכן ותלו או"צ על העץ. דצניסחם לא"י יש להם שתי ראיות דמאוב"ע ושלא לעע"ז וכשאינם בא"י יש להם הוכחה חדא מפעירות מרע"ה בחו"ל. ובז"ו מ"ש מרע"ה כי אנכי מת בארץ הזאת וגו' ר"ל דיש לכם שתי ראיות דמאוב"ע ושלא לעע"ז האחת כי אנכי מת בארץ הזאת שנגזר עלי שלא ליכנס לא"י על מה שסרתי בשש"מ. וראיה שנית מישיבתכם בא"י וז"ש ואתם עוזרים את הירדן וירשתם את הארץ הטובה. ואף אם תהסר הראיה האחת שהיא ישיבת א"י קיימה ראיה שנית. לכן השמרו לכם וגו' ועשיתם לכם פסל שלא תשחיתו לעשות לכם פסל בשום אופן בין בישיבתכם בארץ בין בחו"ל :

באו"א יל"פ במ"ש העי"ד ז"ל בבית ההכמה פ' נצבים בשם צנו ז"ל דהא דהולך מרע"ה ללוות את ישראל על ע"ז ביום מותו ולא קודם לכן. הוא לפי שאמרו צג' טעמים על שלא נאמר כי עוב ציוס צ' הא' משום שבו ציוס נבראו המלאכים והיו אומרים שיתוף היה צמע"צ ואין כדאי ליחד כ"ע והב' משום שבו נבראו המים ועתיד מרע"ה למות ע"י המים לכך לא נאמר כ"ע. והנה כ"ז שמרע"ה קיים לא יוכלו לומר הטעם הב' דהא

דָּהָא הוּא חַי רַק מַעַס הָא' שְׁלֹא יֵאמְרוּ שִׁיתוּף הִיָּה וּנְמַלֵּא שִׁיתוּף אֶסְתֵּר לְכַן הוֹלֵךְ לְהַזְהִירָם
 עַל ע"ז בְּיוֹם מוֹתוֹ וּכְמ"ס אֶתְס נִלְבִּים הַיּוֹם וּגו' דְּבַשְׁלֵמָא קוֹדֵם מוֹתוֹ אִי"ל לְהַזְהִירָם עַל ע"ז
 דְּזֵה מוֹכַח מִכַּח שְׁלֹא נֵאמַר כִּי"ע בְּשָׁנִי מוֹכַח דְּשִׁיתוּף אֶסְתֵּר. אֲבָל בְּיוֹם מוֹתוֹ הִיָּה מִתִּיירָא
 שְׁלֹא יֵאמְרוּ הַמַּעַס הַזֶּה שְׁלֹא נֵאמַר כִּי"ע מִשּׁוּם מִיתַת מַרְע"ה וְשִׁיתוּף מוֹתֵר לְכַן הוֹלֵךְ
 לְהַזְהִירָם עַכְשָׁיו עַל ע"ז. וְכֵּן פִּי' אֲבִיז' ז"ל מ"ס מַרְע"ה הֵן צְעוּדִי חַי עַמְכֶּם מִמָּרִים הֵייתֶם
 עִם ה' וְהָאֵף כִּי אַחֲרֵי מוֹתִי. וְכֵּן מוֹדַע דְּק"ו פְּרִיכָא הוּא מֵהֵנָּה צְרִינִי דְּהוּוּ צְשָׁנִיבּוֹתִיה
 דְּר"ז וְעַפִּי"ה יִתְרֹךְ דְּהַכּוֹנֶה הוּא הֵן צְעוּדִי חַי וְהֵן לְכֶם שׁוֹם תִּירוֹן עַל שְׁלֹא נֵאמַר כִּי"ע
 בְּשָׁנִי כ"א לְהוֹרוֹת דְּשִׁיתוּף אֶסְתֵּר. וְעַכ"ז מִמָּרִים הֵייתֶם עִם ה' תִּצַּת עִם ה' דִּיקָא כְּלו'
 צְשִׁיתוּף עִם ה'. וְהָאֵף כִּי אַחֲרֵי מוֹתִי תֵּאמְרוּ דְּמָה שְׁלֹא נֵאמַר כִּי"ע בְּשָׁנִי הוּא צְעוּר מִיתַתִּי
 וְלֹא יִהְיֶה רֹאשִׁי דְּשִׁיתוּף אֶסְתֵּר וּפְשִׁיטָא שְׁתַּרְטוּ לַעַ"ז ע"ס. וְעַפִּי"ד יל"פ כו' הַמֵּד' צְשַׁעָה
 שְׂרָאָה מִשֶּׁה שְׁאִינוּ נִכְנָס לְאַרְצָא אִמֵּר רַב־ש"ע צְבָקָשָׁה מִמֶּךָ שִׁיבְקֵטוּ שְׁעָרֵי שָׁמַיִם וִירָאוּ שְׁאִין
 עוֹד זֹלְתָךְ ע"כ. גַּם אִמְרוּ בְּמֵד' כִּיֹּן שְׂרָאָתָה שְׂרָה אִמְנוּ שְׁמִשָּׁה אִינוּ נִכְנָס לְאַרְצָא אִמְרָה
 גַּרְשָׁה הָאִמְרָה הַזֹּאת וְהָאֵף צָנָה כְּדִי שְׁלֹא יִלְמַד צָנִי מֵאֲוִרְחוֹתָיו ע"כ. וְהֵן מִן הַמַּתְמִיחִין דְּמָה
 תְּלוֹי ז"ל צָרָם עַפִּי"ה א"ס וְכַהֲק' עוֹד מ"ס הַמֵּפ' ז"ל דָּאֵלוּ הִיָּה מַרְע"ה נִכְנָס לֹא"י לֹא
 הִיָּה נִגְזַר עֲלָיו מִיתָה כָּלָל וְהִיָּה חַי וְקַיִים לַעַד. וְכֵּן ז"ל כו' הַמֵּד' הַנִּלְ דָּאֵלוּ הִיָּה נִכְנָס מַרְע"ה
 לֹא"י וְלֹא הִיָּה מֵת אִין שׁוֹם תִּירוֹן עַל שְׁלֹא נֵאמַר כִּי"ע בְּשָׁנִי כ"א לְהוֹרוֹת דְּשִׁיתוּף אֶסְתֵּר
 וְהֵן מֵהַלּוֹךְ שִׁיבְקֵטוּ שְׁעָרֵי שָׁמַיִם וִירָאוּ שְׁאִין עוֹד זֹלְתוֹ וְגַם לִיכָא חֲשָׁא שִׁילְמַד בֶּן שְׂרָה
 אִמְנוּ מַצְנֶה שֶׁל הַגֵּר לַעַ"ז צְשִׁיתוּף. אֲכֵן כְּהַיּוֹם שְׁלֹא נִכְנָס לֹא"י וְנִגְזַר עֲלָיו מִיתָה וַיֵּשׁ לָד
 לִּמְרָם שְׁמָה שְׁלֹא נֵאמַר כִּי"ע בְּשָׁנִי הוּא צְשָׁנִיבּוֹת מִיתַת מַרְע"ה וְלִיכָא רֹאשִׁי דְּשִׁיתוּף אֶסְתֵּר וְהֵן
 לַעֲשׂוֹת וְלִמְרָם דְּשִׁיתוּף מוֹתֵר לִזֵּה הוֹלֵךְ מַרְע"ה לִמְרָם רַב־ש"ע יִבְקֵטוּ שְׁעָרֵי שָׁמַיִם וִירָאוּ שְׁאִין
 עוֹד זֹלְתָךְ וְגַם שְׂרָה אִמְנוּ חֲשָׁשָׁה לְשִׁמָּה יִלְמַד צָנָה מַצְנֶה שֶׁל הַגֵּר לַעַ"ז צְשִׁיתוּף לְכַן
 אִמְרָה גַּרְשָׁה הָאִמְרָה הַזֹּאת וְהָאֵף צָנָה כְּדִי שְׁלֹא יִלְמַד מֵאֲוִרְחוֹתָיו מֵאַחֵר דְּלִיכָא רֹאשִׁי דְּשִׁיתוּף אֶסְתֵּר :
וְכִי"ן כו' הַמֵּד' אֵלוּ לֹא מֵת מִשֶּׁה וְכו'. דְּכֵּן מוֹדַע מ"ס הַמֵּפ' ז"ל דְּהַמֵּן הַרְשַׁע בָּא
 לְעוֹרֵר עַל יִשְׂרָאֵל עוֹן הַעֲגָל שְׁעָבְדוּ אוֹתוֹ צְשִׁיתוּף וְאִמְרוּ אֱלֹהֵי אֱלֹדִ'ךָ יִשְׂרָאֵל ע"ז
 יֵאֵלֶּת צ"ק וְאִמְרָה אֵלוּ לֹא מֵת מִשֶּׁה וְכו' כְּלו' דְּכָל זֶה דְּנִחְשָׁב לְהַס עוֹן הַעֲגָל עוֹן פְּלִילִי
 וּמִזִּידִים הֵם צְעוּדָתוֹ וְרֹאשִׁיִּים הֵם לַעֲוֹנָה גְּדוֹלָה כֹּזֶה לְהַשְׁמִיד וְלֹא צָד ה"ד אֵלוּ לֹא מֵת מִשֶּׁה וְהִיָּה
 חַי וְקַיִים אִין הִיָּה צְהַכְרָה לִמְרָם דְּמָה שְׁלֹא נֵאמַר כִּי"ע בְּשָׁנִי אִינוּ אֵלֹא לְהוֹרוֹת דְּשִׁיתוּף אֶסְתֵּר
 וְרֹאשִׁיִּים הֵם לַעֲוֹנָה גְּדוֹלָה הַזֶּה וַיִּפֶּה אִמְרָתָה. אֲבָל עַכְשָׁיו שְׁמַת מַרְע"ה וַיִּלְ דְּמֵאִי דָּלֹא נֵאמַר
 כִּי"ע בְּשָׁנִי הוּא צְשָׁנִיבּוֹת מִיתַת מִשֶּׁה כְּמַעַס הַזֶּה וְאִינוּ כְּדִי לְהוֹרוֹת דְּשִׁיתוּף אֶסְתֵּר וַיֵּשׁ לָד
 מִקּוֹם לַעֲשׂוֹת וְלִמְרָם דְּשִׁיתוּף מוֹתֵר וְאִינוּ כְּכָל מִזִּידִים מִמֶּה לְשִׁיחֵי רֹאשִׁיִּים לַעֲוֹנָה גְּדוֹלָה כֹּזֶה
 לְהַשְׁמִיד לְהַרְגוֹ וְלֹא צָד כ"א הֵם כְּכָל עוֹשִׂים וְשׁוֹנְגִים וְרֹאשִׁיִּים לַעֲוֹנָה קֵל הַרְבֵּה וּמ"ס וְכִיֹּם
 פּוֹקְדִי וּפְקֻדָּתִי עֲלֵיהֶם חֲטָאתָם חֲטָאתִים דִּיקָא. לְכַן הוּא שְׂבָא לְהַעֲמִישָׁה לְאַצְדָּם יִשׁוּב עֲמֵלוֹ
 בְּרָאשׁוֹ וְתֵּלוּ אוֹתוֹ וְא"צ עַל הַעֵץ :

וַיֹּשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר אֶת שְׂרָבִיעַ הַזֶּה אֲשֶׁר בִּידוֹ וְתִקְרַב אֶסְתֵּר וְתִגַּע בְּרָאשׁ הַשְּׂרָבִיעַ.

י"ד למה נגעה בראש השרביט ולא בסופו שכן הוא היה מהראוי. ובס' אברהם
אנכי הביא בשם ח' אשכנזי דזה השרביט היה מטה מרע"ה שחקוק עליו שם המפורש. והיה בקשה
דיבוא שם המפז' כסדרו שהוא מדה"ר ולא למפרע שהוא מדה"ד דלכך כיונה לומר אח"ז
יבוא ה'מלך והמן ה'יום שם הוי"ה ביושר, ולזה כשוישט המלך לאסתר את שרביט הזהב כדי
שלא תקח השרביט מסיפיה לרישיה שעי"ז יבוא שם הוי"ה למפרע עשה בחכמה ותקרב
אסתר קירבה עלמה לקלה הראשון של השרביט ולא נגעה בקלה האחרון אלא ותגע בראש
השרביט ובא בידה השרביט כסדרו שם הוי"ה ב"ה ביושר ע"ש. ולע"ד אפשר"ל דהנה נודע
דשם ב"ט הוא גי' אהי"ה דרומז למדה"ר. ואלד"ס ברצוע הוא בגי' ר' ואלד"ס במילוי יודין
הוא בגי' ש' ויש הפרש ביניהם שאלד"ס ברצוע שהוא בגי' ר' הוא דין גמור אבל אלד"ס
במילוי יודין שהוא בגי' ש' הוא ממוזג ברחמים וזהו תיבת ברחמי"ס ש' בגי' אלד"ס דיודין.
ובאותיות תיבת שרבי"ט רמוז בו שלש אלה ב"ט בסוף ואלד"ס ברצוע ר' באמצע ואלד"ס
במילוי יודין ש' בראש. ואסתר נגיעתה בשרביט היא רולה לאכפיה הדינין הרמוזים בו. ואם תגע
בסוף השרביט שהם אותיות ב"ט גי' אהי"ה שהוא רחמים עדיין ישארו הדינין שהם באלד"ס ברצוע שהם
בגי' ר' בתוקפם לעורר הדינין עליה וגם הדינין הממוזגים שהם באלד"ס במילוי יודין שהם
בגי' ש'. לכן עשה בחכמה שקירבה עלמה אל קלה ראש השרביט שהוא ש' כנגד אלד"ס
במילוי יודין ונגעה בו כדי לאכפיה הדינין מכל וכל ולעורר הרחמים. וע"י נגיעתה בראש
השרביט שהיא ש' הרומזת לאלד"ס במילוי יודין הכניעה הדינין כולם ונתעוררו רחמים גמורים
ולזה אמרה ורמזה בדבריה אח"כ יבוא ה'מלך והמן ה'יום שם הוי"ה ביושר שהוא
רחמים גמורים :

ובל' זה איננו שזה לי וגו'. יל"פ עפ"י מ"ס ה' בני יששכר במאמר חדש אדר מאמר ב'
הוי"ט בשם פסיקתא רבתי בפ' תשא וז"ל זה יתנו אמר"מ בעל הקב"ה מעצב של אש קטן
וקרא לו למשה ואמ"ל זה יתנו כיון שראה דוד שצוה יהיה להם כפרה התחיל אומר בואו וראו
נפלאותיו של הקב"ה ומעשיו שצדצר שהכניסוהו בו צדצר נתן להם כפרה כי אלד"ס שופע
זה ישפיל וזה ירים. זה שהשפיל ישר' לבאר שחת אלה אלד"ך ישר' כי זה משה האיש וכן
קום רד מהר מזה. וזה ירים שרומם קרנם בזה זה יתנו ע"כ. וכ' הבני"ש ז"ל דיש לדעת
מהו הענין של לשון ז'ה וגם מה היה הפגם שלהם בלשון ז'ה. ופי' דבס' ילירה כתיב המליך
אות ה' בשיחה וכו' וברא בו עלה בעולם וניסן בשנה ורגל ימין בנפש זו"ן. ואח"כ המליך
אות ז' בהילוך וכו' ולר' בו תאומים בעולם וסיון בשנה ורגל שמאל בנפש זו"ן. הנה באות ה'
נברא רגל ימין בחדש ניסן וברגל אחד א"א להלך רק לדג וכו'. ובאות ז' נברא רגל שמאל
בחדש סיון ובהשתלמות ז' הרגלים אז הוא ההילוך. ע"כ ביום הזה דייקא בר"ח סיון נשתלמו
בז' וה' באו מדב"ס. גם הרחיב שם לומר שצדדש ניסן נעשה בו יליאת מל' שלא על ידינו
אלא באיתערוחא עילאה והיא מלך האהבה. וצדדש סיון ע"י מת"ת שניתנה בקולות וברקים
באימה ויראה אז הו' תרומייהו אהבה ויראה ותרומייהו לריכי והם תרין גרפין אל התו' ומלות.
ומרע"ה נשמתו היא מסוד הדעת דיש בו עיטרא דחסדים ועיטרא דגבורות אהבה ויראה.
ובשארע

וכשחירע מעשה העגל לישר' במדבר ע"י ער'צ ר'צ בגי' דע"ת הנה פגמו ואמרו כי זה משה האיש וגו' דפגמו כתיבת ז'ה הנעשה במינסן וסיון אהבה ויראה. לכן בשעת הרלון אמר הקצ"ה למשה ז'ה יתנו. וזהו שהראה למשה כמין מעצב של כסף והוא חסד אהבה והיתה מעצב של אש גבורה יראה. וכיון שראה דוד נפלאותיו של הקצ"ה אמר כי אלד"ים שופט ז'ה ישפיל וז'ה ירים ע"כ ת"ד. ולע"ד דזהו הרמוז קום רד מהר מזה דאז"ל שאמ"ל הקצ"ה למשה כלום נחתי לך גדולה אלא בשביל ישר' עכשיו שחטאו רד-מגדולתך. וז"ר קום רד מהר מזה ר"ל מחמת זה שאמרו ישר' זה משה האיש וגו' וחטאו רד מגדולתך:

וכבר נודע משרז"ל דהשקלים הם צאו לכפר על עון העגל. גם ימ"ש שהשקלים הם צאים לכפר על עון מכירת יוסף. גם אמרו דמרע"ה נגזר עליו שלא יכנס לא"י הוא בעון מכירת יוסף דעיקר סיבת מכירתו הם היו שמעון ולוי כמ"ש ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא אלו שמעון ולוי וכבר לקה שמעון במה שאסרו יוסף כמ"ש ויקח מאתם את שמעון ויאסור אותו לעיניהם וגם נפלו משצטו כ"ד אלק במעשי זמרי. וגשאר לוי והגדול שצצט לוי הוא מרע"ה לכן נגזר עליו שלא יכנס לא"י לכפר על מכירת יוסף:

וידוע משאז"ל דהמן הרע בא לעורר על עון העגל. גם במד"ר אמרו דבא בעון מכ"י כמ"ש וישבו לאכול לחם אמ"ל הקצ"ה אחס מכרתם אחיכם מתוך מאכל ומשחה חייכם שאתם עתידים להמכר מתוך מאכל ומשחה שגא' והמלך והמן ישבו לשחות וגו'. והנה בעיני העגל נאמר ז'ה כי זה משה האיש וגו' וכנ"ל. גם בעיני יוסף נאמר הנה בעל החלומות הלזה בא גם אמ"ל אביו מה החלוס הזה. וזהו הרמוז ששלחה אסתר ע"י התך לדעת מה זה ועל מה ז'ה ר"ל דרמונה לדעת דעל איזה ז'ה בא המן לעורר אש על עון העגל דנאמר בו ז'ה או על עון מכ"י דנאמר בו ג"כ ז'ה. דשניהם כבר נחכרו במלות השקלים ובמיתת מרע"ה בחו"ל. אבל המן הרשע בא לעורר מלד עון העגל ומלד עון מכ"י ולא ניה"ל דנחכרו שניהם במלות שקלים ובמיתת מרע"ה בחו"ל דבשניהם כתיב תיבת ז'ה זה יתנו וגו' כי זה משה האיש דנגזר עליו שלא יכנס לא"י. וז"ש וכל זה איננו שוא לי דלא ניה"ל דנחכרו לא בשקלים ולא במיתת משה. וזהו שאמ"ל מרדכי בלשון כפל כ"א החרש תהרישי היינו לומר אש החרש מלד מכ"י ותהרישי מלד העגל דעי לך ריוח והללה יעמוד ליהודים ממקום אחר. וז"ש אחרש מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן. דלכא' נראה שהדברים כפולים דהיינו הך. האומנם בא הכונה לומר דמי הוא זה מי הוא האיש וגם על איזה זה משיהם אשר מלאו לבו לעשות כן. ותאמר אסתר איש לר ואויב המן הרע הזה ר"ל דהוא בא בסתמא על ז'ה הכחוש בשניהם וכונתו לעורר על שניהם והוא לא ידע דשניהם כבר נחכרו וכנ"ל:

איתא בש"ס מגילה חייב איניש לבסומי צפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי ע"כ. יל"פ במשרז"ל בפסוק ויגד לו מרדכי א"כ אשר קרהו בן צטו של קרהו הד"א אשר קרך צדדך ע"כ. ויל"ד בזה דלמה קצטו רז"ל דרשתם זו בן צטו של קרהו וגו' ע"פ זה ויגד לו מרדכי א"כ אשר קרהו ולא קצטו דרשתם זו ע"פ ויספר המן לזרש אשתו ולכ"א א"כ אשר

אשר קראו. ועיין בדרשותי מ"ש בזה. עוד י"ל בדרך פשוטה דהא דקבעו דרשה זו ע"פ ויגד לו מרדכי הוא משום דכתיב ויגד לשון הגדה של חכמה וגם דכתיב ביה אח כל אשר קראו ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על גזי המלך ביאודים לאבדם. דמדכתיב ואת פרשת הכסף וגו' משמע דתרי מילי נינהו ולכאורה קשה דאינן אלא מילתא חדא נינהו אח כל אשר קראו היינו את פרשת הכסף וגו' לכן באו רז"ל לאשמעינן דמדכתיב ואת פרשת הכסף חיצת ואת בוא"ו משמע דתרי מילי הם שהגיד לו הגדה של חכמה שהוא בן בנו של קראו וכו' וגם את פרשת הכסף וכו'. משא"כ בהמן הרשע דכתיב ביה ויספר לשון סיפור דברים וגם לא כתיב ביה כ"א ויספר וגו' א"כ אשר קראו ויאמרו לו חכמיו וגו' לכן לא קבעו רז"ל דרשתם כ"א בפסוק ויגד לו מרדכי וגו' מכא דברי הפסוקים שיש הפרש בין זל"ז. וזשרז"ל חייב איניש לבסומי וגו' היינו לומר דחייב לשחות ולהתנסס כ"כ עד דלא ידע מהו ההפרש שיש בין א"כ אשר קראו דכתיב גבי ארור המן לבין א"כ אשר קראו דכתיב גבי ברוך מרדכי דמדוע בפסוק דכתיב גבי מרדכי דרשו דרשה זו ולא בפסוק דכתיב גבי המן. ואע"ג דהטעם הוא פשוט וברור דהכא כתיב ויגד לשון הגדה ש"ח וגם כתיב חיצת ואת בוא"ו דנר' דתרי מילי נינהו משא"כ להלן גבי המן. עכ"ז חייב לבסומי לשחות עד דלא ידע להבחין ההפרש במאי דכתיב בין זל"ז ואע"ג דהוא פשוט ומבואר:

מדר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היאודי וגו' אל תפל דבר מכל אשר דברת. יל"פ מאי דחור לומר אל תפל וגו'. במ"ש בש"ס מגילה ד"ב ואימא מוקפין בארביסר ובחמיסר כדכתיב להיות עושים את יום י"ד ואת יום ט"ו וסירלו את הפסיק העיני. ובש"ס קמא דס"ה אמרו מ"ש חומש דלא משלם דכתיב בראשו והמישיתו אשם גמי לא משלם דהא כתיב בראשו והמישיתו ואת אשמו. אמרי לך רבנן את פסקיה קרא. ורשב"י ואת ערביה קרא וכו' והנה בתהילה אמ"ל אחשורוש להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס וכונתו היא שיעשה שניהם יחד דחיצת ואת היא לערב כרשב"י. וכשראה דהמן נלטער הרבה ובקש כמה המלאות לבטל את הכל או אפי' אחת מהם וכמ"ש בש"ס ובתרגום שני ע"פ ועשה כן למרדכי היאודי היום בשעה"מ וחשש שמא יתפוס השיטה כרבנן דס"ל את פסקיה קרא ולית להו חילוק בין את לואת ובכ"ל ולא יעשה הכל למרדכי ויעשה התנאלות לומר את הפסיק העיני. לזה הולך אחשורוש לכפול הדברים לחזור לומר אל תפל דבר מכל אשר דברת. וידוייק יותר במ"ש מוהראנ"ה ז"ל דחיצת כל אינה באמרת על פחות מג'. וכן ג"כ בכאן חיצת מכל היא רמז על הלבוש והסוס וגם על נתינתם על יד איש משרי המלך ושיקראו לפניו ככה יעשה לאיש:

וַיֹּאמֶר הרבונה גם הנה העץ וגו' ויאמר המלך תלוהו עליו. ההיד"א ז"ל בס"ה אהב"ד דמ"ג כתב בשם המפ' ז"ל דפי' כי הנה המלך בראותו המן מופל על המטה כבר הבכיס להרוג להמן. אך הן מעלור לרוחו כי מה יאמר שהורגו שרלא לבזוס המלכה חרפה היא לו ולמלכה ולמלך אין שום ולא ידע מה יעשה וכשאמר הרבונה גם הנה העץ וגו'. אז אמר תלוהו עליו כלו' על דבר זה ולא יודע הטעם העיקרי שהוא על כבישת המלכה

ע"כ. ולע"ד דזאז שסייג הפסוק ואמר ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי. דלכא' מ"ש על העץ אשר הכין למרדכי הם יתור נפיש דהיה די לומר ויתלו את המן. אלא זא לומר שחלו סיבת תלייתו בשביל העץ אשר הכין למרדכי ולא בשביל טעם העיקרי שהוא על כבישת המלכה. ובזה יובן ג"כ כה"פ הנה בית המן נתתי לאסתר ואותו תלו על העץ על אשר שלח ידו ביאודים. ויש להבין מהו כונתו בסמיכות דברים הללו. ועפ"ה א"ש ובהק' עוד מ"ש המפ' ז"ל בפסוק ולשרה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחיך הנה הוא לך כסות עינים דנתינת הכסף לה הוא הוראה שלא זא עליה ע"ע. וז"ש הנה בית המן נתתי לאסתר ועשיתי זה כדי שיהיה הוא הוראה שלא נגע בה והרי הוא כסות עינים. ועם שאני דבר הסכמתי להורגו משעת נפילתו על המטה עכ"ז לא רליתי לאמר שסיבת תלייתו בסיבת זה כי תרפה היא לנו רק מה שאמרתי הוא שיאמרו שאותו תלו על העץ על אשר שלח ידו ביאודים :

רות

באמר רז"ל מאי רות אמר שילא ממנה בן שריוה להקב"ה בשירות ותשבחות ע"כ. ועיין בס' שמח"ה על רות להחיד"א ז"ל מה שפי' בזה. ואענה גם אנכי חלקי במה שנודע דאיה"ע הם מלוויים ב' מלות ב"נ וישר' הם מלוויים יתר עליהם ששה מלות ושש מלות אשר בין הכל נעשו תרי"ג מלות. וא"כ אחד משאר איה"ע הבא להתגייר ניתוסף אללו בעת הגרות תר"ו מלות. וא"כ גם רות כשנתגיירה ניתוסף לה תר"ו מלות על הז' מלות שהיו לה מקודם. ולכן אפשר דמתחילה מאת ה' היתה זאת לתת בדעתם לקרוא את שמה רות בשם זה כי הוא ית' לופה עתידות שעתידה להתגייר ושיתוספו לה בגרותה תר"ו מלות גמט' רות. וע"ז קשה דהנה נודע דדרך הכתוב לכתוב מספר המרוצה ברישא ואח"כ המועט דהיינו בתחילה המאות ואח"כ העשרות ואח"כ האחדים כמו ואלה שני חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים וכאלה רבות. ומאחר דנקראת בשם זה על שם המלות המיתוספים לה בגרותה א"כ מהראוי הוא לקרותה תר"ו המספר המרוצה ברישא ואח"כ המועט. וזהו שהקשו מאי רות כל' דהי"ל לקרותה תר"ו על שם תר"ו מלות המיתוספים לה. ע"ז תירלו דמאי דנקראת בשם זה רות מלבד הרמז ע"ש המלות שמתוספים בה שהם כמנין רות. עוד בה רמזו עיני ריווי שילא ממנה בן שריוה להקב"ה בשירות ותשבחות ולכן קראו אותה רות ולא תרו לרמוז גם את זה הרמז :

כי שמעה בשדי מואב כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם. הנה נודע דשם פא"י היואל מר"ת פ'ותח א"ת י'דיך שהוא בגמט' הוי"ה אדנ"י וס"ת חת"ך שהוא חותך פרנסה לכל חי. וז"ש כי שמעה בש"מ כי פקד ה' את עמו ר"ת פ'קד ה' א"ת הס פא"י. גם ה' א"ת עולה מספרם ע"ה בגי' חת"ך וזהו לתת להם לחם. ומ"ש לתת להם ולא אמר ויהי שבע דבר

בְּהוֹפְכּוֹ מִמֶּנּוּ שֶׁ בְּתַחֲלָה וַיְהִי רָעַב דֶּהֱשַׁח הַכֹּהֵן דִּקְאָמֶר הָכִי מִשְׁמַע דְּפֶסֶק הָרַעַב וְלֹא נִהְיָה שָׂבַע כִּי אִם שָׁתָן לֹהֵם לֶחֶם דִּי סְפוּקָס לֹאֲכֹל. וְהַעֲמִין הוּא כִי ה' בְּגִדֵי אֶהְרֹן כְּתָב בִּשְׁם הַמֶּלֶךְ זֶל שְׁפִי כַהֲ"פ וַיְהִי צִמִּי שְׁפוּט הַשּׁוֹפְטִים וַיְהִי רָעַב בְּמִשְׁכַּן הָאֱלֹהִים דְּכִשְׁיָהוּ שֶׁם הוּיָ"ה וְאֶלְדִּים אֶחָד בָּאֶחָד אִזִּי הוּיָ"ה בְּרָצוּעַ וּרְצוּעוֹ עוֹלָה ע"צ וּרְצוּעַ אֶלְדִּים עוֹלָה ר' וּר' עַם ע"צ הָרִי רָעַב וַיְהִי רָעַב בְּעוֹלָם. וְכִשְׁיָהוּ הוּיָ"ה וְאֶלְדִּים פַּצ"פ יִהְיֶה שָׂבַע דְּמַלּוּי הוּיָ"ה דִּיּוּדִין ע"צ וְמַלּוּי אֶלְדִּים דִּיּוּדִין ש' הָרִי שָׂבַע. וּז"ש וַיְהִי צִמִּי שְׁפוּט לִשְׁוֹן דִּין שֶׁם רָמַז לְרָצוּעַ הוּיָה שְׁהוּא דִּין הַשּׁוֹפְטִים הוּא דִּין צ' רָמַז לְרָצוּעַ שֶׁם אֶלְדִּים שְׁהוּא דִּין וְלִכְן כִּשְׁיָהוּ צ' הַדִּינִים הִלְלוּ אִזִּי וַיְהִי רָעַב בָּאֶרֶץ דְּשִׁנְיָהּ גִּי רַע"צ עַכ"ל. וְכִשְׁיָהוּ רַחֲמִים גְּמוּרִים אִזִּי יִהְיֶה זֶה שִׁיָּהוּ הוּיָ"ה וְאֶלְדִּים בְּבִחִי פַצ"פ שְׁעוֹלָה גִּמְט' שְׁלֹשׁ שָׂבַע וַיְהִי שָׂבַע בְּעוֹלָם מִמֶּנּוּ. מִשְׁאֲכִי כִשְׁיָהוּ בִּחִי הָאֶחָד וְבִחִי הַפָּנִים מִתְחַזְּרִים וְאִינִס בְּבִחִי פַצ"פ מִמֶּנּוּ אִזִּי יִהְיֶה הַדִּינִין גִּמְטָקִים שִׁיתְצַטֵּל הָרַעַב וַיִּתֵּן לֹהֵם לֶחֶם לֹאֲכֹל אֲבָל לֹא יִהְיֶה שָׂבַע מִמֶּנּוּ אֲבָל שִׁיָּהוּ מִלִּי לֹהֵם לֶחֶם לֹאֲכֹל. וּבְמִדְרַשׁ אֲמָרוּ כִי פֶקֶד ה' אֵת עַמּוֹ שְׁמַעְיָה מִהַרְוֹכִלִים הַמְּחַזְּרִים בְּעִיּוּרוֹת. וְכ' הַדְּרוֹשׁ שֶׁם ר' הִירְשֶׁל ז"ל שְׁפִי בְּמִשְׁכַּן דְּאֶנְשֵׁי עִיר זֶה יִכּוֹלִין לִמְחֹת בְּאֶנְשֵׁי עִיר אַחֲרָת שְׁלֹא יִבְיֹאוּ סְחֹרָה לְמִקְוָמָם. חוץ מִהַרְוֹכִלִים הַמְּחַזְּרִים שְׁמַיִם לְקִישׁוּט נָשִׁים אֵין יִכּוֹלִים לִמְחֹת בָּהֶם. וְאִתָּא אֲסוּר לְשַׁמֵּשׁ מִטְחוֹ בְּשֵׁי רַעֲבֹן. זֶה"כ שְׁמַעְיָה מִהַרְוֹכִלִין הַמְּחַזְּרִים בְּעִיּוּרוֹת דְּמוּכָה שְׁהַפְסִיק הָרַעֲבֹן ע"כ. וּבְכַר עוֹדֵעַ דֶּהֱא דְאֲסוּר לְשַׁמֵּשׁ מִטְחוֹ בְּשֵׁי רַעֲבֹן ה"ד אֵם אִזִּי מִלִּי כָּלִל בְּרַם אֵם הוּא מִלִּי אֲבָל הוּא צִיּוֹקֵר מוֹתֵר לְשַׁמֵּשׁ. וּבְתַחֲלִילָה כִּשְׁיָהוּ בְּבִחִי אֶחָד וְהַדִּינִין תְּקִיפִין הִיוּ אֲסוּרִים בְּתַשְׁמִישׁ וְלֹא הִיוּ הַרְוֹכִלִין מְחַזְּרִין בְּעִיּוּרוֹת אֲבָל עַכְשָׁיו שֶׁנִּתְחַבְּרוּ בִּחִי הָאֶחָד וְבִחִי הַפָּנִים יַחַד בְּבִחִי הָאֶחָד הֵם צִגִי רַע"צ וְבִחִי הַפָּנִים הֵם צִגִי שְׁבַע וְשִׁנְיָהּ יַחַד ע"ה צִגִי תַרְמ"ה. צִגִי כִי פֶקֶד ה' אֶת עַם ד' תִּצּוֹת לְרַמּוֹז זֶה שֶׁנִּתְחַבְּרוּ בִּחִי הָאֶחָד וְבִחִי הַפָּנִים יַחַד וְלֹא גָבְרוּ הַרְחֲמִים מִמֶּנּוּ שִׁיָּהוּ שָׂבַע מִמֶּנּוּ אֲבָל שֶׁנִּתְחַתְּקוּ הַדִּינִין לְבַד לִתַּת לֹהֵם לֶחֶם לֶחֶם הֵייוּ הַפֶּסֶק הָרַעַב שָׁתָן לֹהֵם לֶחֶם לֹאֲכֹל דִּי סְפוּקָס וְהוֹתֵרוּ בְּתַשְׁמִישׁ וְשַׁמְעָה זֶה מִהַרְוֹכִלִים הַמְּחַזְּרִים בְּעִיּוּרוֹת. לִז"א כִי פֶקֶד ה' אֵת עַמּוֹ לִתַּת לֹהֵם לֶחֶם וְלֹא אָמַר וַיְהִי שָׂבַע וּבְאֲמֹר :

אֵל תִּפְגַּעִי בִי לְשׁוֹב מֵאַחֲרֶיךָ וְגו' עֲמֵךְ עַמִּי וְאֶלְדִּיךָ אֶלְדִּי. יל"ד כֶּפֶל הַלְשׁוֹן דְּלִכְאוּרָה נֶרֶד דִּהֵייוּ הֵךְ וְהִיָּה דִי בְּאֶחָד מֵהֶם. וַיִּלְכֹּץ בְּמִשְׁכַּן ה' מִנְחַת שְׁמוּאֵל ז"ל בְּדַל"צ בִּשְׁם ה' חוֹזֵה דוֹד שֶׁכְּתֹב בִּשְׁם נח"צ ז"ל שֶׁהֵךְ הֵאָךְ אֶנְהֵנוּ מִקְבָּלִים גְּרִים מֵאַחֵר דֶּהֱאֵל יֵת חֶלֶק כָּל הָאֲמוּנוֹת תַּחַת הַשָּׁרִים וְהֵם קִנּוּ אֹתָם בְּגוֹרֵל וְאֵין יוֹלָאִים מִתַּחַת יַד שֶׁר שְׁלֹשׁ וְהוּי גֹזֵל. וְתִי בִּשְׁם ה' עִיר צִימִין ז"ל שְׁגָרִים מִיָּן הוּוּ וְנִדְחוּ כִי הֵם נִיטְוִה"ק שֶׁנִּפְּלוּ בְּחוּץ עֲמִקֵּי הַקְּלִי וְאֶחָד מִתְּגִיירִין וְבִאִים לְשׁוֹרֶשׁם וְגו'. וְהוּא ז"ל תִּירֶץ דְּלִגְזֵי שֶׁאֵר הַשָּׁרִים שִׁיךְ זֶה לֹמֵר שְׁהוּא גֹזֵל כִּי ה' הִקְנִה לָשֶׁר זֶה הָאֲמוּנָה וְכִיּוֹלָא. אֲמַנִּס לִגְזֵי הִי"ת כָּלִם הֵם שְׁלוּ וּמוֹכְנֵיכִי תַחֲתוֹ וְלֹא שִׁיךְ צו גֹזֵל ע"כ. וְכ' הַמִּנְחָה שֶׁ ז"ל גִּמְטָא שְׂכָדִי שְׁכָל לְקַבֵּל גְּרִים אִם שֶׁאֵמֶר דְּמִיָּן הוּוּ וְגִדְהוּ. אִם דְּלִגְזֵי הִי"ת שֶׁאֵלְדִי עוֹלָם הַכֹּל לֹא שִׁיךְ צו גֹזֵל. וְצו"פ כו' מִדְרַשׁ יִלְקוּעַ רוּחַ תַר"א וְז"ל אֵל תִּלְכִּי לְלִקְוֹעַ בְּשָׂדֶה אַחֵר עַל שֶׁם לֹא יִהְיֶה לָךְ אֶלְדִּים אַחֲרַיִם ע"פ וְגַם לֹא תַעֲבֹרִי

תעבורי מזה על שם זה אלי ואמרו ע"כ. והוא תמוה דמה שייכות יש שיאמר אותם צועז עכשיו לה. ופי' דהנה לתי' הא' דמיין הו' וגדחו קשה דהניחא אם הלכה היא ער' וגדחה חוזר ונראה אצל למ"ד איפכא וכמ"ש בג' פסחים דל"ח ובקידושין א"כ חזרה הקושיא לדוכתא היאך מקבלים גרים. וזהו דצועז אמר בלבו אפשר שרות יעלה מורך בלצבה לומר היאך מתגיירים הגרים וה"ה גזל. וב"ת דגרים מיין הו' וגדחו וחוזר ונראה האמר רות מאן מוכח שכן היא ההלכה לבן אמר לה אל תלכי ללקוט בשדה אחר ע"ש לא יהיה לך אלד'ים אחרים ע"פ והא' ישראל במגרים עצדו ע"ז וגדחו והשתא במ"ת טוה אותם על ע"ז והו' עמו והיאך נראו ומלוא אותם לא יהיה לך א"י דהלכתא הו' דחוזר ונראה. וב"ת דזה לא נאמר כ"א דוקא בישראל. דעו עוד דיש תשו' אחרת דזה לא נאמר כ"א דוקא בשאר שרים אצל בהקצ"ה דהוא אלו"ה על הכל לא נאמר זה ולז"א וגם לא תעבורי מזה ע"ש זה אלי ואמרו שאמרו במד' ילקוט ע"פ זה ר"א אומר מניין שראתה שפחה על הים מה שלא ראה ישעיה ויהזקאל שנא' וציד הנביאים אדמה וגו' נמלא דבים נגלה ה' עם כל פמלייך שלו והורידם לכל למטה כדי להורות שהוא שולט על הכל והכירו אלהותו ית' ופתחו ואמרו זה אלי ואמרו. וז"ש לה שאם לא תרלי אותה תשו' דנר' וגדחה. עוד יש תשו' אחרת עדיפא מינה דהיינו וגם לא תעבורי מזה ע"ש זה אלי ואמרו דמינה מוכח שהוא אלוה על הכל ולא שייך ביה גזל כתי' הב' ולכן לא תעבורי מזה עכ"ד. ובז"י דזהו הויכוח שהיה בין נעמי ורות דנעמי ס"ל דאין מקבלים גרים דהוי גזל ולכן אמרה לרות הגה שבה יבמתך שובי אחרי יבמתך דדינא הו' דאין מקבלים גרים. לזה פיה פתחה רות בחכמה והשיבה ואמ"ל אל תפגעי בי לשבז מאחריך בטענה זו אלא באשר תלכי אלך וגו' דיש שני תי' לזה דמקבלים גרים וליכא הששא דגזל. זה יא' ראשונה עמך עמי לרמוז לתי' ה' עי"צ ז"ל שגרים מיין הו' וגדחו וז"ש עמך עמי מקודם וצבה"ג דאמי חוזרת לאיתני הראשון שפיר אוכל להתגייר וליכא חשש גזל. וב"ת למ"ד נראה וגדחה חו"ג ה"ד בישראל אצל בגרים לא מאי איכא למימר. לז"א ואלד'יך אלד'י לרמוז לתי' השני דלגבי הקצ"ה דנקרא אלוה על הכל לא שייך לגבי ידיה גזל ושפיר אנכי צאה להתגייר וליכא שום חששא בדבר :

וַיִּנָּעַמִי מודע לאישה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך ושמו צועז. יל"פ צס"ד במה שידוע בכתבי הארז"ל דכשיהיה זיווג אבא עם אימא בזיווגיהו ממשיכין מוחין לזו"ן. ועיקר המשכת המוחין הוא מרום המעלות מעתיק שנקרא אל כמ"ש בפסוק אל מלך יושב ע"כ רחמים דתיבת אל היא רומזת לעתי' ועיין צס' אמל"י מע' האלק צמב"ש אות י"א. וכשיהיו אר"א בזיווגיהו ממשיכין מוחין לזו"ן ומזדווגים זו"ן יחד חיבור קוב"ה ושכינתיה אזי מאחר דזיווג אר"א הוא ללורך זיווג זו"ן יקראו על שמו שכללים בו. וזהו ולנעמי רמוז לבינה אימא כמודע מוד'ע לאישה לשון זיווג ע"ד וידע אדם עוד שמזדווגת עם אישה אבא בזה יהיה המשכת מוחין לזו"ן מרום המעלות וזהו איש גבור הו' ז"א חיל רמוז למלכות נוק' ע"ד אשת חיל ממשיכין להם מוחין מעתיק שנקרא אל וזהו ממשפחת אל"י מלך ע"ד אל מלך יושב כדי שידווגו זו"ן יחד. וכיון דזיווג אר"א הוא ללורך זיווג זו"ן אזי יקראו על שמו וזהו ושמו צועז הוא כינוי לז"א וא"ש את"ס והה"כ :

וזה ש'צתה ה'צית מ'עט ר"ת משה. אפש"ל דבא לרמוז מה שידוע פלוגתא דר"ע ור"י אם מוכר אדם בתו לשפחות אחר שפחות או לא דחד ס"ל דיכול למכור ואידך ס"ל דכשם שאינו יכול למכור לשפחות אחר אישות כך אינו יכול למכור לשפחות אח"ש. ופלוגתייהו תליא בפסוק לא יוכל למוכרה בצגדו זה דאי אמרינן יש אם למקרא וקרינן בצגדו זה בחיריק תחת אות בית השנייה והיא מלשון צגד כמו ותתפסהו בצגדו א"כ הוא נדרש כיון שפירש עליהו עליה שוב אינו יכול למוכרה דהיינו לשפחות אחר אישות אינו יכול למוכרה אבל לשפחות אח"ש יכול למוכרה. ואי אמרי' יש אם למסורת א"כ יל"פ מלשון בגידה כמו ובגד בוגדים צגדו ואי הוא נדרש כיון שצגד זה פעם אחת שמכר אותה שוב אי"י למוכרה. והיינו גם לשפחות אח"ש אי"י למוכרה. וכתבו המפ' ז"ל דאנחנו עם בני ישראל יש לנו דין בת עם הקב"ה וכמ"ש בזה"ק ע"פ ואיש כי ימכור את בתו דא קוב"ה וכו'. וא"כ הוא תלוי בפלוגתא הכ"ל דא"א יש אם למקרא והוא מלשון צגד הגם שהגלה אותנו בגלות מל"י יכול הוא להגלותינו עוד בגלות אחר כ"ז שלא פי' עליהו עלינו. וא"א יש אם למסורת והוא מלשון בגידה איז כיון שהגלה אותנו בגלות מל"י שוב אי"י להגלותינו בגלויות אחרות. וידוע עוד דהגאולה של ישראל אם היא ע"י צ"י יש אחריה שטעוד דכמו שהוא עובר גם גאולתו עוברת ואם היא ע"י הקב"ה היא גאולה עולמית כמשה"כ ישראל מושע זה' תשועת עולמים. וע"ז מרע"ה סירב בשליחותו ש"מ דס"ל דיש אם למסורת ונריך שיהיה הגאולה ע"י הקב"ה בעלמנו כדי שיהיה הגאולה עולמית שאין אחריה שטעוד דכיון שצגד זה בגלות מל"י שוב אי"י לצגוד זה בגלויות אחרות. עו"כ המפ' ז"ל דמאי דדרשינן לא יבוא עמוי ומואבי בקהל ה' עמוי ולא עמויית מואבי ולא מואבית דכתיב ע"ד אשר לא קדמו אחכס כלחם ובמים דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם היא תלייה בפלוגתא אי אמרי' יש אם למקרא או יש אם למסורת. דהנה בצריאת אדה"ר כתיב מלאו את הארץ וכבשה שהיא כחובה צחורה וכבשה חסירה ו' בין ש"ן לה"א וקרינן אותה וכבשה בוא"ו: וא"א יש אם למסורת א"כ היא חוזרת דוקא על אדה"ר שהוא זכר ודרכו של איש לכבוש ואין דרכה של אשה לכבוש ולכן איז דרשי' עמוי ולא עמויית מואבי ולא מואבית שאין דרכם של נשים לקדם ולכבוש ועמויות ומואביות הנקיבות מותרים לבוא בקהל. משא"כ א"א יש אם למקרא וכבשה קרינן והיא חוזרת על אדה"ר וחיה א"כ איש ואשה יחד שוים לקדם ולכבוש וכיון שלא ילאו נשים לקדם גם הם אסורים מלבוא בקהל ועיין צס' אדרת אליהו אשכנזי ז"ל צמ"ש צזה :

וזהנה מוהר"ש אוזיאל ז"ל צפי' על רות פי' כה"פ משאמ"ל הנער הניצב על הקולרים לבועז נערה מואבית היא צב' אופנים אופן האחד לגנות דנערה מואבית היא ואסורה לבוא בקהל ואפשר דהנער לא היה יודע ההלכה דמואבי ולא מואבית. ואופן הב' לשבח דזאת היא ראוייה לך כי היא נערה ראוייה לילד והוא מתו כל צניו ונריך שלא ישא אשה כ"א שהיא ראוייה לילד לא זקנה. ואומרו מואבית היא ר"ל שאין עליך לחוש למשה"כ לא יבוא עמוי ומואבי וגו' כי לימדתנו רבינו עמוי ולא עמויית מואבי ולא מואבית וכו' וז"ש נערה מואבית היא ע"ש. וא"כ יל"פ דלמד הראשון שדרש שהוא לגנאי שאינה מותרת לו דמואבית היא י"ל דבא לרמוז לו בדבריו זה ש'צתה ה'צית מ'עט ר"ת משה דהעיקר הוא דיש אם למקרא וכבשה קרינן והיא

והיא חוזרת על אדה"ר וחיה שניהם יחד שוים לקדם ולכבד וכיון שלא ילאו נשים לקדם גם הם אסורים לבוא בקהל. הבט נא וראה דמשה רבינו ע"ה דס"ל יש אם למסורת ושע"כ סירב בשש"מ נענש על ס"ז שלא יכנס לא"י דהעיקר הוא יש אם למקרא והיא אסורה לו. ולמד השני שדרש שהוא לשבח י"ל דמה שרמו בדבריו תיבת משה הוא לומר דהעיקר הוא דיש אם למסורת וכבשה כתיב וחוזרת על אדה"ר לבדו ולא על חיה דאין דרכה של אשה לקדם ולכבד ומאי דכתיב בתו' לא יבוא עמוני ומואבי עמוני ול"ע מואבי ול"מ דדוקא הזכרים שדרכם לקדם ולכבד אסורים אבל הנקיבות שאין דרכם לקדם ולכבד מותרות ורוח שהיא נקיבה מותרת לבוא בקהל וז"ש נערה מואביה היא. ויש לך ראייה ע"ז ממש"ר דסירב בשש"מ מה"ע דהעיקר הוא יש אם למסורת ומאי דכתיב בתורה לא ימשול למוכרה צבגדו זה הוא מלשון בגידה כיון שצבד זה פעם אחת שוב אינו יכול לצבד זה פעם אחרת וע"ז סירב בשש"מ דלריך שתהיה הגאולה על ידו ית' כדי שתהיה הגאולה גאולה עולם זהו שרמו בדבריו באותיות משה שכן ס"ל דיש אם למסורת ומאי דנענש שלא יכנס לא"י הוא מטעם אחר וא"כ לא תחוש מלד שהיא מואביה והמואבים אסורים לבוא בקהל יען שהיא נקיבה והנקיבות מותרות :

במד' ישלם ה' פעלך וגו' אמר רב חסא למה אשר באת לחסות תחת כנפיו ע"כ. והוא תמוה וכבר המפ' ז"ל פי' זו ע"ע. ואמנה אנכי חלקי לפרש בו בהק' מ"ש ה' מים קדושים ז"ל בדרשות ע"פ מתהלך בתומו לדיק אשרי בניו אחריו. דלכא' יל"ד דמאי אתא לאשמעין דהולך בתום הוא הלדיק. גם אומרו אשרי בניו אחריו דגר' דדוקא בניו הם מאושרים ול' אין משפט אשרי ותימה הוא. ופי' במ"ש בג' ברכות הודיעני נא את דרכיך אמר מרע"ה לפני הקב"ה רבש"ע מ"מ יש לדיק ועו"ל ויש לדיק ור"ל יש רשע ועו"ל ויש רשע ור"ל ואמרו לדיק ועו"ל לדיק בן לדיק ור"ל לדיק בן רשע ועו"ל רשע בן לדיק רשע ור"ל רשע בן רשע. א"כ הרשע חושב מהשבות לומר מה אני מרויח בהיותי מקיים מצות ה' ממ"כ אם אני לדיק היה אף אם אני רשע הו"ל רשע בן לדיק ועו"ל. ואם אני רשע אף אם אני לדיק הו"ל לדיק בן רשע ור"ל. וא"כ מה לי וללרע לקיים מצות ה' וללער עלמיו. אך הלדיק הולך בתום ילך בטח ומקיים מצות ה' מאהבתו ית' מצלי ראות מה יקרא לו. והן אמת דבזה העולם לא נפק"ל מידי כי אחר מעשה אציו הוא נגרר אם טוב ואם רע אמנם לבניו אחריו יועיל להם זכותו אם הוא לדיק יאכלו מפרי דרכו ומצותיו שטעה וז"ל מתהלך בתומו לדיק שהלדיק עושה בתמימות מצלי משים על לבו על שכרו כי מאהבה הוא עושה ומרויח בזה אשרי בניו אחריו אף כי לעלמו אינו מרויח מ"מ אשרי בניו אחריו. ובזי"ו כה"פ גיל יגיל אבי לדיק ויולד חכם ישמח בו עכ"ד. ובזי"ו כה"פ מי זה האיש ירא ה' יורנו בדרך יבחר נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ כל' דכשהאיש הוא ירא ה' אזי הוא זוכה נפשו בטוב תלין דתנוח נפשו בעדן גן אלדים דבזה העולם אינו מועיל לו זכותו דנגרר אחר אציו אם טוב ואם רע האומנם הטובה היא לו בעולם העליון וזהו נפשו בטוב תלין דהטובה תהיה לנפשו אחר שתלין בעולם העליון. אבל לזרעו נמשכת הטובה בעוה"ז

ו"ש וזרעו יירש ארץ. והנה הסבירא מכרתת דבאדם הגר לא נאמר זה דאם יהיה לדיק
שיהיה רע לו בעצור אציו דכבר מודעת זאת דגר שנתגייר כקטן שגולד דמי וכדי שלא
אימרו באים מקדושה חמורה לקדושה קלה היה מותר באחותו דאינו נקרא עוד אציו ואינו
מתבסם בעון אציו כלל כ"א פרי מעלליו יאכל :

ובזי"ן כו' המד' ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה שלא יהיה לה שום עיכוב מלד
אחר כלל. וע"ז קא מתמה ר"ח למה דהגס דהיא לדקת למה לא יהיה עיכוב מלד
אציה כמו בעלמא דלדיק ור"ל לדיק בן רשע. עז"א אל תתמה על החפץ דהכתוב מתרץ לזה
וקאמר אשר זאת לחסות תחת כנפיו כל' דהן אמת דבעלמא אית לן הכי אצל הבא שנייא
היא דא מאחר שהיא גיורת וקי"ל גר שנתגייר כקש"ד ואין לה שייכות עם אציה כלל כ"א
פרי מעלליה תאכל ויכר חריצותה ומעשיה המוצים לכן צירכה ותהי משכורתך שלימה בלתי
שום מגרעת :

באו"א יל"פ בהק' את הידוע דמתשבה עוצה הקצ"ה מל"ל ומתשבה רעה אין הקצ"ה
מל"ל. וז"ד בישראל אצל באיה"ע הוא להיפך וזהו משה"כ ולך ה' חסד כי אתה
תשלם לאיש הישראלי על המתשבה עוצה שחושב שמלרפה למעשה וקוצע לו שכר עליה
כמעשהו בכ"ף הדמיון כאלו עשהו צפועל וזהו ממידת חסדו ית'. גם זשה"כ ומשלם לאדם
כפעלו בכ"ף הדמיון ר"ל שמשלם לאדם הישראלי כמש"ל אחס קרויים אדם ואין אזה"ע
קרויים אדם משלם לו על המחש"ט וקוצע לו שכר כפעלו כאלו עשה צפועל. ובזי"ו דקאמר
לה צועז ישלם ה' פעלך היינו הפעולה שאת עשית מקודם. ומדבריו אלה דקאמר פעלך
ולא קאמר כפעלך בכ"ף הדמיון נראה דדוקא על הפעולה ממש שעשתה ישלם לה ולא על
המחש"ט וז"א פעלך וע"ז הוק"ל לר"ח למה לא ישלם לה גם על המחש"ט. עז"א אשר זאת
לחסות ת"כ ר"ל דהכתוב מתרץ לזה אשר זאת לחסות ת"כ דעכשיו היא זאת להתגייר ומקודם
היא היתה גוייה וצגויים לא יתחש"ב מחש"ט ולכן קאמר ישלם ה' פעלך הפעולות והמע"ט
שעשתה מקודם. ועיין בס' אגדת שמואל למוהרש"א ז"ל שכן פי' שהוא מתפלל על הפעולות
שעברו ע"ש :

נמשך אל האמור בענין מחש"ט הקצ"ה מל"ל עיין בס' אשר הגחלים בד' ע"ז. ע"כ
שפי' בה"פ אשרי תמימי דרך וגו' ע"ש. שטפי"ד יל"פ כו' סיום הפסוקים אהל
יכנו דרכי לשמור חוקיך ר"ל שמחלה פניך שיכנו דרכי לשמור חוקיך צפועל ולא לבד במחשבה.
שפי"כ אז לא אבוש כלל ותהיה מלאכתי נעשית ע"י אחרים שכיון שאני מציע וחושב בהם ומקיים
אותם צפועל אז לא אבוש וגו'. ועש"ב דברים נחמדים :

באו"א יל"פ כו' המד' הנ"ל עפ"י מ"ש במד' הבי"ד ה' יד המלך צפ' חוקת שאין כל
צריה יכולה לקצוע שכרה בכח מטענת מי הקדימני זולת הגר. וכתב שם דנראה
דאף באשה שאינה מאוהה בה"ת וטורחת עם בעלה וצניה תוצעת צדין יעו"ש. ובזי"ו דקאמ"ל
צועז ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה. וע"ז קשה לר"ח למה לא יש טענת מי הקדימני
קשאר אינשי דעלמא דאית בהו טענה זו. עז"א אשר זאת לחסות דהכתוב בעלמו מתרץ
לזה

לזה והוא צמותן טעם אשר באת לחסות ת"כ דהיא גיורת ובגר לית ציה טע"ז. וצפרט כפי פי' רש"י ז"ל שפי' אשר באת אשר מיהרת. וכ"ש דבכאן תרתי לטיבותא איתגהו צה שהיא אשה וגיורת לכן יש לה לתבוע שכרה משלם צכח וזהו ותהי משכורתך שלימה :

ותבוא בלע ותגל מרגלותיו. יל"פ צמ"ש מעשה באותו חסיד דהיה מזהר צמלות ליצית ובשרלה לחטוא צמות באו הליציות וגדמו לו כד' עדים וטפחו לו ע"פ ופירש. והרז"ב

ח"א צפ' חיי שרה כתב דצמד' אמרו ע"פ ויך לב דוד אותו על אשר כרת המעיל אשר לשאול ר"ן אמר שצטלו ממלות ליצית שעה אחת. ולכך גרס לו שלא נהנה מצגדים וז"ר הכתוב באומרו ויקם דוד ויכרות את כנף המעיל אשר לשאול בלע דכבר נתחצטו צמלת בלע ואפשר שהוא רמוז על ליצית שיש בצרכיו וקשריו ט"ל וזהו צל"ט די"קא והצ"ת שמוש ע"כ. וה' צגדי אהרן ז"ל צפסוק ופרשת כנפיק על אמתך הקשה דאיך נדקת כזו תאמר לצועז כן שהוא רומז על התשמיש והע"זה פניה כולי האי ותבעה צפה. ופי' דכונת רות היא שאמרה לו מאחר שאתה אלמון ומתאזה לאשה ועבשיו באזי אני לפני רגליך כלילה שמא תאמר שאני הוצעת אותך לא כן הוא אלא ופרשת כנפיק ר"ל כנפי העלית קטן שעליך על אמתך צשביל אמתך שלא תבשל צי והליצית יליוך מהעצירה כמו מעשה של אותו חסיד ואדרבא היא מנעה אותו מן העצא בדבריה ע"כ. וז"ש ותבוא בלע ר"ל שצאה צכח הליציות שיש בהם ע"ל כריכות וקשרים שהם צידאי ילילו אותו מהעצא ותגל מרגלותיו ותשכב וכשהרגיש צה צועז צח"י הלילה ואמר מי את צתי ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפיק ר"ל שצאתי צכח כנפי העלית שהליציות שבהם יליוך מהעצירה :

וימד שש שעורים וישת עליה ויבוא העיר. הגאון החיד"א ז"ל צשמח"ה פי' וז"ל יען כי פסוק זה והקודמים דרשו צוה"ק על מל' שמים כנודע אפשר דהכתוב הזה מילין לצד עילאה ימלל דכשיש למל' הארה מחצ"ד דאז"א שכבר נכנסו צז"א נה"י דאז"א ומשפיע למ' אז ראוייה לציווג. וזהו וימד שש שערי"ם רמוז לשש מוחין חצ"ד מאז"א לו"א שנטלה הארתם והשפיע צה ז"א וישת עליה אז ויבוא העיר כינוי למ' גדול ה' ומהולל מאד צעיר אלד'ינו הר קדשו. וההי"צ וא"ש את"ם עכ"ד. ואנא זע"ירא כקוף צפ"א עפי"ד דה"ק אפש"ל לע"ד סיום הפסוקים ותבוא אל חמותה ותאמר מי את צתי ותגד לה את אשר עשה לה האיש. ותאמר שש השעורים האלה נתן לי כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל חמותך. שש רמוז טע"י שנותן הז"א השש מוחין הג"ל למ' והמזדווג עמה אזי ניתוסף צה כח והארה ותוכל להתעלות לחק הצינה אימא שהיא אם למ' וגם היא נקראת חמותה שהיא אם לו"א ג"כ כנודע שהיא אם הצנים וזהו ותבוא אל חמותה. ועי"ז זוכה המל' שיהיה לה צחי' והארת הצינה ממש שקונה נש"צ שיש לאימא וזהו ותאמר מ' את צתי טע"י עילוי זה ניתוסף צך הארה עוד שקנית צחי' הנש"צ גמט' מ"י. ותגד לה המל' את אשר עש"ה לה האיש הז"א הוא הזכר שזדווג עמה ותאמר שש השעורים האלה נתן לי שנתן והשפיע צי השש שערי"ם שש מוחין חצ"ד דאז"א וצזה נתייחד וזדווג עמי ועי"ז יכולתי להתעלות ולקנות הארה הזאת דבלא זה איני יכולה לבוא לידי מידה זו. כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל חמותך שאלולי

השפעת

השפעת והארת חז"ד דא"ח זה אינה יכולה לקנות הארה זו של הגש"צ של אימא וגם אינה יכולה להתעלות אליה וגם אם יהיה האופן שתתעלה אליה אינה קונה הארה זו והוא כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל תמותך ולכן הולך להשפיע בי ולהזדווג עמי כדי לבוא לידי מידה זו. והה"צ וא"ש אח"ס :

יתן ה' את האשה הצאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיבן את בית ישר'. יל"ד דלמה דימו אותה לרחל ולאה ולא לשאר אמהות. האומנם יל"פ כמה שגודע משא"ל דמה שהותרה רות לבוא בקהל הוא משום דקרא דכתיב לא יבוא עמוני ומואבי דרשינן עמוני ול"ע מואבי ול"מ דדרשי טעמא דקרא דכתיב ע"ד אשר לא קדמו אחסר וגו' דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם. עו"כ משו"ל חי' על יע"א ע"ה שגש"א ב' אחריות הוא משום דקרא דכתיב ואשה אל אחותה ל"ת ללרור דוקא כשהם לרות ול"ז כמו שמלאנו דרחל מסרה הסימנים ללאה כדי שלא תחזייש ליכא איסורא דב"א והיינו דדרשי' טעמא דקרא. וראינו דע"י שתיבס כונה בית ישר' דכל זרעם זה"ק מזה ניכר דליכא איסור בלקיחתם וזיווגם עלה יפה וה"ע דדרשי' טעמא דקרא וכנ"ל. והוא שאמרו לו לבועז כל העם אשר בשער והזקנים דאל יהוש לאיסור לא יבוא עמוני ומואבי וגו' דדרשי' טעמא דקרא דקאמר ע"ד אשר לא קדמו ודוקא אנשים שדרכם לקדם אחרים אבל הנקיבות שאין דרכם לקדם מותרות. וראיה לזה דדרשי' טעמא דקרא מענין רחל ולאה שגש"א אותם יע"א ובנו שתיבן את בית ישר' זרעא מעלייה בני עלייה וה"ע דדרשי' טעמא דקרא דכתיב ללרור והם שלא היו לרות זו לזו מותרות. כן גם זאת רות שהיא נקיבה מותרת לך וליכא איסורא דלא יבוא עמוני ומואבי דדרשי' טעמא דקרא עמוני ול"ע מואבי ול"מ דאין דרך הנקיבות לקדם. ולז"א יתן ה' את האשה הצאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיבן את בית ישר' ולא אמרו כשאר האמהות יען כי מהם יש ראה דדרשי' טעמא דקרא והיא מותרת לו : **כתב** החיד"א ז"ל בס"ה שמח"ה על רות דכל פסוקי רות הם מתחילים באות וא"ו חוץ מה' פסוקים שמתחילים באות אחרת וסימנם ישע"י בזה"ל ופי' בזה עש"ב. ולי הדל יל"פ כמה שידוע שדהע"ה מה שהותר לבוא בקהל ולא נאסר מהא דכתיב לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' ואיהו אחי מרות המואביה. יען דדרשי' עמוני ול"ע מואבי ול"מ דאין דרכם של נשים לקדם דכתיב כל כבודה בת מלך פנימה והנקיבות מותרות. ובש"ס יבמות דע"ז סיימו שם ע"ז דבמערכא אמרי אמר קרא ויאמרו אליו איך שרה אשתך ויאמר הגה בזהל ופירש"י דאין דרך אשה ללאת מביתה ע"ש. וז"ר בזה' פסוקים שסימנם ישע"י בזה"ל שאומר דוד הע"ה דיגע שלי שהותרתי לבוא בקהל הגם שאני בא מרות המואביה. הוא מלאנו אותו ממ"ש ארע"ה על שרה אמנו הגה בזהל דמשם מוכח שאין דרך אשה ללאת מביתה וא"כ הנשים אין דרכם לקדם אפי' לקראת נשים וכמ"ש בש"ס והוא שגרמו ישע"י בזה"ל :

במשך אל האמו"ל התלצ"ה ז"ל פי' כו' דברי רש"י ז"ל בד"ה א' דבפסוק אברהם יחזק וישראל כתב מפני כבודו של דוד אמר ישראל ע"כ והוא תמוה. ופי' אותו בזהק

בהק' הנ"ל דאי דרשינן טעמא דקרא דכתיב לררר וליכא איסור עי"א שנשא ז"א דלא היו לרות ז"ל ומוותרות. גם מה"ט דהע"ה הותר לבוא בקהל דדרשי' מואבי ולא מואבית דאין דרכה ש"א לקדם. ולכן לא קרא אותו יעקב שם עוקבא כ"א ישראל ישר אל לרמוז דליכא עליו איסור ז"א ומזה יולא עובא ג"כ לדעה"ה וזהו מפני כבודו של דוד אמר ישראל ע"כ. ולע"ד יל"פ ג"כ באו"א במ"ש החיד"א ז"ל בס"ה רא"ד ס' במדבר בשם מוהר"י סקלי ז"ל דישי פירש מאשתו וכשחצב שפתו נכנסה אשתו והרתה מדוד וכשהוכר עזרה חשבו שהיא הרה לזנוים וחשבו להרגה ואמ"ל ישי שלא יהרגה והולד יהיה עבד גלחיו כאסופי. וכשנולד לא היה אוכל עמהם והיה נמאס ובזוי צעיניהם ונתנוהו בללון וכן אמרו לשמואל כשאמר התמו הגערים עוד שאר בללון ע"כ ובזה פי' החיד"א ז"ל שם כה"פ מוזר הייתי לאחי ונכרי לבני אחי. גם פסוק חבן מאמו הזנוים היתה לראש פינה ע"ש. ובז"ו דהגם דיטאע"ה היתה כוונתו צביחתו ברחל ויהי צביקר והנה היא לאה ויש לה ח"ו פיסול בזרעו. ומלאנו שקראו ישראל ישר אל שלא יש שום פיסול בזרעו. מזה יולא עובא ג"כ לדעה"ה דליכא בו שום פיסול וזהו מפני כבודו של דוד אמר ישראל:

עוד יל"פ כו' דברי רש"י ז"ל בהק' הנ"ל דליכא איסור עי"א שנשא ז"א דדרשינן טעמא דקרא דכתיב לררר והם לא היו לרות ז"ל. גם נודע מ"ש המפ' דבז"ע דכתיב בהו לא תחיה כ"ג למען אשר לא ילמדו אחכם דלמאן דדרש טעמא דקרא אין נהרגין אלא בגיוותן דאיכא ה"ט דלמען אשר לא ילמדו אחכם אכל בנחגיגו דליכא ה"ט אין נהרגין. אכל למאן דלא דרש טעמא דקרא אפי' בגירותן נהרגין. ויש שפירשו לאידך גיסא דכי דרשי' טעמא דקרא אף בגירותן נהרגין דהנה ארז"ל קשים גרים לישר' כספחת ואיכא בזה ב' פירושים הא' משום שלא יתלמדו ממעשיהם הרעים שהם היו מתנהגים בהם מקודם. והב' מ"ש התוס' בשם ר"א הגר ז"ל משום שהגרים מדקדקים במלכות יותר מישראל. ולפי פי' הראשון שהוא לגריעותא א"כ אי דרשינן טעמא דקרא דמאי דכתיב לא תחיה כ"ג הוא משום למען אשר לא ילמדו אחכם אף שנחגיגו הם נהרגין דעדיין איכא האי חששא למען אשר לא ילמדו ממעשיהם ומינה גם לגבי לא תחתן בם כי יסיר את צנך אפי' בגירותן איכא לא תחתן בם מה"ט דכי יסיר שלומדים ממעשיהם הרעים ושפיר עבד דוד שהרגו לאוריה וקדושי אוריה צבת שבע לא תפסי דאף בגירותן איכא לא תחתן בם מה"ט דכי יסיר ואין קדושין תופסין בחייבי לאוין וב"ש מותרת לדוד דלא תפסי קידושי אוריה עיין בס' ע"ך ס' ויחי וס' יסיר משה דמ"ד. ונודע דשם ישר' מורה דאין בו עון איסור ז"א ישר אל אכל שם יעקב הוא לשון עוקבא מירה דיש בו עון איסור ז"א. וזהו דבדברי הימים נקט קרא ישראל ישר אל לרמוז דליכא עליו איסור ז"א מהט' דדרשי' ער"ק דמה שאסרה תו' ה"ד לררר משא"כ רחל ולאה דלא היו לרות ליכא איסורא ול"א ישראל ישר אל ולא קאמר יעקב לשון עוקבא. ועז"כ רש"י ז"ל דזהו מפני כבודו של דוד אמר ישראל. להורות דהע"ה שהרגו לאוריה ולקח בת שבע ליכא עליו עון כלל יען דבז"ע כתיב בהו ל"ת כ"ג למען אשר לא ילמדו אחכם ודרשי' טעמא דקרא ולפי מה שפי' בהא דקשים גרים לישר' שהיא לגריעותא כדי

שלא

שֶׁלֹא יִלְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם וְאֵף שֶׁנִּתְגִּיירוּ וְהִרְגִּין דַּעֲדִיין אֵיזֵה בְּהוּ הֵם' אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ וְגַם לִגְבִּי לֹא תִתְחַתֵּן בָּם כִּי יִסִּיר אִיכָּא לֹא תִתְחַתֵּן אֵף שֶׁנִּתְגִּיירוּ דַּעֲדִיין אִיכָּא הֵם' דְּכִי יִסִּיר וְאִין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶם. וְאִ"כ שְׁפִיר עֲבַד שֶׁהִרְגוּ לְאֻרִּיָּה דְאֵף בְּגִירוּתָן וְהִרְגִּין וְגַם בָּהֶם הָיָה מוֹתֶרֶת לוֹ דְּגַם בְּגִירוּתָן אִיכָּא לֹא דְלֹא תִתְחַתֵּן כִּי יִסִּיר וְאִין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיִּיבֵי לֹאִין וְלִיכָּא עוֹן עֲלֵיו כֻּלָּל וְ"ש מִפְּנֵי כְבוֹדוֹ שֶׁל דָּוִד אָמַר יִשְׂרָאֵל :

וַיִּתֵּן ה' לֵ"ה הִרְיוֹן עוֹלִים בְּגִמְט' תַּשְׁלִ"ח כִּמְנִין בְּה"ג שְׁבוּעוֹת ע"ה שֶׁס רְמוֹז לַמַּשׁ מוֹהַר"ם אֶלְשֵׁךְ ז"ל בְּפֶסֶק וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בְּלֵילָה הוּא הַקֶּבֶץ"ה סִייע וְלֵיל שְׁבוּעוֹת הִיָּה כַּמֶּשֶׁ קֵאִיר חֲמִישׁ בְּשָׁתִי לַחַם אֹתָהּ לֵילָה מֵת בּוֹעֵז וְלֹא הִיָּה בְּכוֹחוֹ לְהוֹרִיעַ לוֹלִי סִייע ה'. וְכ' דְּרו"ש ז"ל דְּזֶה כַּהֲ"פ וַיִּתֵּן ה' לֵה הִרְיוֹן ה' דִּיִּקָּא :

שִׁיר הַשִּׁירִים

שְׁחֹרָה אֵינִי וְנֹאֵה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם. יל"פ בַּמֶּשֶׁשׁ בַּמָּס' חֲגִיגָה בְּסוּפָה אֲמַר' אֲבָהוּ אֲמַר' א' ת"ח אִין אֹר ש"ג שוֹלֶמֶת בָּהֶם ק"ו מִסְלַמְדֵּרָא וְכו' אֲמַר' ל' אִין אֹר ש"ג שוֹלֶמֶת בָּהֶם בְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל ק"ו מִמּוֹצֵה הַזֶּה וְכו'. וְקָשָׁה דְּמֵאֲחֵר דְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל אִין אֹש"ג שוֹלֶמֶת בָּהֶם שׁוֹב אֵיל"ל דְּב"ז בְּעֵלְמוֹ בַּהֲת"ח. וְה' סִיפּוֹר הַהִיִּים ס' תּוֹקֶת הַבֵּיָא קוּשִׁיָּא וְז' וְתִי' בָּשֶׁם הִירוּשָׁלַיִם דְּחִיגָה עַש"ב. וְאֵינִי הַדֵּל לֹא מֵאֲחֵי בִירוּשָׁי' כֻּלָּל דְּבָרִים אֲלוֹ שֶׁס. בָּרַם מֵאֲחֵי בְּגִלְיוֹן בְּתוֹסְפוֹת דְּמַס' עִירוֹבִין דִּי"ט ע"א וְז"ל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל אִין אֹש"ג וְכו' תִּימָא דְּבַמָּס' חֲגִיגָה דְּכ"ז עֲבִיד ק"ו מִסְלַמְדֵּרָא דְאִין אֹש"ג שוֹלֶמֶת בַּהֲת"ח מִק"ו וְי"ל דְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל פְּנִיָּהִם מוֹשְׁחִירִים וְאֲלוֹ ת"ח כֻּלָּל וְכֻלָּל לֹא ע"כ. וְאֲנִכִּי הַעֲבַד בְּנו"ט וְחֻבְלִין לִיה וְהוּא דָּשֶׁם בְּעִירוֹבִין דְּכ"ב ע"א דְּרִישׁ ע"פ קוּוֹתָיו תִּלְתָּלִים שְׁחֹרָה כְּעוֹרֵב בְּמִי אֲתָה מוֹלָא ד"ת בְּמִי שְׁמַשְׁחִיר פְּנֵי עֲלִיָּהִן כְּעוֹרֵב. וְאִ"כ יַעֲן דַּהֲת"ח הוֹשְׁחֵרוֹ פְּנִיָּהִם בְּעוֹה"ז עַד"ת לִכְן אֵף אִם גִּבֵּר יִלְרַם עֲלֵיהֶם וַיֵּשׁ בֵּידָם אִיזָה עֲבִירוֹת וְהוֹלְכֵהוּ לִירֵד לְגַהִינִס לְהַתְּלֵבֵן הַעֲוֹנוֹת שְׁלֵהֶם אִין אֹש"ג שוֹלֶמֶת בָּהֶם וְגַם אִין מוֹשְׁחִירִין פְּנִיָּהִם מֵהַאֲוִיר אֲלֹא מִפְּחָדִם דּוֹקָא מִתְּלַבְּנִין עוֹנוֹתֵיהֶם. מִשְׁא"כ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל דְּלֹא הוֹשְׁחֵרוֹ פְּנִיָּהִם עַד"ת בְּעוֹה"ז לִכְן מִלְּבַד הַפְּחָד פְּנִיָּהִם מוֹשְׁחִירִים בְּגַהִינִס. וְזֶה כ"ה שְׁחֹרָה אֵינִי כְּלו' כְּשֶׁאֵינִי שְׁחֹרָה בְּעוֹה"ז עַד"ת שְׁאֲשְׁחִיר פְּנֵי עֲלִיָּהִן כְּעוֹרֵב אִיזָה וְנֹאֵה אֲשֶׁר נֹאֵה לַעֲתִיד גַּם אִם יִגְרוּס הָעוֹן שְׁאֵרֵךְ לְגַהִינִס לְלִבָּן הַעֲוֹנוֹת לֹא יוֹשְׁחֵרוֹ פְּנֵי מֵהַאֲוִיר ג'. וְמִי הוּא שְׁאֹמֵר כֵּן בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהֵם כִּינּוּי לְסַגְּהֵדְרִין וְת"ח כַּמֶּשֶׁשׁ בַּמָּס' יִלְקוּט שְׁמוֹאֵל ע"פ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֵל שְׁאֹל בְּכִינָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֲלוֹ הַסְּגִהֲדִין ע"ש :

כַּפְלָה הֶרְמוֹן רִקְתָּךְ. אֲרַז"ל ע"ז אִפִּי' רִקְתָּן שְׁבִיךְ מִלֵּאִים מֵלוֹת כְּרִמּוֹן. וְשׁוֹאֲלִים הִלְכוּ בּוֹ דְּקִרָא קֶאֱמַר כַּפְלָה הֶרְמוֹן וְהִיָּינוּ חֵלִי רִמּוֹן וְדִרְשָׁתָם ז"ל הִיא כְּרִמּוֹן שֶׁלֶם דְּקֶאֱמַרִי מִלֵּאִים מֵלוֹת כְּרִמּוֹן. וְאִפִּשׁ"ל לַע"ד דְּקִרָא קֶאֱמַר הֶרְמוֹן בַּהֲ"א הִידִיעָה לְרִמּוֹן עַל רִמּוֹן הַמִּסּוּיִים לְשִׁבָּה בְּמַעֲלָה וּבְגוֹדֵל וְאִ"כ חֵלִי רִמּוֹן כֹּזֵה הוּא עוֹלָה כְּמַגֵּד רִמּוֹן שֶׁלֶם הַבְּנוּי הַנְּהוּג. וְזֶה יַע"ן

דרשת רז"ל עם הקרא דהקרא על רמון המסויים ששצחיו צמטלה ובגדלות וכמ"ש הרמון זה"א הידיעה קאי ולז"א כפלה שהוא חלי. ודרשת רז"ל היא על רמון הצנוני הגהוג אשר כולו הוא עולה כחלי רמון המסויים ולז"א מלאים מלות כרמון שהוא שלם ושקולים הם ויבואו שניהם כנ"ל:

באתי לגני אחותי כלה אריתי מורי עם צממי. יל"פ צמ"ד צהק' מ"ש ה"ה כמוהר"א פלאג' ז"ל צמ"ה אברהם אכזי ס' פנחס צמס ה"ה אסה"מ ז"ל מ"ש צמ' לך לך די"ד סע"ד רמו צפ' תיר"א ר"ת א'חותי ר'עיתי יונתי ת'מתי והס ר"ת צגי' תורה ור"ת יראה דיראח ה' תוסף ימים ותורה נותנת חיים לעושה וס"ת ד' יודין שניתנה תורה בהם למ' יוס והוא נגד נחש שהביא מיתה לד' רוחות העולם הנה התורה נותנת חיים לעושה. ואותיות אמלעיות של פסו"ז אחותי רעיתי יונתי תמתי ח"ת מן אחתי שהוא חסר ו' עי"ת מן רעיתי ונ"ת מן יונתי מ"ת מן תמתי אותיות האמלעיות אלו ח"ת עי"ן ונ"ת מ"ת הם בדקדוק גי' ד' פעמים מו"ת דמרמו דצטל המות ע"י פתחי לי בתשו' וע"י תורה ויראח שראשי נמלא ט"ל לטל תחית המתים דאינו על חיים דעוה"ז דמי גבר ולא יראה מות אלא על העתיד קאי דאחי ליה טל של תחיה עכ"ד ז"ל. ועוד מכתבי הארז"ל דהנוק' היא אחותו לז"א וכלתו והן צעון עכשיו צגלות אין חיבור וזיווג ז"ן שלם כ"א עד שתהיה הגאולה צצ"א ע"י עסק החו' ותשו' ומע"ט אזי יהיה זיווגיהו שלים. וזהו הרמו צחתי לגני לשון ביאה וזיווג שאומר הז"א כצ"י צחתי לגני דיהיה לי ביאה חיבור וזיווג עם הנוק' שהיא אחותי כלה שיהיה לי עמה זיווג שלים אימתי יהיה זה כשיעסקו בחירה וגם יעשו תשו' שהיא יראח ויתקיים ר"ת אחותי רעיתי יונתי תמתי החו' תיבת אריתי' שהארבעה אותיות ארית הם צגי' תור"ה וגי' ירא'ת שהיא התשו' והיוד האחרונה של תיבת אריתי היא רמו להד' יודין שצטוף תיבות אחותי רעיתי יונתי תמתי ויען שכולם שוין לעוצה רמזם ציו"ד אחת והד' יודין הם רמו למ' יוס שניתנה החו' היינו שעי' החו' והתשו' שהיא יראח יהיה זיווג וחיבור ז"ן ואזי יתקיים זה קרא דכתיב קומי אורי כ"י צ"א אור"ך צגי' תיבת מור"י עם ד' אותיות. ויהיה זה ע"י שיהיה זיווג עליון ג"כ של אר"א הרמו צחית ע"ס צממי ר"ת ע"צ רמו לאבא וס"ת מ"י רמו לאימא נש"ב ואותיות ש"מ הנשארים הם רמו שיתקיים קרא דכתיב ש"ס עולם אחן לו יה"ר שיצב"א. וא"ש את"ס וההי"צ :

ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן. יל"פ צמ"ש חכמי המוסר ז"ל דרוצ עומות הנצור הם נמשכין בסיבת אס יש איזה אדם מגדולי ותשובי הדור שמקל אפי' בדברים הקלים שאר העם הע"ה הם מוסיפים בדרכם ובעלילותם הרעה ביותר. ואס הת"ח והמנהיגים שצדור זהירים ומדקדקים ע"ע במלות חפוש מחפוש ביותר אזי שאר העם ג"כ הולכים בדרכי ה' דרך הטובה כהוגן וכשורה. וז"ר בדבריהם אי רישא דעמא מתחקן כו"ע מתחקן. וז"ש ראשך עליך ככרמל דהיינו הראשים שהם הת"ח ומנהיגי הדור אס הם מדקדקים ע"ע ומתחזקים בחו' ומלות כהר שהוא חזק וזהו ככרמל אזי ודלת ראשך שדלת העם שהם הע"ה יהיו כארגמן שהולכים בחו' וצמלות גוי קדוש מאירים ומזהירים כארגמן. ודימה אותם לארגמן

לארגמן שהיא עולה ג"כ ר"ת אוריאל רפאל גבריאל מיכאל נוראל שיהיו דומים למלאכי עליון.
והחיד"א ז"ל צ"ה יוסף תהלות במזמור פ"א פי' בהק' הג"ל וגם צמ"ש פ"ב דמליעא
דל"ג דעמי הם הת"ח שכן אמרו שם ע"פ הגד לעמי פשעם אלו הת"ח וכו' כה"פ ולא
שמע עמי לקולי וישר' לא אבה לי לו עמי שומע לי ישר' בדרכי יהלכו. ועיין ג"כ בדבריו
שם במזמור נ'. ואלי עני הדעת מידי דברי צו הוק"ל דדברי האזה"ק הם היפך דצפ' נשא
צדפוס ליוורנו דקכ"ה ע"א צר"מ איתא וז"ל ואתן לאלי לאן מרעיתי אינון ע"ה עבין מסמרא
דעוב אדם אתם ת"ח ובקרא דא נמי רמזי ליה לו עמי שומע לי ישר' וגו' בחר דאמר עמי
אמאי קאמר ישר' אלא עמי ע"ה ישר' ת"ח בגימטריא אתמר וצני ישר' יולאים ציד רמה עכ"ל.
וכדי דלא ליהוו פלגן אהדדי י"ל דבקרא אחד כשהוצרכו עמי וישר' אזי נכ"ל עמי הם ע"ה
וישר' הם הת"ח. האומנם בקרא שלא הוזכר באותו הפסוק ישר' אלא יעקב שם יל"פ עמי
הם הת"ח דכבר נודע דשם יעקב הוא מורה לשם עוקבא ח"ו וא"כ תיבת עמי היא מורה
על החשיבות והם הת"ח. וזהו שכולל לומר כדי ליישב דברי הש"ס והאזה"ק יחד ברום דברי
החיד"א ז"ל שפי' ע"פ ולא שמע עמי לקולי וישר' לא אבה לי שעמי הם הת"ח וישר' הם הע"ה
לא יכונן בזה :

ויל"פ לע"ד כה"פ ולא שמע עמי לקולי וגו' הג"ל צמ"ש החיד"א ז"ל צמ"ה הג"ל במזמור נ'
דה' ברוב רחמיו דכשמיחדים ואומרים שמע הקב"ה קורא אותם עמי וכשמקבלים
המלות נקראו ישר'. ובה פ' שם פסוק שמעה עמי ואדברה וגו' ע"ש. וז"ל שמע עמי
כשאתה קורא שמע תקרא עמי ואעידה צך. גם תקרא ישר' אם תשמע לי ותקבל עליך
מלותי וחוקי ועי"ז לא יהיה צך אל זר וגו'. ולא שמע עמי לקולי וישר' לא אבה לי ר"ל
דהם לא עשו כן דלא אמרו את שמע לשיהיו נקראים עמי וגם לא אבו למלותי וחוקי לשיהיו
נקראים ישר' וכו' והלואי שיקראו את שמע ויקבלו מלותי כדי שיהיו נקראים עמי וישר' ויהיו
אויביהם נכנעים תח"ו וז"ש לו עמי שומע לי ישר' בדרכי יהלכו כמעט אויביהם אכניע וגו'.
עוד יל"פ כה"פ הג"ל צמ"ש ה' מוה שלום ז"ל בדקד"ו בהקדמת דין האומר לחבירו שור
זה נתון לך ע"מ שתחזירהו וכו' עש"ב דעפיד"ק שם יתפרש כה"פ הג"ל. גם יתפרש בדרך
הל"י משאמ"ל מרע"ה להקב"ה כשחטאו ישר' בעגל ל' לוי' ומשאמ"ל הקב"ה ועתה הגיחה
ל'י. גם צני נכר יכחשו ל'י. גם חטאה נעורי ופשעי אל חזכור כחסדך זכור ל'י אתה. כי חס
עמנו ל'י שחת רשעם. והרבה פסוקים כאלו יתפרשו עד"ז :

איכה

בבה תצבה בלילה וגו' אין לה מנחם וגו'. יל"פ צמ"ש צמ"ק דכ"ו אר"י אר"ר כל
המתקשה על מתו יותר מדי על מת אחר הוא צובה. ההיא איתתא דהות בשציבותיה
דרב הונא הו"ל ז' בני מת חד מינייהו הות קא צבייא ציתרתא עליה שלח לה רב הונא לא
תעבדי

תעבדי הכי לא אשגחת ביה. שלח לה אי לייסת מועב ואי לאו לבית זודתא לאידך מית ומיתו כולהו לסוף אמ"ל תימוש זודתא לנפשך ומיתתה ע"כ. דנר' מכאן דמי שאינו זוכה על מתו יותר מדאי אינו ראוי לבכות על מת אחר דהרי ההיא איתתא אילו היתה שומעת לדברי ר"ה לא היתה זוכה על ז' בניה. דבזה פי' ה' פתח האהל ז"ל הוצ"ד צם' אס הצנים דקע"צ כה"פ על אלה איני זוכיה עיני עיני יורדה מים ודרז"ל עיני בחורבן בית א' עיני בחורבן בית ב'. הכונה דהטעם שזכו על חורבן בית ב' ה"ט מפני שזכו יותר מדאי על חורבן בית א' על דרך כל המתקשה על מתו יותר מדאי וכו'. וזוהי נ"ט האה"צ ז"ל להמנחמים שכשהם נפטרים מבית האבל אומרים בנחמתם לא יוסיפו לדאבה עוד. דיל"ד מה ראו על ככה לתפוס הנחמה בלשון שלילה מהראוי הוא שיאמרו להם יתנחמו מן השמים וכדומה. זרם כד דייקת ספיר היא נחמה גדולה בדברות שחיס דקא מחו להו במחוג להאבלים המתאבלים דאף שיהיה הגזירה ענמית דכמעט אין לה נחמה עכ"ז לריכים להתנחם ושלל יזכו על המת יותר מדאי כדי שעי"ז לא יבואו לבכות על מת אחר. וזהו כונתם באומרם לא יוסיפו לדאבה כלי' אל תזכו למת יותר מדאי אף כי תהיה לרה גדולה ובהכי אהניי לכס כי לא יוסיפו לדאבה עוד לבכות על מת אחר דאם לא ישמעו לעשות כן אזי מלבד לער מת זה אשר הם זוכים עליו אף גם זאת עוד יוסיפו לרה לדאבון נפש כעובדא דההיא איתתא דלא לייסת לר"ה ע"ש. ולע"ד דזהו כה"פ בעלמו זכה תצכה כלילה ודרז"ל זכה צבית א' תצכה צבית ב' והט' יען אין לה מנחם מכל אהציה שלא הי"ל מנחמים להזכירה על רצוי הצבייה כדרך המנחמים שמוזכרים על רצוי הצביה ולכן זכו יותר מדאי בחורבן בית א' וגמסך מזה חורבן בית ב' ע"ד כל המתקשה על מתו יותר מדאי וכו'. וזהו ג"כ כה"פ בעלמו של עיני עיני יורדה מים ודרז"ל הכפל עיני בחורבן בית א' עיני בחורבן בית ב'. והגרמא לזה היא כי רחק ממני מנחם שלא הי"ל מנחמים להזכירני על רצוי הצביה כדרך המנחמים שמוזכרים ע"ז ומרוב הצביה צבית א' דין גרמא עיני יורדה מים צבית ב' דאלו הי"ל מנחם להזכירני ע"ז לא היה נמשך חורבן בית ב' :

גדע בחרי אף כל קרן ישראל. יל"פ צמ"ש המפ' ז"ל דמ"ש הקצ"ה בעת מת"ת והייתם לי סגולה. הוא משום דדינא בקידושין ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים כגון דאמר הרי את מקודשת סתם ולא אמר תיבת לי אינה מקודשת לכן אמר בעת מת"ת שהם כמו הקידושין איש לאשתו והייתם לי סגולה. גם אמרו שלכך קראם הקצ"ה צמ"ש זה ישראל מלבד דנקראו כן ע"ש ישראל אציהם עוד זה שתיבת ישראל היא עולה לי אש"ר לרמוז שיהיו תמיד מאשרים ומיישרים בכוחם אותיות לי שנאמר להם בעת מת"ת והייתם לי סגולה שתיבת תמיד קיימת עמהם ותיבת אשר היא כמו שדרשו רז"ל ע"פ אש"ר שצרת ישר כחך שצרת ולכן קראם צמ"ש ישראל אותיות לי בתחילה ובסוף ואותיות אשר באמלע לרמוז אל הכ"ל שתמיד יעשו כל מגמהם שיתקיים השבח הזה עמהם. ובזו"ו לע"ד כה"פ לי דבר לור ישראל וזהו שאמר הפ' גדע בחרי אף כל קרן ישראל ר"ל שבעת החורבן שיאל חרון אפו הסיר הקרנות של תיבת ישראל שהם אותיות לי היינו שהשבת הזה יטל מהם :

עוד יל"פ דנקראו בשם זה ישראל במ"ש מוהר"ש מאילטרפולי ז"ל שיש שני אלפים ור"פ מלאכי חבלה הממונים להכות ולהעניש את הרשעים ועל כולם השר הנקרא תק"א שהוא כמנין אש"ר וז"ס את אש"ר התעללתי במל' ורבים פסוקים כאלה שמורים ע"ז ע"ע. ואפשר דלכן נקראו ישראל בשם זה כי אותיות אש"ר האמלעיות הם כמנין השר תק"א ואותיות לי צראש ובסוף להיות למגן ולמחסה עליהם לרמוז שלא ישלטו בהם המח"צ והשר שטליהם הנקרא תק"א כמנין אש"ר. ובעוה"ר צעת החורבן הושרו אותיות לי מהם שהיו להם למגן ולינה ועי"כ שלטה יד האויצים בהם דלא נשאר כ"א אותיות אש"ר כמנין תק"א השר של מלח"צ כנ"ל. וז"ש גדע בחרי אף כל קרן ישראל שהקרנות של תיבת ישראל שהם אותיות ל"י גדע אותם מהם ונשאר אותיות אש"ר ועי"כ שלטה יד האויצים בהם להענישם. וז"ר הכ' אם יש מכאוב כמכאובי אשר עולל ל"י אש"ר הוגה ה' ציוס חרון אפו שהפריש אותיות ל"י מאותיות אש"ר. וז"ר כאשר עוללת ל"י ע"כ פשטי :

עוד יל"פ מש"ה אשר הוגה ה' ציוס חרון אפו. ע"פ מ"ש החיד"א ז"ל צכה"פ איכה יעיב באפו ה' את צת ליון צהק' מ"ש הש"כ על החו' דבגלות מל' אמר הקצ"ה למרע"ה אני ה' כי אלד'ים צגימט' פ"ז והוסיף א' יוחר ונעשה אני ה' גי' פ"ז אחד יתר על מספר אלד'ים לכבוש הדין וצוה הוילאנו ממלרים והן עתה גברה מדה"ד ואחד יוחר על שם אלד'ים ונעשה אפו. וז"ש איכה יעיב באפ' כי זאת לפניס א' יתר על שם אלד'ים הוא אני ה' ועתה היה להגביר הדין ונעשה אפו ע"כ. וזהו אשר הוגה ה' ציוס חרון אפו. ר"ל שהוגה אותה ציוס שהוסיף אחד על שם אלד'ים והגביר הדין ונעשה חרון אפו. גם ז"ר משה"כ כילה ה' את חמתו שפך חרון אפ' וילת אש צליון וגו'. ועי"ז אגהנו מבקשים ומתחננים לפני ית' שההוספה שיוסיף אחד יתר על שם אלד'ים שתהיה היא כדי למחק הדין ולעורר הרחמים ותהיה אני ה' כמו צילאמ"ל ותהיה לעוצה ולא תהיה ההוספה לרעה צגי' אפ"ו. וזהו עשה עמי אות לעוצה. היינו הוספת הא' שהיא מספר המועט שבאותיות תהיה ההוספה ההיא לעוצה ולא לרעה ויראו שונאי ויבשו כי אחת ה' שם הוי"ה רחמים עזרתני ונחמתני. וז"ר צי"ג מדות רחמים נושא עון ועוה"פ לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפ' כי חפץ חסד הוא ישוב ירחמנו :

חשב ה' להשחית את צת ליון וגו' לא השיב ידו מבלע ויאבל חו"ח וגו'. יוצן ע"פ מש"פ המפ' ע"פ וינהם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו דע"י הדיבור היפר כעסו משא"כ כשאינו מדבר כ"א נשאר במחשבה אזי הוא מתקיים ועושה משפט חרוץ וכמו שמלינו צעין דור המבול ויאמר ה' צלצו אמחה וכו' וכן היה שנתקיימה מחשבתו לפועל. וז"ש השב ה' להשחית חומת צת ליון וכו' דהיינו חשב צלצו לעשות כן משו"ה כיון שלא דיבר כ"א במחשבה לבד לכן נתקיימה לא השיב ידו מבלע וגו' :

איתא צפ' הגיזקין ת"ר מעשה צר' יאושוע צן חגיגה שהלך לכרך גדול שצדומי אמ"ל הינוק א' יש צבית האסורים יפה עינים וכו' הלך ועמד על פתח ציהאס"ו אמר מי נתן למשיסה יעקב וישראל לצוזים ענה אותו תינוק ואמר הל"א ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו

בדרכיו הלך ולא שמעו בחורתי אמר מוצנחני זו שמורה הוראות זישראל וכו' ע"כ. והדבר תמוה דמה ראה חידוש בדברי הטיטק עד שאמר מוצנחני זו שמורה הוראות וכו'. ואפש"ל במ"ס הרי"פ ז"ל צ"ל דברים דכשהרוז הם לדיקים אזי הקצ"ה מסלק לדיק א' ומכפר עה"ד חבל כשהרוז רשעים אזי מסלק הרשעים ומניח הלדיקים כמו שעשה צנח. ומה שלא עשה כן בירושלם הוא מפני שהיה צידם עבירה חמורה אשר חלק לצם והיו שונאים זא"ז ושמחים צמפלת חזריהם שנא' כי רעחתי אז חטלוני שזרעתי של עלמס היו שמחים ע"כ. ואפשר דזהו כו' המקונן שאמר הציטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי אשר עולל לי וגו' נשקד עול פשעי צידו וגו' סילה כל אצירי וגו' היינו הלדיקים שנקראו אצירי לב הרחוקים מנדרה והיה די בזה לכפר על השאר והוא לא עשה כן אלא גם קרא עלי מועד לשבור בחורי שהקצ"ה דן אותי בשמים משא"כ מידתו ית' צכ"מ דכשהרוז רשעים הורג הרשעים וכשהרוז לדיקים ומיעוט רשעים מסלק לדיק א' ומכפר עה"ד. ובכאן לא היה כן אלא דן אותי צב' רעות. ולא עוד אלא גם גת דרך ה' דהיינו חורבה"מ. לזה על אלה אני בוכיה עיני עיני יורדה מים כי רחק ממני מנהם משיב נפשי וגו' פירשה ליון צדיה וגו' ושוב נתנה אל לבנה וחזרה ואמרה לדיק הו"א ה' כי פיהו מריתי והא דלא היה די בצילוק ה' אלא גם בחולותי ובחורי הלכו בשבי יען קראתי למאהבי המה רמוגי שהיה צו שנא"ח חלק לצם לכן נהקיים צהם הכל. וידוע משז"ל דכשיאלו ישר' ממל' כרתו צרית לגמול הסד זא"ז. גם ארז"ל והלכת בדרכיו מה הוא רחוס וכו' מה הוא גומל חבדים אף אתה גו"מ וכו' דהיינו שיהיה אהבה ציניהם כמשה"כ ואהבה לריעך כמוך. ויודע ששאר עמא מתכנים בשם יעקב וגם כשאינם עושים רש"מ עתכנים בשם יעקב משא"כ ה"ח והלדיקים שהם עושים רש"מ מתכנים בשם ישר'. וז"ש ריב"ח מי נתן למשיסה יעקב שהם שאר עמא ושאינם עשר"מ וגם ישראל שעושים רש"מ לצוים דמהראוי היה דבחדא מינייהו שיתקיים צהו סגי או בצילוק ה' לכפר או באבוד רשעים. ע"ז השיב לו אותו טיטק הלא ה' זו חטאנו לו ומלבד זה גם ולא אצו בדרכיו הלך שלא היו גות"ם ואוהבים זא"ז אלא היה שנא"ח ציניהם כמשה"כ כי רעחתי אז חטלוני לכן נתקיימה צהם תרתי לריעותא. ולז"א מוצנחני צהו וכו' :

באו"א יל"פ צמ"ס צמד' שאלו להכמה חוטא מה עונשו אמ"ל חטאים תרדף רעה שאלו לכבואה ואמ"ל נפש החוטאת היא תמות שאלו לתורה ואמ"ל יציא קרבן ויתכפר לו שאלו להקצ"ה ואמ"ל יעשה חשו' ויתכפר לו שנא' טוב וישר ה' ע"כ יורה חטאים בדרך. הרי ד' אופנים יש להחוטא יסורין ומיתה קרבן וחשו' והקשה שצבולס הוא תיקון החכמה יסורין שהם קשים מהמיתה והקל שצבולס תיקון של הקצ"ה דהיינו חשו' לחוד. דבזה פי' השל"ה ז"ל הצי"ד ה' יקרא דשכני ז"ל כה"פ תמותת רשע רעה ושונאי לדיק יאשמו פודה ה' נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו. כל' שד' מיני תיקון יש לחוטא הא' הוא המיתה וז"ש תמותת רשע והב' יסורין וזהו רעה ע"ד חטאים תרדף רעה הג' קרבן שיציא בעד אשמתו וזהו ושונאי לדיק הוא לדיקו ש"ע שהוא הקצ"ה יאשמו ר"ל לריכים להציא קרבן אשם חבל הקצ"ה מיקל מכולם שמכפר להם בחשו' לצד וזהו פודה ה' נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו שאפי'

שאפי' קרבן אינם לריכים להביא ע"ש. גם נודע דקודם החורבן ציעלו הקרבנות כמ"ס במד"ר ע"פ על אלה אני זוכיה אמ"ר זבדי נ' לוי על ציעול הקרבנות כד"א אלה תעשו לה' במוע' והגש"ר ז"ל פי' בזה כה"פ מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר פי ה' אליו ויגידה ע"מ אצדה הארץ וכו' ויאמר ה' על עוזכם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי דכנגד מ"ס החכמה והנבואה שהם יסורין ומיתה קל להבין ע"מ אצדה הארץ את יושביה אמנם התמיה היא נגד התו' שאמרה יציא קרבן והקב"ה שאמר יעשה תשו' יפול התימה ע"מ אצדה לז"א ויאמר ה' על עוזכם את תורתי שלא עשו כמ"ס התו' יציא קרבן גם לא שמעו לקולי למה שאמרתי להם שיעשו תשו' ע"כ נילתה כמדובר מאין יושב. גם בזה פי' כה"פ אותי עזבו ותורתי שמרו ואמרו במד' אמר הקב"ה הלוואי אותי עזבו ותורתי שמרו ר"ל דה"ק הלוואי אותי עזבו מה שאמרתי להם לעשות אם תורתי שמרו מה שאמרה התורה להם שיציאו קרבן ע"כ :

ובזי"ו דשאל ריב"ח לאותו תימק מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים דנעשה כ"כ בזה משפט חרוץ דנהרגו כמה וכמה זקנים עם נערים ואצדה הארץ את יושביה ע"ז ענה אותו תימק ואמר הלא ה' ז' חטאנו לו ומהראוי הוא או שיעשו כמ"ס התו' להביא קרבן או שיעשו תשו' כמ"ס הקב"ה להם והם לא עשו לא זה ולא זה שלא אצו בדרכיו הלך ר"ל שלא עשו תשו' כמ"ס הקב"ה להם וגם לא שמעו בתורתו שלא עשו כמ"ס התו' שיציא קרבן שציעלו את הקרבנות תרתי לריעותא לז"א מוצטחני בזה וכו' :

עזר"פ כה"פ מי נתן למשיסה וגו'. במ"ס צם' לוחות הברית שהאדם מיד כשנולד נתקשר בשם הוי"ה בצורת פרלוף שלו דב' העינים והחוטם הוא צדמות שני יודי"ן וא"ו וזה נגד שם הוי"ה דעולה כ"ו. וע"כ מעלה גדולה באדם כשהוא שח עינים דאז נשאר בחבור אחד. אבל כשהוא גבה עינים אז מסתלקין מהחוטם ואז אין ה' בעל הרחמים יושב על כסא הרחמים רק נשאר החוטם ואז חרון אף בעולם וכשהוא שח עינים אז הוא במדה"ר. ובמ"ת וקבלת הלוחות ניתוסף להם שנקשרו ג"כ בשם הוי"ה ע"י התו'. וכ' האדר"א אשכנזי ז"ל ס' תרומה וזת"ד דנודע דשם הוי"ה צמלוי אלפין הוא גי' מ"ה וכבר זכרנו דב"פ נתקשר האדם בשם הוי"ה פעם אחד בשעת הלידה ופעם ב' בשעת התו'. ושני שמות הוי"ה צמילואם כנ"ל הם כמנין מ"ס. וזרה"פ פלגי מים ירדו עיני דהיינו שם אחד של הוי"ה שהוא כמו הלי תיבת מ"ס ירדו עיני ר"ל השם זה הפסדתי. וכ"ת למה באמת הפסדתי לאחד מהן ומתוך זה היה בהכרח על לא שמרו תורתך ע"כ. ולע"ד דזכה"פ פלגי מים תרד עיני ר"ל בשביל פלגי מים חילוק תיבת מים היינו החלי שהוא עולה הוי"ה דמ"ה אחד שנפרד מהוי"ה הב' תרד עיני דמעות. וזהו על שבר בת עמי ר"ל שעשתה שבר ופירוד בין השתי שמות של הוי"ה דמ"ה והפסידה שם הא' מהם על שלא עסקו בתו' כמשה"כ על מ"ה אצדה הארץ ר"ל דבשביל מ"ה הא' אצדה הארץ ומפרש ואזיל מהו הא' המ"ה דבשביל אצדה הארץ על עוזכם את תורתי שלא עסקו בתו' שעי"כ שם המ"ה הא' נפסד מהן וגברה מדה"ד לזה עיני נגרה ולא תדמה מאין הפוגות. וז"ש מי נתן למשיסה יעקב וגו' עז"א הלא ה' ז' שני

שְׂנֵי שְׁמוֹת הַהוּי"ה חֲטָאוּ לוֹ חֲסָרְנוּ וְהִפְסְדוּ שֶׁם הָא' מֵהֶם ע"ד אֵלֵינוּ וְזֵכֶר שְׁלֹמֹה חֲמִישִׁים יַעֲקֹב
 שָׁלַח אֲבָבוּ בְּדַרְכֵינוּ הַלֹּךְ וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ לִכְן גְּזָרָה מִדֵּה"ד וְנַעֲשֶׂה זֶהֱכָם כ"כ חֲרוֹן אַף.
 וְנוֹכַח לֹמַר עוֹד כִּפִּי הָאֲמוּ"ל דִּכְשֶׁהָאֲדָם שָׁח עֵינָיו דִּמְחַקֶּשֶׁר זֶשֶׁם הוּי"ה זָלוּתוֹ זִהְעֵינִים
 וְהַחֲוֹטִם שֶׁהֶם כ"ו נֶגֶד שֶׁם הוּי"ה דָּאֵז כִּשְׁאֲרוֹ בְּחִצּוֹר א' מִשְׁא"כ כִּשְׁהוּא גְזָרָה עֵינִים וְכו' כ"ל.
 וְלַע"ד דְּזִהוּ שְׁרַמְזוֹ רז"ל בְּדִצְרִיָהֶם אֵלֵינוּ אֵת דְּכָא הֵינִי שַׁע"י הַשְׁחִיזוּ עֵינִים וְהַעֲנוּהוּ יִהְיוּ הַעֲנִיִּים
 וְהַחֲוֹטִם בְּחִצּוֹר אֶחָד וְהֵם בְּגִי' כ"ו נֶגֶד שֶׁם הוּי"ה וְאֵז הוּא בְּמִדֵּה"ר וְזִהוּ אֵלֵינוּ אֵת דְּכָא. וַיַּעַן
 כִּי גְזָרָה זִנּוֹת לִיּוֹן דִּהִי"ל גְּזָרוֹת עֵינִים אֵז נִסְתַּלְקוּ מִהַחֲוֹטִם וְרַק כִּשְׁאֲרֵי הַחֲוֹטִם לְבַד וְנַעֲשֶׂה
 חֲרוֹן אַף וְא"כ שְׂנֵי שְׁמוֹת הַהוּי"ה נִחְסְרוּ מֵהֶם. וְז"ש מִי נִתָּן לְמַשִּׁיבָה וְגו' דִּנַּעֲשֶׂה זֶהֱכָם
 כ"כ חֲרוֹן אַף עוֹ"א הֵלֵא ה' זֹה חֲטָאוּ לוֹ דְּשְׁנֵי שְׁמוֹת הַהוּי"ה חֲסָרְנוּ ע"י דִּלָּא אֲבָבוּ בְּדַרְכֵינוּ
 הַלֹּךְ וְעוֹזְבוֹ אֵת תּוֹרָתוֹ הֵינִי שֶׁהוּא ית' בּוֹחֵר בְּדַרְכֵינוּ הַעֲנוּהוּ וְכִמְשָׁרוֹ"ל ע"פ נַעֲשֶׂה אֲדָם וְהֵם
 לֹא אֲבָבוּ בְּדַרְכֵינוּ הַלֹּךְ וְגַם לֹא שָׁמְרוּ תּוֹרָתוֹ לִכְן גְּזָרָה עֲלֵיהֶם מִדֵּה"ד כ"כ. וְעַפ"י הָאֲמוּ"ל
 דֶּשֶׁם מ"ה פַּעַם הַשְׁנִיית זֶה לֹא לְאֲדָם בְּלִימּוּדוֹ בְּתוֹרָה וּפַעַם הָרִאשׁוֹן הוּא מִשְׁעַת הַלִּידָה ז"ר
 הַפְּסוּק וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מ"ה ה"א שׁוֹאֵל מִעֲמֵךְ הֵינִי דֶּשֶׁם הַמ"ה הָאֶחָד כִּבֵּר נִתָּן בְּךָ ה' מִשְׁעַת
 הַלִּידָה אֲבָל עַתָּה יִשְׂרָאֵל אֲתָם אֲכֻלִּי הֵמָּן וְלֹא כִּיתְנָה הַחוּ' אֲלֵא לְאֲכֻלִּי הֵמָּן מ"ה הֵינִי שֶׁם מ"ה
 הַשְּׁנִי ה"א שׁוֹאֵל מִעֲמֵךְ ע"י שְׁחַטְסָקוֹ בְּתוֹרָה :

וּבַפְּסוּק ע"מ אֲבָדָה הָאֶרֶץ עַל עוֹזְבֵי אֵת תּוֹרָתִי. דְּרז"ל עַל שֶׁלֹּא בָּרְכוּ בְּתוֹרָה תַּחֲלִילָה.
 וְתַמּוּהָ דְמָה תַּלּוּי ז"ז. בְּרַם יוֹבֵן בְּמ"ש הַחִיד"א ז"ל בְּמִדְבָּרָא מַעֲרָב ז' אִו"ד
 שְׁעַמ"ש ב' כִּילֵּד מִבְּרִיכֵינוּ ר"ל רַמִּי כְּתִיב לֵה' הָאֶרֶץ וּמִלּוּאָהּ וְכַתִּיב וְהָאֶרֶץ נִתָּן לְבָנֵינוּ אֲדָם ל"ק
 כֹּאֵן קוֹדֵם בְּרַכָּה כֹּאֵן לֵאח"ב. הַק' מוֹהֲר"ח ו' עַמָּאֵר ז"ל דִּמְאִי ק"ל לֵר"ל אִיבִירָא דִּלְה' הָאֶרֶץ
 וּמִלּוּאָהּ אֵךְ בְּחִסְדּוֹ ית' נִתְּנָה לְב"א. וְיִחִי"ל דִּהֵא קי"ל כִּיּוֹן שֶׁאֲנַחְנוּ עֲבָדִים אֵיךְ קָאֲמַר
 וְהָאֶרֶץ נִתָּן לְב"א הֵא קי"ל מֵה שְׁקִנָּה עֲבָד ק"ר. וְתִי' כֹּאֵן לֵאח"ב דִּאֲחֵר הַבְּרַכָּה יֵשׁ לָנוּ דִּין
 זִמִּים וְהַגְּחִינָה נִתְּנָה עַבְדִּי. וְיִחִי"ל הַחִיד"א ז"ל דְּבָרֵינוּ דִּמְמ"ש פ"ק דְּבִרְכוֹת דִּישׁוּרִין מִמַּרְקִין
 עוֹמְתִיו ש"א ק"ו מִשֵּׁן וְעֵין דְּעַבְדִּי יוֹלָא בִּזְכוֹן לַחֲרִית מוֹכַח דִּישׁ לָנוּ דִּין עֲבָדִים כְּנַעֲנִים
 דַּע"כ יוֹלָא בְּשׁו"ע וְאֵנוּ יֵשׁ לָנוּ לְבָנֵינוּ ה' כְּמוֹ ע"כ וְכֵן אֲמַרְנוּ בְּפִסְקָתָא ע"פ אַחֲפַשׁ אֵת יִרְוֹשׁ
 בְּגִירוֹת שְׁגִיָּה חֲפָשִׁים יַעֲנֵן שֶׁהֲבִנוּ בְּעֵינֵינוּ. וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן מֵה שְׁקִנָּה עֲבָד ק"ר וְאִינָה מִתְּנָה.
 הַאִימָנָם אֲמַרְנוּ כְּלוֹם יֵשׁ עֲבָד שְׁמוֹתָן שְׁלוֹם לְרַבּוֹ. וּמַעֲיֵן דּוֹגְמָא יֵשׁ סָבְרָא דִּאֵין הַעֲבָד מִבְּרַךְ
 לְרַבּוֹ. וּמִדִּהְרִשְׁנוּ ה' לְבָרְכוּ מוֹכַח דִּדִּין זִמִּים יֵשׁ לָנוּ וְהַמִּתְּנָה שְׁמוֹתָן הֵאֵל לְבָנוּ הִיא מִתְּנָה
 וְלֵאח"ב אֲתִי שְׁפִיר וְהָאֶרֶץ נִתָּן לְב"א. וְנִמְ"ל דִּמְהַבְּרָכוֹת מוֹכַח דִּדִּין זִמִּים יֵשׁ לָנוּ. וְזִי"ו וְעַתָּה
 יִשְׂרָאֵל מֵה ה"א שׁוֹאֵל מִעֲמֵךְ כ"א לִירְאָה וְדִרְז"ל א"ת מֵה אֲלֵא מֵהָא דְחִי"ב לְבָרְכוּ מֵהָא בְּרִכּוֹת
 וְגַם דְּרַשׁוּ וְעַתָּה אֵין וְעַתָּה אֲלֵא תְּשׁוּבָה. וִיל"ד מֵה קֶשֶׁר יֵשׁ לְתַשׁוּ' לִק' בְּרִכּוֹת. בְּרַם עַפ"י ה'
 א"ש דִּהְתַּשׁוּ' מוֹעֲלָת לִישָׁר' דִּישׁ לָנוּ דִּין זִמִּים וְאֵב שְׁמַחַל עַכְכ"מ וְגַם ק' בְּרִכּוֹת הִיא הוֹכְחָה
 דִּדִּין זִמִּים יֵשׁ לָנוּ וְנִמְלָא דְדָא וְדָא אֲחֵת הִיא הַתַּשׁוּ' וְהַבְּרִכּוֹת עַכ"ד. וְהַבִּי"ד מִיס קְדוּשִׁים
 בְּדִר"א לְהַסְפֵּר ע"ש מ"ש בְּזֶה. וְזִי"ו ע"מ אֲבָדָה הָאֶרֶץ הֵינִי דְקָא מִתְּמִיָּה דִּהֵן אֲמַת דִּלְה'
 הָאֶרֶץ וּמִלּוּאָהּ אֲבָל בְּחִסְדּוֹ נִתְּנָה לְב"א וְהַמִּתְּנָה מִתְּנָה וְלִמָּה אֲבָדָה הָאֶרֶץ וְכ"ת מִשׁוֹם דִּי"ל

דין עבדים וכל מה שקנה עבד ק"ר והמתנה בעילה מהיכן יש הוכחה לזה. לז"א על עוזבם את תורתו שלא זרכו בחורה וכיון שלא זרכו הזרכות שעי' יהיה לנו דין זנים א"כ נשאלו בבחינת עבדים וכל מה שקנה עבד ק"ר והמתנה בעילה ולכן אבדה מחנת הארץ. עוד יל"פ בכה"פ כמה שטודע דמה שמתנה החו' לישר' ולא ניתנה למלאכים מדדז"מ הוא משום דדין זנים י"ל וזבן ליכא דדז"מ. גם מנתינת הארץ יש הוכחה לזה דישר' י"ל דין זנים. דאי דין עבדים י"ל הא קי"ל הכותב נכסיו לעבדו ושייר קרקע כ"ש ל"ק כלום וא"כ מאחר דהוא ית' שייך ירושלים לחלקו וכמ"ש לא נתחלקה ירוש' לשבטים אס' איתא דדין עבד י"ל איך קונים את א"י. א"ו מינה מוכה דדין זנים י"ל וקונים אותה מדין זנים ויש להם ראיה לזה מנתינת החורה. והן עתה כשישראל עזבו החורה דממנה מוכה דדין זנים י"ל גם א"י ניתנה ואבדה מהם וזהו ע"מ אבדה הארץ על עוזבם את תורתו :

איכה יועם זהב וגו' יוצנו המשך הפסוק במ"ש הער"ן ז"ל דל"ז בשם מ"א ז"ל שפי' כה"פ ויאמר ה' לעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאוד ארדה נא ואראה וגו' דלכא' יל"ד דכפל הלשון במילות שונות. גם מ"ש ארדה נא ואראה ופירש"י לימוד על הדיינים שלא יפסקו ד"ן אלא בראיה וקשה הא דנים ע"פ עדים בלא ראיה. ופי' במ"ש פ"ט דבגדה"ן מי שנתחייב צ' מיתות נידון בחמורה והקשו בחוס' הא עדים האח' שהעידו על החמורה הו"ל עדות שאי אחת יכול להזימה דהא גזר א קטילא בעו למיקטליה ותי' כגון שראו הדיינים בעלמם. והנה משפט סדום שהיה חרוץ מאוד הוא לפי שלא היו כמותם לרעה כמשה"כ ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאוד. וידוע שקך הוא דרכו של היל"ר היום אומ"ל עשה כך וכו' ומסתמא גם בסדום חחי' הי"ל חטאים קלים אשר לא היה מגיע להם משפט חרוץ ההוא אלא משפט קל מזה רק שנענשו בחמורה כדין מי שנתחייב צ' מיתות. וז"ש לעקת כדו"ע כי רבה מכזר וכעת וחטאתם כי כבדה מאוד חמור יותר מהראשונות ובהא לא מהני עדים כקושית החוס' ז"ל לכן ארדה נא ואראה בעלמי. וא"ש לימוד לדיינים שצב"ג אין דנים אלא בראיה עכ"ד. וזהו דהנצי"א ירמיה הוא מתפלל על חורבן ציהמ"ק שנעשה בזה כמה משפטים ומיתות משונות וחמורות מזלתי ירידת ה' כב"י לחוס' כי שם היה סילוק שבינה מחוס' וכמשרז"ל. וז"ש איכה יועם זהב וגו' תשתפכנה אצ"ק וגו' בני ליון היקרים איכה נחשבו לנצלי חרם וגו' האוכלים למעדנים וגו' חזקו אשפות. היינו שנעשה בזה משפט חרוץ ומיתות משונות. וזהו מהתימה שגדל עונם יותר מחטאת סדום דאילו התם קאמר ארדה נא ואראה שלא הענישם במשפט חרוץ כ"א עד שירד כב"י לשם וראה מעשיהם ואז דגם בחמורה. והבא היה סילוק שכי' מקודם ועכ"ז דן אותם במשפט חרוץ במיתות משונות נידונו בחמורה וזהו ויגדל עון צח עמי מחטאת סדום וגו' אחמהא :

זקנים משער שבתו בחורים מגניתם שבת משום לבנו נהפך לאבל מחולנו. יל"ד דזה דבר פשוט דכשמתים לדיקים ובחורים דיתאבלו ויזכו עליהם וא"כ מהו זה דקאמר שבת משום לבנו וגו'. ויוזן כמה שהק' המפ' שני המאמרים שסחרן אהדי דצמקום אחד אמרו דסילוק האדוק כדי שלא יראה ברעה העתידה לבוא. ובמקו"א אמרו שסילוקו כדי לכפר

לכפר עה"ד. והרבה חי' נאמרו בזה והכנה"ג ז"ל חי' דכשמת לדיק א' בלבד אז מסתמא לכפר על הדור אבל כשהמתים הם שני לדיקים הם ודאי בשביל הרעה העתידה לבוא ח"ו. ונודע דגם מיתת הצחורים הוקשה למיתת הלדיקים שהיא כדי לכפר עה"ד. וז"א זקנים משער שבתו דלא אחד בלבד מת אלא יותר או צחורים שמתים יותר מא' אזי הוא בודאי מפני"ה העתידה לבוא. לזה שבת משוש לבנו נהפך לאבל מחולנו כי שנים רעות הוו הן סילוקן ש"ך וצחורים ועוד זה שמורה סילוקן על הרעה העתידה לבוא ח"ו. וזהו כה"פ על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עיינינו וה"ה כמבואר :

נפלה עט"ר חוי נא לנו כי חטאנו. יוצן לע"ד במ"ש ה' ברכת אברהם בו שעהרז"ל בדרוש שבת חזון בשם מוהר"מ גאלנטי ז"ל דחקר כיון ששפך הקב"ה זעמו על ציהמ"ק והחריבו למה הגלה את ישראל כיון דנח רוגזיה על עלים ואצנים. וחי' הוא ז"ל לפי שישראל חטאו במרד ובמעל והיו מזידים ולכן נתחייבו הריגה למקום וע"י חורבן הבית נסתלק מהם חלק המזיד ונשאר בהם חלק השוגג ולכן נתחייבו גלות כדין השוגגין. וזה פי' כה"פ מי נתן למשיסה יעקב דהיינו מפני מה נתחייבו אותם הנקראים בשם יעקב גלות ואפי' שהיו ציניהם לדיקים אשר בשם ישראל יכונה היו כולם לבושים כיון שכבר שפך חמתו על העלים והאצנים והחריב את ציהמ"ק לזה השיב זו חטאנו לו דייקא שגלו במה שחטאו בשוגג. דבשלמא אם לא נחרב הבית היו הקרצנות מגינות על השוגג אכן כיון שנחצבטו הקרצנות לכן צדין הוא שיגלו בין האומות ע"ש. וז"ש נפלה עמרת ראשנו שנחרב הבית וליכא עוד קרצנות שיכפרו על השוגג לכן עכשיו הוא מתעורר עלינו עון השוגג שעי"ז אהחנו מתחייבים גלות וזהו חוי נא לנו כי חטאנו. וזהו ג"כ מ"ש במד' דבלייל ע"כ נכנס ארע"ה לביקה"ק אחזו הקב"ה בידו ואמ"ל מה לידידי צביתי. אמ"ל רבש"ע בני היכן הם אמ"ל חטאו והגליתם לבין האומות. היינו דכיון דנשאר עליהם החטאות שהם השוגג והם מחוייבים גלות לכן הגליתם וז"ש חטאו והגליתם לבין האומות :

קהלת

וראיתי כי אין טוב מאשר ישמה האדם צמעשיו כי הוא חלקו כי מי יציאו לראות במה שיהיה אחריו. יוצן במ"ש ה' כלי יקר עה"ת צפ' תלא ע"פ לא תפאר אחריו לא תעולל אחריו וגו' וזכרת כי עבד היית בצרמ"ל וגו' שפירש דהוא מזהירו על גזל העניים שלא יעצוב חילו ליורשיו אחריו כמו אלל לוע שהיה מטער על ממונו ואמ"ל המלאך אל הציט אחריו. כך אמר כאן לא תבקש לפאר מה שיהיה אחריו כי מי יגיד לאדם מה שיהיה אחריו. וכן לא תבקש לעצוב העוללות למי שיהיה אחריו אלא לגר ליתום יהיה ואז הראה עולמך צהיך. ואל תדאג לומר אם לא אשאיר אחרי מאומה לזרעי מהיכן יתפרנסו עז"א וזכרת כי עבד היית בצרמ"ל חסר מכל וכל כי מה שקנה קנ"ר ואעפ"כ זכית עכשיו לשדות

לשדות וכרמים צרטון השי"ת הוא ישלח מלאכו גם לזרעך אחריו ויתן להם די מהסורס. ולכן טוב לך לעשות לעורכך לציתך הנלחי כי אדם קרוב א"ע יותר מלצניו אחריו כע"כ לא יבקש וידרוש צמה שיהיה אחריו כדרך שעושים רוב עשירי דורנו עושים עושר ולא צמשפט והם אצירי לצב הרחוקים מלדקה וטוענים שהם עושים כן בעבור צניהם והמה מאומה לא ישאלו בעמלם לעולם הנלחי חיי לאותה כלימה וצושה עכ"ד ז"ל. ולע"ד זהבה"פ הוי עם כבד עון וגו' עזבו את ה' ר"ל שלא החזיקו ציד הת"ח שנתרצו מאת ה"א תירא שהושה כבודם לכבו"ה יאלו את קדוש ישר'. ומה שנכנס דעתם ועשו כן הוא בשביל שמורו אחר שנתנו דעתם להשאיר ממונם לצניהם אחריהם. וז"ש וראיתי חני כי אין טוב מאשר ישמח האדם ר"ל הוא עלמו ישמח במעשיו בהלדקות שעושה בממונו בחייו כי זה הוא חלקו בעמלו לעולם הנלחי. כי אם יניח ויאסוף ממון לצניו אחריו מי יציאו לראות צמה שיהיה אחריו כי יתכן צניו מוליאים בממון בענין רע ומר נגד רצון הצורא לכן עו"ל שישמה הוא בעמלו: **כי** כלל החכמה כלל הכסף והחכמה תחיה בעליה. יל"פ בדרך רמז צמ"ש צג' סנהדרין רבה ורצא ור"פ הו אזלי באורחא כיון דחזא רבה לקטב מרירי דחתי לגבייהו אחלף לר"פ לימיניה ורצא לשמאליה אמ"ל ר"פ ולא חייש מר לידידי שאהיה חני קרוב לקט"מ אמ"ל עשיר אתה. ופירש"י ז"ל קט"מ שם שד השולט בלעריס. אמ"ל עשיר אתה ומוזלך עומד נגד המזיקין ואינם יכולין להזיק לך ע"כ. גם נודע דהתורה סגולתה להברחת המזיקין. נמלא דיש צ' סגולת למנוע שליטת המזיקין ע"י עושר וע"י התורה. וההפרש בין שניהם הוא דהעושר סגולתו דוקא להחיות בעליו בעוה"ז משא"כ סגולת התורה מחיה בעליה תמיד בעוה"ז ובעוה"ב. והו כי כלל החכמה כלל הכסף כמו שכל החכמה מלאת מהמזיקין כן ג"כ כל הכסף סגולתו להליל מהמזיקין. האומנם ההפרש שביניהם הוא שהחכמה תחיה בעליה ר"ל תמיד בין בעוה"ז בין בעוה"ב. וצוה פי' חר"א פאנזיל יל"ז כה"פ טוב לי תורת פיך מאלפי זהו"כ ר"ל הגם שאלפי ז"כ הם מלילין מן המזיקין עכ"ז טוב לי תורת פיך יותר מהם שיש בתורה תקוה טובה משא"כ בעושר:

שרח לחמך ע"פ המים כי צרוב הימים תמלאו. יל"פ צמ"ש צג' פסחים דג'ג אמר ריב"ל המעיל מלאי לכיסן של ת"ח זוכה ויושב בישיבה של מעלה דכתיב כי כלל החכמה כלל הכסף. וה' מוהרי"ח ז"ל צמ"ה מער"ל דר"ב כתב דלא נחבאר אם מלמדן לזה המחזיק תורה כדי שיוכל למשקל ולמטרי בהלכה עם חכמי הישיבה. או"ד דיו שיושב שם בישיבה שזוכה לזה וישב בדד וידוס. וכ' שכבר ראה מי שדרש ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה שהכונה שיש מעלה להת"ח יותר מן המחזיק כי החכמה תחיה את בעליה שיודע למשקל ולמטרי כמו שהיה בחיים לא כן המחזיק שיושב ושומע לבד ע"כ. האומנם ה' צירך ילחך ז"ל פ' במדבר כתב היפך דדיוק קרא דכתיב בעליה לשון רבים היינו לומר דבין הת"ח העוסק בתו' ובין המחזיק בידו שזוכה המחזיק שיהיו שפתותיו דוצנות בקבר כשם שזוכה הת"ח העוסק בתו' כשלאומרים דבר שמועה מפיו. דהגם שמת המחזיק קודם הת"ח מ"מ נוטל שכר ונחשב לו כאלו הוא עלמו לומר תורה כל ימי הת"ח שהחזיק בידו ע"כ. וגם כמוהר"ח ח' עטאר

עמאר ז"ל כתב שראה בספרן של הראשונים דכל מי שנותן בחייו ללומדי תו' חפ"י שהוא ע"ה זוכה לאחר מיתה שמלמדים אותו תורה הרבה. וכ' ה' שא"י ז"ל דס"ד שכן מלא בס' שכחת הלקט שכ"כ בשם ה' סודי רז"ח ע"ש. וז"ש שלח לחמך ע"פ המים ואין מים אלא תורה כמ"ש הוי כל למא לכו למים ור"ת ע"ל פ"י ה' מים עפ"ה רמו לתורה שנקראת עפה כדכתיב מגילה עפה. היינו שיחזיק ביד לומדי תו' ואפי' שאין יכולת בידו כ"כ להחזיק בידם עכ"ז ידחוק עצמו ממאכלו להחזיק בידם וזהו דיוק הפסוק דקאמר לחמך היינו דלריך למאכלך. וק"ט לזה כי ברוב הימים תמלאו היינו שתמלא את התו' בעלמה שלמד אותה הת"ח שמלמדים אותה לו לאחר מיתה כדי שיוכל למשקל ולמטרי בהלכה:

סוף דבר הכל נשמע וגו' כי זה כל האדם. יובן במ"ש בס' שמונת יאודה על מס' סופרים בדי"א דהביא משה"ק הפר"ח ז"ל עמ"ס רז"ל דלריך ליתן לכל אביון מתנה אחת שנא' ומתנות לאביונים דאימא ב' מתנות לכל אביון ותיכרז וא"כ ולאביונים מתנות מצע"ל ע"כ. וכתב דלפי"ז הוא מבין מאמרו ז"ל ריב"ל אמר עתיד הקב"ה להגחיל לכל לדיק ולדיק ש"י עולמות שנא' להגחיל אוהבי ים וגו'. דאיכא למידק דלימא לכל הלדיקים בכללן אי"כ רק ש"י עולמות. אלא דא"כ היל"ל יש להגחיל אוהבי (או להגחיל יש לאוהבי) השתא דכתיב להגחיל אוהבי יש שמעי' דהכי קאמר להגחיל לכל אוהב ש"י עכ"ד. וז"ר סוף דבר ר"ל כשיהיה דבר הניתן הוא בסוף נאמר אזי נשמע שכל דבר הניתן ההוא הנאמר הוא לכל אחד ואחד וזהו הכל נשמע שלכל אחד יש לו דבר ההוא הניתן ולכן את האלדים ירא וגו' כי זה כל האדם ולא קאמר כי זה כל האנשים אלא כל האדם להורות כי זה דבר הניתן שהוא הנאמר בסוף הוא כל אדם ואדם יש לו זה שלכל א' וא' יש לו ש"י עולמות. ועיין בס' קצ הישר סו"פ י"ד שנתן חשבון איך לכל לדיק ולדיק עולה ש"י עולמות ע"ש בדרך נאות. ועפ"י הג"ל יובן ג"כ כה"פ עוב אחרית דבר מראשיתו ר"ל דהדבר הניתן כשיהיה כתוב באחרונה דהיינו בסוף אזי הוא משמע לכל אחד ואחד הוא ניתן הדבר ההוא כולו בשלימות כמו להגחיל אוהבי ים שלכל לדיק ש"י עולמות. משא"כ אם היה כתוב בראשונה וזהו עוב אחרית דבר מראשיתו:

משרי

רב חכם ישכיל פיהו ועל שפתיו יוסיף לקח. יובן במ"ש בש"ס דאמ"ל הקב"ה ללשון מה חפשה לו דבראחי לו ב' חומות חומת השינים ועליהם חומת השפתיים ג"כ וכ"ז כדי שלא ידבר לה"ר ושקר ונבלות הפה ודברים בטלים ואסורים כ"א בד"ת ועכ"ז הוא מדבר לה"ר וכו'. וזהו לז חכם ישכיל פיהו שיסתכל בפיו שיש לו ב' חומות חומת השינים וחומת השפתיים ומשכיל על דב"ז דלמה ברא אותו הקב"ה בחומת השפתיים עוסף על חומת השינים אלא כדי שלא ידבר בדברים בטלים והאסורים לה"ר וכו' כ"א בד"ת ונותן בדעתו ומשכיל

בזה לכן ועל שפתי שצטנל השפתיים שהם מוספים על חומת השיניים יוסיף לקח שהוא עסק החו' בדכתיב כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו ואינו מדבר בדברים האסורים :

עוֹד יל"פ צמ"ש צמס' ערכין מאי תקנתיה דלה"ר רחצפ"א חס ת"ח הוא יעסוק בחו' ואס"ע"ה הוא יספיל עלמו. וכן אמרו צילקוט ע"פ מות וחיים ציד לשון סיפר לה"ר מות עסק בחו' חייס. נמלא דתרופת הלשון שסיפר לה"ר הוא עסק החו' וכמשה"כ מרפא לשון עץ חיים היא עסק החו' דכתיב זה עץ חיים הוא למחזיקים זה. והחיד"א ז"ל צמ"ה רא"ד צפ' תוריע חקר בזה דהנה ידוע דארז"ל אי"ק כ"ס וא"כ הפה דובר נבלה ולה"ר הוא והלשון נעשו כלי מגועל איך כמו רגע יעשה עלמו כלי שרת לשרת בקדש. ותי' צמשז"ל ע"פ קח לק עגל בן צקר להודיע שמכפר לו על מעשה העגל. ומקשים ע"ז דהא איקנ"ס ור' גור אריה ז"ל תי' לזה דהיכא דצעי לכפורי החטא עלמו לא אמרינן איקנ"ס ולא תיקשי מפר"א כי הגה היא צאה לכפר על מעשה העגל ואינה נעשית צאהרן משום דאיקנ"ס. דשאי החס דצאה לכפר על ישראל אבל הכא הוא לכפר על עלמו וכגו"ד שצא לכפר ע"ע מהחטא ההוא לא אמרי' איקנ"ס ע"כ. וה"ג כיון דהלשון צא לכפר על החטא עלמו שחטא אדם זה בעלמו לא שייך בזה איקנ"ס ויעסוק בחו' ונסלח לו. וכן צדין צמשז"ל דצאצב עלמו שחטא יעשה חשו' וכהא שאמרו איזו צע"ת צאותו פרק צאותו מקום צאותה אשה. ואדרבא מאחר שפגם צלשון דין הוא לתקן הלשון עלמו ויהיו ד"ת יולאים מפיו לתקן מעוותו עכ"ד ע"ש. ובזו"ו לצ חכם ישכיל פיהו כלי' דאס סיפר לה"ר דעל זה אמרו צג' דתקנתו הוא אס ת"ח יעסוק בחו' ויקשה ליה ע"ז דהא איקנ"ס ובקושיה החיד"א ז"ל איז ישכיל פיהו דשאי הכא דצא לכפר על עלמו פיהו שדבר צו לה"ר הוא בעלמו הפה שמדבר צו צד"ת כגו"ד לא נאמר צו איקנ"ס. ויעסוק בחו' ונסלח לו וכמו שתי' החיד"א ז"ל עפי"ד הגו"ר ז"ל. ולכן על שפתיים הם בעלמם שדבר צהס לה"ר הם שצאים לעסוק בחו' צהס כדי לתקן מעוותו לא שייך בזה איקנ"ס ואדרבא עפי עדיף שיהיו ד"ת יולאים מפיו כדי שיהיו נתקנים אותם האברים בעלמם ע"ד מ"ש איזו צע"ת צאותו פרק וכו' לכן על שפתי יוסיף לקח הוא עסק החו' כדי לתקן :

או"א יובן צמה שגודע דהחכם שקדמה יראתו לחכמתו ועוסק בחו' לשמה איז חכמתו מתקיימת וזכה לחדש חידושי תורה ממה שחגגו ה' לחלק נשמתו מה שקבלה צה"ס. משא"כ אס לא קדמה יראתו לחכמתו ואינו עוסק בחו' לשמה איז תורתו אינה אלא מן השפה ולחוץ ואינה מתקיימת צידו ואינו זוכה לחדש חידושי תורה מחלקו אלא קולט מחידושי תורה שחידשו אחרים כדואג ואחיתופל שהיו חכמים גדולים שהיו קולטים מאחרים וכמ"ש החיד"א ז"ל צמ"ה רא"ד דל"ז צסס כמוהר"י זאצ"י ז"ל צמ"ש המגיד למרן דזמנין משכחת דההריף לפוס חורפיה קולט מהאיר מה שאמר החכם צציתו וצחומותיו אחר יגיעתו צעיון נמרץ ואחר שכבר הוא המליא לאור הדבר החריף קולטו מהאיר. אבל להוליא מה שקבל מה"ס מפקגא לית ליה אלא כשקדמה לו היראה. ודואג ואחיתופל ודכוותיהו קולטים חכמות להוץ שנאמרו אך מה שקבלו צסיי לא ידעו ולא יבינו וכו' ע"ש. ובזה פי' ה' דרכי איש דע"ג כה"פ

כֹּה"פ צִמְשֵׁי שָׁמָּה מִים מְצוּרָה וְכו' ע"ש. וְלֵב"ד דְּזִכָּה"פ יִרְאֶת ה' שְׂנֵאת רַע גֹּאֵה וּגְאוֹן וְגו' לִי עֲלָה וְתוֹשִׁיָה אֵלַי צִינָה לִי גְצוּרָה צִי מַלְכִים יִמְלֹכוּ וְגו'. כְּלו' כְּשִׁיחִיָּה לִי יִרְאֶת ה' שְׂנֵאת רַע וְגו' וְפִי תִּהְיוּכֹת שְׂנֵאתִי אֲזִי לִי עֲלָה וְתוֹשִׁיָה שְׂאֵהִיָּה זֹכֶה לַחֲדָשׁ חַי' תּוֹרָה מִמֶּה שֶׁחֲנִי ה' לַחֲלֹק נִשְׁמַתִּי מֶה שֶׁקִּבְּלָה צִסְיִי אֵלַי צִינָה לִי גְצוּרָה גְצוּרָה בְּמִלְחָמָתָהּ שִׁת' מַחֲלָקִי וְלֹא מַחֲלָק אַחֲרָיִם שְׂאֵהִיָּה קוֹלֵט מֵהָאֵוִיר אֵלֶּל אֲדִרְבָּא אַחֲרָיִם יֵהִיו קוֹלֵטִים מִמֶּנִּי וְזֶה צִי מַלְכִים מֵאֵן מַלְכֵי רִצְנָן יִמְלֹכוּ. וְזֶה פִי לְדִיק יֵהִיגָה חֲכָמָה וּלְשׁוֹנוֹ תִּדְבֵּר מִשְׁפָּט וּכְשֶׁהוּא לְדִיק וְפִיו יֵהִיגָה חֲכָמָה אֲזִי הַחֲדוּשִׁים שֶׁמִּחֲדָשׁ בָּתוֹ הִיא תּוֹרַת אֱלֹדִיו בְּלָצוּ מֶה שֶׁחֲנִי ה' תּוֹרָה זֶה"ס בְּלָצוּ וְאוֹמְרָה לֹא שְׂאוֹמֵר מִתּוֹרַת אַחֲרָיִם ע"י שְׁקוֹלֵט מֵהָאֵוִיר. וְזֶה לֵב חֲכָם יִשְׁכִּיל פִּיהוּ שְׁמִי שְׁהוּא חֲכָם שִׁירָתוֹ קוֹדֶמֶת לַחֲכָמָתוֹ וּרְאוּי שִׁיקְרָא חֲכָם אֲזִי לֵב יִשְׁכִּיל פִּיהוּ שְׁהוּא הַגְּתוּגָה בְּלָצוּ מֶה שֶׁקִּבְּלָה נִשְׁמַתוֹ זֶה"ס הוּא אוֹמְרָה בְּפִיהוּ וְעַל שִׁפְתָיו יוֹסִיף לִקַּח שֶׁהִיא מִתְקַיֶּימֶת בִּידוֹ וְהוֹלֵךְ וּמוֹסִיף זֶה יַעֲן שֶׁאֵינָה הִיא מִתּוֹרַת אַחֲרָיִם שְׁקֵלֶטָה מֵהָאֵוִיר :

אוֹרֶךְ יָמִים צִמְיָנָה בְּשִׁמְאָלָה עוֹשֵׁר וּכְבוֹד. יל"ד דְּהוֹל"ל עוֹשֵׁר וּכְבוֹד בְּשִׁמְאָלָה כְּמוֹ שֶׁאִמֵּר בָּתָּחִי אוֹרֶךְ יָמִים צִמְיָנָה וְלִמָּה שִׁינָה בְּלָשׁוֹנוֹ. וַיּוֹצֵן בְּמ"ש בְּש"ס לַמַּיִימִינִים זֶה ר"ל שְׁעוֹסְקִים בָּתוֹ לִשְׁמָה אוֹרֶךְ יָמִים אֵיכָא וְכ"ש עוֹשֵׁר וּכְבוֹד. לַמַּשְׁמָאִלִּים זֶה כְּלו' שֶׁאֵינִם עוֹסְקִים בָּתוֹ לִשְׁמָה עוֹשֵׁר וּכְבוֹד אֵיכָא אוֹרֶךְ יָמִים לֵיכָא. וְמוֹדַע דְּבִטּוּבָה הַקִּבְּ"ה מִסְּחָלָה בְּמָה שֶׁעָתִיד הָאָדָם לַעֲשׂוֹת וּמִקְדִּים לִהְיוֹת לוֹ בְּאֲתוֹת הַזִּכּוֹת שֶׁעָתִיד הָאָדָם לַעֲשׂוֹת עַדמ"ש בְּהוֹלִיאוֹךְ אֶת הָעַם מִמֶּלֶךְ תַּעֲבֹדוֹן אֶת הָאֱלֹדִים וְגו' שֶׁבְּאֲתוֹת הַזִּכּוֹת הוּא גּוֹאֲלָם מִמֶּלֶךְ. מִשְׁא"כ בְּרַעְיָה אֵינוֹ מִסְּחָלָה בְּמָה שֶׁעָתִיד הָאָדָם כְּדִי לִהְרַע לוֹ כ"א עַד שֶׁתִּהְיֶה כְּמ"ש בְּאֲשֶׁר הוּא שֶׁס וִירָא אֵוֹן וְלֹא יִתְבּוֹן. וּז"ש לַמַּיִימִינִים שְׁעוֹסְקִים בָּתוֹ לִשְׁמָה אֵף קוֹדֶם שִׁיעֲסֻקוֹ בָּתוֹ לִשְׁמָה מִקְדִּים לֵהֵם הַקִּבְּ"ה אוֹרֶךְ יָמִים בְּשֶׁכֶּר מֶה שֶׁעָתִידִים לַעֲסוֹק. אֲבָל לַהַמְשָׁמָאִלִּים זֶה ר"ל שְׁעוֹסְקִים בָּתוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָה אֵינוֹ מִשְׁלֵם לֵהֵם מִקּוֹדֶם כ"א עַד שִׁיעֲסֻקוֹ זֶה שֶׁלֹּא לִשְׁמָה אֲזִי הוּא מִשְׁלֵם לֵהֵם כִּפְעֻלָּה עוֹשֵׁר וּכְבוֹד דּוֹקָא :

אֲשֶׁרִי אֲדָם שׁוֹמֵעַ לִי לִשְׁקוֹד עַל דְּלִתּוֹתִי יוֹם יוֹם וְגו'. יוֹצֵן בְּמ"ש בְּש"ס ע"פ כִּי רִאֲתִי בְּצִנּוֹ לִי מֶלֶךְ דְּכָל מְקוֹם שְׂנֵא לִי לַעֲוֹלָם וְעַד בְּלִי הַפֶּסֶק. וְהִגָּה בְּמִתְ"ת כְּתִיב וְעַתָּה אֲסִי שְׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמְרַתֶם אֶת צִוִּיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סְגוּלָה מִכָּל הָעַמִּים גַּם כְּתִיב כִּי לִי צִנִּי יִשְׂרָאֵל. וְהִיִּינוּ שֶׁלֹּא יִזּוּ מֵהֶם לַעֲוֹלָם. וְהִיִּלָּה"ר הוּא מִפְתָּה הָאָדָם לַחֲטָאוֹ בְּטַעֲנָה שֶׁכִּזְבַּר אִמֵּר הוּא יֵת' וְהִיִּיתֶם לִי סְגוּלָה כִּי לִי צִנִּי וְאִפִּי' שִׁיחֲטָאוּ הָאָדָם אֵינוֹ עוֹזְבוֹ הָאֱלִי"ת מֵאַחֵר שֶׁאִמֵּר תִּיבַת לִי וְהִיא פִי' לַעֲוֹלָם. וְאֵינוֹ נוֹתֵן בְּדַעְתּוֹ לִהְיוֹן דְּמ"ש לִי וְהִיא לַעֲוֹלָם ה"ד בְּתַנְיָא אֲסִי שְׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְגו'. וְזֶה דְּכִשְׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעִגְלָת הַקִּבְּ"ה לִמְרַע"ה וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי ר"ל דַּעְתָּה שֶׁחֲטָאוּ תִּנִּיחָה תִּיבַת לִי שֶׁאִמֵּרְתִּי לֵהֵם וְהִיִּיתֶם לִי סְגוּלָה שְׁפִי' הִיא לַעֲוֹלָם וַיִּתֵּר אִפִּי בֵּהֶם וְאֲכַלֶּם. דִּהֵן אִמֵּת דְּאִמֵּרְתִּי תִיבַת לִי אֲבָל הִיא בְּתַנְיָא אֲסִי שְׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְכו' וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נָתַנוּ דַּעְתָּם לִהְיוֹן אֶת זֹאת לִכֵּן הִנֵּיחָה לִי וַיִּתֵּר אִפִּי וְגו'. וְזִמְ"ש הַקִּבְּ"ה ע"י הַגְּבִיָּא וְאֲנִי נִטְעָתִיךְ שׁוֹרֵק כֹּלָה זָרַע אִמֵּת וְאִיךְ נִהְפַּכְתָּ לִי סוּרִי הַגִּפֶּן נִכְרִיָּה. כְּלו' אֲנִי נִטְעָתִיךְ שׁוֹרֵק כֹּלָה זָרַע אִמֵּת וְע"ז אִמֵּרְתִּי וְהִיִּיתֶם לִי סְגוּלָה וְאִיךְ נִהְפַּכְתָּ

בְּטַעֲנָה

בטענה שאמרתי אני תיבת ל' שפי' לעולם וזוה בעתה את ונהפכת לחטא ונעשית קורי הגפן נכריה ולא נתת לבך להבין שתיבת לי היא נאמרה דוקא את שמוע תשמעו בקולי וכו'. וז"ש אשרי אדם שומע לשון הבנה שיבין תיבת לי שאמרתי והייתם לי סגולה וגו' שפי' לעולם היא נאמרה דוקא ע"ת את שמוע תשמעו בקולי וכו' שפי' שיבין את זאת אזי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי לקיים התו' ומלכותיה. וזהו ג"כ משה"כ לו שומע ל' שיבין שתיבת ל' שאמרתי היא ע"ת נאמרה אזי ישראל בדרכי יהלכו. וז"ר הפ' חטאת נעורי ופשעי אל תזכור כחסדך זכור ל' אתה למען עונך ה' :

יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקלורנה. יל"פ במ"ס הארז"ל בשעה"פ דהנשמות כולם בחטאו של אדה"ר נתערבו טו"ר אצל כל אחד כפי מדרגתו יש מי שרובו רע ומיעוטו טוב ויש להיפך וזוה יש מדרגות רבות אצל אין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא כי כולם מעורבים מטו"ר ומי שרובו רע נקרא רשע ולהפך נקרא לדיק. והנה הרשע בכל גלגול שמתגלגל להתחבר מוסיפין רשע חדש על הגלגול שעבר ולכן נגמר צירורם חכך בארבעה גלגולים לצד והטוב שבהם נברר וניתן לראוי לו שיהיה משורש נשמתו כמשז"ל זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע והרע הגמור נשאר בו וכולו פסולת גמור והולך לאבדון ואין לו עוד תקוה כלל כי אין בו ניצוץ טוב כלל. אצל מי שרובו טוב והם הלידיקים אדרבא בכל פעם שמתגלגלים נחקרים יותר מבראשונה אצל בהכרח הוא שבכל גלגול חוטאים איזה חטא משונה מן הגלגול שעבר לכן הם מתגלגלים עד שישלימו כל התרי"ג מלות כולם ועד שיתקנו כל מה שחטאו בכל גלגול וגלגול ועי"כ מתארכים חשבוניות גלגוליהם עד אלפים גלגולים. וזהכ"פ פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים ר"ל שמציאים עד ד' גלגולים ובגלגול ה' נקראי' בנים בערך הראשון ועוד אין להם תיקון כלל אצל אין זה אלא לשונאי שהם הרשעים הגמורים. אצל עכ"ז הקצ"ה עובה חסד אחר שהוא שיתגלגלו עד לאלפים דור וזהו לאזהבי ולשומרי מלותי עכ"ל הק' ז"ל. ובזי"ו כה"פ יראת ה' תוסיף ימים ר"ל מי שי"ל יראת ה' שהוא מקיים המלות ועוזר המקום מאהבתו ית' שזהו כינוי למי שנאמר בו ירא שמים וכמ"ס הרז"ב ז"ל והוא רובו טוב בחי' לדיק תוסיף ימים שהוא מתגלגל בכמה גלגולים עד שישלים לתקן כל מה שעליו לחקן. אצל ושנות רשעים תקלורנה דגמר צירורם צד' גלגולים לצד דהטוב שבהם נברר וניתן לראוי לו שיהיה משורש נשמתו והרע הגמור נשאר בו והולך לאבדון רח"ל :

ובזי"ן לע"ד כו' המד' כיון שאמר הקצ"ה פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים אזי וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו וגו' ע"כ. והוא תמוה ועיין בס' דרוש שמואל ובהחיד"א ז"ל בנח"ק ס' תשא מה שפי' בו. ועפי"ה יובן דכשאמר הקצ"ה פוקד עון אבות על בנים וגו' על שלשים ועל רבעים היינו שמציא הנשמות בגלגול עד ד' גלגולים השם מרע"ה שדוקא עד ד' גלגולים שמציא הנשמות לכל בני האדם ושבו אין להם תיקון לכן וימהר משה ויקוד ארצה להתחנן מלפניו שיציא הנשמה שהיא נר ה' נשמת אדם בכמה גלגולים עד שיתקון וז"ש את הא' מלאתי הן בעיניך ילך הא' בקרבנו וסלחת לעווננו שיציא הנשמה

בכמה

בַּחֲמָה גִּלְגּוּלִים עַד שִׁתּוּקָן. וְעַ"ז הוֹלֵךְ ה' בַּמָּקוֹם אַחֵר לִפְרֹשׁ דַּמ"ט שְׁמֵיכָא הַגִּשְׁמָה עַד ד' גִּלְגּוּלִים דּוּקָא הוּא לְשׁוּנְאֵי הַסּ הַרְשָׁעִים אֲבָל עוֹשֶׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וכו'. וְזֶהוּ כַה"פ צַפ' וְאַתְחַנֵּן הָאֵל הַגִּאֲמָן שׁוֹמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאַהֲבֵי וּלְשׁוּמְרֵי מִלְּתֵי לְאַלְפֵי דוֹר ר"ל לְאִדִּיקִים שְׂרוּצִם טוֹב וּבְכָל פֶּעַם שְׁמַתְגִּלְגָּלִים הַסּ מַתְקִינִים יוֹתֵר מִהַקּוּדֵס אֲזִי עוֹשֶׂה לְהַסּ זֶה הַחֶסֶד שְׁמַחֲזִיר נְשִׁמוֹתֵיהֶם לְאַלְפֵי דוֹר בְּגִלְגּוּל עַד שִׁתּוּקָן נְשִׁמוֹתֵיהֶם לְגַמְרֵי. אֲבָל לְרַשָּׁעִים שְׂרוּצִם רַע שְׁמוֹסִיפִים רַעַע עַל הַגִּלְגּוּל שֶׁעָבַר אֲזִי מִשְׁלֵם לְשׁוּנְאֵי אֵל פְּנֵי לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחַר לְשׁוּנְאֵי כ"א צַד' גִּלְגּוּלִים לְצַד עַד שִׁתְּצַרֵּר הַטּוֹב מִמֶּנּוּ וַיֵּלֶךְ לְאַחֵר שֶׁהוּא מְשׁוֹרֵשׁ נְשִׁמָּתוֹ וְנִשְׁאַר הוּא כּוֹלֵ רַע וַיֵּלֶךְ לְאַחֲדוֹן :

וְעַפִּי"ה אִפְשָׁל מ"ט צַג' צִרְכּוֹת גְּדוֹלָה הַבְּטָחָה שֶׁהַבְּטִיחַן הַקָּב"ה לְנָשִׁים יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים שְׂנֵא' נָשִׁים שְׂאֲנֻת צְנוּת צוֹטְחוֹת וְגו' אִמ"ל רַב לַר"ח הֵי נָשִׁי צִמְאִי זְכִיין אִמ"ל בְּאַקְרֹוּי צִמְיָהוּ וְנִטְרָן לְגַבְרִיָּהוּ וכו' מִי לֹא פִלְגָן צִהֲדִיָּהוּ ע"כ. וְהוּא דִּכְבֵּר עוֹדֵעַ מ"ט גּוּרֵי הָאֲרִיז"ל דֵּהנָשִׁים אֵינָן צָחוֹת בְּגִלְגּוּל וְאַתְחַזִּי צֶה סִי' כָּל זִכָּר לְגִלְגּוֹתָם. לִזֶּה כִּשְׁאֲמַר גְּדוֹלָה הַבְּטָחָה שֶׁהַבְּטִיחַן הַקָּב"ה לְנָשִׁים יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים שְׂנֵא' נָשִׁים שְׂאֲנֻת צְנוּת צוֹטְחוֹת הֵיטוּ דִּרְמָן צֶה דֵּהנָשִׁים נְשִׁמוֹתֵיהֶן אֵינָן צָחוֹת בְּגִלְגּוּל וְזֶהוּ שְׂאֲנֻת וּצוֹטְחוֹת דְּקֹאֲמַר. ע"ז אִמ"ל רַב לַר"ח הֵי נָשִׁי צִמְאִי זְכִיין ר"ל דְּאַדְרַבָּא זֹאת שְׂאֵינָן צָחִים בְּגִלְגּוּל הִיא רַעַע לְהַסּ דְּצִמְאִי זְכִיין שִׁהִיֹּו נְשִׁמוֹתֵיהֶן נַתְקִין וְלֹא יִטְעֲרֻ לְצוּחַ בְּגִלְגּוּל. לִזֶּה הָשִׁיב לוֹ בְּאַקְרֹוּי צִמְיָהוּ וכו' מִי לֹא פִלְגָן צִהֲדִיָּהוּ דִּמְאַחֵר שֶׁהֵם אֵינָן מְלוּוִים בַּת"ת וְהֵם מִשְׁתַּדְּלִים בְּאַקְרֹוּי צִמְיָהוּ וכו' צֶה יִהְיֶה לְהַסּ חִיקוֹן לְנְשִׁמוֹתֵיהֶן וְאִי"ל שֶׁצִּוּחַ נְשִׁמוֹתֵיהֶן לְהַטְעֵר צִלְעַר הַגִּלְגּוּל וְהוּי טִיבֻחָא לְגַבְיָהוּ יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים וְלֹא גְדוֹלָה הַבְּטָחָה וְגו' :

בְּמִשְׁבִּיב חֲכָמִים אַחֲרֵי וּדְעָתָם יִסְכְּלוּ. יל"פ צַמ"ט צַס' לִיקוּטִים מִפְּרָדֵם עֵרֶךְ שִׁנָּה אוֹת צ' צַס חֲכָמִי הַמוֹכֵר דְּכִשְׁרוּלָה הָאֵדֶם לְצֶרֶךְ לְחִצִּירוֹ צִמְעֻלוֹת אוֹ לְשִׁנָּה יָקִידִים הַחֲכָמָה לְעוֹשֶׂה. וְזֶהוּ פִי' ע"א מִשְׁרִז"ל מ"מ אֵין צִמְיָהֶם שֶׁל ת"ה כְּמוֹתָם מִפְּנֵי שְׂאֵין מְצַרִּים צַחו' תְּחִילָה ר"ל שְׂאִינֵם מְצַרִּים לְצִמְיָהֶם שִׁהִיֹּו חֲכָמִים צַחו' אֲלֵא מְצַרִּים אוֹתָם קוּדֵם שִׁהִיֹּו עֲשִׂירִים תַּחֲו' וְאַחֲכֵי חֲכָמִים דִּמְשַׁמֵּעַ שֶׁהָיוּ טְפִילָה לְעוֹשֶׂה וּכְצוֹד וְלִכְךָ אֵינֵם חֲכָמִים כְּמוֹתָם אֲלֵא פְחוּתִים מֵהֶם בַּחֲכָמָה. וְזַמ"ט שִׁיחְתָּן שֶׁל ת"ה שִׁיחְתָּן מִלְּשׁוֹן וִינֵא יִלְחֹק לְשׁוֹחַ בְּשִׁדָּה לְשׁוֹן תְּפִלָּה ר"ל תְּפִלְתָּן עַל צִמְיָהֶם לְרִיכָה שֶׁתִּהְיֶה צִלְמֻד קוּדֵם הָעוֹשֶׂה. וְשֶׁם צָחוֹת א' פִי' כַה"פ וְחֶסֶם בְּאַחֲרֵי יִשְׁבַּחְהָ צַמ"ט הַמֶּפֶ' הַמִּשְׁבָּח לְחִצִּירוֹ כְּתַב אוֹ צַע"פ לֹא יִשְׁבַּחְהוּ וְיֹאמְרוּ הַגִּבּוֹר וְהַחֲכָם כִּי עוֹשֶׂה הַחֲכָמָה טָפֵל וְהָעוֹשֶׂה עֵינָקֵר אֲלֵא יֹאמְרוּ הַח' וְהַג' וז"ט וְחֶסֶם בְּאַחֲרֵי אֵם כְּתַב חֶסֶם אַחֵר שֶׁכְּתַב גִּבּוֹר אֲזִי יִשְׁבַּחְהָ לְחֲכָמָה לְשׁוֹן צִוּחַ גִּלְיֹו אַתָּה תִּשְׁבַּחְהָ לְשׁוֹן שְׁצִרֹן אֲףִי כֹאֵן יִשְׁבַּר וְיִגְנֶה לְחֲכָמָה שֶׁעֲשָׂאָה טָפֵל. וְזֶהוּ מִשְׁבִּיב חֲכָמִים אַחֲרֵי ר"ל כִּשְׁהָאֵב מְצַרֵּךְ לְצִנּוֹ וּמַקְדִּים לְהַסּ הָעוֹשֶׂה וְאַחֲכֵי שִׁהִיֹּו חֲכָמִים צַחו' אֲזִי וּדְעָתָם יִסְכְּלוּ שְׂאִינֵם יוֹלָאִים חֲכָמִים כְּמוֹתָם אֲלֵא פְחוּתִים מֵהֶם וְזֶהוּ וּדְעָתָם יִסְכְּלוּ יַעַן דֵּהחֲכָמָה שֶׁמֶן הָרָאִי לִהְיוֹת צִצְרָכָה לְצִנּוֹ הִיא תְּחִילָה וְקוּדְמָתָה הוּא מְשִׁיבָה לְאַחֲרֵי לִכְן דְּעָתָם שֶׁל צִנּוֹ יִסְכְּלוּ. וְזֶהוּ שֶׁשׁ אֲנִי עַל אֲמַרְתָּךְ שֶׁתִּהְיֶה בַּתַּחֲו' עַל הַח' וְאַחֲכֵי עַל הָעוֹשֶׂה כְּמוֹלָא שֶׁלֵּל רַב :

ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב. יובן צמ"ש בג' נחמיה העמסוני היה דורש כל אתים שצחו' כיון שהגיע לאת ה"א תירא פירש חמ"ל תלמידיו רצו כל אתים שדרשת מה תהא עליהם חמ"ל כשם שקיבלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה עד שצא ר"ע ולימד את ה"א תירא לרבות ת"ח ע"כ. וב' המפ' דמאי דפירש הוא משום דנתיירא להשוות ולרבות שום דבר למוראו של מקום. ואוה"ע ס"ל דהוא לרבות אלוהות אחרות ח"ו לכן פירש עד שצא ר"ע שהוא היה אחד מד' שעלו לפרדס וראה דשום כבוד הת"ח לכבוד המקום דאחיו למט"ע שה"פ ומחיוהו שתין פולסי דמורא על שלא עמד מפני הת"ח אזי דרש את ה"א תירא לרבות ת"ח. ומודע דהת"ח נקראו מלכים כדכתיב בי מלכים ימלוכו. וז"ש ירא את ה' שתדרוש את ה"א תירא לרבות ת"ח ותהיה ירא מה' ומהת"ח לעשות להם מורא וכבוד וזהו ומלך מאן מלכי רבנן. ועי"ז ועם שונים אל תתערב שלא תתערב עם אוה"ע שדורשים אותו לשתי רשויות דכיון שאתה דורש אותו את ה"א לרבות ת"ח ח"כ אינו נוטה דעתך עוד עמהם לומר ששתי רשויות יש ח"ו :

עוד יל"פ צהק' מ"ש ה' דת ודין דמאי דעתיך דר"ע דפי' את ה"א תירא לרבות ת"ח כיון דנחמיה נתיירא לרבות ולהשוות שום דבר למורא המקום. ותי' דכיון דמידו הכל והוא נתן כח לעשות חיל ח"כ אדרבא עוד תוסיף תח כח למורא המקום דמגדולת העצד גדולת רבו נודעת. עו"כ מ"ש צצצא צתרא הלכתא חולקין כבוד לתלמיד צמה"ר והלכתא אין חולקין ל"ק הא דפליג ליה רביה יקרא הא דל"פ ליה רביה יקרא. ובתבו המפ' דכונת דור אנוש שהיו עו"כ היה משום דמגדולת העצד גדולת האדון נודעת וזהו ניחא אי אמרי' חולכ"ב לתלמיד צמה"ר אבל למסקנא דאמרי' אין חולקין אלא היכא דפליג ליה רביה יקרא ודאי דס' דור אנוש נפסדת. וזוהי פי' החוזה דוד צמו' קי"ע פסוק מפני שיבה תקום וגו' וכדי שלא תטעה ולומר דחולכ"ב לתלמיד צמה"ר וא"כ גם לע"ז יש לחלוק כבוד לז"א ויראת מאלד"ך אי ה' שלא לחלוק לה כבוד כי אי ה' שכבדתי לזקן תחילה ע"ש. וז"ש ירא את ה' בני ומלך ר"ל שתדרוש את ה"א לרבות ת"ח לחלוק להם כבוד ולא תטעה מזה לחלוק ג"כ כבוד לע"ז וזהו ועם שונים אל תתערב דהכא שאני שאני המורה לחלוק להם כבוד ושיכא דפליג ליה רביה יקרא שרי :

עשיר ורש נפגשו עשה כולם ה'. תיבת עשה כתובה חסירה בלא וא"ז שם רמו דע"י מלות הצדקה הם ממשיכין כל שט"ה נהורין להאיר עליהם וזהו עשיר ורש נפגשו ומקיים עמו מלות הצדקה אזי עשה כולם היינו שממשיכין כל השט"ה נהורין להאיר עליהם ויהיה רחמים גמורים וזהו הוי"ה שהוא רחמים. ובזי"ז ג"כ כה"פ עין רואה ואוזן שומעת ה' עשה גם שניהם. דהנה המפ' ז"ל הקשו למה נצרא האדם בשתי עינים ובשתי אזנים היה די בעין אחת ואוזן אחת ותי' דעי"ן צמס"ק עולה י"ג וכן עין שנית הרי כ"ז כמספר שם הוי"ה צ"ה גם און צמס"ק י"ג וכן און שנית י"ג הרי כ"ז כמספר שם הוי"ה צ"ה. וזוהי פי' כה"פ עין רואה ואוזן שומעת שכן היה ראוי להיות צריאת האדם בעין אחת ואוזן אחת. ועי"ז תי' ה' עשה גם שניהם דע"י שתי עינים יהיה כמספר שם הוי"ה וכן ג"כ ע"י שתי אזנים זת"ד. ולדרכנו

יוצן דהנה אפשר דנצרח האדם בשתי עינים לרמוז דעין גי' ק"ל וכן עין שניה גי' ק"ל יעלו שניהם גי' ס"ר ואזן מספרה נ"ח וכן אזן שניה גי' נ"ח יעלו שניהם גי' קי"ז צין הכל ס"ר וקי"ז גי' שע"ו כנגד שע"ז נהורין כמ"ש הארז"ל שיש שע"ה ועוד יש אחד ג"כ הכולל כולם הרי הם שע"ו עיין בע"ה שער א"א. וזה שממדת חסדיו ית' ברא האדם בשתי עינים ובשתי אזנים שמספרם כולם שע"ז לרמוז לו שהאדם ע"י מעשיו הטובים ובפרט ע"י נתינת הדקה הוא יהיה כלי מוכן לקבל הארה מהשע"ז נהורין הכ"ל. וז"ש עין רואה ואזן שומעת דהיה ראוי להיות בריאת האדם בעין אחת ואזן אחת ולמה צראו בשתי עינים ושתי אזנים ע"ז תי' ה' שהוא הוי"ה רחמים ממידת רחמיו צראו כך שהם צגי' שע"ה אותיות עש"ה דהיינו שע"ה נהורין וע"ה הם שע"ז דע"י שתי עינים ושתי אזנים ע"י שניהם יהיה מספרם שע"ז כדי לרמוז להאדם שיהיה כלי מוכן וראוי לקבל הארה מהשע"ז נהורין וכנ"ל :

ברכת ה' היא תעשיר ולא תוסיף עלב עמה. שם רמוז למ"ש המפ' ז"ל דכשהצטחה ה' היא בשם הוי"ה אינה חוזרת כלל הגם שיהטא האדם משא"כ אם הצטחה היא בשם אלד"ים מדה"ד אינה מתקיימת כ"א כשיהיה ראוי לה וחוזרת היא כשאינו ראוי לה. וזהו כשהצטחה והצרכה היא בשם ה' הוי"ה אזי היא תעשיר שמתקיימת היא צין יחטא או לא יחטא ולא יוסיף עלב עמה כלל :

מוב אחרית דבר מראשיתו. שם רמוז למ"ש המפ' ע"פ וחכם צאחור ישצחנה דידוע דהרשעים בחייהם קרויים מחים ולדיקים צמיתתם קרויים חיים. ונוטריקון תיבת חכם צר"ת על הסדר ח' כ'מו מ'ת רמוז לרשע דאם הוא חכם להרע אזי הוא ח' כ'מו מ'ת שאפי' בחיים נחשב כמת. ואם הוא חכם להטיב צח' אזי הוא צר"ת למפרע מ'ת כ'מו ח' דצמיתתו קרוי חי וזהו חכם צאחור ר"ל תיבת חכם כשהיא נאמרת למפרע אזי ישצחנה. וז"ר עוב אחרית דבר היינו כשמתחילין בנטעריקון תיבת חכם אחרית דבר צאחורית התיבה הוא עוב מראשיתו מכשמתחילין בראשית דבראשיתו הוא ח' כ'מו מ'ת רמוז לרשע משא"כ צאחוריתו רמוז לנדיק מ'ת כ'מו ח' :

שלח לחמך ע"פ המים כי צרוב הימים תמלאנו. יוצן צמ"ש מוהר"ח נ' עטאר ז"ל בשם הראשונים שכל מי שנתן בחייו ללומדי תורה וגומל חסד עמהם אפי' שהוא ע"ה זוכה לאחר מיתתו שמלמדים אותו תורה ויושב ולומד עמהם. וכתב השא"י ז"ל בדס"ד שצב' שכתה הלקט כ"כ בשם ס' סודי רזי"א. צו"ז שלח לחמך ע"פ המים אין מים אלא תו' שגא' הוי כל נמא לכו למים היינו להחזיק ביד לומדי תורה. ונ"ע לזה כי צרוב הימים תמלאנו ר"ל שימלא לימוד התו' אח"כ דהיינו שילמדו אותו תו' ללא"מ. ולזה אמרז"ל אם צקשת לעשות נדקה עשה עם עמלי תו' דמלבד שבר הדקה גם מלמדים אותו תורה :

כי תשב ללחוס את מושל צין תצין את אשר לפניך. שמעתי בשם הרי"פ ז"ל שפי' אותו צמה שידוע דתיצת לפניך היא מתפרשת על הזמן. שעבר מקודם כמו מלפנים הארץ יסדת וגם היא מתפרשת על הזמן העתיד לבוא לפניך. והתנא צמס' אבות אמר הסתכל בג"ד ואין אתה צא לדי עבירה דע מאין צאת מע"ס ולאן אתה הולך למקום עפר"ז ולפני מי אתה

אֶתָּה עֲתִיד לִיתֵן דו"ח. וז"ר כי תִּשָּׁב ללֶחֶם אֶת מוֹשֵׁל שֶׁהוּא הֵיִלֵּה"ר כְּדִי שְׂתַכְנִיעַ אוֹתוֹ וְלֹא תִּבְּרָא לִידֵי עֲבִירָה בֵּין תִּבִּין אֶת אֲשֶׁר לִפְנֵיךְ ר"ל בְּזִמְנָה הַעֲבָר שֶׁבָּא מִטִּי"ס וְגַם בְּזִמְנָה הַעֲתִיד לִבְּרָא שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִמְקוֹם עִפְרָז וְגַם עֲתִיד לִיתֵן דו"ח וְכֵּן מִכְנִיעַ הֵיִלֵּה"ר וְזֶהוּ הַכֶּפֶל בֵּין תִּבִּין ע"כ שֶׁמֵּעֵתִי. וְלִפִּי דְרָכֹו דה"ק יל"פ בִּצְאוֹ"א עפ"י מ"ש הַמֶּלֶךְ בְּכו' מִה שֶׁאֵנוּ אוֹמְרִים בְּחִפְי' וְהַסֵּר שֶׁנֶּן מִלִּפְנֵינוּ וּמֵאַחַר הֵיִינוּ דְּבִדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הֵיוּ חֻזְקִים מְאֹד בַּעֲבֹדָה וּבִירְאָתָה ה' הָאוֹמְנִים בְּמִידוֹת הַנְּדִיבוֹת לֹא הֵיוּ כ"כ וּבִדּוֹרוֹת הָאֲחֵרִים הֵם לְהִיפֹךְ דְּבִמִּידָת הַנְּדִיבוֹת יֵשׁ לָהֶם נְדִיבוֹת יוֹתֵר מֵהָרִאשׁוֹנִים הָאוֹמְנִים בַּעֲבֹדָה וּבִירְאָתָה ה' אֵינֶם מַגִּיעִים לְקִרְסוּלֵי רִגְלֵי הָרִאשׁוֹנִים שֶׁכָּל דוֹר אַחֵר דוֹר מִתְמַעֲמֶת הַעֲבֹדָה וְהִירְאָה אֲלֵלִים בְּיוֹתֵר מִהַקּוֹדְמִים לָהֶם. וְהֵיִלֵּה"ר כְּדִי לְהַסִּית הָאֲדָם לַחֲטוֹא הַסֵּת כְּפֹלֵל אֵם עוֹלָה עַל לֵב הָאֲדָם נְדִיבוֹת לֶחֶם לְדַקְקָה הוּא מִבִּיא לוֹ רִאִיה שֶׁלֹּא יִהְיֶה נְדִיב מִדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים וְאוֹמֵר"ל לֹא טוֹב אֶתָּה מֵאַבְרָהָם שֶׁלֹּא הֵיוּ נְדִיבִים כ"כ. וְאֵם רִוְלָה הָאֲדָם לְהַתְחַזֵּק בַּעֲבֹדָה וּבִירְאָתָה ה' הוּא מִבִּיא לוֹ רִאִיה מִדּוֹרוֹת הָאֲחֵרִים וְאוֹמֵר"ל שֶׁאֶתָּה תִּקְרָא חֲסִיד לְגַבִּי דוֹרוֹת הָאֲחֵרִים שְׂעִתִּידִים לִבְּרָא. וְלִזֶּה אֵנוּ אוֹמְרִים בְּחִפְי' וְהַסֵּר שֶׁנֶּן שֶׁמִּבִּיא לָנוּ רִאִיוֹת לְהִרְעֵ מִלִּפְנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ כְּדִי לִפְתּוֹת אוֹתָנוּ. וְזֶהוּ מִשֶּׁה"כ הֵנָּה אֲנִכִּי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֱלִיה הַנִּבִּיא וְהַשִּׁיב לָכֶם אֲבוֹת שֶׁהֵיִא הַעֲבֹדָה וְהִירְאָה עַל בָּנִים וְלֵב בָּנִים שֶׁהֵיִא הַנְּדִיבוֹת עַל אֲבוֹתָם ע"ע. שֶׁהָאֲדָם לְרִיךְ כְּדִי לְהַכְנִיעַ הַיֵּלֶךְ שֶׁיִּסְתַּכֵּל בְּמִידָה הַטּוֹבָה שֶׁיֵּשׁ בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים וְגַם בְּמִידָה הַטּוֹבָה שֶׁיֵּשׁ בְּדוֹרוֹת הָאֲחֵרִים וְיִתְלַמֵּד מִהַטּוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁתִּיהֶן. וז"ש כִּי תִּשָּׁב ללֶחֶם אֶת מוֹשֵׁל שֶׁהוּא הֵיִלֵּה"ר כְּדִי שְׂתַכְנִיעַ אוֹתוֹ בֵּין תִּבִּין אֶת אֲשֶׁר לִפְנֵיךְ ר"ל הַטּוֹבָה שֶׁיֵּשׁ בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁעֲבָרוּ וְהַטּוֹבָה שֶׁיֵּשׁ בְּדוֹרוֹת הָאֲחֵרִים שְׂעִתִּידִים לִבְּרָא וְכֵּן אֶתָּה מִכְנִיעַ הֵיִלֵּה"ר וְזֶהוּ הַכֶּפֶל בֵּין תִּבִּין :

סוֹם מוֹכֵן לְיוֹם מִלְחָמָה וּמֵה' הַתְּשׁוּעָה. יוֹכֵן בְּמִשְׁאֵל אֶרֶץ הַחַיִּים עַל הַתְּהִלִּים מִזְמוֹר קמ"ז תִּיבֵת סוֹם רוֹמֶזֶת לְמִסְפַּר אֲדָר"י בְּרִבּוּעַ קכ"ז שֶׁהוּא דִּין גְּמוּר וְה' בּוֹחֵר בְּרַחֲמִים וְזֶשֶׁה"כ עַל סוֹם לֹא נִרְכַּב ע"ש. וז"ר סוֹם רִמּוֹ לְמִסְפַּר שֶׁס אֲדָר"י בְּרִבּוּעַ שֶׁהוּא קכ"ז שֶׁהוּא דִּין גְּמוּר מוֹכֵן לְיוֹם מִלְחָמָה שֶׁהוּא דִּין אֲבָל וּמֵה' שֶׁהוּא הוֹי"ה רַחֲמִים הַתְּשׁוּעָה :

תְּהִלִּים

(ג) **רָבִים** אוֹמְרִים לְנַפְשִׁי אֵיךְ יִשְׁעוֹ"ל בְּאֲלֹדִים סִלָּה וְאֶתָּה ה' מִגֵּן בְּעֵדִי וְגו' אֲנִי שֶׁכִּבְחִי וְאִישָׁנָה הַקִּיּוֹתִי כִּי ה' יִסְמְכֵנִי לֹא אִירָא מִרְבָּבוֹת עִם אֲשֶׁר סָבִיב שְׂחֹו עָלַי. יל"ד מִה הַלְשׁוֹן אוֹמֵרֶת רָבִים אוֹמְרִים וְגו' דְּמִי הֵם הַטּוֹעֵנִים לָהֶם וּמֵה הֵיִא הַטּוֹעֵנָה שְׁטוּעֵנִים לָהֶם גַּם לל"ד מִי הוּא הַמְּשִׁיב וּמֵה הֵיִא הַתְּשׁוּעָה שֶׁמְשִׁיבִים לָהֶם. ויל"פ בְּמֵה שִׁדּוּעַ מ"ש הַמֶּלֶךְ ז"ל דְּאוֹה"ע טוֹעֵנִים לִישָׁר' כְּתִיב בְּתוֹר' אֲחֵר' לְהַטּוֹת וְהֵם הַרְבֵּים וְה"כ נִלְכָּה נַעֲבָדָה אֲלֹדִים אֲחֵרִים כְּמוֹתָם כְּמִשְׁכָּן בְּג' שֶׁנֶּן אֲמ"ל הֵהוּא מִינֵה לר' יִאשׁוּעַ. וְכֵּתִיב בְּשֶׁם הָאֲרִיז"ל תִּירוֹץ לִזֶּה לְבַטֵּל טַעֲמָתָם זֹאת כִּי יִשָּׁר' בְּמִיתָתָם הֵיִא נַחֲשָׁבֶת לָהֶם כְּאֲדָם שֶׁהוּא יִשָּׁן בַּעֲלֵמָה ע"י שֶׁהֵם עֲתִידִים

עתידיים לחיות בתח"מ הם קרויים חיים אפי' במיתתם משא"כ אוה"ע הם חשובים מתים מאחר שאינם עתידיים לחיות. וא"כ ישר' הם עולים אלף ידות על אוה"ע ואדרבא המה נקראים רבים לגביהם ואז"ל טענת אוה"ע. ונודע דתח"מ היא ע"י הקצ"ה בעלמו כמשה"כ בפתחי את קברותיכם:

ובז"ו דאוה"ע באים בטענה זאת על ישר' שהם הרבים ולריכים ישר' ללכת אחריהם ככתוב אח"ר להטות וז"ש רבים אומרים לנפשי. אבל הצל יפלה פיהם שאדרבא ישר' המה הרבים יען שאפי' המתים שכבר מתו הם נמנים בזמנין מאחר שעתידיים הם לחיות בתח"מ ע"י הקצ"ה וזאת המיתה אינה נחשבת להם למיתה כ"א כאדם הנרדם זשינה ואח"כ הוזר וגעור. וזהו ואתה ה' שעתיד להחיותני בזה מגן בעדי וכו' שעי"כ המיתה שלי היא נחשבת כשכיבה בעלמא וז"ש אני שכבתי ואישנה כאדם הישן ואח"כ חו"ג בתח"ה הקילותי כי ה' יסמכני שהוא ית' המחיה אותי בתח"ה. וקשה ע"ז שהוא ית' כהן כדכתיב ויקחו לי תרומה והיאך כז"י מטמא עלמו להחיות המתים והתירון לזה מאחר שעתידיים לחיות הם נחשבים חיים ואינם נחשבים מתים ואינם מטמאים כמו שמלאנו באלישע שהחיה לבן הרפית. וכיון שכן הו"ל שאנחנו הרבים שגם המתים הם נמנים בזמנין ולא אירא מרצות עם אשר סביב שחו עלי הם האוה"ע שתמיד הם באים עלי בטענה זאת שהמה מי מריב'ה:

באו"א יל"פ ע"פ מ"ש המפ' שאוה"ע הם אומרים לישר' שאחר שחטאו שוב אין להם עוד תקנה ע"י תשובה דהדין הוא דגראה ונדחה אינו חוזר וגראה והתשוב' אינה מועילה להם. ויש סתירה לטענתם זאת מתח"מ דמינה מוכח דדינא הוי דגראה ונדחה חו"ג והיינו דכשהאדם הוא בגוף וגפש רוח וגשמה ועוסק בתו' ובמלוות הוא נראה. ואחר שמת וגעשה עפר הוא חפשי מהכל כמשה"כ במתים חפשי והוא נחשב נדחה. ואם איתא לסברתם איך הקצ"ה מחיה אותו וחוזר לכמות שהיה א"ו מתח"מ מוכח דדינא הוא דגר' ונדחה חו"ג וא"כ גם התשוב' היא מועילה לישר' דגר' ונדחה חו"ג. וז"ש רבים שהם אוה"ע אומרים לנפשי שאחר שחטאתי אין ישוע"ל באלד'ים סלה דגר' ונדחה אינו חו"ג דאין לי עוד תקנה בתשוב'. אבל אני לא כן הוא עמדי אלא אדרבא קולי אל ה' אקרא בתשוב' ויעניי מה"ק דגר' ונדחה חו"ג וראה גמורה יש לזה אני שכבתי בקצר שהאדם מת והולך וגעשה עפר ונדחה ועכ"ז הקצ"ה מחיה אותו וחוזר וגראה וז"ש הקילותי כי ה' יסמכני שמחיה אותי וחו"ג א"כ גם התשוב' תועיל לי ולא אירא מרצות עם אשר סביב שחו עלי בטענתם זאת. ובז"ו ג"כ כה"פ ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי ה' אלד'י שועתי אליך ותרפאני ה' העלית מן שאול נפשי חייתי מירדי צור. והם מבוארים ע"פ הג"ל. והרצ כמוהרמ"ג ז"ל צס"ה דברי מרדכי דק"י פי' כה"פ שובנו אלד'י ישענו והפר כעסך עמנו הלעולם תאקף צו תמשוך אפך לדור ודור הלא אתה תשוב תחיינו וגו' עפ"י הג"ל וה"ה כמבואר ע"ש:

באו"א יל"פ צמ"ש ה' ערבי נחל צפ' שלה לך משם הארז"ל כי הנה כלל הקדושה נקראת אמת שהוא חותמו של הקצ"ה וכולל כל הכ"צ אותיות. וכלל הקלי' שמו שקר. וכשהאדם חוטא פ"א מתקרב אליה וצפ"ס ב' נכנס הארה משם הוי"ה צ"ה במילוי האותיות

שֶׁקֶר שֶׁהֵם יו"י גִּמְט' כ"ו. כִּי בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה צוּרָא ב"מ מִשְׁחִית מִסְטֵרָא דְשֶׁקֶר הַמֵּרְמוֹז עַל הַקְּלִי וְנִתְהוּהוּ אֲוִתִּיּוֹת שֶׁקֶר. וּבַפֶּעַם הַב' מִצִּיא מִלּוּאִים לְאֲוִתִּיּוֹת שֶׁקֶר ש"י ק"ו ר"י וְזֶה כְּדִי שִׁיכֹל הָאָדָם לִיתְקַן אַח"כ. וּבַפֶּעַם הַג' נִתְמַלֵּא הַשֶּׁקֶר לִגְמָרִי ח"ו כֹּזֵה שִׁי"ן קו"פ רי"ש. וְאַתָּה תַּחֲזֶה אֵיךְ שֶׁבַּפֶּעַם הַב' הַשְּׁלִיךְ לַחוּךְ הַקְּלִי אֲוִתִּיּוֹת יו"י שֶׁהוּא בְּגִי' שֶׁס הוּי"ה וְאִי לֵה לְאֲוִתָּהּ צוּשָׁה וּבְלִימָה עַד הֵיכָן מִגִּיעַ הַפֶּגֶם רח"ל. וְאַח"כּ בַּפֶּעַם הַג' מִשְׁלִיךְ נִפְשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁמֵּרְמוֹזִים אֲוִתִּיּוֹת הַשְּׁלִישִׁיּוֹת שֶׁל הַמְּלִי שֶׁהֵם אֲוִתִּיּוֹת נִפְשׁ. וְעֵשָׂה ה' כִּכָּה לְסִיבָה שֶׁאֵם תִּכְף וּמִיד בַּחֲטָאוֹ פֶּעַם ב' תִּכְנֹס נִשְׁמָתוֹ וְתִתְקַרֵּב נִשְׁמָתוֹ אֶל הַקְּלִי לְאֲוִתִּיּוֹת שֶׁקֶר שׁוֹב לֹא יִהְיֶה לֵה ח"ו תְּקוּמָה לְכֵן מִיד בַּפֶּעַם הַב' נִמְשָׁךְ לֶשֶׁם יו"י דְּהֵיִינוּ מַלְכוּתוֹ בְּכָל מַשְׁלָה וּבַחֲטָאוֹ פֶּעַם ג' נִכְנָסָה נִפְשׁוֹ לֶשֶׁם כִּי כָּזָר יֵשׁ בַּחֲטָאוֹ פֶּעַם ב' יֵשׁ שֶׁס הַשְּׂרָאֵת שְׂכִי' וְעִי"ז מִגִּיעַ לוֹ לַפְּעָמִים הָרַבּוֹר תִּשׁוּר וַיְכּוֹל לִהְיוֹת שִׁישׁוֹב בְּמַהֲרָה אֶל ה'. וְעִי"ז אִז"ל דּוֹד בְּשָׁתִים וְלֹא עֲלָתָה לִי כְּלו' דָּלָא עֲשָׂה כ"א ב' עֲצִירוֹת וְגַם כֹּזֵה דְּכָזָר אִז"ל כָּל הָאוֹמֵר דּוֹד חֲטָא אִינוּ אֵלָּא עוֹטֶה רַק שֶׁהוּא הִיָּה מִחֲזִיק א"ע לַחֲטָא וְעֵשָׂה ב' עֲצִירוֹת וְלִכְךָ אָמַר לָךְ לְבַדָּךְ חֲטָאִי שְׁעִדִּין לֹא נִגַע בְּנִפְשׁוֹ רַק נִגַּד הַשִּׁית מֵאַחֵר שֶׁלֹּא חֲטָא כ"א ב' עֲצִירוֹת וְעִדִּין נִפְשׁוֹ מְטוֹהֲרָה וְקָל לְהִיתָקֵן. בְּרַם אֲעַפ"י שֶׁבַּחֲטָאוֹ ב"פ קָל הַדְּכָר לְהִיתָקֵן מ"מ חֲשַׁשׁ גְּדוֹל יֵשׁ וְלָרִיךְ לְמַהֲרָה וּלְהַזְדַּרֵּז וּלְתַקֵּן מֵה שֶׁפֶּגֶם כִּי כִּיּוֹן שֶׁעֲבָרָה אָדָם עֲצִירָה וְשָׁנָה בָּה נַעֲשִׂית לוֹ כְּהִיתָר וְאִי בִּקְל הוּא חוֹזֵר לַחֲטָאוֹ עוֹד פֶּעַם ג' וְאִי מִצִּיא נִפְשׁוֹ לֶשֶׁם וְאִז כָּזָר מְאֹד שִׁישׁוֹב בַּתִּשְׁבּוּ. וְלִכֵּן דּוֹד הַע"ה הִיָּה מִתִּיַּרָא שֶׁלֹּא יִצּוֹא לִידֵי עֲצִירָה ג' וְח"ו יִפְגֹּם נִפְשׁוֹ כַּמ"ש כִּי בָּאוּ מִיָּס עַד נִפְשׁ לְכֵן הִתְפַּלֵּל וּבִקֵּשׁ מֵאַתָּה ה' הַלִּילָה נִפְשִׁי מִשִּׁפְּת שֶׁקֶר נִפְשִׁי דִּיִּיקָא שְׁתַּלִּיל אֲוִתָּה מִשִּׁפְּת שֶׁהוּא קָלָה שֶׁל מְלִי שֶׁקֶר שֶׁהוּא אֲוִתִּיּוֹת נִפְשׁ. וְעֵשָׂה ה' כִּכָּה שִׁיפְגוֹם מְקוֹדֵם בְּשֶׁס הוּי"ה וְאַח"כּ יִפְגֹּם בְּנִפְשׁוֹ מִגְּדוֹל אֲהַבְתּוֹ בְּעַם בְּגִי' כְּדִי שִׁיְהִיָּה תִּקְנָה לַחֲטָא שֶׁבָּאָם הִיָּה מִשְׁלִיךְ נִפְשׁוֹ בְּלֹא שְׁמִירָה מֵהוּי"ה אִז הִיָּה ח"ו תִּיכָף נִכְרַתָּת נִפְשׁוֹ וְהִיתָה נִאֲבָדָת ע"י כַּח הַקְּלִי רח"ל ע"כ וְהָאֲרִיךְ שֶׁס לִפְרֹשׁ כְּמָה מֵאַמְרֵי רח"ל בַּהֲק' ז' ע"ש. וּבַהֲקָדְמָה ז' וְגַם בַּמ"ש הָאֲרִיז"ל שֶׁחֲטָא שֶׁל אֲדָה"ר הִיָּה שֶׁבָּאֲכִילָתוֹ מַעַה"ד עֲשָׂה מִן שְׂדֵה שֶׁקֶר פִּי' מוֹהֲרִי"מ אֲשַׁכְנִי ז"ל בַּהֲקָדְמָה ס' אֲבִי גִזִּית כַּה"פ אִישׁ אִז אִשָּׁה כִּי יַעֲשֶׂה מְכַל חֲטָאֵת הָאָדָם לַמַּעוֹל מַעַל בָּה' וְחֲטָאֵת הַנֶּפֶשׁ הִיא. דִּיל"ד דְּנָר' שֶׁהוּא כָּפּוֹל וּמְכּוּפֵּל. בְּרַם עֲפִי"ה א"ש וְהַכּוֹנֶה אִישׁ אִז אִשָּׁה כִּי יַעֲשֶׂה רח"ל כְּשִׁיעֲשׂוֹ חֲטָא רִאשׁוֹן אִז הוּא מְכַל חֲטָאֵת הָאָדָם שִׁמְתָהוּ עִי"ז אֲוִתִּיּוֹת שֶׁקֶר כִּי צוּרָא ב"מ מִשְׁחִית הַרְמוֹז עַל הַקְּלִי כְּמוֹ שֶׁעֲשָׂה אֲדָה"ר בַּחֲטָאוֹ. וְאַח"כּ בַּפֶּעַם ב' לַמַּעוֹל מַעַל בָּה' שְׁמוּעַל בְּשֶׁס הוּי"ה ב"ה וּבְכ"ל וְאַח"כּ בַּפֶּעַם הַג' וְאַשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הִיא שֶׁמִּשְׁלִיךְ נִפְשׁוֹ לֶשֶׁם רח"ל. וְזֶה שִׁמְרָנוּ הַפְּסוּק אֵלֵינוּ ה' הַשׁוֹכֵן אִתָּם בַּחוּךְ עוֹמְאֻתָם ע"ש :

וְבִזְי"ו כַּה"פ רַבִּים אוֹמְרִים לְנִפְשִׁי אֵין יְשׁוּעָתָה לוֹ בְּאֵלֶּדִים סֵלָה כְּלו' שֶׁאֵם עִדִּין לֹא חֲטָאִי כ"א ב"פ יֵשׁ תִּקְוָה בַּתִּשְׁבּוּ וְקָל הוּא לְהִיתָקֵן ע"י שֶׁס הוּי"ה ב"ה שֶׁנִּכְנָס לֶשֶׁם וְעִדִּין לֹא יֵשׁ פֶּגֶם בְּנִפְשׁ. בְּרַם אַחֵר שֶׁחֲטָאִי ג"פ וְהִגִּיעַ הַפֶּגֶם בְּנִפְשׁ שׁוֹב קֶשֶׁה הוּא לְהִיתָקֵן וְכַמֵּעַט אֵין לוֹ תִּקְנָה בַּתִּשְׁבּוּ. וְז"ש רַבִּים אוֹמְרִים לְנִפְשִׁי נִפְשִׁי דִּיִּיקָא שְׁאֵחֵר שֶׁחֲטָאִי ג"פ קוֹגְמָתִי נִפְשִׁי שֶׁהִשְׁלַמְתִּי מְלִי תִּיבַת שֶׁקֶר בְּאֲוִתִּיּוֹת נִפְשׁ שׁוֹב אֵין יְשׁוּעָתָה לוֹ בְּאֵלֶּדִים סֵלָה. הָאוֹמֵנִס

האומנם אין האמת אחס יען כי אתה ה' מגן בעדי שעי' שנכנס הארת שם הוי"ה ז"ה מקודם בחטאי בפעם ז' זהו מגן בעדי כבודי ומרים ראשי קולי אל ה' אקרא ויענני מהק"ם דעי' שם הוי"ה שנכנס בתחי' יש תקנה בשש' חזקה. וזהו כה"פ נפש'נו חתה לה' עזרנו ומגיננו הוא כי זו ישמח לבנו כי בשם קדשו בעמנו. גם זהו כה"פ לופה רשע ללדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעצנו בידו. וזהו אתה סתר לי מלך תלרני. וזהו ג"כ כה"פ כי ביום הזה יכפר עליכם כשאתם עושים תשו' לטהר אתכם מכל חטאתיכם מכל' דייקא ר"ל אפי' על עבירות שמפעם שנית ואילך יען שמקודם בפעם ז' נכנסו אותיות הוי"ה ז"ה וזהו לפני ה' שחיבת לפני היא פי' קודם היינו שקודם נכנסו אותיות הוי"ה כדי שעי"ז יהיה התעוררות תשו' ושב ורפא לו וזהו תעוררו. וז"ר הפ' לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי :

(יח) **אמרת** ה' לרופה מגן הוא לכל החוסים בו. יובן במ"ש צוה"ק פ' פקודי דרכ"ז כי שמש ומגן כי שמש דא קוב"ה ומגן דא קוב"ה שמש דא רזא דשמא קדישא דאקרי אלד'ים והוא מ"ד אנכי מגן לך ושמש ומגן דא דרגין למיחא ומגן דא איבו רזא דשמא קדישא דאקרי אלד'ים והוא מ"ד אנכי מגן לך ושמש ומגן דא רזא דשמא שלים. הן וכבוד יתן ה' למהוי כולא רזא חדא לא ימנע עוב להולכים בתמים וכו' ע"ש. וראיתי צוהר דפוס חדש שיש בו פי' זר זהב דכתב וז"ל שמש דא איבו רזא דשמא קדישא וכו' מ"כ וז"ל הוי"ה במילוי יו"ד ה"א וא"ו ה"א יו"ד פעמים יו"ד גי' ת' ה"א פ' ה"א גי' ל"ו וא"ו פ' וא"ו גי' קס"ט ה"א פ' ה"א גי' ל"ו סך הכל גי' תרמ"א כמספר שמ"ש ע"ה. וז"ר אמרת ה' עבודה כי העורה כולה שם הוי"ה העולה גי' אמרת"ת כחמור עכ"ל. ועיניך תחזינה דהפסוק הוא יראת ה' עבודה ולא אמרת ואז"ל רמז הרב. ולע"ד דיובן כה"פ אמרת ה' לרופה וגו' ר"ל דכששם הוי"ה דאלפין שהוא רמז לז"א ילערק בהשבון גדול ככ"ל שעולה גי' אמרת"ת ומגן רמז למל' היינו כשיהיה יחוד קוב"ה ושכינתיה אזי נמשך שפע והארה לכל החוסים בו. או כפשוטו אמרת ה' לרופה שילערק ה' שהוא ז"א עם מגן שהיא מל' שיהיה יחוד קבה"י אזי מגן הוא לכל החוסים בו :

(כד) **נקי** כפיס ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה ישא ברכה מאת ה' וגו'. יל"פ במה שפי' כמוהר"ש פרימו ז"ל כה"פ לא תשא את שם ה"א לשוא כי לא ינקא ה' את אשר ישא את שמו לשוא במ"ש האריז"ל דאסור לישבע הי נפשי וז"ש לא תשא את שם ה"א ודע כי לא ינקא אשר ישא שמו עלמו לומר הי נפשי הוא אסור ולא ינקא. ומזה חבין חומר האיסור מאד מאד לנושא שם שמים חז"ו עכ"ד והבי"ד ההוד"א ז"ל בס"ה יוסף תהלות על פסוק נקי כפיס וגו' ע"ע. ולע"ד דיתפרש כה"פ עפ"י דרכו באופ"י נקי כפיס היינו דידין נקיות מהגזל וגם הוא בר לבב אשר לא נשא לשוא נפשו של עלמו שאינו נשבע בחיי נפשו דהיא נפשו כתיב דמהר בזה מלומר ולישבע הי נפשי אזי בודאי ממילא הוא מרויח בזה ולא נשבע למרמה בשם ה' דאינו נשבע כלל שוב למרמה ובה ישא ברכה מאת ה' ולדקה מאלד'י ישעו :

(כה) **וסלחת** לעוני כי רב הוא. והדקדוק מבורר בתיבת כי דזהו נ"ט לפגם דאדרבא איפכא מבע"ל דמשום דרב הוא אין לסלוח. ויל"פ בדרך דרוש במ"ש ג' סוכה אלמלא

אלמלא ג' פסוקים נחמוטמה רגלם של ישר' ליום הדין ואלו הן אשר הרעותי וגו' הקב"ה אמר אני הרעותי לבני אדם שבראתי ילה"ר בעולם וכו' משמע שיש לנו תקומה ליום הדין לטעון לפני הקב"ה אחה הוא הגורם שבראת ילה"ר בעולם ועי"כ חטאנו לפניך. והק' ה' מתחיה בם' משפטים דהלל איתא במ' וברש"י ז"ל דבשעה שאמר הקב"ה אני ה' א"ל נעקר ילה"ר מלבם ואח"כ כשאמרו דבר אחה עמנו ונשמעה חזר ילה"ר בלבנו וחבלנו בעלמנו ואי"ל עוד טענה מלד ילירת הילר. ותי' שדבר זה תלוי בדין תחילתו בפשיעה וסופו באונס אי אמרינן תחי' בפשיעה וסוב"א חייב יש לנו טענה כיון שהקב"ה ברא הילה"ר מתחי' בעולם אף שאח"כ נעקר מלבנו ושז חבלנו בעלמנו נקרא הקב"ה כב"י בעינין זה הוא הגורם מתחי' וסוב"א ותחילתו בפשיעה וסוב"א חייב ויש לנו טענה מעלייתא. אבל אי אמרינן תחי' בפשיעה וסוב"א פטור אין לנו עוד טענה עליו ע"ש. והנה ראה תראה שהתוס' במלעיל דל"ג ע"כ יחסו סברה זו דתחי' בפשיעה וסוב"א חייב גם לרב דסבר הכי וכתבו רבותא תור דאפי' סבר רב תחילתו בכעין גניבה ואבירה וסוב"א חייב אפי"ה ס"ל בשומר שמסר לשומר פטור ע"ש. ולפי"ד ה' מתחיה ז"ל הכ"ל יש לו טענה לפני הקב"ה לומר שאתה הוא הגורם ביצירת הילה"ר ותחי' בפשיעה וסוב"א חייב כס' רב ושכן פסקו הפוס' ז"ל. ובזו"ו דאנחנו אומרים ושאלים מאתו ית' וסלחת לעויו יען שאתה הוא הגורם לנו לחטוא ע"י צריאת ילה"ר בעולם ולריך שתעבור על פשע ותמחול אשם. והגם שאח"כ נעקר מלבנו ואנחנו חבלנו בעלמנו אפי"ה אתה הוא הגורם מתחי' ודינא הוי כרב דסבר הכי דתחי' בפשיעה וסוב"א חייב וז"ש וסלחת לעויו כי רב הוא דהדין הוא כרב. וז"ר הפסוק ונקיתי מפשע ר'ב היינו כס' רב. וז"ר ור'ב טוב לבית ישראל:

וכתב עו"ש ה' מתחיה ז"ל דיש להוכיח דתחי' בפשיעה וסוב"א חייב ממשז"ל מעולם לא ילא דבר טוב מפי הקב"ה והזר חוץ מדב"ז שאמר במקדשו אל תגשו ואחכ"א ממקדשי תחלו וכו' משום קטרוג מדב"ד על לדיקים שלא הוכיחו לרשעים וטענה אם לפניך גלוי שלא יקבלו תוכחה לפניהם מי גלוי ובשזיל כך נהחייבו הלדיקים. והנה דב"ז ממש הוא תחילתו בפשיעה שלא הוכיחו אותם אבל סופו באונס שאף אם היו מוכיחים אותם לא היו מקבלים תוכחה וא"כ העבירות שעשו הרשעים הוי באונס ש"ץ ואפי"ה נתחייבו ז"ל תחי' בפשיעה וסוב"א חייב. ופי' שם הפ' כי תלא אש ומלאה קוליס וגו' שאם ישלם המצטער את הצערה ואמרו ב"ק אמר הקב"ה אני הנתי אש בציון ועלי לשלם וכו' ע"ש. אשר לפי"ד ז"ל יוצן לע"ד כה"פ הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא הכו' הוא דלריך שהוכח תוכיח א"ע ולא תמנע עלמך מהתוכחה בטענה שלא יקבל ממך התוכחה דכפי סברתך זו יולא דס"ל תחי' בפשיעה וסוב"א פטור היינו תחי' בפשיעה שאיך מוכיח אותו וסוב"א שאף שהוכחה אותו לא היה מקבל. דאם מנעת התוכחה בטע"ז. א"כ לפי ס"ז שז אין לך עוד טענה לפני הקב"ה על חטאתיך דהוא הגורם מתחי' בצריאת ילה"ר בעולם דמאחר שאח"כ נעקר מלבנו ואנחנו חבלנו בעלמנו א"כ תחי' בפשיעה וסוב"א פטור ועוונותיו הוא נושא על שכמו ואדם און לדיק בארץ וכו'. וז"ש ולא תשא עליו ר"ל בשזילו אם תמנע ממנו התוכחה לפי

ס"ז אחת טשא החטאים שלך על כחפך שאין לך עוד טענה לפני הקב"ה על עוונותיך שימחלם לך לכן הוכח תוכיח :

בא"ן יל"פ כה"פ וסלחת וגו' במ"ש ה' דרכי איש בסופו סוף דרוש אחי נועם זכה"פ וזאת ליאודה ויאמר שמע ה' קול יאודה ואל עמו תביאנו ידיו רצ לו. בהק' מ"ש הכסכ"א ז"ל זכו' מדר' תמוה וז"ל תכתב זאת לדור אחרון מכאן שהקב"ה מקבל שבים ע"כ. במ"ש בג' פסחים דק"ט אמ"ר כהנא בשם ר"י וידי אדם פרושות ידו כתיב מלמד שידו של הקב"ה פשוטה לקבל שבים. דיוכלא מזה דאי אמרינן יש אס למסורת התשו' מועילה וזהו תכתב זאת ליום אחרון היינו דאזלינן בחר הכתיבה שהיא אס למסורת אזי מוכח שהתשו' מועילה וזהו מכאן שהקב"ה מקבל שבים. וכתב שם בדרוש אחי נועם וידוע סברת רצ בעלמא דס"ל יש אס למסורת. וזוהי פי' כה"פ שמע ה' קול יאודה לקבל בתשו' וסמ"ל ידיו רצ לו כס' רצ דס"ל יש אס למסורת וידו כתיב ומהיית התשו' ע"כ ע"ש. ואנא זעירא אהמנותיה דמר קא סמיכנא שכן ס"ל לרצ דיש אס למסורת. ובזי"ו כה"פ וסלחת לעווי ע"י התשו' שאני עושה והתשו' מועילה שכן הוא העיקר דאזלינן בחר הכתיבה והמסורת וידו כתיב ללמד שידו של הקב"ה פשוטה לקבל שבים כס' רצ שכן ס"ל יש אס למסורת וז"ל כי ר'צ הוא. וז"ר ונקיתי מפשע ר'צ דנקיתי מפשע ע"י התשו' דהיא מועילה דיש אס למסורת כס' ר'צ. גם זהו ור'צ טוב לבית ישראל :

מ"ה רצ עובד אשר לפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. יל"פ מה שאינו כבני אדם היינו במשרז"ל אשר לפנת ליראיך זה שכר עוה"צ פעלת לחוסים בך זהו שכר עוה"ז. ובודאי ששכר עוה"צ הוא העיקר ושכר עוה"ז הוא הטפל כמו דברים שפירותיהם הם בעוה"ז. ועוד דהדרך הוא צבן אדם להצירו דבתחילה הוא נפרע ממנו הקרן ושוב אס השיגה ידו נפרע ממנו הטפל. משא"כ לגבי ה' שהוא פורע לאדם בתחילה הטפל שהוא שכר עוה"ז ושוב אח"כ פורע לו שכר עוה"צ. וז"ש מה רצ עובד אשר לפנת ליראיך זה שכר עוה"צ שהוא רצ טוב ולפון ומקודם פעלת לחוסים בך הוא שכר עוה"ז שהוא הטפל פורע לו קודם העיקר. וזהו נגד בני אדם דבדיני אדם הוא להיפך :

לד' יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו. יובן במ"ש הזר"צ ז"ל בס' עקב ראשון וז"ל לפעמים לשון רז"ל הוליהא היראה בשם יראת חטא ולפעמים דייקי לומר יראת שמים ולמה כן. אכן הענין דיראת חטא נקרא מאן דדחיל מעבירות לחוד והיינו שמהר מלעבור על איזה עבירה ל"ת בשוא"ת ואפי' אינו מקיים מצוות עשה בקו"ע עכ"פ נקרא ירא חטא לפי שירא לעשות עבירה במעשה אלא ישב ולא עבר עבירה. אבל יראת שמים נקרא מי שמקיים כל מה שנגזר עליו בין מל"ת ובין מ"ע שכולס נגזרו עליו מן השמים והוא מקיים ע"י שיראת שמים עליו וידוע מי גזרם וזה כוחו עודף ויתר על ירא חטא. וזוהי פי' כו' מארז"ל הכל ביד"ש חוץ מיר"ש וכו' עש"ב. ובזי"ו כה"פ יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו. כלו' דמי שיש לו בחינת ירא חטא הגם שאין לו עונש כיון שאינו עובר על מל"ת אבל לא יש לו שכר על מ"ע מאחר שאינו מזהר לקיימם. והגם שנותנים לו שר

כמ"ש ישב אדם ולא עזר עבירה וכו' מ"מ אינו שכר ממנו כעושה בפועל מ"ע. אבל מי שיש לו בחינת יר"ש מלבד שלא יש עליו עונש כיון שהוא מזהר במל"ת. עוד זה שיש לו שכר בקיומו מ"ע בפועל שהוא שכר שלם. וז"ש יראו את ה' קדושו ר"ל שיהיה להם בחינת יר"ש דבזה אין מחסור ליראיו דגם יש להם שכר על קיומם מ"ע בפועל וזהו ליראיו דייקא היינו שיראת שמים עליו ויודע מי גזרם. וזהו ג"כ משה"כ אשה יראת ה' היא תהלל תנו לה מפרי ידיה. דטוע מ"ש המפ' ז"ל דהנשים על הרוב אינם משיגים למעלת האנשים ואין תכונתם כתכונת האנשים דאין להם עבודה כ"א מיראת העונש ולא מאהבה. והיינו דהן רוצים יש להן בחי' יראי חמא שמהרים מלעבור על איזה עבירות ל"ת בשוא"ת אבל אין להן בחי' יר"ש כאנשים שיהיו רודפים לקיום מ"ע. ומיעוט מהן שיש להן גם בחי' יר"ש שיהיו רודפים גם על קיום מ"ע. וז"ש אשה יראת ה' שיש לה בחי' יר"ש היא תהלל יותר מנשים אחרות שאין להן כ"א בחי' יראת חמא והע' דמאחר שהיא מזהרת גם בקיום מ"ע אזי לוקחת שכר שלם בקיומם וזהו תנו לה מפרי ידיה ויהללו בשערים מעשי'ה מעשי'ה דייקא. וזהו משה"כ באה"ע עתה ידעתי כי ירא אלד'ים אתה ולא חשכת וגו' ממני דתיבת ממני היא לומר כמ"ש החיד"א ז"ל דנצח המלאך בשלימות ע"י שקיים המלוא על מתכונתה וכיון שהוא מקיים המלוא ידק עליו שיאמר ירא אלד'ים. וגם בעובדיה נאמר עליו ירא את ה' היינו שיש לו בחי' יר"ש. ומשרז"ל גדול מה שנאמר בעובדיה ממ"ש באברהם הוא משום דביה נאמר ירא את ה' מאוד משא"כ באברהם דלא כתיב ביה מאוד :

ובזיון הפ' אשרי איש ירא את ה' במלותיו חפץ מאוד ר"ל אשרי איש ירא את ה' שיש לו בחי' יר"ש ולא בחי' יראת חמא דוקא דבזה שיש לו יר"ש נשכר במלותיו חפץ מאוד לקיימם דיהיה זוכה גם בזה שיהיה נאמר בו גם תיבת מאד. משא"כ מי שיש לו בחי' יראת חמא דוקא אינו רודף אחר קיום מ"ע בקו"ע כ"א שזהר מלעבור על מל"ת בשוא"ת. ובזיו"ו מ"ש ריב"ז לתלמידיו יה"ר שיהא מורא שמים עליכם כמורא ב"ו. והבס"ד דל"ז הבי"ד ס' ארץ לבי די"ז מה שפי' בזה דהנשמה נק' שמים ומורא ב"ו הוא הגוף וכו' ע"ש. ובדרכנו יובן ג"כ :

באו"א כה"פ יראו את ה' וגו' וסמי"ל ודורשי ה' לא יחסרו כ"ע. יובן במ"ש במס' שבת בעשאתה עד שיעשה את כולה חייב עשאהו שנים פטורים ואם זה א"י וזה א"י ועשאהו שנים ר"מ מחייב ור"ש פוטר. והחיד"א ז"ל בס"ה רא"ד פ' קדושים פי' בזה ענין המחזיק ביד ת"ח דהנה משכח"ל ג' סוגים בזה. הא' דעשיר אחד לבדו יזכה בת"ח א' ונתן לו די מחסורו כיששכר וזבולון ובגו"ז הס' נותנת דזכות גדול זכה העשיר זה. וסוג שני דב' עשירים הם זוכים שניהם ומחזיקים ביד ת"ח א' הגם דכל חד לחודיה מלי מספיק כל לרכו להחכם ההוא ע"כ ראו השנים לזנו כל אחד חלי לרכו והחכם נשען על שניהם. ובגד"ז יש מקום לומר דזה אינו פועל שלם דהו"ל זה יכול וז"י ועשאהו בשנים דלגבי שבת פטורים וה"ה הכא הן גרע מערכם בהיות כ"א יכול לעשותה שלימה. ויש סוג ג' דשני אנשים צינורים החזיקו בחכם א' כי מבטחי יכולת לכ"א לבדו לעשות הכל דדחיקא להו שעתא לכן נשתתפו

יחד צפרימי לזון ולפרנס להחכם. והו"ל זה א"י וזה א"י ויש ס"ד דגם בנ"ל לא יגדל שחרם לדעת ר"ש זה א"י וזה א"י בשבת פטורים. ולימדונו רז"ל תחת ג' אלה דכולהו לעינותא יש להם שכ"ט בעמלם וז"ש רז"ל במד"ר ס' קדושים עתיד הקצ"ה לעשות לל וחופה לבעלי מלות אלל בעלי תו' בג"ע ואית לן חלת קריין חדא כי בלל החכמה בלל הכסף ב' אשרי אנוש יעשה זאת וב"א יחזיק בה והדין עץ חיים היא למחזיקים בה ע"כ דתלתא קראי הם באו לרמוז אל הג' סוגים הנ"ל חדא כי בלל וגו' רמוז אל הסוג הא' היכא דכל עשיר מלי לחודיה להחזיק ולא החזיק בשלימות אלא נתחברו שניהם והחזיקו ביד החכם והוא אומרו כי בלל החכמה בלל הכסף סתם תחיה בעליה תרי שהם השנים המחזיקים ע"י יתרון דעת שגרמו לחכם החכמה תחיה בעליה הכי תרי אחי ושותפי אף דז"י וז"י שחרם טוב. וזה שני אשרי אנוש יעשה זאת כנגד עשיר אשר הוא לבדו נפשו איוותה ויעש להחזיק הוא לבדו לחכם די מהסורו נאמר בו אשרי אנוש יע"ז וב"א יחזיק בה והוא באחד עליו הכתוב אומר אשרי. ומפרש קרא שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כ"ר דלמה נאמר בזה אשר משום שעשה מלאכה שלימה והראיה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כ"ר כלו' הדע למה נאמר בזה אשר משום שעשה מלאכה שלימה והראיה שומר שבת וגו' דלשמירת שבת מדאורייתא היינו ששומר מעשות כל רע כל המלאכה לבדו. אבל אם עשה עם אחר וז"י וז"י מדאורייתא גם הוא יקרא שומר שבת דבעי' שיעשה המלאכה לבדו ואם עשאוה שנים וז"י וז"י פטורים מדאורייתא ומשם אתה למד דלא נקרא פעולה שלימה אלא כשהאחד עושה המלאכה שלימה ובשבת חייב. וכן לענין הטובה זה שעשה כל המלאכה לבדו והוא באחד שהחזיק ביד החכם כתיב ביה אשרי. וכנגד סוג הג' ששני נדיבים שאין יכולת ביד שום אחד לבדו להספיק לחכם ונתחברו שניהם. והוא ס"ד דזהו דין זה א"י וזה א"י דר"ש פטר בשבת וגם בנ"ל יגרע מחלקם לזה בא הכתוב הג' ויכריע דאין האמת כן דאכן קי"ל כר"י דגם בשבת זא"י וזא"י חייב וז"ש עץ חיים היא למחזיקים בה תרי ותומכיה מאושר אושר לכל א' וא' דצמיחה נעשית פועל שלם דגם בשבת צכה"ג הם חייבים וכאמור עכ"ל :

ובהק' זו דזא"י וזא"י דקי"ל כר"י דמחייב פי' ה' בית פרץ אשכנזי בדרוש לדקה כו' משרז"ל לעת"ל מציא הקצ"ה הילכה"ד ושוחטו צפני הלדיקים והרשעים ללדיקים נדמה להם כהר ולרשעים נדמה להם כחוט השערה אלו ואלו צוכים לדיקים צוכים איך אפשר לכבוש הר גדול כזה והרשעים צוכים איך לא יכלו לכבוש שיער קטן כזה ואף השי"ת תמה עמהם שנא' גם צעיני יפלא ע"כ. דלכאורה ק' דצשלמא הרשעים צוכים שפיר על שנדמה להם כחוט"ש ולא יכלו לכבושו משא"כ ללדיקים שמחה מצע"ל שכבשו הר כזה. ותו תמיהת השי"ת מאי צעינא הכא הלא לפניו ית' ליכא פליאה כדכתיב הממני יפלא כל דבר. ועפי"ה פי' דהנה עיקר ציאת הנשמה לזה העולם כדי שתסגל מלות ומע"ט ותהיה נהנית מזיו השכי' בזרוע ולא נהמא דכיסופא דמאן דאכל דלאו דיליה צהיל לאסתכולי וכו'. ולכן עכשיו שנדמה להם כהר צוכים שהיחך יכולנו לכבוש הר גדול כזה אם לא בעזרתו ית' ע"ד לופה רשע ללדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו צידו. והלדיק אינו רואה ליהנות בחסד ולכן הם צוכים. והאל

והאל ית' רולה לנחם אותם מערס אז הוא ג"כ תמה עמהם שנא' גם צעיני יפלא והיינו משום דארז"ל הכל ביד"ש חוץ מיר"ש שנא' ועתה מה ה"א שואל מעמך כ"א ליראה את ה"א דהצחירה ניתנה ביד האדם משום שכר ועונש. נמלא האדם לבדו בלא עזר האלי"ת אינו יכול לעמוד נגד ה"ה"ר. וה' לבדו אינו יכול כצ"י ג"כ להליל אותו מאחר שנתן הצחירה ביד האדם כ"א הצא ליעבר מסיעין אותו. נמלא דזא"י וזא"י דאז כשעושין הדבר נחשב לכ"א כאילו עשה המלאכה שלימה. א"כ גם כאן אף שהאלי"ת מסייע לאדם מ"מ נחשב לאדם כאלו הוא עושה המלאכה בשלימות דגם ה' אינו יכול להעזרו לאדם לדרך הטוב ולעשויה הוא לבדו כולה מאחר שהצחירה היא ביד האדם וז"ש אף השי"ת תמה עמהם וכו' ולכן מגיע לאדם שכרו במילואו עכ"ד :

ובזיו"ו יראו את ה' קדושי וגו' הכו' הוא דבא להזהיר את הגדיצים שיהיו מחזיקים ביד הת"ח שנתרבו בפסוק את ה"א תירא לרבות ת"ח. והגם שאינו עולה ביד האחד לבדו להחזיק ביד הת"ח שאין לאל ידו לתת לו די מחסורו להחכם כ"א ע"י שות' עם אחרים אזי יוכלו לספק כל לרכו. עכ"ז אל יעלה ע"ד כי נגרעה נחלתם שאין קובעים לכל אחד ואחד שכר משלם לא כן הוא האמת אלא כל א' וא' נוטל חלקו משלם כאילו עשאה כולה בשלימות יען שלא היה יכולת בידו לספק כ"ל להחכם לבדו. וזהו יראו. לשון רבים שהם עשירי עם שיהיו מחזיקים בשות' ביד הת"ח שנתרבה מאת ה"א תירא וכל אחד יש לו שכר משלם כאלו המלאכה כולה בשלימות ולא תקולל חלקתו וזהו כי אין מהסור ליראיו. ויש ראייה גדולה לזה ודורשי ה' לא יחסרו כל עובד ר"ל מהנדיקים שהם דורשי ה' שאלמלא עזרתו ית' להם כדי לשכר כח ה"ה"ר הם לבדם אינם יכולים עליו ועכ"ז נחשב להם כאלו הם עשו כל הפעולה ולא נחסר להם מאומה מהשכר שראוי ליקח להם בצרוע דדינא הוי גבי שבת דזה א"י וזא"י חייבים :

ועפ"ה יובן כה"פ אשרי אנוש יעשה זאת וב"א יחזיק בה שומר שבת מחללו וגו' ואל יאמר בן הנכר וגו' הדל יבדילי ה' וגו' כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי. דלכאורה פסו"ז לריך ביאור ועם האמור א"ש ובהק' עוד את הידוע מ"ש המפ' דהן האדם ע"י עונותיו דין גרמא במזקין דנכנסים המע"ט שעשה וי"ל"ק חוץ עמקי הקלי' תחת יד הסט"א וגם נשמתו היא נכנסת שם ומתקיים בו ושפחה כי תירש גבירתה ואין האדם יכול להוציא נשמתו וי"ל"ק מתח"י הסט"א כ"א ע"י עזרת האלי"ת ואין כבודו ית' להטפל לירד כצ"י במקום הטינופת להוציא בלעם מפיהם ורעון האל לקיים מלות השבת אצידה להחזיר י"ל"ק שהם נטמעים בחוץ עמקי הקלי' למקום הקדש אצל חן זה כבודו ואין קי"ל בדין השבת אצידה דזקן ואינה לפי כבודו פטור מהשבת אצידה. אצל מחסדי האל כדי לעורר האדם בתשו' להוציא המע"ט וי"ל"ק מהת"י הסט"א שולה לו יסורין לעוררו שיחזור בתשו' דהשתא אע"ג דקי"ל בדין השבת אצידה דזקן ואינה לפי כבודו פטור מ"מ דינא הוי דאם התחיל והכיש בהמה במקל חייב דהמתחיל במלאכה אומ"ל גמור וה"כ ע"י היסורין ששולה להאדם הו"ל כצ"י התחיל במלאכה ונתחייב לגמור אע"ג דאינה לפי כבודו. ובזה פי' סה"פ

גם כי אלך בגיא ללמות היינו ע"י עונותי ירדה נשמת ויטוה"ק למקום הטינופת היא הסט"א
 אפי"ה לא אירא רע להיות תמיד תח"י שם יען כי אחת עמדי להטפל צי ולהוליאי משם.
 וכ"ת דזה אי אפשר דאין כבודו ית' לירד שם וזקן ואינה לפי כבודו פטור מהשבת אצידה
 עז"א שצטק וארז"ל אלו היסורין המה ינחמוני דהו"ל התחיל צמא ומהתחיל צמא חומ"ל
 גמור. נמלא דהתשו' היו תהיה ע"י עזר האלי"ת צתחילה ושוב נגמרת ע"י האדם והו"ל כמו שנים
 שעשאה. ומאחר דהאדם לבדו בלתי עזר האל ית' אינו יכול לעשותה לבדו נחשב לו כאילו עשאה
 כולה הוא לבדו כמו מאי דקי"ל בדין מחזיקים ציד הת"ח דאם זה א"י וזא"י דנחשב לכל א'
 וא' כאילו עשאה בשלימות. וכן ג"כ צדיי שבת דינא הכי הוי דזה א"י וזא"י חייבים דנחשב
 לכל א' וא' כאילו עשה כל המלאכה בשלימות :

ובז"י כה"פ אשרי אנוש יעשה זאת ר"ל אם חפץ האדם וע"י עונותיו נעשה פחות בחינת
 אנוש ולא אדם כנודע דתיבת אנוש היא מורה על הגריעות וגרם דנשמתו ומע"ט
 ויטוה"ק הם היו תח"י סט"א אשריו אם ימהר יחשה מעשיהו לשוב בתשו' שנקראה זאת
 כמשרז"ל דזאת היא כינוי לתשו'. שתכף שיהיה לו התעוררות מלעילא ימהר לשוב ויה"ל
 התעוררות דלחתא להוליא הניטוה"ק מתח"י הסט"א. והגם דאינה נעשית כל הפעולה על ידו
 כ"א בסיוע דלמעלה מ"מ נחשב לו כאילו עשאה הוא לבדו בשלימות. וראיה לזה מדין המחזיק
 ציד הת"ח דאם אינו יכול להחזיק לבדו צידו כ"א בשו"ת נחשב לו כאילו הוא לבדו
 עשאה בשלימות וז"ש וכן אדם יחזיק בה כמ"ש עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר. וכ"ת
 אעיקרא דדינא פירכא מי זה אמר שכן הוא הדין במחזיק דנחש"ל כאלו הוא לבדו עשאה
 בשלימות דילמא לא כן הוא האמת וא"כ גם לגבי התשו' אינו מועיל לו ועי"כ עודנו מחזיק
 בטומאתו ע"ז מזהירו דאין לומר כן דיש ראייה עיקרית לזה מדין השבת. וזהו ואל יאמר
 ה' הגבר שגאכר מה' ע"י מעשיו הרעים כי הבדל יבדילי ה' שאינו מועיל לי התשו' מאחר
 שאינה נעשית כולה ע"י. ע"ז מביא לו ראייה העיקרית מדין השבת דאם אינו יכול
 לעשותה המלאכה לבדו כ"א ע"י לירוף אחרים נחש"ל לכל א' וא' כאילו עשאה בשלימות
 ומתחייבים עליה וז"ש כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי דאם זה א"י וזא"י
 לריכים לשמור את השבת מלעשות המלאכה ביחד דנחשב לכל א' מהם כאילו עשאה בשלימות
 ומתחייב עליה. ומינה ג"כ לגבי התשו' דנחש"ל כאילו עשאה כולה לבדו ומועילה לו ולכן
 ובהרו בלשון חפלאי שהיא התשו' שאי חפלאי בה וכמשרז"ל שכן אמר הקב"ה שהחוטא יעשה
 תשו' ויתכפר לו שנא' עוב וישר ה' ע"כ יורה הטאים בדרך :

ועפ"ה יובן ג"כ כו' מ"ש צב"ר וז"ל וילא קין מלפני ה' מהיכן ילא ר' חמא ברבי חנינא
 צ"ר ילחק אמר ילא שמח היך מד"א הגה הוא יולא לקראתך וראך ושמה בלבו פגע
 בו אדה"ר אמ"ל מה נעשה צדיקך אמ"ל עשיתי תשו' ונחשתי. התחיל אדה"ר מטפח ע"פ
 אמר כך היא כוחה של תשו' ואני לא הייתי יודע מיד עמד אדה"ר ואמר מזמור שיר ליום
 השבת ע"כ. והדקדוקים מבוארים מה זה דקאמר כך היא כוחה של תשו' ואני לא הייתי יודע
 מה היה קצור ומה נחחדש לו עתה בראותו את צו שעשה תשו' ונחשתי. גם לל"ד במ"ש

מזמור

מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת מִה עֵינֵי חֲשׂוֹ לַשַּׁבָּת. בָּרַם ע"ה א"ש דְּהוּא הִיָּה סָבוֹר בַּתְּחִלָּה דְּהַחֲשׂוֹ חִינָה מוֹעִילָה לוֹ יַעֲן דְּהַחֲשׂוֹ חִינָה נַעֲשִׂית כּוֹלָה בַּשְּׁלִימוֹת עַל יְדוֹ כ"א ע"י סִיּוֹעַ הַקֶּבֶ"ה. אֲכֵן כְּהַיּוֹם שְׁאִמ"ל בָּנוּ שַׁעֲשָׂה חֲשׂוֹ וּמַחֲפָשׁ שְׁהוֹעִילָה לוֹ הַחֲשׂוֹ חִינָה אָמַר כֵּךְ הִיא כּוֹחָה שֶׁל חֲשׂוֹ שְׁאִפִּי שֶׁלֹּא נַעֲשִׂית כּוֹלָה בַּשְּׁלִימוֹת עַל יְדוֹ עכ"ז נַחֲשׂ"ל כִּאִילוֹ הוּא עֲשָׂאָה כּוֹלָה בַּשְּׁלִימוֹת ע"י וְאִינִי לֹא הֵייתִי יוֹדַע זֶה מִיָּד עֹמֵד וְאָמַר מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם כְּלוֹ דְּמַבִּיא רִאִיָּה לַזֶּה מִדִּין הַשַּׁבָּת דְּדִינָא כֵּן הוּא דֹּחֵם אִינוּ יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת הַמַּלְאכָה לְבָדּוֹ וְעֲשָׂאָה ע"י הַלְּמַרְפּוֹת אַחֲרֵי דְּנַחֲשׂ"ל לְכָל א' וְא' מֵהֶם כִּאִילוֹ עֲשָׂאָה בַּשְּׁלִימוֹת כּוֹלָה וְחִיב. א"כ מִינָה ג"כ לְגַבִּי הַחֲשׂוֹ נַחֲשׂ"ל כִּאִילוֹ הוּא עֲשָׂאָה כּוֹלָה בַּשְּׁלִימוֹת לְבָדּוֹ וְרִאִיָּה מַעֲשָׂה וּמִכָּר הַלְּכָה : **וְזִמְנוּ** ג"כ מִשְׁאֵל צִמְד' רוּחַ וְרַחֲמָה וּסְכַת וְשִׁמְתָה שְׁמִלּוּחִיךְ עַלִּיךְ וְרַחֲמָה מְגִלּוּלִי ע"ז וּסְכַת בְּמַלּוֹת וּמַע"ט וְשִׁמְתָה שְׁמִלּוּחִיךְ עַלִּיךְ אֵלּוֹ בְּגִדֵי שַׁבָּת ע"כ. וְהַקּוֹשִׁי בּוֹ מִבּוֹאֵר דְּלִמָּה נִקְטָה בְּגִדֵי שַׁבָּת וְלֹא נִקְטָה מֵלֵב אַחֲרֵת וּמֵה עֵינֵי שַׁבָּת לְמַה שְׁאִמַּר קוֹדֶם. וְע"ה א"ש וְהֵייתִי דְּבִאֵה נַעֲמִי לֹאמַר לֵה שֶׁלֹּא יַעֲלֶה ע"ד לֹאמַר דְּהַחֲשׂוֹ חִינָה מוֹעִילָה לֵה יַעֲן דְּחִינָה נַעֲשִׂית כּוֹלָה ע"י בַּשְּׁלִימוֹת וּבְפִרְטָה שֶׁהִיא הִיָּתָה עוֹע"ז וְעַכְשִׁיו הִיא בִּאֵה לְהַחֲגִיֵּר אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִיא הִיָּתָה מַעֲוִנָה וַיֵּשׁ ס"ד לֹאמַר דְּלֹא מֵהִי לֵה הַחֲשׂוֹ. ע"ז בִּאֵה נַעֲמִי וְאִמ"ל דְּאִפִּיָּה מוֹעִילָה לֵה הַחֲשׂוֹ וְאִפִּי שֶׁלֹּא נַעֲשִׂית כָּל הַחֲשׂוֹ ע"י מַשְׁלֵם וּ"ש וְרַחֲמָה מְגִלּוּלִי ע"ז וְאִפִּי שֶׁהִיא גִּיּוֹרָה מוֹעִילָה לֵה הַחֲשׂוֹ. וְהַגֵּם שֶׁלֹּא נַעֲשִׂית כּוֹלָה ע"י בַּשְּׁלִימוֹת עכ"ז נַחֲשׂ"ל כִּאִילוֹ הִיא עֲשָׂאָה כּוֹלָה בַּשְּׁלִימוֹת וּמוֹעִילָה לֵה וְרִאִיָּה גְדוֹלָה יֵשׁ לַזֶּה מִדִּין הַשַּׁבָּת דְּזֶה א"י וְאִי חִיב וּ"ש וְשִׁמְתָה שְׁמִלּוּחִיךְ עַלִּיךְ אֵלּוֹ בְּגִדֵי שַׁבָּת :

(ל) **צִוְּפָה** רַשָּׁע לְלִדְיָק וּמִבְקָשׁ לְהַמִּיתוֹ ה' לֹא יַעֲזֹבּוּ בִּידּוֹ וְגו' קוֹה אֵל ה' וְשִׁמּוֹר דְּרַכּוֹ וַיְרַמְמֵךְ לְרַשָּׁת אֶרֶץ וְגו'. אִפְשׁ"ל בְּדֶרֶךְ רִמּוֹ בְּמ"ש הָאֲרִיז"ל בַּשַּׁבָּת כִּי דְּרוֹשׁ ג' לְסוּכּוֹת בַּעֲנִין כְּנִיסַת הַחֲסִדִּים שֶׁל אִימָא בְּמַלְכוּת בִּין יוֹה"כ לְסוּכּוֹת שֶׁהֵם נִכְנָסִים מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה יַעֲן שֶׁאִם הַחֲסִד הַגָּדוֹל שָׁבָהּ שֶׁהוּא חֲסִד שַׁבָּתָה נִכְנָס תְּחִלָּה הֵנָּה לְהִיוֹתוֹ יְחִידִי בַּחוּץ הַגְּבוּרֹת הַרְבּוֹת וְהַגְּדוּלוֹת וְהַחֲזָקוֹת הֵם הֵם מַחֲבֵטֵל בַּחוּבָם וְאַחֲרֵי שֶׁזֶּה הַחֲסִד הַגָּדוֹל נִחְבָּטֵל כֹּאֲשֶׁר יִכְנָסוּ הַחֲסִדִּים הָאֲחֵרִים ג"כ יְחִידִים כָּל אֶחָד בִּיּוֹמוֹ וְהֵם גְּרוּעִים מִמֶּנּוּ בְּלִי סִפְקַ שִׁיתְּבָטְלוּ כּוֹלָם. לְכֵן לָרִיךְ שְׂבִיזָה הָרִאשׁוֹן יִכְנָס אֶחָד הַגְּרוּעַ שְׁבָכּוֹל וְאִעֲפ"י שֶׁהוּא מַחֲבָטֵל בַּחוּץ הַגְּבוּרֹת עכ"ז עוֹשֶׂה רוֹשֵׁם שֶׁל מִיתוּק צִהְרָה וּבִיּוֹם הַצ' נִכְנָס חֲסִד יוֹתֵר מִשּׁוּבָה וְעוֹשֶׂה רוֹשֵׁם יוֹתֵר גָּדוֹל וְכֵן עוֹז"ד עַד שֶׁצִּהְרָה הַחֲסִד הַגָּדוֹל שְׁבָכּוֹל בְּאַחֲרֻנָּה יֵשׁ בּוֹ כַּח לְהַחֲבִיר מַחֲמַת הַרִישׁוּמִים שֶׁעָשׂוּ הַחֲסִדִּים הָרִאשׁוֹנִים עכ"ל. דְּבִזָּה פִּי הַחִיד"א ז"ל בְּס"ה פִּג"ד פ' בַּחֲזָקוֹתֵי כַה"פ וְזִכְרָתִי אֶת צְרִיתִי יַעֲקֹב וְגו' עַם הַהִיפּוֹךְ אִפְשׁ"ל בְּד"ז הֵייתִי דְּכֹאֲשֶׁר גָּבַר אִיב וְיִשְׂרָאֵל בְּגָלוֹת וּרְבּוֹ הַדִּינִין וְהַקְּטִיגוֹרִיא אִם הִיָּה זֹכֵר זְכוּת אֲלֵע"ה הַחֲסִד הַגָּדוֹל הִיָּה מַחֲבָטֵל לְפִי רוּב הַדִּינִין הַקָּשִׁים וְהַגְּבוּרֹת הַחֲזָקוֹת לְכֵן בְּרַחֲמֵי ית' זֹכֵר בַּתְּחִלָּה צְרִית יַעֲקֹב אֲלֵע"ה וְלְפִי רוּב הַדִּינִין מֵלִרָ' נַחֲלֵשׁ אֶךְ עוֹשֶׂה רוֹשֵׁם וְאַח"כ זְכוּת יִלְחַק אֲלֵע"ה וְאַח"כ זְכוּת אֲלֵע"ה הַחֲסִד הַגָּדוֹל וְנִכְנָעִים הַדִּינִין וּמַחֲמַתְקִים הַגְּבוּרֹת כִּי גְדוֹל וּבְאַחֲמָנוּת יִלְחַק וַיַּעֲקֹב תָּלָה סִמְכִי קָשׁוֹת הַלָּקִים בְּחַיִּים ע"כ. וְרִאִיָּה צִהְרָה לֵה' כְּמוֹהֶר"ש הַרְרִי ז"ל שִׁפִּי בִּזָּה

כו' משרז"ל במס' ברכות אמר"ל לעולם ירגיז אדם יל"ט על יל"ה"ר שנא' רגזו ואל תחטאו אי אזיל מוטב ואס לאו יעסוק בתו' שנא' אמרו בלצבכם אי אזיל מוטב ואס לאו יקרא ק"ש שנא' על משכבכם אי אזיל מוטב ואס לאו יזכור לו יום המיתה שנא' ודומו סלה ע"כ. דיל"ד דמאחר שהמזבל הגדול הוא יום המיתה א"כ בתחי' הי"ל להזכיר לו יום המיתה וחלף הלך לו. ואף דר"ל מקרא הוא דקא יליף על המקרא גופיה יש להקשות כן. האומנם עפי"ה א"ש דהנה מדע דהתגברות יל"ה"ר כאריה יכסוף לטרוף וכארסו של עכנאי נכנס בלבו ש"א. ואס תכף יזכור לו יום המיתה אף שהוא המזבל הגדול לא יעיל לפי רוב התגברותו לכן יעסוק בתו' תחילה שאפי' אס לא יתבטל לגמרי מ"מ עושה קלת רושם ומחלישו. וכן עזר"ד בקריאת ק"ש עושה רושם יותר גדול ובהזכיר לו יום המיתה צלירוף הראשונים יתבטל היל"ה"ר לגמרי עכ"ד ז"ל :

ובזי"ו כה"פ נופה רשע הוא היל"ה"ר ללדיק שהוא האדם ומבקש להמיתו להחטיו ולחפילו לבאר שחת אצל ה' לא יעזבו בידו כמשרז"ל יל"ו ש"א מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. ולכן עלה היעולה כדי שתוכל לו להכניעו ולבטלו בתחילה תעשה לו חלישות מעט ע"י עסק התו' ואח"כ יותר חלישות מעט ע"י לימוד ק"ש ואח"כ הזכרת יום המיתה שהוא המזבל הגדול שצדק זה באמצעות שלשתן יתבטל היל"ה"ר לגמרי. כמו שכן דרך הקב"ה בהכנסת החסדים לתוך הגבורות למחקם כדי שלא יתבטלו החסדים מכנים החסד הקטן והגרוע בתחילה ואח"כ היותר גדול ומשובח וכנ"ל. וז"ש קוה אל ה' ושומר דרכו ועי"כ וירוממך לרשת ארץ העליונה בהכרת רשעים השטן הוא יל"ה"ר וגודא דיליה תראה. וז"ר הפ' אחרי ה"א תלכו ודרז"ל שתלכו אחר מידותיו היינו לומר כמו המידות וספירות העליונות הם החסדים מכנים הקב"ה מלמטה למעלה בתחי' הקטן ואח"כ היותר גדול כדי שעי"ז יתקיים הגדול ויתמתקו הדיקין. כן אחס כדי להכניע היל"ה"ר לריק לבס שחטשו עד"ז שבתחילה חטשו סגולת המזבל הקטן ואח"כ סגולת היותר גדול ואח"כ המזבל העיקרי ועי"ז אותו תיראו וכו' וכו' תדבקון. ויש לרמוז זה ג"כ בפסוק קטון וגדול שס הוא ועבד חפשי מאדוניו ר"ל שעי' שטושה האדם כסדר הזה בתחילה המזבל הקטן ועושה רושם וציטול מעט ואח"כ המזבל היותר גדול מריוח בזה האדם שהוא נעשה כעבד תחי' היל"ה"ר איז כשיעשה כס"ז יהיה חפשי מאדוניו שיכניענו וינלל ממנו :

עוד רמז נופה רשע ללדיק ומבקש להמיתו. למ"ש בזה"ק ח"ג דקס"ט ע"ב דהיל"ה"ר כל מגמתו הוא להסית ללדיק שיחטא כדי שלא ילכש הלדיק בלבוש קדוש מחמת המלות ע"ש. וזהו חיצת להמית' במס"ק ע"ה גמ' כ"ד גם חיצת מלבוש' במס"ק עולה כ"ד היינו שכל מגמתו של היל"ה"ר להחטיו ללדיק כדי שלא יזכה ה' ללבוש מלבושו שטושה מחמת המלות אצל ה' לא יעזבו בידו :

אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כחוב עלי. יל"פ במשרז"ל דמאי דהותר דהע"ה לבוא בקהל ה' דרש' טעמא דקרא דכתיב לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' ע"ד אשר לא קדמו אחסם בלחם וצמים דרכו ש"א לקדם ואין דרכה של אשה לקדם דכתיב כל כבודה

בבונה בת מלך פנימה והנקיבות מותרות ודה"ע דחתי מרות המואביה מותר לבקש"ל. וכחז' ה' אדרת אליהו אשכנזי ז"ל דדכ"ז תלוי אי אמרי' יש אס למסורת דמאי דכתיב ב'אדר'ר וכבשה וכבשה כתיב דחוזר על אדר'ר שהוא זכר ודרכו לכבש אכל הנקיבה אין דרכה לכבש. משא"כ אי אמרינן יש אס למקרא וכבשה קרינן וחזרת על שניהם אדר'ר וחז' א"כ איש ואשה שוים דדרכם לכבש ולקדם וכיון שלא ילאו נשים מלקדם נאסרו מלכבש בקהל ודע"ה הגם שהוא בא מרות המואביה שהיא נקיבה אסור לבוא בקהל. ומוכר"ל דמאי דהותר דע"ה לבוא בקהל הוא משום דיש אס למסורת והכתיבה היא העיקר וקרא כתיב וכבשה דהוא חוזר על אדר'ר דוקא. וגרמו היתר דע"ה צם' בראשית צמאי דכתיב וכבשה וככ"ל. וז"ש אז אמרתי הגה ב'חתי ר"ל דמותר אני לבוא בקהל דדרשי' טעמא דקרא ע"ד אשר לא קדמו ואין דרכה של אשה לקדם ולכבש ויש הוכחה לזה כי צמגילת ספר רומז על ס' בראשית דכתיב ביה זה ספר תו"א כחז' וכבשה דחוזר על אדר'ר דוקא ויש אס למסורת דמשמע מינה דהנקיבות מותרות דאין דרכם לכבש וצוה יש רמז עלי דמותר אני לבוא בקהל וככ"ל: **במשך** אל האמור יל"פ מה שאמרה לו אציגיל לדוד בזה הלשון והושיע ידו לו. היינו דאמרו צם"ס לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא כדי להורות תשו' ליחיד וכו'.

גם אמרו ע"פ וידי אדם ידו כתיב מלמד שידו פשוטה לקבל שצים. וכ' המפ' ז"ל דאי אזלינן בחר הכתיבה דהיינו המסורת אזי נראה הוכחה דהתשו' מועילה. אך אי אמרי' דאזלינן בחר הקריאה ליכא הוכחה דהתשו' מועילה. וזהו דבאה אציגיל לרמזו לו כשהזכירה לו ברמז ענין בת שבע צמה שאמ"ל ולא תהיה זאת לך לפוקה ואז"ל זאת מכלל דאיכא אחריתי ומאי יהי ענין צ"ס. ושהוא עושה אותה מעשה ולשוב בתשו' כדי להורות תשו' ליחיד. אמרה לו והושיע ידו לו כונתה ברמז' הרומז' שהתשו' מועילה דאזלינן בחר המסורת שהיא הכתיבה ותיבת וידי אדם ידו דכתיב ללמד שידו פשוטה לקבל שצים. דמכאן זה דכתיב ידו לדרוש שהתשו' מועילה יהיה לו תשועה מזה. והיינו דמזה נר' דאזלינן בחר הכתיבה וא"כ גם בתיבת וכבשה אזלינן בחר הכתיבה וכבשה כתיב להורות דדרכו ש"א דוקא לכבש ולא האשה. וממילא נמשך דבקרא דכתיב ל"י עמו"א דרשינן עמוי ולא עמונית וכו' דדרשי' עד"ק והנקיבות מותרות והוא מותר לבוא בקהל. וזהו והושיע ידו לו ר"ל דיסהי לו תשועה מתיבת ידו שעי"ז יהיה לו ראיה שהוא מותר לבוא בקהל:

לעשות ראוך אלדי חפלאי וחורתך בחוך מעי. בשרתי לך בקה"ר הגה שפתי לא אכלא ה' אתה ידעת. יל"פ צמ"ס מוהר"ש בן גרן ז"ל צם' זרע ר'צ שצם' יכין וכו' דדריש א' וז"ל ידוע שיעקר עסק התו' לשמה הוא כשיהיה עוסק בתו' בסתר כמש"ל ע"פ חמוקי ירכיך מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר. הכוונה שצא ללמד להט"ח כשיהיה עוסק בתו' שיהיה לימודו בסתר ולא בפני רבים שאז תהיה כוונתו כדי שיפארוהו צ"א ויכבדוהו וצוה תהיה תורתו שלא לשמה אלא לריך שיעסוק בתו' בסתר זה יהיה בשעת לימודו. אמנם כשיהיה בבית המדרש ושאלוהו בשום דבר לריך שיאמר דבריו בגלוי ובפרסום או אס ילערך לדרוש ברבים וללמד תו' לבני דורו כל זה לריך שיהיה בגלוי ואין בזה שום חשש תורה של"ס

ש"ס כי לא הקפידו חז"ל והזהירו להיות עסקן צדק צסתר שהוא לשמו ית' כ"א צשעה
 שהוא למד לעצמו אבל לא צשעה שהוא צריך ללמד ע"כ. וז"ש לעשות רצונך אלד"י חפצתי
 שמה שהוא רצונך היינו שתהיה עסק התורה שאני לומד היא צסתר כמ"ס מה ידך צסתר
 אף ד"ת צסתר בזה אני חפץ ועושה כן צרם ז"ד ותורתך צתוך מעי כשאני לומד לעצמי.
 אבל כשאני צריך ללמד תורה לאחרים כגון צציהמ"ד ושאלו איזה דבר או אס יאסרך לדרוש
 צרבים וללמד תו' לצ"א זה צריך שיהיה צגלוי וצפרסום וליכא חשש בזה משום תו' של"ס.
 וזה צשרתי צדק היא התו' צקהל רב הנה צפתי לא אכלא מלומר צגלוי. ה' אחה ידעת
 שאין כוונתי להתפאר ולהתכבד צפני צ"א כ"א ללמד תו' לאחרים וזה צריך שיהיה צגלוי
 וצפרסום :

מה) הוצק חן בשפתותיך ע"כ ברכך אלד'ים לעולם. יש לרמוז משז"ל ע"פ כי חיים הם למוצאיהם ח"ת למוצאיהם אלא למוצאיהם צפה וכה"א ערוכה בכל ושמורה וכו'. ובשארם עוסק צחו' בחיזה מלוא נחשז לו כאילו קיים אותה מלוא בפועל וכמ"ש זאת החו' לעולה וגו' ובשהוא עוסק בכל מלות החו' נחש"ל כאילו קיים כל החו' בפועל. דבזה פי' המפ' כו' המד' שאמ"ל הקצ"ה למשה חכם אהר ורואה ליכנס לארץ היינו דמרע"ה ראה ליכנס לא"י כדי לקיים מלות התלויות בארץ ולהשלים תרי"ג מלות בשלימות ואמ"ל הקצ"ה חכם אהר ורואה ליכנס לארץ דכיון דאתה חכם ועוסק צחו' המלות נחש"ל כאילו קיימת אותם בפועל. וזהו דהחכם נקרא בשם זה חכם אפשר כי תיבת חכם עולה בגי' תרכ"ח דהמ"ם סתומה היא גי' ת"ר באותיות כמנפ"ץ כנגד תרי"ג מלות ושם י"ה לרמוז שכיון שהוא לומד בתורת ה' ובמלותיו נחש"ל כאילו קיים כל החו' כולה וה' עמו כמ"ש מגיין שאפי' אחד שיושב ועוסק צחו' וכו' שגא' בכל המקום אשר אזכיר את שמי אצוא אליך וברכתך. והחכם שהוא בגי' תרכ"ח כג"ל הוא יתר במספר על תיבת רשע נ"ח כמנין ח'ן שט"י החו' שלומד בה מושך חן עליו. וז"ר הפ' תתן לראשך לוית חן. וז"ש הפ' הולך ח'ן בשפתותיך היינו כשאתה לומד צחו' ומוציאם מהפה ולחוך אזי מתלווה אליך יתר במספר חן לוית ח'ן ויתן חינו' ותיקרא חכם לרמוז שהיא בגי' תרכ"ח כנגד תרי"ג מלות ושם י"ה שתייה אללך השכי' ומתקיים כך קרא דכתיב בכל המקום וגו' אצוא אליך וברכתך. וז"ש ע"כ ברכך אלד'ים לעולם. ועפי"ה דהחכם ע"י עסק החו' ה' עמו וזה"כ וראיתי אני שיתרון החכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך. דנודע דאין הקצ"ה מיוחד שמו על הרעה וכו' שגא' ויקרא אלד'ים לאור יום ולחשך קרא לילה וה"ה כמבואר :

(יה) **פרה** בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. יל"פ צמ"ש צש"ס עשרה שיושני ועוסקין בתו' וכו' ומניין שאפי' שנים שנא' אז נדברו וגו' ומניין אפי' אחד שנא' בכל המקום וגו' וכי מאחר דאפי' אחד תרי מצעייא תרי מיכתבן מלייהו צס' הזכרונות חד לא מיכתבן מליה. וכתבו הסוס' חד לא מיכתבן מליה פי' עם אחרים אבל צס' לבדו נכתבין כדאמרי' וכל מעשיך צס' נכתבין וכ"ס מידה טובה ע"כ. ומוהר"ש אלגאזי ז"ל צס' אהבת עולם דמ"ג הקשה דמאחר שנכתב מנ"מ אי צס' לבדו או עם אחרים. ותי' שמרויח

אדם כשנכתב עם אחרים לומר פ' ופ' למדו יחד וילולו מדש"ג ואף שהאחד אינו ראוי כ"כ בשביל שלא יאמרו חזירו בג"ע והוא בגהיגס. אמנם כשנכתב לבדו שלא למד אלא לבדו אין לומר חזירו בג"ע והוא בגהיגס שהרי לא עשה עמהם חזרה בלימוד ע"כ. וה' נשמת חיים ז"ל דס"ה פי' בזה כה"פ ויעלמי מבור שאון וגו' אז אמרתי הגה באתי במג"ס כחוב עלי בשרתי לדק בקה"ר וגו' כי אפפו עלי רעות וגו' ראה ה' להלילי ע"כ ע"ש. ובזי"ו פדה בשלום נפשי מדש"ג אף שאני ראוי כ"כ וה"ע כי ברבים היו עמדי שהייתי לומד תו' בחזרת אחרים וכדי שלא יאמרו חזירו בג"ע והוא בגהיגס פדה בשלום נפשי. ובזי"ו ג"כ כה"פ אשרי נשוי פשע כסוי חטאה שהגם שיש לו עונות הם נשואים ממנו וילול מדש"ג ע"י לימודו בתו' עם אחרים וכדי שלא יאמרו חזירו בג"ע ואיהו בגהיגס וזה כסוי חטאה שמחכמה העון שלו ע"י אחרים וזה אין לו שבה כ"כ. אבל אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון כלל ואין ברוחו רמי' כלל :

נו **נודי** ספרת אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך. רז"ל דרשו פסו"ז דכל הבוכה ומוריד דמעות על א"כ הקצ"ה סופרן ומיתן בבית גזיו. והדקדוק מבואר דלפי דרשה זו מה ענין למ"ש קרא אח"כ סמוך לו אז ישובו אויבי אחר ביום אקרא זה ידעתי כי אלד'ים לי דגר' דאין לו שייכות עם הקודם דמשבית למוריד דמעות על א"כ. ובכר צפ' פינחס יישבתי לזה בס"ד עוד יל"פ במ"ש החיד"א ז"ל צפ' תבוא בפסוק שורך עבוח וגו' וז"ל כל התוכחות גמורות בתוכן ברכות כמשל' ושמעתי פסו"ז אם תקראנו למפרע הוא ברכה וכך סדרי. מושיע לך ואין לאויבך. נחמות לאקך לך ישוב. ולא מלפניך גזול חמורך. ממנו תאכל ולא לעיניך עבוח שורך עכ"ד בס"ה נה"ק ע"ש. והיינו שהאדם כשהוטא גרמא במיקין שתעורר מדה"ד והחילונים והמקטרגים עליו ושיהיו מתקיימים זו התוכחות כפי הסדר הכתובים בתורה. ואם חוזר בו ושב בתשו' אזי יהיו מתקיימים זו התוכחות כפי סדר קריאתם. למפרע שהם ברכות. ובזי"ו נודי ספרת אתה שימה דמעתי בנאדך שהוא רומז וגרמז על הבוכה ומוריד דמעות על א"כ כל' שהוא מורה בזה שמהרהר בתשו' ולכן הוא מתעורר בצביה ומוריד דמעות על א"כ דקאמר שיש לו מעלה זאת שהקצ"ה סופרן ומיתן בבית גזיו וכמשל' וזה מרויח דהתוכחות שהם אויבים שהם מלד מדה"ד והחילונים והמקטרגים יהיו נקראים למפרע שהם ברכות ואפי' מדה"ד מסכמת בזה ולא יהיו על סדר הכתובים בתו'. וז"ש נודי ספרת וגו' שאחר שמשבית בשבה המוריד דמעות על א"כ ושב ורפא לו קאמר אז ישובו אויבי שהם התוכחות יהיו נקראים לאחר ולא לפנים זה ידעתי כי אלד'ים לי שאפי' מדה"ד מסכמת בכך :

ובזי"ו ג"כ כה"פ צפ' ילצים והיה בשומעו את דברי האלה הזאת והתצרך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך וגו' לא יאבה ה' ס"ל וגו' ורצנה זו כל האלה הכתובה בסה"ז. וק' מה הלשון אומרת והיה בשומעו הלא עינים לו לראות את דברי האלה הכתו' בתו'. גם תיבת והיה קשה דאין והיה אלא לשון שמחה ואיך בשומעו דברי האלה יהיה שמחה. ולשמחה מה זו עושה אדרבא לרץ לו יגון ואנחה. וביותר קשה איך יתצרך בלבבו

זלזבו ע"י הקללות לומר שלום יהיה לי אדרבא איפכא מצע"ל. אמנם עפי"ה יוצן והיה לשון שמהה שהוא שמח בשומעו את דברי האלה לשון הצנה כל' שהוא מצין דדברי האלה קריאתה למפרע היא זכות זוהי הילולא אזי והתזכך זלזבו לאמר שלום יהיה לי כי זשרירות לבי אלך למען ספות הרוע את הצמאה לאוסופי זדנותא על שלותא מאחר דהתוכח' גוונות בתוכן זרכות בקריאתה למפרע. עז"א איש כזה לא יאזה ה' ס"ל ורצנה זו כל האלה הכתובה בסה"ת הזה ר"ל כפי אשר כתובה בסדר בסה"ת ולא כפי קריאתה למפרע. וז"ר הפ' שמועו מוס'ר וחכמו היינו התוכחות הכתובים בתו' שהם דברי מוסר ואל תפ'רעו אל תהיו קורים אותם למפרע. וז"ר דברי הנביא ישעיה אדני אלד'ים פתח לי אוזן ר"ל שהבנתי דקריאת התוכחות למפרע הם זרכות ועכ"ז ואנכי לא מריתי אחור לא נסוגתי שלא סמכתי על קריאתם לאחור ולא לפני וז"ש הנביא ירמיה כשגברו עוונותיהם ולא שמעו ולא הבו את אזנם וילכו צמועלות זשרירות לבם הרע. וכ"ע לזה דמאיזה סיבה זא להם זה הדבר וקאמר ויהיו לאחור ולא לפנים שהיו קורים התוכחות למפרע ולא לפנים. והוה התוכחה של ישעיה הנביא שאומר הו' גוי חוטא עם כזב עון זרע מרעים זנים משחיתים. ומהרואי היה כדי לכפר עוונותיהם דזסילוק ת"ח או אדם כשר שיהיו מתעוררים בתשו' וזוכים ומורידים דמעו עליו כדי לכפר והם לא כן עשו כ"א עזבו את ה' ר"ל עזבו הת"ח שנתרבו זאת ה' אלד'יך תירא. גם נילאו את קדוש ה' הוא הגדיק ואדם כשר שלא זכו עליהם כלל. והט' דזאו לסוג זה יען כי מזורו אחור דסמכו על קריאת התוכחות דלמפרע המה זרכות והם היו קורים אותם למפרע. ושמעתי דז"ר הפ' לעשות נקמה זגויס וגו' לעשות בהם משפט כתוב התוכחות כפי סדרם אשר כתובים בתו'. הד"ר הוא ר"ל שיתקיימו התוכחות כפי סדר קריאתם למפרע שהם זרכות הוא לכל חסידיו :

אז יל"פ כה"פ הג"ל זמס"ר לה' בית פרץ שפירש כה"פ משיב חכמים אחור ודעתם יסכל עפ"י מ"ש זמד"ר זפסו' עושה שלום זמרומיו היינו המזלות כשהם הולכים ומסבבים זגלגל חוזרים פניהם לאחוריהם כדי שלא יראה א' את הצירו שעולה קודם לפניו ויקנא זו שהוא הולך קודם ממנו. אבל עכשיו כשהוא חוזר לאחוריו אז הוא רואה שחצירו הולך אחריו וסובר כל א' וא' מהם שהוא הולך ראשון ולא יקנא א' את הצירו. וכבר אמרנו שזחכמה קנאת סופרים תרבה חכמה כשרואה את הצירו שהוא חכם יותר ממנו אז הוא מתקנא ומרבה הוא ג"כ חכמה. משא"כ כשרואה מאחוריו למטה ממנו ורואה הפחות וקטן ממנו אז אינו מתקנא כלל ואינו מוסיף חכמה וז"ש משיב חכמים אחור היינו אס רואה ומסתכל לאחוריו אז ודעתם יסכל שאינו מוסיף על חכמתו עוד שאלו היה רואה למעלה ממנו אז היה קנאת סופרים ת"ח משא"כ עכשיו ימותו ולא זחכמה ע"כ. וכן אמרו דורשי רשומות ד'ע מה למעלה ממך ר"ל לריך שסתכל זמי שהוא גדול ממך בתורה. וז"ר ה' פתח לי אוזן לשון למודים והט' ואנכי לא מריתי אחור לא נסוגתי ר"ל לא הייתי רואה לאחורי ומסתכל זמי שהם למטה ממני בתו' וזמט"ט שעי"ז איני מתקנא ואינו מוסיף בתורה וזיראה. אלא תמיד אני מתכל ורואה לפני זמי שלמעלה ממני בתורה וזיראה ומתקנא בהם לכן ה' פתח לי אז לשון

לשון למודים. וז"ש צירמיה ולא שמעו ולא העו את אונם וילכו במועלות בשרירות לבם הרע. וז"ע לזה דמאיזה סיבה בא להם הדבר הזה וקאמר משום ויהיו לאחור ולא לפני. וז"ש בישיבה הוי גוי חטא וגו' עזבו את ה' ייאלו את קדוש ישר'. מטעם דנזורו אחר שמסתכלים תמיד לאחוריהם שאין למעלה מהם בחורה וצירא ולינס מתקנאים דין גרמא שהולכים ומתמעטים בחו' ויראה עזבו את ה' וגו'. וז"ר הפ' לא נסוג אחר לבנו ותע אשורינו מני ארץ. דיל"פ צ"א או שהפסוק כולו נרדף ואומר לא נסוג וגו' ועי"כ ותע אשורינו וגו'. או יל"פ לא נסוג אחר לבנו. ותע אשורינו מני ארץ שעשית במזלות שהם פניהם חוזרים לאחוריהם: (סב) **וְרִיךְ** אדני חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. יל"ד דמודע דשם הוי"ה הוא רחמים ואדני"י הוא דין ואיך קאמר הכא אדני"י חסד דאיך יכנו יחד. גם מ"ש חסד כי אתה תשלם וגו' דהשלומין על המעשה הוא מדינא ולא בחסד חסד ואיך קאמר חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. גם מ"ש כמעשהו מה בא לאפוקי אטו עולה עה"ד לומר שישלם לו מה שלא פעל ועשה. האומנם יל"פ במ"ש מוהרי"מ ז"ל צ"כ יערו"ד בדרוש ו' דע"ל במשרז"ל אני ה' קודם שיחטא האדם אני ה' לאחר שיחטא. ופי' הרא"ש ז"ל דקודם החטא לריך רחמים מבלי לדון על המחשבה לדבר עבירה. דעדיין קשה אם הוא ה' לאחר שיחטא בפועל מכ"ש הוא ה' על המחשבה לבד והראשון מיותר. אבל באמת הבדל יש כי על המחשבה מוחל בשם הוי"ה פשוט כי הוא רק נחפס במחשבה כאומרם זה שמי לעולם לעולם כתיב שאינו נקרא במצטא שם הוי"ה רק מחשבת הלב לריך להיות על שמו הפשוט והנעלם. ולכן אף הוא מכפר על המחשבה ואי"ל לקבל דין ויסורין כלל רק חרטה גמורה מעומק הלב ויגמור בלבבו יחוד ה' וגודל קדושתו ורוממותו ואהבתו ויראתו ואז ורפא לו. אבל העושה עבירה בציטוי פה שהוא כלי מעשה וכן שאר מעשים בזה שם של אדני"י שהוא כינוי לשם הוי"ה כי זו נקרא הוא מכפר. אבל היותו בחוץ אדון כל הארץ שהוא אדני"י לריך לעשות דין כי מלך במשפט יעמיד ארץ. וכן הוא מחוק האדנות לכל דבר במשפט ואז האדם השב לריך לקרות בפה מלא בצכי ובקשה ולא בגי בחרטה הלב ויבוא דבר שבמעשה ויכפר ע"ד שבמעשה וגם לריך לקבל יסורין ועונש כפי הדין וחוק משפטו ית'. וזהו ממעמקים קראתיך ה' דהיינו מעומק הלב שהוא מחשבה בעלמא קראתיך ה' שם הוי"ה רחמים גמורים כי הוא מעבר ומוחל על המחשבה וגם הקריאה הוא רק לאורך עומק הלב אבל אדני"י שם של אדני"י הוא על מעשה שמע בקולי תהיינה אזיך קשובות לקול תחנוני דהיינו לריך דבור פה ואזי הוא בבחינות של אדני"י שהוא המצטא בפה ובדבר שפתיים ואז אין כאן רחמים גמורים רק דין ויסורין עכ"ל. ולפי דבריו ז"ל אפשר דהיינו שתיקנו לנו אנשי כנה"ג בתחילת תפי' י"ח לומר אדני"י שפתי תפתח בשם אדני"י יען כי הוא בא להתפלל ולהתחנן לפניו ית' על המעשים הרעים שעשה אותם במעשה והוא לריך לשם של אדני"י לכפר עליהם כנ"ל לכן תיקנו שיאמר בחתי' אדני שפתי תפתח ופי' יגיד תהלתך. נמלא דהגם דשם אדני"י הוא דין ומלך מדה"ד מהראוי הוא שיהיה ידון וגעש גם על המחשבה עכ"ל מרוב רחמיו וחסדיו אינו מתנהג במחשבה במדה"ד אלא במדה"ר שהוא שם הוי"ה ומדה"ד שהיא מבחי' שם אדני"י היא מתמתקת ואינו

ואינו מעניש אלא על המעשה דוקא. וז"ש ולך אדני חסד שהגם שהוא אדני"י בחי' דין עכ"ז יש בו חסד ואזיל ומפרש מהו החסד וקאמר כי אחת תשלם לאיש כמעשהו היינו כמעשה דוקא ולא על המחשבה :

באו"א יובן צמ"ש ה' בני יששכר ז"ל ח"צ די"ח ע"פ אמרו לדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו חיי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. דהנה כאמר ופרעה הקריב ודרז"ל שהקריב ישר' לתשובה וסד"א להיות שפעולת הרשע הקריבה את ישר' לתשו' הנה יקבל הרשע חיזה שכר ע"ז הגם שכונתו היה להרע להלדיק בעשייתו עכ"ז מעשיו גרמו עשיית פירות לטובה והפרי אשר למחה בעשייתו הנה עוזה למאכל ועליהו לתרופה עז"א הנביא שדב"ז לא יהיה רק חיי לרשע רע היינו חיי לו על הרע אשר עשה כי גמול ידיו אשר עשה כן יעשה לו ולא יתנו לו שכר ע"ד הלמיתה אשר ע"י עשייתו נלמה עוזה. וכנגד זה בלדיק דאם הלדיק מתכוין לעשות מלוא וע"י אותה המלוא נמשך ממילא עוד חיזה מלוא אשר הלדיק לא כיוון אליה אעפ"כ ישלם לו הקצ"ה גם בעד אותה מלוא הנמשכת ממילא ונלמד דב"ז מרחל שמסרה סימנים לאחותה וכוונתה היה כדי שלא תחזיין אחותה והיא מלוא ג"ח ונמשך מזה ג"כ מדת הנגיעות שלא יתפרסם הדבר שמכר לה סימנים וכמו שפירש"י בג' מגילה הנה שילם האל ית' ג"כ מידת הנגיעות וכמ"ש במגילה אר"א מ"ד לא יגרע מלדיק עינו וכו' בשכר לניעות שהיתה זה ברחל שמכרה הכי' ללאה זכתה וילא ממנה שאל וע"ש בפירש"י אמרו לדיק כי"ע כי פרי מעלליהם יאכלו בעשות הלדיק טוב הנה יאכל גם הפירות אשר למחו ממילא מעשייתו הגם שלא כיוון אליה. חיי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו הגם שנמשך ממנו דבר טוב שהקריב להשו' ע"י אין נותנים לו שכר ע"ז זת"ד ז"ל ע"ש. וז"א ולך ה' חסד דממדת רחמיו וחסדיו ית' כי אחת תשלם לאיש הלדיק איש המעלה תשלם לו כמעשהו קף הדמיון היינו מעשה הטוב שנמשך ממילא ולא כיוון אליו כלל עכ"ז אחת תשלם לו שכר כמעשהו כאלו עשה בכיוון :

באו"א יל"פ צמאי דס"ל להרמז"ס ז"ל דאין אדם מתחייב בדבר שאינו קלוב. ושאר הפוס' ז"ל הלכו עליו ועכ"ז כתבו הפוס' דיכול המוחזק לומר קי"ל כהרמז"ס ורבותיו ז"ל והנה האלי"ת כהז לנו בחורה ועבדה את ה"א ובירך את לחמך ואת מימך וגו'. גם והיה אם שמוע תשמעו וגו' ונחתי מער ארלכם וגו' ואספת דגך וגו' ואכלת ושבעת וגו' וכן שאר יעודים הטובים שכתו'. והם דבר שאינו קלוב ויכול הוא ית' שהוא המוחזק לומר קי"ל כמאן דפער יתי מאחר שהם דברים שאיק"ל. ועכ"ז ברוב חסדיו משלם תשלומי מעלייא. וזהו ולך ה' חסד כי אחת תשלם לאיש כמעשהו אע"ג דיש מקום פטור :

באו"א יל"פ וגם פסוק הקודם אחת דבר אלד"ים שחיס זו שמעתי כי עז לאלד"ים ולך ה' חסד וגו'. צמ"ש מוהרשד"ס ז"ל חת"מ סיקכ"ח ראובן שנמלא צבית קרובו שמעון ושמעון היה נעמט בין הגויים ועו"ז. ואשת שמעון חילתה פני ראובן אם יוכל לחתור היבשה להוליא את בעלה מצית כלא ואז ראובן פייס את שמעון אך בזאת שילוינו אלף פרחים לזמן מה ולקיום ההצמחה שיניח לו ג' מאות פרחים. וראובן כדי להביאו לחיי העוה"ב מכר לשמעון הג' מאות

מאות פר' ונתן לו כתב ידו להלוות לו גם האלק פר'. ואח"ז בא שמעון לחבוע מראובן
 שילינו האלק פר' וראובן עוֹטֵן שלא עשה לו כ"ז אלא להביאו לחיי העוה"ב ושיחזיר לו הג'
 מאות פר' שנתן לו. ופסק הרז"ל דחייב שמעון להחזירם לו ודי לו מה שמביאו לחיי
 העוה"ב והרבה להביא ראיות לזה יעוש"ב. באופן לפי"ד הרז"ל תורה יולאה דמי שהתנה עם
 אחד שיעסוק בחו' או שיחזור בחשו' ויתן לו כו"כ הוא פטור מדינא שדי לו במה שמביאו
 לחיי העוה"ב. וא"כ גם הקב"ה שהצטיינו בחו' אם בחוקותי תלכו שנהיה עמלים בחו' ובמלות
 ונחתי גשמיכם בעתם וגו' מדינא מלי לחזור בו מיעודי עובות העוה"ז ודי לנו מה שמביא
 אותנו לחיי העוה"ב לפי"ד הרז"ל ועכ"ז הוא ית' מקיים היעודים הטובות של העוה"ז והעוה"ב.
 דבזה פי' מוהר"ר חגייתא שאל ז"ל הוצ"ד בס' חיי אברהם דח"ל כו' מ"ש התנא לא עליך
 הנמלכה לגמור וכו' אם למדת חו' הרבה מותנין לך שכר הרבה וגאמן הוא בעל מלאכתך
 שישלם לך שכר פעולתך. ודע שמתן שכש"ן לעת"ל. דקשה באומרו וגאמן וכו' אין לו שחר
 דמי לא ידע בכל אלה דלא איש אל ויכזב. ופי' עפי"ד מוהרשד"ס ז"ל הנ"ל דגם הקב"ה
 יכול לפטור עמלו מיעודי הטובות השייכים בעוה"ז דדי לנו במה שמביאנו לחיי העוה"ב. לו"א
 התנא וגאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך דהיינו בעוה"ז כדין פועל דכתיב
 ביה צימו התן שכרו וכ"ת ומהיכא תיתי שלא ישלם הלא דינא הכי הוי לו"א ודע שמתן
 שכש"ן לעת"ל וא"כ היה מקום לומר שדי לנו בזה במה שהוא מותן לנו לעת"ל ע"כ אמר
 וגאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך אף בעוה"ז שדין זה לא נאמר אלא לגבי
 ב"ו אבל לגבי הקב"ה שהוא רב חסד כיון שהגיד שוב אינו חוזר דלא איש אל ויכזב וב"א
 ויתנחם. ובה פי' ה' חיי אברהם ז"ל שם כה"פ מה רב טובך אשר לפנת ליראיך לעת"ל.
 פעלת לחוסים בך גם בעוה"ז כדין פועל ושמא יאמר נא ישראל כיון שהוא עשיר ליתן לנו
 שכר לעת"ל אפשר יחזור בו משכר העוה"ז והדין עמו כמ"ס הרז"ל. לו"א נגד בני אדם כלו'
 דין זה לא נאמר אלא כלפי בני אדם דמני לחזור אבל לגבי ה' שהוא רב חסד אינו חוזר
 כלל יעו"ש. וז"ש אחת דבר אלד"ים בתורת יעודים הטובות אם גקיים התורה ומלכותיה
 וגכללים בהיעודים שיעד אני ה' נאמן לשלם שכר כמשו"ל שחיס טובות העוה"ז ושכר העוה"ב
 וזהו שחיס זו שמעתי וכפי הדין מלי הקב"ה לחזור בו מיעודי טובות העוה"ז ואומר דדי לנו
 במה שמביא אותנו לחיי העוה"ב וזהו כי ע"ז לאלד"ים לטעון כן ולחזור בו מיעודים הטובות
 של העוה"ז. אבל יען שהוא רב חסד אינו חוזר בו ומתן ומשלם לו גם בעוה"ז. וזהו ולך ה'
 חסד כי אתה תשלם לאיש גם בעוה"ז כמעשהו :

באו"א עפ"י מ"ש בג' סוטה ד"ד אמר רב כל הבא על ח"א אפי' הקנהו להקב"ה שמים
 וארץ כאברהם דכתיב ביה הרימותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ לא
 ינקא מדינא ש"ג ע"כ. ופירש"י ז"ל הקנהו להקב"ה השליטו בשבחו על הכל כאברהם שקראו
 קונה ש"ו ע"כ. וה' דברי שלום ז"ל בדקל"א דקשה דלמה לא אמרו כמלכי דק דכתיב ביה
 ברוך אברהם לאל עליון קונה ש"ו דגם מלכי דק קראו להקב"ה קונה ש"ו והוא אמרו קודם
 אברהם. ותי' דיוצן במ"ש בצ"ר ע"פ ויברכו ויאמר אר"י אלה"ה היה מקבל את העוברים
 ושבים

ושבים ומשהיו אוכלים ושותים היה אומ"ל צרכו והם אומרים מה נאמר והוא אומר להם צרוך אל עליון שאכלנו משלו. אמ"ל הקב"ה אני לא היה ניכר שמי לצריותי והכרת אותי בצריותי מעלה אני עליך כאלו אחת שותף עמי בצרייתו ש"ע הה"ד קונה ש"ו. וכ' מוהרש"י ז"ל דמלא בכ"י דהאי קונה ש"ו קאי על אברהם שט"י שהעלה עליו הקב"ה שותף בצריאה נמלא שהשלימו בהם וכו' ע"ס. נמלא כפי"ז א"ש דלא הביא הש"ס מקרא דמלכי דק יען דמלכי דק לא אמרו להקב"ה אלא לאברהם. אבל באברהם דקאמר קונה ש"ו הוה קרא לא קאי כ"א להקב"ה דוקא ולכך לא הביא כ"א קרא באברהם עכ"ד. ובז"ו אחת דבר אלד"ס כלו' דכתב לנו בתורה דדברי אברהם ודברי מלכ"ץ אל עליון קונה ש"ו בלשון אחד נאמרו. וכיון שכן קשה דלמה בש"ס כשאמרו הבא על א"א אפי' הקנהו להקב"ה ש"ו אמרו באברהם ולא אמרו כמלכ"ץ שהוא אמרו קודם אברהם, ע"ז תי' דהגם דדדיבור אחד נאמרו שניהם עכ"ז שחיס זו שמעתי דיש להם שתי הצעות האחת חלוקה מחצתה דמ"ש אברהם היא על הקב"ה דוקא והוא כי עוז לאלד"ס. אבל השנייה שאמרה מלכ"ץ היא פי' על אברהם דאמ"ל הקב"ה לאברהם על שהכרתי בצריותי מעלה אני עליך כאלו אחת שותף עמי בצרייתו ש"ע. וז"א ולך ה' חסד כי אחת תשלם לאיש שהוא אברהם איש המעלה כמעשהו שהכירו בצריותיו ולכך הביא קרא באברהם ולא הביא קרא דמלכ"ץ:

בא"א יל"פ בהק' מ"ש הטור האה"ע סיקי"ד בשם אביו הרא"ש ז"ל המתחייב לזון בת אשתו אם חלחה אינו חייב לרפואתה אע"ג דתנן במזון האשה דרפואה שאין לה קלבה הרי היא כמוזנות הג"מ כשאוכלת בתנאי צ"ד שהוא חייב להספיק כל נדבה אבל המקבל עליו לפרנס חבירו אין הרפואה בכלל ע"כ. ומרן ז"ל בב"י חו"מ סיר"ז כתב בשם הריטב"א ז"ל שהמתחייב לזון חבירו וחלה אינו חייב ברפואתו אבל לריך לתת לו דמי מזונות שהיה לריך כשהיה צריך ופסקו מור"ם ז"ל בסי"ס ס"ג ע"ס. וכתב המשכ"ר ז"ל במע' המ' אית רמ"ה דיש לחלק מגדונו דאיכא קבלת הנאה לגדון הריטב"א ז"ל דההיא דהריטב"א ז"ל שלא קבל המקבל מידי שצטבורו הייב עלמו י"ל דמילתא דלא שכיחא לא קבל והו"ל להתנות משא"כ בגדונו שהייב עלמו תחת הקרקע שקבל ודאי דרפואה נמי קבל עילוייה והביא ראה לדבריו מההיא דמתחייב בדבר שאיק"ל דלדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דדבר שאילק"ל אינו מתחייב כתב מוהרש"ח ז"ל בס' צ"ש סי"ס דדוקא דמתחייב בלי קבלת שום דבר וכו' כן ה"ל דכוותא עש"ב וכבר אנכי הדל באלפי צסה"ק שט"ז האה"ע סי"ט עמודה ע"ד מדברי הריטב"א ז"ל בריש פ' הנושא דלא ס"ל להלק בהכי והארכתי בזה עש"ב. ולמאי דחילק המשכ"ר ז"ל בין היבא דאיכא הנאה להתחייב להיבא דליכא הנאה להתחייב דאי אית ליה הנאה גם בהרפואה הוא חייב. יל"פ בזה כה"פ והיה אם שמוע תשמע לקול ה"א והישר בעיניו תעשה וגו' כל המחלה אשר שמתי במל' לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. והדקדוק מבורר כיון דמחלה ליכא רפואה למה וכבר רז"ל דקדקו לזה ואמרו שכן פירשו ואם אשים עליך אני ה' רופאך. ולדרכנו יובן ובהק' עוד משרז"ל דכשישראל עושים רש"מ ועוסקים בתו' ומקיימים מצוותיו ית' יש לו הנאה גדולה ככ"י להאלי"ת בזה בסוד תנו עוז לאלד"ס וכשאינם עושים רש"מ איז הם מכחישים ככ"י צפמלי"ח ש"מ:

ובזיון כה"פ צירמיה ל' כה אמר ה' אנוש לשבך נחלה מכתך. אין דן דיך למזור רפואות תעלה אין לך. כי מכת אויב הכיתך מוסר אכזרי על רוב עוניך עזמו חטאתיך וגו' עשיתי אלה לך. כי תעלה ארובה וממכותיך ארפאך נאום ה' כי יידחה קראו לך ליון היא דורש אין לה. והדקדוקים מצוירים ואין להאריך בהם. האומנם הכוונה הוא כה אמר ה' אנוש לשבך נחלה מכתך שהחללים והמכות שזאו אליך מהראוי הוא מן הדין שיהיו כמו נחלה ואין להם רפואה. אין דן דיך למזור ר"ל שאין אחד דן שיהיה לך הללה מהם רפואות תעלה אין לך. כי מכת אויב וגו' על רוב עוניך וגו' עשיתי אלה לך. ומן הדין שאין תרופה לתחלואיכי מאחר שאפי' חיוז המזונות בטל הוא שאין הנאה תמורת החיוז מכ"ש חיוז הרפואה בטל הוא. לכן זאת תעשה עמך לפני משוה"ד מלך החדר והרחמים כי תעלה ארובה לך וממכותיך ארפאך נאום ה' ותעשה עמך כמו ליון וזהו כי נדחה קראו לך ליון היא דורש אין לה ר"ל דומיא דליון דכתיב זה ליון היא דורש אין לה שדרשו אין לה עין לה כדכתיב כי יחס ה' ליון כלו' דהגם דמלך הדין הוא מאחר דליכא מלכות ומע"ט לריך שיתקיים זה מ"ד ליון היא דורש אין לה ממש קרא כדכתיב שאין לה דורש ועכ"ז מלאנו דכתיב זה כי יחס ה' ליון ומה דרשו אין לה עין לה. כן גם את הגם דמלך הדין אין תרופה למחלותיך רפואות תעלה אין לך כי על רוב עוניך עזמו חטאתיך וכו' עשיתי אלה לך וליכא הנאה תמורת החיוז כדי שתחייב גם ברפואה. עכ"ז מלך החדר והרחמים זאת תעשה לך כי תעלה ארובה לך וממכותיך ארפאך ויהיה מ"ש רפואות תעלה אין לך תיבת אין עין שיהיה לך רפואה דומיא דליון דכתיב זה אין והיא עין כן גם את וז"ש וממכותיך ארפאך וכו' ליון היא דורש אין לה דדמיא לליון. וזהו סמיכות בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס הרופא לשבורי לב ומחשב לעצמותם. ר"ל כמו גבי ירוש' דכתיב זה ליון היא דורש אין לה ואמרי' אין לה עין לך כי תעלה ארובה לך וממכותיך ארפאך וזהו הסמיכות בונה ירושלים אמרי' אין לך עין לך כי תעלה ארובה לך וממכותיך ארפאך וזהו הסמיכות בונה ירושלים וכו' הרופא לשבורי לב וגו' דיהיו דומים זל"ז דומה בדומה :

עוד זאת ארמונו בכה"פ אחת דבר אלד"ם וגו' היינו דכתיב בתורה ואהבת לרעך כמוך אני ה'. ר"ל דכשיהיו בזהב וזהב איש יחד פני רעהו כלב אחד ואחדות אחד ועושים חסד זע"ז אזי גם ה' יתן הטוב שממחק הדינים מעליהם ומתנהג עמהם במדה"ד וזהו אני ה' הוי"ה שהיא רחמים אפי' שהם אינם ראויים עכ"ז כיון שיש צנייהם אהבה וחסד ורחמים מתנהג עמהם במדה"ר ע"ד משה"כ חבור עלצים אפרים הגהלו. וידעת ההפכים אחת היא שאם אין צנייהם אהבה הוא ית' מתנהג עמהם בשם אלד"ם הרומז למדה"ד. וז"ש אחת דבר אלד"ם דכתב בתורה ואהבת לרעך כמוך אני ה' ומה משמע מינה נמי אחרת ג"כ שאם יהיה צנייהם פירוד הלצות שמתנהג עמהם במדה"ד וזהו שחיס ז' שמעתי כי עוז לאלד"ם שגורמים בזה למדה"ד הרמוזה בתיבת אלד"ם להגביר ולהתנהג עמהם בתוקף הדינים וזהו כי עוז לאלד"ם. אבל כשיש צנייהם אהבה ואהיה ואחדות ומקיימים משה"כ ו' אהבת לרעך כ' מוך ר"ת ול"ך אזי יהיה אדני חסד שמדה"ד הרמוזה בתיבת אדני מתחמקת ומתהפכת לחסד ורחמים ומתיישב בזה מאי דכתיב אדני

אדני חסד דלכא' ק' אדני דין וחסד רחמים ואיך יכונו יחדיו וע"ה ח"ס. נמלא שהקב"ה מתנהג עמהם עפ"י מדותיהם א"ס הם מתנהגים זע"ז בזהבה ואחיה וחסד ורחמים גם הוא ית' מתנהג עמהם בחסד ורחמים. וא"ס לאו ח"ו גם הוא ית' מתנהג עמהם במדה"ד. וזהו כי אהה תשלם לאיש כמעשהו שיורה עפ"י מידותיו :

כ"י יראה חכמים ימותו יחד כסיל ובער יאבדו ועזבו לאחרים חילם. לכא' יל"ד דפסו"ז אין לו מונח אח"כ ויוצן לע"ד במ"ש ה' מנחת שמואל ב' ה' ה' ה' ב' דקפ"ט ב' פסוק וימת שם משה ע"ה ויאשוש נ' נון מלא ר"ה. גם פסוק ויהי אחרי מות משה ע"ה ויאמר ה' אל יהושע משה עבדי מת ועתה קום עבור וגו' שפי' בהק' משו"ל דבני משה שלא עסקו בתו' לא ירשו כבודו כ"א יהושע שהוא שמן הרבה. ובהק' עוד משו"ל דנאמר שכיבה בדוד דהניח בן ממלא מקומו אבל יואב דלא הניח בן ממלא מקומו נאמר בו וכי מת יואב ע"ש. וזה"פ כי יראה חכמים ימותו שלא נאמרה בהם שכיבה אלא דנאמר בהם מיתה כאילו ח"ו כלוה יחד עם כסיל ובער יאבדו. ה"ט ועזבו לאחרים חילם כל' הכה שלהם שהיא התו' ויתפרש חילם מלשון כה לא ירשו אותם בניהם אחריהם שלא הניחו בן ממלא מקומם כ"א אחרים ירשו את כבודם ע"כ נאמרה בהם מיתה :

והוא רחום יכפר עון ולא ישחית וגו'. יל"פ במה ששמעתי הקדמה אחת ומעו זה משמיה דהה"ג מוהרש"ש זל"ה כי כשהוא האדם יש קלי' אחת שמה ול"א והיא מתלבשת בו וכשהוא בתשו' היא אזלא לה ומתפשטת ממנו והולכת ונשחת ע"כ. ואפשר דז"ר הפ' דכשהוא חוטא ומגזיר קלי' ול"א עליו שמתלבשת בו כשהוא האדם בתשו' מתקבלת תשו' והוא רחום יכפר עון ול"א ישחית דכיון שהש"ת מוחל לו העוונות שעשה ע"י שחזר בתשו' אזי גם קלי' ול"א ישחית שהיא נשחת והולכת לה. וא"ס שוב חזר בו לסורו הרע והרבה להשי'צ אפו של הקב"ה אזי קלי' ול"א יעיר כל חמתו :

א"י יל"פ במ"ש בג' ע"פ אהבתי אהבם אמר ה' ע"כ אפקוד עליכם א"כ עונותיכם משל לאובד ושונא אהבו נפרע ממנו מעט מעט שונאו נפרע ממנו ב"א. וזהו והוא רחום יכפר עון דזהבצתו ונחמלתו עם בני"ש מכפר להם עונותיהם ולא ישחיתם מכ"כ. וע"ז האופן הוא נוהג עמהם כדי שלא להשחיתם שעולה אפו בהם קלת וגובה מהם ע"י יסורין ושוב משיב את אפו ומשכך רוגזו וחוזר ומעלה אפו קלת וגובה מהם ושוב משיב אפו ומשככו וכן עזה"ד כמ"ש ואל זעם בכל יום ופרעון זוזא זוזא מיקרי פרעון. וזהו והרבה להשי'צ אפו דמעלה אפו ושוב משיבו ומשככו וכן עזה"ד עד שיגבה חובו מהם ויהיה להם קיום ויתכפר עונם ואינו מעלה אפו ב"א ומכלה אותם וז"ש ולא יעיר כל חמתו :

ויסוגרו ויבגדו כאבותם וגו' ויכעיסוהו בצמותם וגו' שמע אלד"ים ויתעבר וגו' ויטוש משכן שילו וגו' ויסגר לחרב עמו וגו'. יל"פ במ"ש ה' יושב אוהלים ז"ל ב' דברים כה"פ מי נתן למשיסה יעקב וישר' לבוזים וגו' דכל תמיהתו היא איך נפרע מהלדיקים שהם העידי' ומרשעים שהם הזורית דממ"ג דא"ס דין החוטא כמזיק יחשב די בלדיקים שהם העידי' וא"ס דינו כלוה די ברשעים שהם הזורית. לזה תי' ואמר הלא ה' זו חטאתו לו

שפגענו בכבודו בעון ע"ז דהוי מוֹזֵק וּשְׁפִיר נפרע מהלדיקים שהם העידית. וע"י שלא חזו בדרכיו הלוך ג"כ ולא שמעו בתורתו דהיינו שאר המלות הוי דינס כחוב שמדין תורה צ"ח ציבורית משו"ה נפרע גם מהרשעים ומציה"מ שהוא ציונית ע"ש. וז"ש ויסוגו ויבגדו כאבותם ר"ל שעברו על שאר עבירות שבתורה. ולא די זה אלא ויכעיסוהו בצמותם ובפסיליהם יקניאוהו שעבדו ע"ז דהוי להו דין צע"ח ודין מוֹזֵק לכן שמע אלד"ים ויתעבר וימאס מאוד בישראל ונפרע מהם בשחים רעות ושלש מהלדיקים ומהרשעים ומציה"מ וז"ש ויעוש משכן שלו אוהל שכן באדם גם ויסגר לחרב עמו ובגחלתו התעבר שנפרע מכולם גם מהל' ומהרשעים :

פב) אַנִּי אמרתי אלד"ים אחס וצני עליון כלכם אכן כאדם תמותון. יל"פ צמ"ש הע"ז ז"ל צם' דברי דוד צפ' בראשית ע"פ נעשה אדם בצלמנו ר"ל כמו שאני משפיע בעולמי ואיני מקבל וכמו אחס המלאכים שאחס מקבלים ולא משפיעים כן נעש"א בצלמנו שיהיה מקבל השפעה משמים ומשפיע ליתן לאחרים לדקה וחסד. וזהו אך צללם יתהלך איש ר"ל אס רק צללם אחד אדם הולך שהוא מקבל ואינו משפיע נמלא הולך רק צללם אחד צללם המלאכים אז יצבור ולא ידע מי אוספם עכ"ל. וז"ש אני אמרתי אלד"ים אחס וצ"ע כולכם שיהיו מושפעים ומשפיעים אכן שחבלתם מעשיכם שאינכם משפיעים כאדם תמותון. וזהו ג"כ כה"פ סר לילם מעליהם היינו ללם המשפיע ועי"כ הם מחים. אבל אנחנו הללם שהוא מאחו ית' ר"ל ללם המשפיע הוא אחנו וזהו ה' אחנו אל תיראום דע"י הלדקה אנחנו בעושים שלא ניזוק מהם כמשה"כ רודף לדקה וחסד ימלא חיים :

עד מחי תשפטו עול ופני רשעים תשא סלה. שפטו דל ויחס וגו' ופסוקים הנמשכים. יל"פ צמס"ר לה' חיים וחסד בעל משכב"ר צדק"ע שכתב דחיבת דיין צמילוי עולה גי' חק"פ ושהיה גי' רש"פ שיהיה כרשף להזיק מאן דלא לייט דינא ורמוז שם כמה רמזים בזה על דיין המורה הוראה ע"ש. ולע"ד דרש"ף רמוז אל המזיקין כמ"ש בג' ע"פ וצני רשף יגביהו עוף. והאיד"א ז"ל צס"ה פס"ד צמשז"ל אמ"ל הקצ"ה לישראל צני צראתי יל"ה צראתי לו חורה צבלין אס אחס עוסקין צחו' אין אחס נמכרין צידו. דקדק חיבת לו צבלין ופי' צמ"ש הפנ"י ז"ל צכו' מ"ש בג' כל העוסק צחו' מזיקין צבלין הימנו שנא' וצני רשף יגביהו עוף דהמזיקין נקראין צני רשף שהם צאים מן ס"מ ולילית וס"מ חלי שמו בקדושה שהוא אל' וחלי שמו ס"מ הוא סס המות ופלונית גי' ת"פ. וא"כ ס"מ ות"פ גי' רש"ף וע"י קריאתו צחו' גי' תרי"א מתמתקים הרש"פ הכו' דרש"ף עם אל' גי' תרי"א ולכן ע"י קריאתו צחו' מזיקין שהם צאים מכח ס"מ ופ' שהם בגי' רש"פ צבלין הימנו שע"י צחו' מתמתקים ולא יוכלו לקערג עליו. ואדרבא ע"י עסק צחו' הוא הופך ס"מ כולו לעוב דס"מ צא"ת צ"ש ח"י ויהיה שמו אל' ח' שהוא סס חיים וצ"ד. וזהו צראתי יל"ה צראתי לו צו' צבלין שהצחו' היא ממש צבלין להיל"ה צע"י צחו' מתמתק חליו ויהיה אל' ח'. וזכה"פ מי כההכס ומי יודע פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועוז פניו יסונה. הכו' מי כההכס שעוסק צחו' לשמה ועי"ז ומי יודע פשר דבר ר"ל שההכס יודע משצד כמו ויודע צהס אה אנשי סוכות שמשצד פס"ר שהם המזיקין הצאים מכח ס"מ ופ' שעולים בגי' רש"פ. והיינו חכמת אדם תאיר פניו שע"י צחו'

הח' שורה עליו השכ' ועי' הוא יוד'ע פש'ר שמשבר כח המזיקין. ועי' ועוז פניו של היל'ה"ר שהוא בא מכח ס"מ ישונה דע"י הח' הוא מתבטל כוחו ואין זו יכולת להחצי' האדם עכ"ד ז"ל. ולי הד"ל יל"פ ועוז פניו ישונה רמו שהוא היל'ה"ר הוא ס"מ וע"י עסק הח' פני אוחיות שמו שהם ס"מ כח שלו שהוא סם המות משתנים האוחיות בא"ת ז"ש ח"י ויהיה שמו אל' ח'י שהוא סם חיים וזהו ועוז פניו ישונה. וזהו דחיבת דיין במילוי עולה גי' רש"פ לרמוז דדיין נמי היינו תורה דכמו שט"י עסק הח' מזיקין הם בדלין הימנו ה"כ ע"י הדיין שדן דין אמת משבר כח ס"מ ופ' שעולים רש"פ כחיבת דיין במילוי שהיא רש"פ שלא יוכלו לקטרג עוד דאוחיות ס"מ ח'י שמו שהוא סם מות נהפך לעוז באוחיות אחז"ש ויהיו ח'י ויהיה שמו אל' ח'י סם חיים משא"כ אם מעוות הדין והמשפט אזי מוסיף בהם כח לקטרג ולהזיק ויהיה ח'י שמו ס"מ שהוא סם המות גובר ח"ו. וז"ר חיבת לעו'ת הדין הם בגי' רש"פ ע"ה היינו שמגביר בהם כח זכ"מ ופ' לקטרג ולהזיק :

ובזי"ן כה"פ עד מחי תשפטו עול ועי"כ ופני רשעים הם ס"מ ופ' תשא' סלה תחזקו ותנשא' אותם סלה. שפטו דל ויתום עני ורש הנדיקו וגו'. לא ידעו ולא יבינו בחשיכה יתהלכו שט"י שהם מעוותים הדין הם גורמים ימוטו כל מוסדי ארץ שהדין הוא אחד מדברים שהעולם עומד עליהם כמ"ש במס' אבות על ג"ד העולם עומד על הדין וגו'. וסיים אני אמרתי אלד'ים אתם שתדונו דין אמת לאמיתו ושט"י תהיו חזקים כמלאכים שתתבטל מכס כחו של ס"מ היא המיתה דאוחיות ס"מ שהוא רמו סם המות יהיה נהפך לעוז באחז"ש אוחיות ח'י ויהיה שמו אל' ח'י שהוא סם חיים. ובגי' עליון כולכם דלא ישלטו בכם כוחו של ס"מ להמית אתכם ע"י שאתם דיין דין אמת לאמיתו. אכן עתה שאתם מעוותים ומעקלים הדין כאדם כאשר בני אדם תמותון דאוחיות ס"מ הם נשארים בלא חילוף וס"ם המות גובר שיהיו כוחו של ס"מ שולט עליהם להזיקם ולהמיתם ח"ו :

אמרו (פג) לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד כי נועצו לב יחדיו עליך ברית יכרותו. יוצן במ"ש ה' נשמת חיים ז"ל בדרוש ז' לשב"ז ד"ג בכה"פ והיה ביום ההוא תקראי לי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי והברתי את שמות הצעלים מפיה. צמה ששמע בשם מוהר"ש פרימו ז"ל שפי' בכה"פ במלכים ז' סי"ט והיתה נצלת איזבל כדומן ע"פ האדמה בחלק יזרעאל אשר לא יאמרו זאת איזבל. דהכי פי' שחיה נצלת איזבל כדומן וגו' ולא כזבל אף דהכל ענין אחד מ"מ תפול הקפידה באומרים זבל במוקדם שם איזבל והמכוון שלא יאמרו איזבל ונכון הוא. והוא הדבר אשר דבר הנביא והיה ביום ההוא תקראי לי אישי ולא בעלי אף דשקולים הם אמנם הקפידה מלאכה מקום לטות משום דכל אלד' העמים נקראו בשם צעלים וכל מגמתי להכרית שמות הצעלים מפיה שלא יזכרו ולא יפקדו לעולם עכ"ד. וכבר נודע דמה שנקראו ישראל בשם זה הוא למען כי שמו ית' חזק ורמוז בשםם והיינו ישראל דחיבת אל הוא שמו ית'. ומרוב שגאת אוה"ע עם ה' אינם מזכירים את שמו וגם לישראל אינם רוצים לקרוא אותם בשם זה כדי שלא יעלו על לשונם שם אל כלל. וז"א אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד ר"ל שרוצים להכחידם כדי שלא יזכרו שם ישראל

ישראל עוד. וע"ז מסיים שכל מגמתם אינה עם ישראל כ"א עם ה' שלא יעלו על לשונם שמו ית'. וזהו כי עטלו לב יחדיו עליך ברית יכרותו מוסדות ש"ס שלא יעלו את השם על לשונם:

פיה) שובנו אלד"י ישענו והפר כעסך עמנו. הלעולם תאקף בנו תמשוך אפך לדור ודור הלא אתה תשוב תחיינו ועמך ישמחו בך הראנו ה' הסדך וגו'. קשרן של פסוקים הללו יוצנו לע"ד צמ"ש ה' לקט יוסף ערך תחה"מ או"ד וז"ל טעם לתחה"מ משום דאמר הקצ"ה לאדה"ר ציום חלך ממנו מות תמות בא ס"מ ואמר תגה לי נשמתו אמ"ל הקצ"ה הלוי נשמתו לחלף שנים ואני חתן לך כל הגשמות העתידים לבוא ברבית קלואה ורבית קלואה יולאה צדיינים לכן לריך ס"מ להחזיר הגשמות בתחה"מ. ותליא בזה דברי הש"ס דתמורה דמקשי' למ"ד כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני והרי רבית דאמר רחמנא לא תשיך ותן שחוזרת בצ"ד משמע דאי עביד לא מהני. כלל העולה אי אמרי' כל מילתא דאמר ל"ת ואי עביד לא מהני ח"כ לריך ס"מ להחזיר הגשמות בתחה"מ מחמת רבית כנ"ל. אבל אי אמרי' אי עביד מהני ח"כ אינו מוכח תחה"מ. ענף עץ אבות ע"כ. ובערך ח"י או"ד כתב דהקצ"ה נתן לנו ח"י בכתובה אבל קשה הלא אין ח"י לריכים לכתובה משום דכתובה היא משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. והקצ"ה בלא זה אין יכול לגרש אותנו משום שהקצ"ה כפה עלינו ההר כגיגית וקרויים אנוסים ובאנוסה כתיב לא יוכל לשלחה כל ימיו. הלא מוכר"ל דאיתא בש"ס דתמורה אונם שגירש מגורשת דכל מילתא דאמר ל"ת אי עביד מהני. ואי אמרי' לא מהני ח"כ הקצ"ה מחוייב להחזיר אותנו מהגלות עכ"ד. ובזו"ו כה"פ דקאמר שובנו אלד"י ישענו וגו' הלעולם תאקף בנו תמשוך אפך לדור ודור מאחר דאין דין אנוסה אית לן עמך גם כי גירשתנו הגירושין לאו כלום הן דכל מילתא דאמר ל"ת אי עביד לא מהני ובאונם כתיב לא יוכל לשלחה ולכן ח"י אומרים שובנו אלד"י ישענו והפר כעסך עמנו. וכ"ת מאן מוכח דהלכתא היא דכל מילתא דאמר ל"ת אי עביד לא מהני ולית הלכתא כמ"ד אי עביד מהני. ע"ז סיים ואמר הלא אתה תשוב תחיינו והע' משום דרבית קלואה הוי וכל מילתא דאמר ל"ת אי עביד לא מהני ורבית קלואה יולאה צדיינים וכנ"ל. ח"כ מה"ט גופיה מחוייב אתה כצ"י להחזיר אותנו מהגלות לכן הראנו ה' חסדך וישעך חתן לנו:

קב) בני עבדיך ישכנו וזרעם לפניך יכון. הרד"ק ז"ל כתב ישכנו היינו השראת שכי' ע"כ. ולל"ד מה בא לאשמעין בזה. ויוזן לע"ד במש"ר לה' בית פרץ ז"ל ד"ע דכתב על פסוק הכך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה שרש"י ז"ל פי' שהשרה שכינתו בתוכנו אף ערשנו רעננה צבנים וצבנות. וקשה דמאי חיבור יש בין זה לזה ופי' צמ"ש צילקוט דנשים של המדבר לא ראו דם נדה מחמת אימת השכינה. והנה קי"ל כל אשה שדמיה מרובים אז צניה מרובים. וההפך להיפך. וזשה"פ הכך יפה דודי שהשרה שכינתו בתוכנו. ושמ"ת שאין זה שבה לישראל כי מכה זה אינן רואים דם ויהיו צניהם מועטים לכן אמר אף ערשנו רעננה צבנים וצבנות כדאיתא במד"ר לכך היה המשכן נקרא אפריון ע"ש שפרים ורבים ע"י כמו המטה. וזג"כ פי' הפ' ויהי נועם ה"א עלינו היינו כפירש"י

כפירש"י צפ' פקודי שהשרה שכינתו עלינו רק לזה יש חשש שמא יתמעטו עי"ז צניהם. לכן אמר ומעשה ידינו הם צנים וצנות כמש"ל ע"פ וחבל את מעשה ידיו אלו צניו וצנותיו ש"א. ועז"א כוננה עלינו לרבותא דאף שיהיה השראת שכינה מ"מ הצנים והצנות יהיו מרובים ע"כ. ולפי"ד אפש"ל דזהו כה"פ והיה זרעך כעפר הארץ ופרלת וגו' והנה אנכי עמך ר"ל שיתרצה זרעו אע"ג דיש השראת שכי' לא יירא שמא עי"ז מיעוט הצנים מחמת אימתא דשכי' וכנ"ל. גם זהכ"פ ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרבייתי אתכם הגם שונחתי משכני בתוכם וגו' והתהלכתי בתוכם וגו'. וצו"ו כה"פ בני עזדיך ישכנו וכחז הרד"ק ז"ל ישכנו היינו השראת שכי'. ושמא תאמר דעי"ז יש חשש שמא יהיו הצנים מועטים מחמת שאין רואים דם מאימת השכי'. לז"א וזרעם לפניך יכון דאף דאיכא השראת שכי' עכ"ז יהיה מרובה זרעם נכון בצנים וצנות וזהו זרעם לפניך יכון:

א יל"פ במ"ש הצע"מ ז"ל בכה"פ כי שמע אלד"ים אל קול הגער באשר הוא שם וזת"ד הוא דהא דארז"ל דצ"ד של מעלה אין מענישין בפחות מבן כ' ה"ד כשהשכי' היא למעלה בשמים אבל כשהשראת שכינתו ית' היא למטה בארץ אזי מעניש מבן י"ג ומעלה כמו שמענישין צ"ד שלמטה. והא דשמע לישמעאל שהיה רשע והיו ימיו יותר מי"ג ה"ט דהיתה השכי' למעלה וז"א כי שמע אל קול הגער שהיה רשע וי"ז שג'ה הט' באשר הוא שם למעלה שכינתו ית' ע"כ והצ"ד ה' מרא"ה בדרוש לשצ"ז ע"ש דבזה חירץ לקושיא דלמה בימי אחשורוש הענישם למי שהיו פחותים מבן כ' אי משום שנהנו מסעו' או משום דהשתחוו לאללם למכא"ל ולמכא"ל מאחר דצ"ד שמ"ע אין מענישין פחות מבן כ'. וכחז דעפ"י הצע"מ ז"ל יתורץ יען שהיתה השכי' בגלות צבל עמהם לכס דגם והענישם כמו צ"ד של מטה שמענישים מבן י"ג ומעלה עש"ב. ולדידי עדיין חירון זה אינו מספיק דהתינה יתורץ זה למאי דהעניש למה שהיו מבן י"ג ומעלה אבל לטף שהיו פחותים מבן י"ג ולמטה מאי איכא למימר ואיכ"מ להאריך. וצו"ו בני עזדיך ישכנו וכחז הרד"ק ז"ל ישכנו היינו השראת שכי' ושמא תאמר דבזה יש חשש לגבי הצנים שיהיו נידונים מבן י"ג ומעלה ולא מבן כ' לז"א וזרעם לפניך יכון שיהיה זרעם מעשיהם נכונים לפניך ותו ליכא חשש מזה:

קד) ויציאם צבסקף וזהו ואין בשצטיו כושל. יל"ד מה תלוי צ"ז דמדוהליאם צבסו"ז מזה הוכחה דאין בשצטיו כושל מגין זה. גם למה צבאן שינה הכתוב דקרא לישראל צבס שצטים ואם נאמר דכה"פ על השצטים הם שצטי יה ממש א"ש מאי דנקט ואין בשצטיו כושל אבל נשאר לנו לדעת מה הלוי צ"ז. ויוצן לע"ד במ"ש ה' למח דוד ז"ל מפי השמועה צכו' מ"ש צפ"ק דצרכות דבר נא באזני העם וישאלו אמרי דבי ר' ינאי אין נא אלא לשון צקשה אמ"ל הקצ"ה למשה צקשה ממך לך ואמו"ל לישר' צקשה מכס שאלו ממל' כלי כוכ"ז כדי שלא יאמר אותו לדיק ועו"א קיים בהם ואלה"כ ילאו צרכ"ג לא קיים בהם. וכל המפ' דקדקו דאם לא היה צבציל אותו לדיק לא היה מקיים בהם הרכ"ג והרי דברו ית' לא ישוב ריקס וכבר אמר ועו"א ת"ש ואחכ"י צרכ"ג. וכחז שפי' צמה שידוע דהרכוש הוא שכירות של העבודה וקי"ל דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וכיון דלא נשלמו עדין הת"ש לא הו"ל

סוף. ואע"ג דאמרו דקוה"ש השלים הזמן י"ל דלא קי"ל הכי אלא כמ"ש התוס' ז"ל בשבת ד"י דקוה"ש היה בשביל עון מכירת יוסף ולא להשלים בזה. ואע"ג דארו"ל דמה שמכרו ליוסף הוא מפני שעתיד ללכת ממנו ירבעם וא"כ לא חטאו במכ"י י"ל שלא כדן עשו שאין לדון ע"ש העתיד וא"כ קוה"ש היה בעון מכירתו ולא להשלים הזמן וא"כ לא היו ראויים לכבדו דלא הו"ל סוף. אבל כשיבוא אאע"ה יאמר הרי אני ניטלתי מכבשן האש בשביל יעקב א"כ מינה מוכח דגם בחר העתיד אוליין וא"כ מה שמכרו השבטים ליוסף ע"ש העתיד לא יש בידם עון וגשאר קוה"ש להשלים הזמן והו"ל סוף השכירות וראויים ברכוש. וז"ל כדי שלא יאמר אותו לדין דאיל"ה הי"ל להקצ"ה מקום פטור לומר דקוה"ש בשביל מכירת יוסף אם לא בשביל אברהם כדי שלא יאמר וגו' עכ"ד. וזו"ו כה"פ ויוליאם בכו"ז וגו' דמדאוליאם בכו"ז היינו הרכ"ג נר' דקוה"ש השלים הזמן והו"ל סוף השכירות וראויים להרכוש מזה מוכח דאין בשבטיו כושל דאין על השבטים עון במכ"י:

עוד יל"פ בדרך דרש במ"ש בג' חולין די"א מנ"ל דאוליין בת"ר והביאו ראה מההורג דאמר רחמנא קמליה וליחוש עריפה הרג וכ"ת דדקין ליה וכו' וליחוש שמה במקום סייף נקב הוה א"ו דאוליין בת"ר. וכ' התוס' ז"ל ודילמא במקום סייף וא"ת ובסופ"ק דמכות דאמרי ר"ע ור"ע אלו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם ומפרש דהו' דקין לעדים ושיילי להו הראיתם שערופה הרג או שלם הרג ואח"ל שלם הרג שמה במקום סייף נקב הוה והבא משמע דלא חיישי' דאוליין בת"ר וי"ל דר"ע לעעמיה דאמר צפ' הלוקח בהמה דחיישי' למיעוטא ע"כ. וכ' הע"ך ז"ל וכן יש ללמד זכות על יע"א לפי"ז שלקח שתי אחיות דשמה לזה אמו עריפה היתה וליין ע"ס מגיד משרים למוהר"א ז"ל ע"כ והבי"ד ה' מלל לאברהם ז"ל ס' וירא דע"ו וכתב דלפי"ז לס' ר"ע דחייש למיעוטא יש ללמד זכות על השבטים שלא חטאו במכ"י ובהדיא אמרו בספרי צפ' משפטים בשם המכילתא ע"פ גוגב איש ומכרו יכול ו' שמונה ת"ל וגוגב איש עד שיהיה ו' קיימא. ואל יקשה בעיניך דהא חזין ללזה אמו וליוסף ה' שחיו אח"ז יצ"ח שהרי כתבו התוס' שם בד"ה ודילמא הך דאסהידו ביה עריפה הוה וא"ת דחובשים אותו יצ"ח ואם יחיה לאו עריפה הוא וי"ל דשמה קא סבר עריפה חיה ע"כ. וא"כ לס' ר"ע דחייש למיעוטא לדבריו יש ללמד זכות על אחי יוסף שמכרו אחיהם ובאמור ושעבוד מזרים לא היה בעון מכ"י אלא ז"ל שהיה בשביל שאמר אאע"ה במה אדע או בשביל שעשה אנגריא בת"ח. ויש נ"מ בזה שאם אנו אומרים ששעבוד מל' היה בשביל אאע"ה אז יכולים אנו לומר שישר' ילאו בזמן הגירות התחיל משגולד ילחק. אך אם אנו אומרים בעון מכ"י א"כ לא הגיע זמן ללכת דלא התחיל השעבוד אלא כשמת יוסף. דאין לומר שמשגולד ילחק התחיל הגירות דבג' שבת אמרו מ"מ בניו וצמותיו ש"א מהים כשהם קטנים כדי שיצבה על א"כ ופריך כדי שיצבה ערצוגא קא שקלי מיה אלא אימא מפני שלא צבה על א"כ. לכן אין לנו לומר שמשגולד ילחק התחיל הגירות בשביל חטא שעתידים השבטים לחטוא דלאו ערצוגא שקלי. ובזה פי' שם כו' המד' שלח נא ביד השלח ביד ר"ע ע"כ. דאיתא במד' ע"פ קול דודי דופק שאמר משה להקצ"ה שעדיין לא שלמו הת"ש. וז"ש בשלמא לדידי דס"ל דאולי' בת"ר

בַּת־וַלָּא חַיִּישִׁי לְמִיעוּטָא וְאִ"כ חֲטָאוּ הַשְּׁבָטִים בְּמַכִּי וְשִׁטְבוּ מַלְרִים הִיָּה צִעוֹן מַכִּי אִ"כ עַדִּין לֹא הִגִּיעַ זְמַן לֵאמֹת. אֵךְ לר"ע דְּחִישׁ לְמִיעוּטָא וּלְדַצְרִיו ל"ל שְׁלֹא חֲטָאוּ הַשְּׁבָטִים בְּמַכִּי וְשִׁטְבוּ מַלְרִים הִיָּה בְּשָׁבִיל אֲחֵע"ה וְכִנּוֹ' וְהַגִּירוֹת הַתְּחִיל מִשְׁנוּלָד יִלְחָק אִ"כ לְדִידִיהָ הִגִּיעַ זְמַן יִשְׂר' לֵאמֹת לֹא שְׁלַח נָח בִּידּוֹ שֶׁל ר"ע עַכ"ד :

וַעֲפִי"ד ז"ל יוֹבֵן כַּה־פ וַיִּזְלִיחַם בְּכוֹ"ז וְגו' וּבְהֶקֱעוּ עוֹד מִ"ש הַמֶּלֶךְ ז"ל דְּלֹא זָכוּ יִשְׂר' בְּצִיּוֹת מַלְרִים כ"א כְּשֶׁנֶּאֱמַר דִּהְשָׁלִימוּ זְמַן הַת"ש הַקְּלוֹב עֲלֵיהֶם כְּמִשְׁה"כ וְעוֹטָא ת"ש וְאִח"כ יֵלְאוּ בְּרַכ"ג. מִשְׁה"כ אִם לֹא הִשְׁלִימוּ הַזְמַן אִינֶם זֻכִּים בְּרַכ"ג וְאִ"כ בְּהִכְרַח לֹמַר מִדְּזָכוּ בְּרַכ"ג דְּנִשְׁלַם הַזְמַן וְהֵט' דִּמְשִׁנוּלָד יִלְחָק מִינֵן דִּהְשָׁעֲבוּד הִיָּה בְּשָׁבִיל אֲחֵע"ה שֶׁאֲמַר צִמָּה אֲדַע אוֹ בְּשָׁבִיל שְׁעִשָּׂה אֲנִגְרִיָּא בַּת"ח. וְלֹא בְּשָׁבִיל מַכִּי דִּישׁ לְלַמֵּד זָכוֹת עֲלֵיהֶם דְּלֹא חֲטָאוּ בְּמַכִּי וְכִנּוֹ'. דִּלְאוּ הִיָּה הַשְּׁעֲבוּד בְּשָׁבִיל מַכִּי לֹא הִיָּה עַדִּין נִשְׁלַם הַזְמַן וְלֹא הָיוּ זֻכִּים בְּרַכ"ג. וְז"ש וַיִּזְלִיחַם בְּכוֹ"ז הֵיטֵו הַרְכֵּג דְּמִזָּה הִוְכַחַה דְּנִשְׁלַם הַזְמַן דְּעִיקָר הַשְּׁעֲבוּד הוּא בְּשָׁבִיל אֲחֵע"ה וְלֹא בְּשָׁבִיל מַכִּי דִּישׁ לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם זָכוֹת דְּלֹא חֲטָאוּ בְּמַכִּירוֹתוֹ. הִרִי לֶךְ דִּמְהַרְכֵּג יֵשׁ רִאיהָ גְדוּלָּה דִּאִין עַל הַשְּׁבָטִים עוֹן בְּמַכִּי וְז"ש וַיִּזְלִיחַם בְּכוֹ"ז וְאִין בְּשָׁבִיל כּוֹשֵׁל :

וַעֲפִי"ד הוֹ"ל יוֹבֵן כו' מִדְּרַשׁ אֲבִיר ע"פ וַיִּשְׁעֵהוּ בְּיוֹם הַהוּא אִ"י מִיד מַלְרִים וְכִי בְּיוֹם הַהוּא יֵלְאוּ מַמְלָ' אֲלֵא בְּאֻחָה שְׁעָה עַמֵּד עוֹזָא שְׁרוּ שְׁמִ"ל וְאֲמַר רַבִּשְׁ"ע אֲוֹמָה זֹו שֶׁאֲחָה מוֹלִיָּא יֵשׁ לִי עֲלִיהָ דו"ד יִצְוָא מִיכָאֵל וְכו' נִשְׁתַּחֲוֶה מִיכָאֵל וְכו' בְּאֻחָה שְׁעָה הַשִּׁיב הַקֶּבֶץ וְאֲמַר יֵשׁ לִי לְלַמֵּד זָכוֹת עַל צִי כְּלוֹם נִתְחַיִּיבוּ צִי שְׁעֲבוּד אֲלֵא בְּשָׁבִיל דְּבוֹר אֶחָד שֶׁאֲמַר אֲבִירָה אֲוִיבִי לִפְנֵי צִמָּה אֲדַע כִּי אִירְשֶׁנָּה וְאֲמַרְתִּי לוֹ כִּי גַר יִ"ז בְּאֵלֵל כְּלוֹם בְּאֲרַמִּי"ל אֲמַרְתִּי בְּאֵלֵל אֲמַרְתִּי כִּבֵּר גְּלוֹי וַיְדוּעַ לִפְנֵי שְׁמִשְׁנוּלָד יִלְחָק הַתְּחִיל הַגִּירוֹת וְכִבֵּר שְׁלֹמוֹ הַת"ש וְאִין לֶךְ לְשַׁעֲבַד עוֹד צִי כְּלוֹם לֶכֶךְ נֶאֱמַר וַיִּשְׁעֵהוּ בְּיוֹם הַהוּא אִ"י מִיד מַלְרִים ע"כ. דְּלִכְאוּ קֶשֶׁה אֲמַי הוֹלֶךְ לְהִלְכֵהּ הַזֹּאת כְּלוֹם נִתְחַיִּיבוּ וְכו' דְּמַאי כ"מ אִי בְּשָׁבִיל דְּבוֹר זֶה נִגְזַר עֲלֵיהֶם כֵּן אוֹ בְּשָׁבִיל סִיבָה אַחֶרֶת הֵלֵךְ עִיקָר טַעֲמָתָא עוֹזָא הִיא דְּעַדִּין לֹא נִשְׁלַמוּ הַת"ש גַּם לִ"ד דְּמַאי הִיָּה סְבוֹר עוֹזָא בְּטַעֲמָתָא זֹאת וְאֲחָה הַקֶּבֶץ וְהוֹלִיָּא מִדְּעַתּוֹ בְּדַצְרִים הִלְלוּ. הַאֲוֹמַנֶם עַפִּי"ה יוֹבֵן דְּעוֹזָא סְבוֹר דִּהְשָׁבָטִים חֲטָאוּ בְּמַכִּי וְשִׁטְבוּ מַלְרִים הוּא צִעוֹן מַכִּי וְעַדִּין לֹא נִשְׁלַם זְמַן הַת"ש וְזֶהוּ שְׁטַעֲנָן לִפְנֵי הַקֶּבֶץ שֶׁאֲחָה גִּזְרָתָא שִׁיבִי מִשְׁעֲבָדִים ת"ש וְעַדִּין לֹא נִשְׁלַם הַזְמַן דְּלֹא נוֹכַל לֹמַר דִּמְשִׁנוּלָד יִלְחָק מִינֵן וְכִנּוֹ'. וְע"ז הַשִּׁיבוּ הַקֶּבֶץ כְּלוֹם נִתְחַיִּיבוּ צִי שְׁעֲבוּד אֲלֵא בְּשָׁבִיל שֶׁאֲמַר אֲבִירָה צִמָּה אֲדַע כְּלוֹ' לֹא כְּמוֹ שֶׁאֲחָה סְבוֹר דִּהְשָׁעֲבוּד הוּא צִעוֹן מַכִּי כְּדִי שְׁתַּטְעוֹן שְׁעַדִּין לֹא נִשְׁלַם הַזְמַן אֲלֵא הַשְּׁעֲבוּד הוּא בְּשָׁבִיל שֶׁאֲמַר אֲבִירָה צִמָּה אֲדַע וּמִשְׁנוּלָד יִלְחָק הַתְּחִיל הַגִּירוֹת וְכִבֵּר שְׁלֹמוֹ הַת"ש דְּבְּאֵלֵל אֲמַרְתִּי וְאִין לֶךְ לְשַׁעֲבַד צִי עוֹד כְּלוֹם דִּאִין עַל הַשְּׁבָטִים עוֹן בְּמַכִּי וְכִנּוֹ' דְּחִישִׁי לְמִיעוּטָא כַּר"ע :

וְבוֹי"ן כו' מִאֲמִזְל וִיפֵן כַּה וְכַה רָאָה מַה עָשָׂה לוֹ בְּצִיּוֹת רָאָה מַה עָשָׂה לוֹ בְּשַׁדָּה וִיךְ אֶת הַמַּלְרִי ע"כ. הַכוֹ' הוּא דִּהְמַלְרִי סְבוֹר דִּהֲגִס דְּבַעֲוִילָתָא בְּעַל יֵשׁ לֵהֶם לְצ"כ וּמוֹזָהֲרִים עַל אִ"א מ"מ יֵשׁ לוֹ מִקּוֹם פְּטוֹר בְּצִיּוֹתָא עֲמָה דְּחִישִׁי לְמִיעוּטָא דְּקִרָא כְּתִיב כִּי יִמְלֹא אִישׁ שׁוֹכֵב עִם אִשָּׁה בְּעוֹלָתָא בְּעַל וְתִיבָתָא אִישׁ מִשְׁמַעְתָּהּ שֶׁהוּא נ' קִימָא כְּמוֹ שְׁדַרְשׁוּ בְּסַפְרֵי

בספרי בפסוק וגו' אים עד שיהיה נ' קיימא וא"כ הוא פטור בביאתו עמה דחיישי' למיעוטא ושמא הוא עריפה וכנ"ל :

ברם סתר את עלמא אח"כ במה שהיה משעבד בו בשדה ומכה אותו באכזריות גדול מכת מות בטענה דעדיין לא הושלם הזמן ויש לו רשות לשעבד בו ולרדותו. ואם נאמר דחיישי' למיעוטא השבטים לא חטאו במכ"י אחיהם וליכא עליהם שעבוד מלד זה כ"א השעבוד הוא בשביל ארע"ה ומלד זה כבר הושלם הזמן דמשגולד ילחק מניין וליכא עליהם שעבוד ומה שהוא רודה ומשעבד בו הוא שלא כדין ומתחייב הוא בזה. ולא עוד אלא שכפי סברתו דחיישי' למיעוטא ויש חששא בו שמא הוא עריפה א"כ יולא דהורגו הוא פטור עליו שכן כתוב ומכה אים ומת מות יומת ואיהו אינו חושב עלמא לאיש ולזה מרע"ה הלך עפ"י דעתו והרגו ופטור הוא בהריגתו. וזהו ויפן כה וכה דראה מה עשה לו בבית שבה על אשתו בטענה דחיישי' למיעוטא וראה מה עשה לו בשדה דנסתר מחמתו דהו תרתי דסתרן אהדדי. וגם וירא בראה סכלית כי אין אים דהמלרי בעלמא אינו חושב עלמא לאיש דחיישי' למיעוטא דדילמא איהו עריפה ופטור הוא על ביאתו דקרא כתיב ואיש כי ישכב עם אשה בעולת בעל. אזי הלך עפ"י מדותיו דמדחיישי' למיעוטא פטור הוא בהריגתו אותו דאינו בן קיימא לכן ויך את המלרי :

ועפ"ה יובן ג"כ מ"ש המפ' בשם הארז"ל דבשביל הריגת המלרי נגזר על מרע"ה שלא יכנס לא"י. ולכאורה יקשה דהלל רז"ל אמרו דהטעם הוא משום שסירב בשליחותו ש"מ והוליו זה מקרא דכתיב עתה תראה ולא במלחמת ל"א מלכים. אכן עפ"ה א"ש דמהריגת המלרי נר' דאזיל כס' מ"ד דחיישי' למיעוטא ולכך הרגו דפטור הוא בהריגתו וכפי ס"ז יולא דהשבטים פטורים הם במכ"י וליכא עליהם שעבוד מלד זה וגזירת השעבוד היא בשביל ארע"ה ומלד זה כבר הושלם הזמן דמשגולד ילחק מניין. וא"כ אין לו עוד מקום לסרב בשליחותו ש"מ לומר דעדיין לא נשלם הזמן הת"ש לכן כשסירב בשש"מ בטענה דאזלי' בת"ר וחטאו השבטים במכ"י והשעבוד הוא בשביל עון מכירת אחיהם ועדיין לא נשלם הזמן וסתר את הקודם במה שעשה מעשה מקודם שהרגו למלרי לכן נגזר עליו שלא יכנס לא"י. שאלמלא הריגת המלרי שהיתה בתחילה שגילה דעתו דחיישי' למיעוטא לא היה נחש"ל עון במאי דסירב בשש"מ דנוכל לומר דס"ל כמ"ד דאזלי' בת"ר. אכן עתה שכבר עשה מעשה בהריגת המלרי שגילה דעתו דחיישי' למיעוטא לזה אח"כ כשסירב בשש"מ ואזיל בתר איפכא נחש"ל עון מכה הריגת המלרי שעשה מקודם היא גרמא בזיקין שנגזר עתה עליו שלא יכנס לא"י ואמ"ל עתה תראה ואז"ל עתה תראה ולא במלחמת ל"א מלכים ודברי רז"ל ודברי הארז"ל חיים וקיימים : **באו"ה** כה"פ ויוליאם כו"ז ואין בשבטיו כושל. במ"ש במד' בשעת מת"ת אמרו או"ה מה ראו אלו להתקרב יותר מכל האומות השיב להם הקב"ה אהם פרוצים בעריות אבל יצר' הם כשרים שהיו גדורים בערוה במלרים. אלא דע"ז יש להם טענה אם בגופם שלטו בנשותיהם לא כ"ש. אמנם כתב ה' כרם חמד ז"ל דהא ליתא דאיתא בס' יד יוסף הטעם שנתן להם רכו"ג הוא כמו שמלינו באצימלך שנתן לשרה כו"ז ואמ"ל הגה הוא לך בסות עינים

עניים פי' לכסות עניים האומרים מאבימלך נתעברה ולאחר שהתעולל זה החזירה. לכך הולך לבזוז ממונו לפייסה כדי שידעו הכל ש"כ החזרתך וע"י כס. ה"נ כיון שהיו אוה"ע טועמים אס גופס וכו' לזה נתן להם רכו"ג ע"כ. וזוה פי' הכ"ח ז"ל כה"פ ויהפך לבז פרעה ועבדיו ופרש"י ז"ל נהפך לבס על ממונס שהשאלום ע"ש. ובז"ו ויוליחם בזו"ז שנתן להם רכו"ג דמזה נר' דטענת או"ה שטוענים אס גופס וכו' היא טענה בעילה ואין בשכמיו כושל שהיו גדורים בעריות צמל' ועי"ז זכו בקבלת התו' ולהתקרב יותר מכל האומות. ובז"ו כה"פ טוב לי תורת פיך מאלפי זו"כ ר"ל טוב לי תורת פיך ולא לאוה"ע וה"ט משום שהייתי גדורה בערוה צמל' ומהיכן יש הוכחה לזה שהייתי גדורה בערוה ולא בטענת או"ה אס גופס שלטו וכו' מאלפי זו"כ היינו הרכו"ג שניתן לנו ממנו הוכחה יש שגדורה בערוה ועי"ז זכיתי בתו' אני ולא אוה"ע:

דו"א ה"א בכל הארץ משפטיו וגו'. עיין צס' בגדי ישע למוהר"י עטייה ז"ל דקכ"ב שהביא דברי הראשונים ז"ל שנתנו טעם לביטול טענת מודעא. הא' דברי הרשב"א ז"ל דלא נתן להם א"י אלא ע"מ שיקיימו את התו' כדכתיב ויתן להם ארצות גויים וגו'. ב' דברי ה' אש דת ז"ל דלא הוליאם ממל' אלא ע"מ שיקבלו אלד'ותו כדרז"ל צפ' אנכי ה"א אשר הולאתיך מאר"מ והו"ל כמו תליו וזין זכוייה זכיהא ולא הוי אונס. ג' דברי מוהרש"פ ז"ל מכיון שכבר אצות העולם אי"ו קיימו התו' חייבים צניהם שהם ישר' לקיימה כמ"ש בהגהו צני צי"ש וכו' שאמ"ל כבר קבלו עליהם אצותיהם ובתיב אל תטוש וגו'. וה' תנא ז"ל ביטלה מכה דחייבים לקבלה לתו' ממאי דקי"ל דינא דמלכותא דינא וכו'. וזוה פי' שס כה"פ דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד זכרו נפלאותיו אשר עשה מופתיו ומשפטיו פיהו רמוזו לתו' האש דת ז"ל. זרע אברהם עבדו צני יעקב בחיריו רמוזו לתו' מוהרש"פ ז"ל הוא ה"א בכל הארץ משפטיו רמוזו לתו' ה' תנא ז"ל יעו"ש. ואני אומר דבתיבת בכל הארץ משפטיו היא צאה ג"כ לרמוזו לתו' הרשב"א ז"ל והיינו לומר דאף דלתי' הראשונים איכא לכל חד מינייהו נרגא עוד איכא תי' אחר גדול אדונינו הרשב"א ז"ל דלא נתן לנו את הארץ אלא ע"מ כן וזהו הרמוז בכל הארץ משפטיו היינו בנתינת א"י נתחייבו בתו' :

(ק) **מי** ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו ואמריו צירוש' צפ' הרוחה למי נאה למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו ע"כ. יל"פ צמ"ש ה' מנחת שמואל ז"ל דקכ"ט בשם הריטב"א ז"ל הוצ"ד צע"י בצרכות וז"ל זה ראה שאין גמותו של ש"ץ זה לפי שלא סיים כל שצחי הצורא ית' שא"כ היל"ל למלך שיש לו אלקי אלפים דיגרי זהב והיו משבחים אותו צת"ק. אלא הגמות הוא שאין שצחות אלו של צ"ו שהם עניים גופניים מעין שצחו של הקב"ה כמלך שיש לו דיגרי זהב ומקלסין אותו בשל כסף וכמ"ש הרמב"ם ז"ל ע"כ. וכ' המ"ש ז"ל דנקט' מדברי הו"ל דדוקא בתוארים של צ"ו כגון גדול גבור וכו' בהא אמרי' סיימתינהו אבל בהודאות של הקב"ה שאינם מתוארים של צ"ו מותר. וזוה פי' אודה ה' מאוד צפי ר"ל כשהודאות הם מן תוארי ה' אז מאוד צפי ובתוך רבים אהללנו כיון שהם תוארי ה' דוקא ולא של צ"ו. וזה"פ פי' יספר לדקתך ר"ל שהם לדקותיו של הקב"ה אז כל היום תשועתך

כיון שהם תוארי ה' דוקא אבל כשאני אבוא בגבורות ה' אלד'ים וגבורות הם תוארים ג"כ לב"ו אז אשתוק ולא אחריך כ"א אזכיר נדקתך לבדך ע"ש. וזהכ"פ מי ימלל גבורות ה' ר"ל מי הוסיף לו שימלל גבורות ה' מי שהוא ישמיע תהלתו שאינם תוארי ב"ו כ"א תהלתו וז"ש ישמיע כל תהלתו. וזהו דקדוק דברי הירוש' למי נאה למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו. ועפי"ד הטור או"ח סק"ג שכתב בשם ר"י דדוקא בתפ"י קאמר שאין לשנות ממטבע שטבעו חכמים בצרכות אבל ציון לבין טעמו לית לן בה וכ"כ הב"י בשם ההש"א ז"ל פ"י ס"ס המ"ש ז"ל כה"פ הכ"ל באו"א ע"ש. ועיין בס' נשמת חיים בדרוש ג' לשה"ג שהאריך בזה. וזה"פ יודוך ה' כל מעשיך וגו' וכ"ת דיש חשש בזה לסיימתינהו וכו' לז"א דליכא חשש מזה יטן כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך המיוחדים לך שאינם מתוארים של ב"ו בהם ידברו להודיע לבני האדם גבורותיו המיוחדים לו וכבוד הדר מלכותו. וגם בזה יוצגו כה"פ הקודמים בכל יום אברך ואהללה שמך לו"ע וכ"ת כיון שגדול ה' ומהולל מאוד ולגדולתו אין חקר מדוע לא יש חשש בזה לסיימתינהו וכו' לז"א דאין חשש בזה משום דור לדור ישבח מעשיך וגבורותיך יגידו הדר כבוד הודך ודברי נפלאותיך אשיחה ועוזו טראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה ובר רב עובד יביטו ונדקתך ירכנו היינו בתוארים שהם נדקותיו של הקצ"ה דוקא ואינם מתוארים בהם ב"ו כ"א שהם דברי נפלאות וגדולות ונדקות שהם מתוארים לו לבדו ית"ש :

ק"ב) **אשרי** איש ירא את ה' במלוותיו הפך מאוד. יל"פ במ"ש בש"ס פלוגתא דרבנן זריב"ב בהכורו עשרה ב"א בין ב"א בין ב"א"ז כולם פטורים זריב"ב האחרון חייב שקרב את מיתתו וקמפלגי בפסוק ואיש כי יכה כ"ן אדם דרבנן סברי עד דאיכא כ"ן זריב"ב סבר כל דהוא נפש. ופירש"י ז"ל מיהו איכא דהכירו ב"א לא קטלינן להו דאיש כי יכה אמר רחמנא ולא שגיס שהכורו. והנה נודע דק"ס התרי"ג מלות לשיהשג לכל או"א כאלו קיימם בבלימות הוא ע"י הערבות. והמלא ימלא בני אדם שהם מתרשלים בקיום המלוות ובוטחים על הערבות דמאחר שהם ערבים זל"ז נחשז להם כאלו הם קיימו אותם בעלמם. ודעה זו היא נפסדת דדוקא ע"ל ההכרה אמרי' שמועילה הערבות והוא ממה שמלינו אטיקרא בקרא דערבות דכתיב אתם ילוצים היום וגו' כל איש ישראל לעבדך בצרית ה"א וגו' דלכאורה קשה תיבת איש היא יתירה דהיה די לומר כל ישראל ומתיבה איש דקאמר משמע אחד ולא שנים דהיינו שכל אחד ואחד חייב לקיים את כל המלות והיאך אפשר זה. ומוכר"ל דלדד ההכרה הערבות היא מועילה שיהשג לו מלוא שקיים חצירו והוא אין יכולת צידו לקיימה שנחש"ל כאלו הוא קיימה בעלמם. משא"כ בעלמא שיש יכולת צידו לקיים את המלות אזי מחויב לדרוך אחריה כדי לקיימה הוא בעלמם כל מלוא שצוה לידו ואין לסמוך על עשיית אחרים וזהו דבאה תיבת איש לאשמעי' זה דכל או"א היכולת צידו לקיים המלות יקיימם הוא בעלמם ולא יסמוך על סיוע אחרים דאיש אמר רחמנא ולא ב'. וז"ש אשרי איש כלו' אשרי למי שמדקדק בתיבת איש הכתובה בתו' גבי ערבות דמשמע מינה ה' ולא ב' ומוכר"ל דדוקא לדד ההכרה הוא שמועילה הערבות ולא במקום היכולת ועי"כ ירא את ה' במלוותיו הפך מאוד :

ק"ה מן המלך קראתי יה ענני במרחב יה. ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם. אפס"ל
 בעזר האל אם יוכשר בעיניו ית' צמ"ש הארז"ל דשס י"ה הוא צלחר ושס הוי"ה
 חינו מתחיל אלא מהבמה ולמטה וז"ס כי זי"ה ה' לור עולמים שבהם מתחיל לליר ולברוא
 העולמות. וזס"ה סולו לרוכב בערבות זיה שמו דהול"ל יה שמו מ"י זי"ה אך העיין הוא דכל
 השם כלול זי"ה וזהו זי"ה שמו י"ה במלואו הוא יו"ד ה"א גמט' כ"ו שהוא הוי"ה הרי כי
 זי"ה הוא שס הוי"ה וי"ה הוא צלחר לרמוז אך ממנו יל"א שס הוי"ה ובו כלולים כל ד'
 אותיות הוי"ה עיין צס' מעי ולא מעי פ"א. והאמ"ל ז"ל מע' כ' צמז"ש אות ד' הביא בשמו
 וז"ל צחי' הכתר הוא מג' מלויין שס י"ה דיודין ודאלפין ודההין דהיינו יו"ד פ' ה"י ש' יו"ד
 פ' ה"ה ר' יו"ד פ' ה"א ק"ך סך הכל כמנין כת"ר ע"ש. גס צס' השמות פ"ו כתב וז"ל דסוד
 שס י"ה שצפסוק שלהבת יה הוא סוד גבורה דז"א הול"א מצינה לגבורה דהשס הפנימי דג'
 כלים שיש בו הוא שס י"ה וזהו שס י"ה המתחבר עם שמי ונעשה שס"ה ל"ה שסס מלד הגבורות
 ע"כ. וידוע דהז"א נקרא הוי"ה ונקרא אדם גמט' מ"ה. וטוע שהחילונים והקל' הם תמיד כל
 מגמתם לינק מהקדושה ולהתאחו בצפירה העשירית שהיא המל' בסוד רגלים יורדות מות.
 וכשמתעלה היא למעלה להזדווג עם בעלה ז"א חזי החי' והקל' נפרדים ממנה אחר יסובו
 ריקם והיא נעשית מצחי' ז"א שזהו הדרך שכל דבר המתעלה למעלה לצחי' העליונה נעשה
 כאלו הוא מהצחי' ההיא ממש. וזו"י כה"פ מן המלך קראתי יה דהן בעון ע"י מעשינו
 הרעים חנו גורמים שיהיה להם אחיזה להחי' והקל' בשבי' שהיא המל' ויהיה לה בזה
 לע"ג ומרוב הלער שלה היא רולה לעלות אפי' לצחיגת הגבורות דז"א שהוא שס י"ה כדי להנלל
 מהלער ההוא וזהו מן המלך קראתי יה. והאל ית' ברוב רחמיו וחסדיו ענני מצחי' הכתר
 שהוא רחמים גמורים צחי' שס י"ה בהתרחצות שסס ג' מלויין דשס י"ה דיודין ודאלפין
 ודההין שסס ג' כתר וזהו ענני במרחב יה. ועי"ז יהיה לי זיווג עם הז"א במידת הרחמים
 שבו ואהיה צחי' הז"א ממש שס מ"ה ונפרדין הדינין והקל' לגמרי ממני. וז"ש ה' שהוא
 הז"א לי ר"ל שמזדווג עמי במידת הרחמים שבו ועי"כ לא אירא מהקל'. וגס אני בעלמי
 נעשיהי מצחיגתו שהוא שס מ"ה רחמים ע"י שאני מתעלה אליו וזהו מ"ה יעשה לי אדם
 שהוא הז"א הנקרא אדם גי' מ"ה. גס תיבת יעשה עולה י"ה ש"ע לרמוז שע"י שס י"ה
 רחמים המתגלה לי מתגלה לי ש"ע נסורין ויהיה ה' לי בעיזרי ואני אראה בשוגאי ואש"א
 ת"ס וההי"צ :

יְסֹר יסרני יה ולמות לא נתני. פתחו לי שערי נדק אבוא צס אודה יה. יל"פ צמ"ש ה'
 צר"י פתוסי ז"ל דכ"ד עמ"ש רז"ל ע"פ תודיעני אירה חיים אחר דוד לפני הקב"ה רבש"ע
 תודיעני באיזה וילון מפולש אובה לעוה"ב אמ"ל דוד חיים את צעי לפי ליסורין ע"כ. שפי'
 צמ"ש החיד"א ז"ל צס' רא"ד דע"י היסורין הבאים לאדם נמשך לו תועלת גדול מזה והוא
 עמ"ש הרמב"ם ז"ל והוא מהש"ס דאעפ"י דהדין הוא דוקן ואינה לפי כבודו פטור מהשבת
 אבידה אפי"ה אם התחיל והכניסה במקל חייב ומזה למדו המפז"ל דה"כ ע"י העונות דין
 גרמא להכנס המע"ט של האדם תוך עמקי הקל' תה"י הסע"א ואין כבודו ש"מ להעפל
 במקום

במקום עינופת הסע"א להוליא בלעס מפיהם. אמנם ע"י שהאלי"ת מיסרנו מלד חסדו כז"י התחיל במלוא אומ"ל גמור. וזהו הכונה דבתחילה אמר כי לא תעוז בפשי לשאול ר"ל דקאמר דהע"ה הא ודאי מובטחי שאף שעברתי על לויי האלי"ת שמוכרח במעשי לירד למקום עינופת ולער שאומ"ל אפי"ה לא שייך שאשאר שם זמ"ר. אמנם מה ששאל ממך בדרך בקשה הוא שלא תתן חסידך לראות שחת אפי' בראיה בעלמא. וק"ע דמ"ש שמובטחי שלא תעוז בפשי לשאול ה"ע שהרי תודיעני אורח חיים כמשרז"ל חיים את בני לפי ליסורין כנז' דע"י היסורין כז"י מתחיל במלוא אומ"ל גמור להוליא בלעס מפיהם ע"ש. ובזי"ו לא אמות כי אחיה ר"ל שהגם שהוכרחתי ע"י מעשי לירד למקום עינופת תח"י הקלי' הסע"א שהם בחי' מות עכ"ז לא אשאר שם כי אחיה שהאלי"ת מעליני משם ומחייה אותי ברוב חסדיו ואספר לך מעשי יה שעושה עמדי כדי להחיותני משם אעפ"י שאין כבודו ית' לירד לשם למקום העינופת עושה מעשה לחייב עלמו כז"י יסור יסרי יה והו"ל מתחיל במלוא שאומ"ל גמור ובזה פתחו לי שערי דק אבוא צם אודה יה. והחיד"א ז"ל ברא"ד דקג"ז פי' כה"פ הנ"ל על דהע"ה בעלמו על ענין חטא צ"ש שהודיע הקצ"ה צימי שלמה צו כשצקס להכניס הארון לביקה"ק ודבקו שערים זכ"ז ואמר כ"ד רגנות ולא נענה וכיון שאמר זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני שוגאי דוד כשולי קדרה והביא דברי מוהר"ח י' עטאר ז"ל ודברי מוהר"א נחום ז"ל שתוכן דבריהם הוא שלא חטא דוד כלל ועיקר ושע"ז נעשה ע"י זיווג עליון צפתיחת השערים שאילו היה צו שמן חטא לא היה נעשה ע"י זיווג עליון ובזה פי' הוא ז"ל כה"פ יסור יסרי יה וגו' עש"ב. וכשלמדתי דב"ק צו צפרק הוק"ל ע"ד ז"ל שהרי באותה סוגיית בעלמה מבואר שחטא דוד הע"ה צ"ש וגמחל לו העון שכן אמרו שם נהפכו וכו' וידעו כל העם שמחל לו ה' על אותו עון וכו' וה"ד ציוס השמיני וגו' שמחים וכו"ל ע"כ העובדה אשר עשה ה' לדוד עבדו שמחל לו על אותו עון וכו' ע"ש ואיך אמרו ז"ל שאילו חטא וגמחל לו לא היה נעשה ע"י זה הזיווג. ואחז"ר ראיתי שהחיד"א ז"ל הוא בעלמו נענש בזה ועמד והולך ליישב בדוחק כאשר עיניך תחזינה מישרים צס"ה מראית העין ע"ש. ועיין צס' מראה הגדול שהוק"ל על דבריהם כדאקשינן בעניותין והינה צל"ע ע"ש. והיתה העלמה מעי"ק דברי החיד"א ז"ל שצס' מראית העין שעמד בזה והולך לבוא לכלל ישוב כיעוש"ב :

אבן

מאסו הבונים היתה לראש פינה. יל"פ בעזר משדי במה שנודע מדברי הק' האריז"ל שהמלכות נקראת אבן וז"ס ששה משמותם על האבן האחת כמ"ש צס' המלכים פ"ד. וכ' צס' א"א פ"ב שהמלכות לעת"ל יהיה אורה גדול מהשמש היתה לראש פינה עטרה בראש לדיק ע"ש. וז"ר דהן עתה בעוה"ר בזמן החורבן אבן שהיא המלכות מאסו הבונים שהם אר"א וז"א שפוסקים השפע ומונעים אותו ממנה שאין מתייחדים עמה יחוד אצל לעת"ל יתקיים זה והיתה לראש פינה שהיא תהיה עטרה לראש לדיק יר"ר שיצב"א :

קיש) ואל' תלל מפי דבר אמת עד מאד כי למשפטין יחלתי. יובן צמ"ש ה' תולעת יעקב ז"ל בדכ"ט דנתן לנו הקצ"ה דינין קודם למ"ת כדי שיהיה לנו דין שותף עם הקצ"ה וכמ"ש צס"ס כל דיין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקצ"ה צמ"ב ע"ש. וז"ש ואל' תלל מפי

דבר אמת היא התורה ליחנה למלאכים בטענתם שטענו דאית להו דדב"מ. יען כי למשפטין יחלתי הם הדינין שנתת לי מקודם שעי' נעשיתי שות' להקב"ה והשות' קודם למלך. וזוה פי' עט"ר ול"ת אבא מארי זלה"ה כה"פ ממשפטין לא סרתי כי אחה הורחתי מקודם מ"ח ועי"ז מה נמללו לחכ"י אמרתך מדבש לפי ולא למלאכים דאין זוכים עוד בחו' מדדב"מ דנעשיתי שותף עם הקב"ה והשות' קודם למלך :

יבושן זדים כי שקר עיוותי אני אשיח צפוקדיך. וקשה מה שייכות יש זל"ז ויוזן במשרז"ל דאז"ה מונין לישר' ואומ"ל אומה ששמעה בסיני אנכי ולא יהיה לך אחר מ"י יעשו את העגל כלום תקנה יש להם. ורבים כאלה אז"ל דאז"ה אומרים לישר' דאחר שיחטאו להאלי"ת אין להם עוד תקנה באומרים עבד שסרה לרבו כלום יש לו עוד תקנה. והיינו דטענתם היא דאנו יש לנו דין עבדים עם הקב"ה והוא מלך ואחר שחוטאים לפניו אין לנו עוד תקנה דמלך שמחל ע"כ איכ"מ. האומנם ידוע משרז"ל דאין דין צנים י"ל עם הקב"ה ואב שמחל ע"כ כ"מ ויש הוכחה לזה דדין צנים יש לנו מענין עסק החו' והיינו דאם איתא דדין עבדים י"ל יש טענה גדולה כיון שהחו' היא שרצונו של הקב"ה כדכתיב ואהיה אללו אמונ' ואהיה שטועים היאך אהנו עוסקים בחו' הא קי"ל המשתמש בשרצונו ש"מ ח"מ ח"ו מעסק החו' שאני עוסק בה מינה מוכח דדין צנים י"ל וכן משתמש בשרצונו של אביו. וזוה ח"ש כה"פ הג"ל יבשו זדים הם חו"ה הטוענים עלי דאחר שאחמא אין לי עוד תקנה בתשובה ואני נקרא מעוות שלא יוכל לתקן יען דדין עבד י"ל לגבי המקום ומלך שמחל ע"כ איכ"מ יבשו המה בדבריהם אלו וטענתם מהבזל תמעט דמאחר דאין דין צן יש לי ואב שמחל ע"כ כ"מ ח"כ י"ל תקנה בתשו' והם בשקר עיוותי דאין האמת אחס יען וביטן שאני אשיח צפיקודיך שהיא החו' ועי' עסק החו' מזה מוכח דדין צן י"ל עם הקב"ה וכמשה"כ כי צן הייתי לאבי וגו' ויורני ויאמר לי יתמוך דברי לצך ואב שמחל ע"כ כ"מ. וזוה מה מחוק לחכי כה"פ חס אב אני חיה כבודי ואם אדוניס אני חיה מוראי אמר ה' לצאות דנודע דלא נחרב הבית אלא על עון ביטול תורה כמשה"כ על מה אבדה הארץ ויאמר ה' על עזבם את תורתני והחו' נקראת כבוד כמשה"כ כבוד הכמים ינחלו. וז"ש להם הקב"ה לישר' חס אב אני חיה כבודי הכונה חס רוליס אחס שאחשב לכס דין אב ואב שמחל ע"כ כ"מ ח"כ חיה כבודי שהוא עסק החו' כדי שיחשב לכס על ידה דין צנים. ואם אדוניס אני ודין מלך י"ל עמכם חיה מוראי מהראוי היה לכס לקיים מצותי ולירא ממני שלא לעבור על דברי כי מלך שמחל ע"כ איכ"מ. ובזי"ו ג"כ כה"פ ואענה חורפי דבר כי בטחתי בדברך ר"ל ואענה חורפי הם חו"ה שמהרפים אותי וטוענים עלי דדין עבד י"ל ואחר שאחמא אין לי עוד תקנה בתשו'. דאין האמת אחס אלא דדין צן י"ל כי בטחתי בדברך עי' עסק החו' שאני עוסק בה מינה מוכח דדין צן י"ל ואב שמחל ע"כ כ"מ :

ועי"ה יובן בו' מאמר רז"ל בצ"ר הוצא בהקדמת ס' נשמת כ"ח ח"ב וז"ת צני חס תקה אמרי היינו החו' ומלותי תלפון שהם תפילין ע"כ. והקושי צו מבואר דלמה נקט תפילין יותר מאחר. ברס ע"ה יובן ובהק' עוד מ"ש צג' ברכות שהקב"ה הוא מניח תפילין. וזהו

וזהו הכו' חימתי אתה גהבצ צבוג בן אס הקח אמרי היינו עסק התו' דמזה מוכח דאתה דין בן י"ל ואזי ממילא מלתי תלפון אהך שחס התפילין דלית לך מקיס פטור לומר כיון שהקצ"ה מניה תפילין הו"ל שרביטו ש"מ והמשתמש בשש"מ ח"מ דמאחר דאתה עוסק בתו' ומינה מוכח דדין בן י"ל וכן משתמש בשרביטו של אביו. וזהו הטעם לירידת הקצ"ה למגרים כדי לגאול את ישר' וכמו שהקרו הראשונים ז"ל דכיון שהקצ"ה הוא כהן כדכתיב ויקחו לי תרומה וארץ מז' היא מלאה גילולים היאך כב"י ירד לשם כדי לגאול לישר' וטמא עלמו ותירצו דישראל י"ל דין צנים עם הקצ"ה ואז מיטמא לבנו. אשר עפי"ה יוצן כה"פ והיה לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך כי צהוק יד הוליו ה' ממל'. ולכא' יל"ד דמאי נתינת טעם היא זו לחיוב מלות הנחת התפילין. צרם ע"ה א"ש וז"א והיה לאות על ידך וגו' וכ"ת היאך אני אוכל להניה הפילין מאחר שהקצ"ה מניה תפי' הו"ל שרביטו ש"מ והמשתמש בשש"מ ח"מ לז"א כי צהוק יד הוליו ה' ממל' והס טמא מאי ירד הוא למל' מלאה גילולים והוא כהן מטעם דדין צנים י"ל א"כ ה"כ לגבי התפי' דין צנים י"ל וכן משתמש בשש"א :

במשך אל האצו"ל יוצן משרז"ל ע"פ שומר שבת מהללו א"ת מהללו אלא מחול לו. היינו דע"י שמירת שבת ג"כ מוכח דדין צנים י"ל דמאחר כי זו שבת המצ"ה ואין משתמשים בשרביטו ש"מ היאך אנהנו שומרי שבת אלא דדין צנים י"ל וכן משתמש בשש"א. אשר משמירת שבת יולא ראה כי יהיה צא"ש הטא והתודה אשר הטא ונסלה לו מהטאתו אשר הטא דאז שמהל עככ"מ ולזה דרשו רז"ל שומר שבת מחול לו. שכל הפסוק אשרי אנוש יעשה זאת וגו' וגם הפסוק באחריו ואל יאמר בן הנכר וגו' הם מתפרשים היטב ע"פ התשו' ואי"ל להאריך בהם :

ראה עוניי והללני כי תורתך לא שכחתי. יוצן צמה שהקרו ז"ל דכיון שיעקב ועשו חלקו העו' ויעקב נטל לחלקו עוה"צ ועשו עוה"ז א"כ נמלא שכל מה שאוכלים ומתעודים ישר' צעוה"ז הוא גזל בידם. ומוהרש"פ ז"ל תי' דכיון דע"י עסק התו' הם מקיימים העולם כדכתיב אס לא צריתי יומם ולילה חוקות ש"י לא שמתי א"כ הו"ל כמיל מזוטו של ים וכו' דדינא הוי דהרי הם שלו לכן בפיר אכלי ונהגים מהעוה"ז כרלונס הטוב. וזהו פ' עט"ר אדוני אבי ז"ל כו' התנא באמר אס אין קמה אין תו' אס אין תו' קמה דלכא' קשה דהכפל למה והיות קשה דיוקא דרישא אדסיפא. ופי' צהק' עוד מ"ש צמט' שבת דל"צ צעון ביטול תו' הרב וציזה רבה ודבר וצנורת צא וצני אדם אוכלין ואינס צצעין ואוכלין להמס צמבקל וכו'. וז"א אס אין קמה ר"ל אס יש רעב צ"מ צעיר הוא מסיבת אין תו' שאינס עוסקים בתו'. ויהיב התנא טעם לדבריו דמה תלוי זצ"ז לזה סיים וקאמר אס אין תו' אין קמה כיון שכל הגאונות צעוה"ז הוא מסיבת עסק התו' וזהו שכפל דבריו עכ"ד. וזהו כה"פ ראה עוניי והללני כי תורתך לא שכחתי כלו' ראה עוניי והללני מהעוה"ז דהגם כי העוה"ז היא לחלקו של עשו עכ"ז אוכל אני לאכול ולשצוע ולהתעדן צעוה"ז והט' כי תורתך לא שכחתי שעי' עסק התו' הו"ל כמיל מזוטו של ים דהם שלו וליכא השבת גזל כלל. וזהו משה"כ שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול. דמודע דהשוצע הוא נקרא שלום כדכתיב השם גבולך שלום

שלוש ומהו השלום חלצ חטים ישביעך שיהיה שובע ואוכלים קמחא ומחצבך צמעייהם ושבעים ממנו וזהו שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול מטענת גזל דהעוה"ז היא לחלקו של עשו יען דע"י עסק החו' היא מתקיימת העולם והו"ל כמליל מזוטו ש"י וכו' :

עוד יל"פ כה"פ שלום רב וגו'. זהק' משו"ל דכשישראל צטלים מעסק החו' אזי צדין הוא להמסר תחת יד זרע עשו כמשה"כ והיה כאשר תריד וגו' ובתצ מוהר"מ אלשיך ז"ל דזהו משה"כ וילכו שלשת ימים צמדבר ולא מלאו מים היינו עסק החו' שנקראת מים כדכתיב כל למא לכו למים מיד ויבוא עמלק שהוא זרע עשו. וה' שערי שמים ז"ל דל"צ נ"ט לזה דכשחין ישראל עוסקין בחו' לריכין אנו לכבד את עשו אחינו הגדול ולעבוד אותו דדרשינן ואת אמר וא"ו לרבות אחיך הגדול. משא"כ כשישראל עוסקין בחו' אז הם חשופים ממנו דדרשי' את ה"א תירא לרבות ת"ח. ואפי' האב מחויב לכבד את בנו שהוא ת"ח. וזהו כה"פ ויתרוללו הצנים בקרבה ותאמר א"כ למה זה אנכי ר"ל דאם ילא עשו הרשע ראשין והוא יהיה האב הגדול מה יועיל קבלת אנכי ולא יה"ל ליעקב להיות לו חירות משע"מ שהרי מוכרה לעבוד את עשו האב הגדול ויראה לדרוש את ה"א לרבות ת"ח כמו שמלינו צשמעון העמסוכי כשהגיע לאת ה"א תירא פירש. ולכן ותלך לדרוש את ה"א ר"ל שהלכה למדרשו שש"ו ושאלה אותם אם יש לדרוש את ה"א לרבות ת"ח והשיב לה ה' שכן הוא האמת שדרשינן והגם ששי גויים צצטנק ועשו הוא הגדול עכ"ז ורצ יעבוד לעיר דעשה דכבוד תורה עדיף זת"ד ז"ל. גם ידוע מ"ש צמכ' כלה והבי"ד הזר"צ ז"ל פ' וישלח וז"ל שלום ניתן צשע"ו כי יש שט"ו באותיותיו שכל הרודף אחר השלום אין תפילה חוזרת ריקס. אלא מעתה עשו הכי נמי שלום הוא ההם נמי אמר' ומה צשעה שכתבו שלום הוא מרעיש את המדינות מפני על חרצך תהיה אם אינו מלוי עאכ"ו וכו' ע"ש. משמע מזה דעשו הוא צגי' שלום ועיין צס' לצ אריה ב' תולדות מה שפי' בזה פסוק אנכי עשו צבור וגו' עש"צ. וז"ש שלום רב ר"ל שלום שהוא עש"ו כמספר שלום יתקיים צו משה"כ ורצ יעבוד לעיר וז"ד לאוהבי תורתך היינו הת"ח דלגבי ידיהו דגם שעשו הוא האב הגדול ותייבס צכבודו מדכתיב ואת אמר הוא"ו לרבות האב הגדול מ"מ הת"ח העוסקים בחו' הם חשופים יותר ממנו דדרשי' את ה"א תירא לרבות ת"ח והוא מהוייב צכבודם. ואין למו מכשול מתי דדרשי' ואת אמר לרבות אחיך הגדול דעשה דכבוד תורה עדיף. וז"ר הכתוב ורצ שלום צניך ואז"ל אל תקרי צניך אלא צניך היינו מתי דכתיב גבי עשו שנקרא שלום ורצ יעבוד לעיר היא מתקיימת לגבי עוסקי החו' הם הת"ח שנקראים צניך וז"ש ת"ח מרבים שלום צעולם שגא' ורצ שלום צניך ח"ת צניך אלא צניך. עוד יל"פ זה ת"ח מרבים שלום וכו' צמ"ש ה' כסא שלמה דמ"ה צמשרז"ל אם צקשת לעשות לדקה עשה עם עמלי תו' דפי' דיש סוגי עניים שנים א' מלך עולם וצבניהו מיקרו מודרים הנאה מאתו ית' וסוג הב' מלך מזלס וכ"ש אם הם ת"ח וכו' עש"צ :

זאת נחמתי צעניי כי אמרתך הייתי. זדים הלילוגי עד מאוד מתורתך לא נטיתי. יש לפ' דבא הרמז למה ששמעתי צסס המפ' משל שאומרים על ישראל עכשיו שהם יושבים צגנות שהם דומים לבת נערה ממשפחת יוסין שנסאה למלך אדיר מופלג צעושר וצבורה

וכתב לה כתובה כך עלום וגם התנה על עלמו תנאים ויעודים טובים המשמחים את הלב. וחזרותיה שאר נערות נישאו כל אחת לאחד משאר העם ולא עזרו ימים מועטים עד שהמלך הגיה את אשהו שכולה וגלמודה והלך הרחיק נדוד וכמה שנים נתעכב והיא מלעצרת בלע"ר הגזיה. ושאר הנערות היו מלעיגין עליה לאמר אנה הלך דודך היכן המלכות והמעלה שהיה לך הלא טוב היה לך שתיי כמונו שחנשאי לאחד משאר העם ויהי יושבת עמו יחד להחמלם אהב' בהשקט וצבעתה כמונו היום שאנו יושבים שקטים ושאננים לאכול מעדנים ולשתות ממתקים. ומרוצ דצריהם נפשה מרה לה עד למאוד וכנסת בחדרי חדרים וצובה ודמעתה על לחייה. ואזי היא מוליאה הכתובה שכתב לה בעלה בעת נישואיה ורואה הסך העלום והיעודים הטובים שכתב לה והיא לוקחת בעלמה מעט נחמה ומתיישבת דעתה עליה וסובלת עוד לער הגלות ואלמנות חיות על סמך היעודים הטובים הכתובים בכתובתה. זהו המשל והגמשל מובן מאליו שהיעודים הטובים הכתובים בחורה הם לנו לנחמה ולמשיב נפש בגלות הארוך החל הזה. וז"ש זאת נחמתי בעיני בגלותי בין אה"ע המחרפים אותי ואומרים לי איה אלד'ך ישר' ע"י שאנכי לומדת בחורה ובנביאים ורואה היעודים הטובים הכתובים בהם יהיה לי נחמה כי אמרתך חיייתי. וזים הליטני עד מאוד הם אה"ע בחירופין ובגידופין ולכן מחורתך לא נעיתי שאני לומד בה ביעודים הטובים שלך ואנכי סובלת לער הגלות הארוך הזה ואנכי פונה ללכת אחריהם:

רחוק מרשעים ישועה כי תורתך לא דרשו. יל"פ במ"ש העי"ד ז"ל דעמ"ש דציאת הגשמה לעוה"ז משום מאן דאכיל דלאו דיליה בהיל לאסתכולי באפ"מ כדי ליהנות בזרוע. ק' דעדין יש טענת מי הקדימני וכל מה שנותן שחר הוא בחו"ה. ותי' דטענת מה"ק לא שייכא כ"א במ"ע כגון לייתת תפי' מילה וכו' אבד במל"ת והחוקים לא שייכא טענת מה"ק ובאלו היא ניוזית בזרוע. וראיתי בסכ"י דזהו כו' דהע"ה יהי לבי תמים בחוקיך שאשמור אותם דלית בהו טענת מ"ה ואז לעתיד לא אבוש שתייה נשמתי ניוזית בזרוע. וגם זהב"פ אשרי תמימי דרך וגו' אשרי נולרי וגו' אתה ליית פקודיך וגו' אף לא פעלו עולה וגו' אהלי יכונו דרכי לשמור חוקיך אז לא אבוש בהצטי אל כל מלוותיך. בהק' עוד האדם קיים מל"ת בכללותם ומלות שהם חוקים דבזה לא יש טענת מ"ה אז ראוי הוא ליקח שכרו משלם גם על שאר מ"ע דהחוקים ומל"ת יוכיחו על דאף אם לא הקדים לו היה מקיימם. וז"ש אשרי תמימי דרך וגו' ששכרם טוב והם קיימי באשרי וכ"ת דיש טענת מ"ה לז"א אשרי נולרי עדותיו העדות שאי"ב דין קדימה אף לא פעלו עולה דהיינו מל"ת אתה ליית פקודיך לשמור מאוד אהלי יכוני דרכי לשמור חקיך דבזה אם מקיימם אז לא אבוש מטענת מ"ה בהצטי אל כל מלוותיך דהיינו אף ע"כ המלות נוטל שכרו משלם ונהנה מזיו השכי' בלתי כיסופא עכ"מ. ובזי"ו דהנה הרשע הוא מי שטובר עמל"ת דאם לא עבר עמל"ת הגם שלא קיים מ"ע לא מיקרי רשע ויש לו שכר ג"כ ע"מ שלא עבר עמל"ת כמשד"ל ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מלוא וכה"א אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו. והשכל מחייב דבאזנה זמן מהזמנים הוא מקיים מלות שיש להם טעמים בחיוב קיומם ואינו מקיים מלות החוקים שאין בהם

בהם טעם מאחר שהוא עובר עמל"ת מכ"ש שאינו מקיים מצות החוקים. וא"כ נשמתו אינה יכולה ליהנות מזיו השכי' על המצות שעושה כ"א בדרך כיסופא כאשר היתה מקודם גם אחר העונש והתיקון דלגבי דידהו איכא טענת מ"ה. וזהו רחוק מרשעים רחוק מהם ישועה שתהיה ניזונית נשמתם מזיו השכי' בלי כיסופא שהיא הישועה האמיתית. וכ"ת שיהיו ניזונים מלד המצות שעשו וקיימו גם זה אינו יען כי חוקך לא דרשו שלא קיימו מצות החוקים כ"א מצות שיש להם טעם בקיומם ובהם שייכא טענת מ"ה ולכן רחוק מרשעים ישועה. והבינ"ל פי' כה"פ רחוק וגו' על אזה"ע דלא רלו לקבל התו' ומכחישין בכמה חוקים שבה שאין להם טעם ולא יועיל להם גם התשו' דחק היא להם. עיין בדרוש ו' לתשו' שהצאתי דבריו ואנכי פי' כה"פ ופערה פיה לבלי חק וכמה פסוקים יעו"ש. ובס' דרכי היס דקס"ז כתב דגם בקיום מל"ת איכא טענת מ"ה אם לא בקיומו הגדלים וסייגים שאינם רז"ל ואין על ס' בדרך ילחק דרו"א לפ' בראשית יעו"ש:

קל"ה) הלא משגאך ה' אשגא ובתקוממין אתקועט תכלית שגאה שנאחם לאויבים היו לי חקרני אל ודע לבני בחגני ודע שרעפי וראה אם דרך עולבני ונחני בדרך עולם. ואי"ל להאריך בדקדוקים ויל"פ המשך הפסוק עפ"י מ"ש בג' ערכין דע"ז בעל מימה ר"י צריה דר"ש תוכחה לשמה וענה שלא לשמה הי מגייהו עדיפא אמ"ל ולא מודית דענה לשמה עדיפא דאמר מר ענה גדולה מכולם שלא לשמה נמי עדיפא דאמר רב יאודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתו' ובמצות אעפ"י שלא לשמה שמתוך של"ש צא לשמה. ופירש"י ז"ל שעושה עצמו עניו שאינו רולה להוכיחו ואותה ענה שלא לשמה הוא אלא כדי שלא ישגאנו. והתוס' ז"ל פליגי עליו וסוברים דבכה"ג ודאי תוכחה עדיפא ופירשו דענה של"ש היינו שמשפיל עצמו ושותק בחירופו ועלבונו ולא לש"ש אלא כדי לקנות שם משום גאווה שיאמרו אדם עניו הוא. וה' שער אשר ז"ל בדרשותיו דרוש ד' כתב דמההיא דר' אילעא דמלוא ותוצה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע משום אל תוכח לך וגו' מבואר שפיר בדברי רש"י ז"ל דאף לאחרים שידע שאל יוכיח לו ישגאנו פטור ומלוא ליכא למנוע הימנו. ועם כי תוכחה איכא למ"ד עד הכאה כזר נתקשו הראשונים ז"ל בה כמו שהובא בגמק"י בההיא דר' אילעא מוכה דענה של"ש עדיפא אף לאחרים כדפירש"י וכדאמרן עש"ב. ונודע דהשגאה היא מתכנת למי שאינו מוכיח לאחר ועי"כ הוא שוגא אותו בלבו. וז"ש הלא משגאך ה' אשגא וכו' ר"ל דיש סוגים פעם שאני שוגא לעובר עבירה ע"י שאיני מוכיח אותם ופעם שאני מוכיח אותם ובתקוממין אתקועט. והדר מפרש הסוג שאני שוגא אותם ואיני מוכיח אותם הם שאם אני מוכיחם נעשו אויבים לי וז"ש תכלית שגאה שנאחם הם מי שאם אני מוכיח אותם לאויבים היו לי אפי' אני נמנע מלהוכיחם דענה של"ש עדיפא וכדפירש"י ז"ל. ושם תאמר דהשתיקה שאני שותק מהתוכחה היא מלד הגאווה שיש לי ולא מלד ענה ולכן גם בעת שמחרפין אותי משפיל עצמי ושותק על עלבוני ואינו לש"ש כ"א משום גאווה או כדי לקנות שם שיאמרו אדם עניו הוא וכפי' התוס' ז"ל. עז"א חקרני אל ודע לבני בחגני ודע שרעפי וראה אם דרך עולבני ונחני בדרך עולם כלו' שאין צי מחשבות האלו אלא

אלא דוקא מניעת התוכחת הוא משום כדי שלא ישאלו ויהיו אויבים לי. או יאמר כפי פי' התוס' ז"ל דרוד הע"ה אומר על עצמו דאיכא גביה תוכחת לשמה וגם ענה לשמה תרתי לטיבותא. וז"ל הלא משגאריך ה' אשגא ובתקוממין אחקוטע ר"ל שאני מוכיחם ומחקוטע עמהם אעפ"י שאני יודע שע"י התוכחת הם נעשים אויבים לי עכ"ז איני נמנע מלהוכיחם כדי לקיים מלות התוכחת. וגם הענה שאני שומע תרפתי ושותק אינה ענה של"ש בשביל גאוה או כדי לקנות שם עניו אלא היא ענה אמתית. והו' חקרני אל ודע לבני וגו' וראה אם דרך עולב צי אם יש צי איזה פניה מאלו וגחני בדרך עולם :

עוד יל"פ בהק' מש"ר לה' משה ידבר ז"ל דעו"צ שהביא קרא דכתיב לא תשגא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. ודקדק דלמה כתוב בלבבך היל"ל בלבבך דבלבבך הוא מורה צב' ילריך כמשו"ל ע"פ בכל לבבך צב' ילריך ציל"ט וציל"ה"ר ואיך שייך לומר הכא דאסור לשמוא ציל"ה"ט. ופי' דהנה יש שני מיני שגאה אחת על לא חמס והיא שגאה חמס וזו היא צאה מלד יל"ה"ר. ויש שוגא חבירו מחמת שרואהו עובר על דת עובר עבירות והוא שוגא אותו מחמת הערבות פן ח"ו יתפס בעונו וזוהי מלד יל"ה"ט שמקנא על חבירו שהולך בדרך רע. ויש ס"ד לומר דשגאה זו היא מותרת לזה בא הכתוב לומר שאפי"ה אסור. וז"ל לא תשגא את אחיך בלבבך דשני מיני השגאה הם אסורות. השגאה שהיא מלד היל"ה"ר שהיא ש"ח ח"ל טעם למה היא אסורה דהשכל מחייבו. אבל השגאה שהיא מלד היל"ה"ט וכנ"ל דיש ס"ד לומר שהיא מותרת לכך נתן טעם למה היא אסורה לז"ל הוכח תוכיח ח"ע ולא תשא עליו חטא כלו' יש צידך לתקן הדבר ע"י שתוכיחני פעם אחר פעם ועי"ז לא תשא אתה עליו חטא כלו' בשבילו דאם יחזור צו ע"י התוכחה הנה מ"ט ומ"ן ואם אינו חוזר צו ילאת אתה מהערבות ואחרי את נפשך הלל עכ"ד. והנה הגם דמדבריו ז"ל נר' שאפי' אחר שהוכיח אותו ולא חזר צו אין לשגאתו וכנ"ל. אבל אין האמת כן אלא אדרבא מלוא לשגאתו ועיין צב' החינוך ס' קדושים מלוא רל"ח דכתב וז"ל שורש המלוא וכו' אבל בשגאת הרשעים אין צו איסור אלא מלוא לשגאתם אחר שוכיח אותם על הטאתם כמה פעמים ולא רצו לחזור בהם שגא' הלא משגאריך ה' אשגא ובתקוממין אחקוטע עכ"ד ע"ש. גם הרמב"ם ז"ל כ"כ בפירושו. עוד נקדים מ"ש בהצ"צ ז"ל צב' פסוק ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו דבר גדול דבר הגביא אליך הלא תעשה ר"ל שיאמר שדבר גדול דבר אליך הגביא כשלא תעשה זת"ד ז"ל. ובזה פי' מוהר"י מאייו ז"ל כה"פ אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלא את עשו ליעקב נאום ה' ואוהב את יעקב כלו' מבלי היות עדיין את עשו ליעקב צטרס יולדו מרוב אהבתי אתכם ואוהב את יעקב ואמרתי כי צילחק יקרא לך זרע ולא כל ילחק. גם ה' צן אברהם ז"ל פי' בזה כה"פ ויאמר בלק אל בלעם הלא שלח שלחתי אליך לקרוא לך למה לא הלכת אלי דחיבת הלא יתירה גם היל"ל למה לא באת אלי צרם ע"ה ח"ש ובהק' עוד דבלעם היה יותר שוגא מבלק לכן אמ"ל בלק הלא שלח שלחתי אליך לקרוא לך כלו' מבלי שאשלח לך למה לא הלכת מעצמך וכו' ע"ש. וז"ש הלא משגאריך ה' אשגא כלו' מבלי היות משגאריך ה' אשגא ר"ל שקודם שאשגא משגאריך

משנאריך אני בתחילה ובתקוממין אתקוטט שאני מוכיח אותם פעם אחר פעם כמה פעמים ואתקוטט עמהם וכשלא ישמעו לתוכתי והם עומדים במרדס אני תכלית שנאה שנאחים שמה שמוטל עלי מההויז לעשות תוכחת עד הכאה עד מיפה עשיתי והם נהפכו לאויבים לי שאני מותר ומלוא לשנאחם וכמ"ש החינוך ז"ל אבל מקודם לכן אפי' שנאה זו שהיא מלד ילד"ט אסורה. וז"ש תכלית שנאה שנאחים בזמן שלאויבים היו לי ע"י התוכחת שהוכחתי אותם מקודם :

(כא) **כי** תשיחם זרכות לעד תחדהו בשמחה את פניך. יוצן במ"ש ה' חן יוסף ז"ל זכה"פ שמחה לאיש במענה פיו דבא לרמוז על הזרכות שהמזכר הוא בעלמו עונה אמן שכל הזרכות אחד מזכר ואחד עונה אמן חוץ מד' זרכות שהמזכר הוא בעלמו עונה שסימנס המס"ה ח' העולמים מ'לך מהולל בתשצחות ש'ומר את עמו ישראל לעד ה'מזכר את עמו ישר' בשלום. והטעם לפי שהן סוף הזרכות וידוע משרז"ל גדול העונה אמן יותר מהמזכר לפי שהעונה מיוחד הוי"ה ואדנ"י ששניהם גי' אמן. ובאלו הד' זרכות שהמזכר הוא בעלמו עונה אמן הוא ג"כ מיוחד. וז"ש שמחה אותיות חמשה רמוז לאלו ד' זרכות שסי' חמשה לאיש במענה פיו ר"ל שהאיש המזכר הוא בפיו עונה אמן ואין אחר עונה אמן ושמחה היא לו ג"כ שהוא יהיה גדול שמיוחד הוי"ה ואדנ"י משא"כ בשאר הזרכות שהעונה הוא גדול ממנו שהוא מזכר עכ"ל. ועם שהדברים הם נכונים מ"מ עדיין קשה דיש עוד זרכת זונה ירושלים דהמזכר הוא עונה אמן וזה הוא מוסכס בדברי מרן ומור"ם ז"ל עיין או"ח סיקפ"ח. משא"כ אחר יהללך ואחר ישתבח דבש"ע סירע"ו כתב מרן ז"ל דנהגו לענות אחריהם אמן ומור"ם ז"ל כתב י"א שאין עוגין אמן רק אחר זרכת זונה ירושלים צהמ"ז וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות. ובמקומות שנהגו לענות אמן אחר יהללך וישתבח יענה ג"כ אחר זרכת שומר עמו ישר' לעד עכ"ל. הרי דזרכת זונה היא פשוטה יותר דעונה אמן אחריה. ולפי דרכו של הח"י ז"ל לי הדל יומתק יותר לפרש בקרא דכתיב כי תשיחם זרכות לעד היינו דהגם דהעונה אמן הוא גדול יותר מהמזכר עכ"ל הוא יברך ע"כ דבר ודבר שרריך זרכה והוא מתזכר ג"כ בזה וזה כי תשיחם זרכות לעד. אבל מה שיש לו חדוה ולהלה ביותר וז"א תחדהו הוא כשמזכר הזרכות שמונה עליהם אמן אחר זרכותיו דמיוחד הוי"ה ואדנ"י שהם אותיות בשמה"ה שהם ה' זרכות שסימנס בשמה"ה ז'ונה ירושלים ש'ומר את עמו ישר' מ'לך מהולל בתשצחות ח' העולמים ה'מזכר את עמו ישר' בשלום דמיוחד בהם קצה"ו וזהו את פניך א"ת רמוז למלכות אדנ"י ופני"ך רמוז לשם הוי"ה כדכתיב פני ה' אור פני מלך חיים דמיוחד הוי"ה ואדנ"י יחד :

(פז) **נכבדות** מדובר בך עיר האלדים סלה. יל"פ מאי דכתיב נכבדות לשון רבים במ"ש צוה"ק פ' וישלה דשכי' לא שריא בחו"ל כ"א לאגנא וכו'. דבזה פ' המפ' כה"פ מה נורא המקום ר"ל דיש בו סכנה גדולה עד שיהיה בו גלוי שכי' כדי להגן עלי חין זה ר"ל דחל"כ אני מוכרת כ"א בית אלד"ים שהוא א"י שיהיה בה השראה שכי'. וז"ר ובמור"א גדול זה גלוי שכי' ר"ל דבחו"ל כשיהיה סכנה ומורא גדול אני יהיה גלוי שכי' להגן ולהליל ולכן

ולכן נעשה גלוי שכי' וגלה עליהם במל' שהיו בסכנה גדולה כדי להגן ולהציל. וזילקוט תהלים רמז תקס"ב ע"פ דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד אמר ר' יוסי בן חלפתא לר' ישמעאל בריה מבקש אתה לראות פני השכי' בעוה"ז עוסק בתורה בא"י שגא' דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד ע"כ. ובג' ברכות פ"א אמר ר"ח מ"ד אהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אהב ה' שערים המלויים בהלכה יותר מב"ב וב"מ. והוא אהב ה' שערי ציון שערים המלויים בהלכה עסק החו' בשערי ציון היא א"י דבזה זוכה להשראת שכי' בתמידות גם בעוה"ז מלבד ראיית פני השכי' בעוה"ז כדכתיב והיו עיניך רואות את מוריק. משא"כ בתו"ל דאינו זוכה להשראת שכי' כ"א לאגנא. וז"ל תדע למה אהב ה' שערי ציון ר"ל א"י ולא תו"ל יען נכבדות מדובר בך שתי כבודות יש דמלבד דזוכה לחזות בנועם ה' בעוה"ז גם עכשיו בעוה"ז עיר האלדים סלה שתמיד זוכה להשראת שכי' בקביעות ע"י עסק החו' שם :

קמ"ד ד' מה אדם ותדעו בן אנוש ותחשבהו אדם להביל דמה. אפשר לרמוז במה שנודע מכתבי האריז"ל דשם מ"ה הוא מורה לרחמים ושם ב"ן הוא מורה לבחי' דין. גם שם אדם הוא מורה לחשיבות ומעלה ושם אנוש הוא מורה לגריעות ופחיתות. והיינו שאם האדם הוא הולך בדרכי ה' בכשרות וישרות במלומע"ט והוא בבחינת אדם אזי הוא ית' מתנהג עמו בשם מ"ה רחמים שגם תיבת אדם גי' מ"ה. וכשאינו הולך בדרכי ה' והוא בבחי' אנוש פחות המעלה אזי הוא ית' מתנהג עמו בשם ב"ן שהוא בחי' דין. והוא הרמז ה' שהוא במילוי מ"ה והאדם הוא בבחי' אדם המעלה אזי ותדעו' מלשון וידע אלדים דמתנהג עמו בשם זה שהוא רחמים. אבל שם ב"ן שהוא דין והאדם הוא בבחי' אנוש אזי ותחשבהו' מלשון בשוא גלוי אתה תשבחם או יאמר שמהשיב אותו אדם להביל דמה ימיו כאל עובר שמתנהג עמו במדה"ד ומאבדו :

וכן רמזו המפ' בחיבות מה אנוהו מה חייע. הכוונה אם יש לנו מידת הענוה והושבים עלמנו כלא חשיב וזהו מה אנוהו ע"ד מ"ש וגנוהו מה אזי תהיה הגהגתו והשפעתו וחיותו משם מ"ה וזהו מ"ה חייעו שהוא רחמים גמורים וכן מ"ה אשור לך ואנחמך. ויש לרמוז בזה מ"ש במס' ד"א רבה אהוב את הענוה כדי שתמלא את ידיך. היינו דתיבת ידיך שמספרה דס רמז לדין דכדי שלא יתנהג עמהם במדה"ד הרמזו בתיבת ידיך שגא' להם השפעה מלמעלה. אהוב את הענוה עי"כ יתוסף אחד על תיבת ידיך ויהיה מ"ה ואזי יהיה לך ההשפעה משם מ"ה שהוא רחמים גמורים. עוד יש לרמוז דתיבת תמלא היא עולה אותיות לאמ'ת רמז למ"ש החיד"א ז"ל בס' ככר לאדן דקל"ב בשם האריז"ל דכונת העוסק בתו' לשמה הוא לתקן פראוף לאה הנקראת ענוה דמי שהוא עניו ועוסק בתורה לשמה מתקן פראוף לאה שהיא ענוה. ובהא כיחא דילאית ב"ק ואמרה הלכה כב"ה דעטותין הן והקשה מרן ז"ל בכללי הג' דאטו מפני שיש להם ענוה דהיא מידה טובה כהפך הדין ותי' דביבות הענוה יכוין לאמת. וכ' החיד"א ז"ל דלכן בהיות עניו אחוז בענוה ועוסק בתו' לשמה ליחדה עם האמ'ת ת"ת לכך זוכה לכיון אל האמ'ת וע"י מתייחדת מ' בז"א שהיא בחי' יראה

יִרְאֶה. וז"ש ר' מאיר כי העוסק בתורה לשמה מלבשתו ענוה וירא'ה שהיא צה' לאה ורחל שהוא מתקנס והוא נשפע מהם ע"כ וז"ש אהוב את הענוה כדי שעי' הענוה שתכנין לאמת וזהו שתמלא' שתכנין לאמת ועי"כ יהיה השפעה לידך. או אותיות שתמלא שתייחד לאמ'ת ת"ת ח"ת רמז למ' כנודע שעי"כ מתייחדת מ' בז"א שמתקנס והוא נשפע מהם וזהו כדי שתמלא את ידיך שיהיה לך השפעה לידך ביתר שאת וביתר עז:

קָרוֹב ה' לכל קוראיו וגו' וארז"ל יכול לכל ת"ל לכל אשר יקראוהו באמת ע"כ. יל"פ דבריהם במשרז"ל אין תפלתו ש"א נשמעת אלא"כ משים עלמו כבשר ר"ל רך ועניו שגא' יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'. וכו' ה' שער החלר ז"ל בסירל"א שאמרו הראשונים דמשלשה גלמוד מדת הענוה מאלע"ה שאמר ואנכי עפר ואפר וממשר"ר ע"ה שאמר ונחנו מה ומדוד הע"ה שאמר ואנכי תולעת ולא איש. ובז"ר מאד מאד הוי שפל רוח שר"ת הג' הוא מא"ד. וז"ר הכחוב ואחס הדבקים בה"א חיים כולכם היום שאת'ס הוא ר"ת א'פר תולע'ת מ"ה שעי"ז שתציטו ותחבוגנו בג' הנו' אז יש לכם דבקות בה'. ושזהו הרמז השלוש של עצות לג' לדיקים הג"ל שמהם גלמוד מדת הענוה עש"ב. ובזי"ו קרוב ה' לכל קוראיו ועי"ז אז"ל יכול לכל דאי דברים כפשתן דקרוב לכל קוראיו קשה מקרא דכתיב יבוא כל בשר להשתחוות לפני דאין תפלתו ש"א נשמעת אלא"כ משים עלמו כבשר. ותיירו ת"ל לכל אשר יקראוהו באמ'ת ר"ל ה"ד למי שהוא עניו ויש לו מידת אמ'ת שהוא לומד הענוה מג' לדיקים שאמרו אפר' מ'ה תולע'ת ר"ת אמ'ת אזי מתקבלת תפלתו ואינה חוזרת ריקס דכמין אסיפיה דקרא דקאמר לכל אשר יקראוהו באמ'ת. וזהו מ"ש ומצקשים ועבר לבנו לעבדך באמ'ת. וז"ש בתפילת י"ה ותן שכר טוב לכל הצועחים בשמך באמ'ת ושם חלקנו עמהם. וזהו כה"פ ה' מי יגור באהלך וגו' הולך תמים וגו' ודובר אמ'ת בלבבו ר"ל שמדת אמ'ת ר"ת אפר' מ'ה תולע'ת דובר בכל לבו מלב ומנפש לא מן השפה ולחוץ וזהו לא רגל על לשונו כל' שאינו רגיל בזה דוקא על לשונו ולא בלבבו אלא גם בלבבו דובר אמ'ת דבעינן שפיו ולבו יהיו שוין. ועיין להחיד"א ז"ל בס' רא"ד משג"ע להא דארז"ל אין תפי' ש"א נשמעת אלא"כ משים עלמו כבשר וכו' ולא עו"א שאין תפלתו נמאסת ע"ס. ואפשר דהיינו שמתמיה דהע"ה ואומר אלי אלי למה עזבתי רחוק מישועתי דברי שאגתי אלד' אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי וגו' ואנכי תולעת ולא איש וגו' ר"ל מאחר שאנכי מחשיב עלמי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם שיש לי מידת הענוה א"כ מדוע אקרא יומם ולא תענה שאין תפילתי נשמעת:

כִּי רואה ה' בעמו יפאר עניים בישועה יעלזו חסידים וגו' לעשות נקמה בגויים וגו' לעשות בהם משפט כתוב הדר הוא לכל חסידיו. יל"פ במ"ש ה' בנין אריאל וה' מחנה לוי ז"ל טעם למה לא נתפרש בפי' בתורה ענין מיתת הלדיקים כ"א עמון ברמז במשה"כ גכ כל חולי וכל מכה אשר לא כתוב שדרשו רז"ל זו מיתת ה'ל'. יען דבישר' דוקא עשה ה' ככה העוצה הזאת דאם הדור הם חוטאים וחייבים כליות ה"ו אזי מסלק לדיק א' ומכפר על הדור משא"כ אזה"ע איש בעונו ימות. וזהו מ"ש הקב"ה לאלע"ה אנכי מגן לך ואמרו במד' שאמ"ל

שאמ"ל ממך אני מעמיד מגנים של לדיקים ומנח לא העמדתי מגנים ש"ך. ופי' היפ"ת ז"ל דר"ל דבני נח אינו מסלק הל' א' לכפר על הדור אבל ב'ישר' מסלק לדיק א' כדי לכפר על הדור ע"ש. וזוהי פי' כת הקודמים ידיו בגויים מלא גויות מחץ ראש על ארץ רבה. ונודע דכל המכות הכתובות בתו' הם יחזרו ישראל בתשו' וילכו בדרכי ה' אז מהפך השי"ת אותן המכות על האויבים שהם אזה"ע כמשה"כ ונתן ה"א את כל האלות האלה על אויביו ואחיה תשוב דכשתשוב גם ה' ישוב מהתוכחות מלהביאם עליך ויהפכו על אויביו ונתנם בכל שונאיו. משא"כ מידה זו דמיתתן ש"ל אי אפשר שישוב על אזה"ע כי לא שייכה בהם שאין הקב"ה חפץ בכפרתם שתהיה ע"י נטילת הל' א' לכפר בעדם. ולכן זהו הטעם שלא נתפרש בתו' מכה זו של מיתת הל' כי ליתיה בחזרה לאזה"ע ע"ש. וזוהי פי' כמוהר"א פלאג' ז"ל בס' צירך את אברהם כה"פ נודי ספרת אתה שימה דמעתי בנאדך ודרשו רז"ל זה על הצובה ומוריד דמעות על א"כ שהקב"ה סופרן ומיתתן בצית גמיו. וכ"ת אחר כל הכבוד הזה מדוע לא נכתב צפי' בס' התו' מיתתן ש"ל והיינו הלא בספרתך דאנו רואים דלא נכתב צסה"ת כ"א נרמז בתיבת אשר ל'א כתוב דליתיה בס"ת. ע"ז השיב אז ישובו אויבי אחר דבשאר המכות הכתובות בזמן שישובו ישר' בתשו' אזי יתקיימו הקלות בהאויבים שהם אזה"ע. אבל זו בלבד ביום הקרא זה ידעתי כי אלד'ים לי כי הקב"ה לי דוקא נתן תוכחה זו ולא לאזה"ע ולכן לא נכתב צפי' בס"ת. ונקט שם אלד'ים ע"ד נורא אלד'ים ממקדשך שדרשו שהוא על מיתתן ש"ל דהוא צסם אלד'ים זת"ד ע"ש. וצו"ו כה"פ כי רוצה ה' צעמו יפאר עניים צישועה וגו' כלו' הגם שחזרו ישר' ונגזר עליהם איזה גזירה רעה ח"ו עכ"ז כשיחזרו בתשו' הקב"ה מצטל אותה הגזירה מעליהם ומושיע אותם ממנה שלא תתקיים בהם ומקיים את דברו שמהפך אותם המכות על אזה"ע וזהו יפאר עניים צישועה יעלו חסידים וגו' ע"י שמהפך אותם ומקיימם באזה"ע וזהו לעשות נקמה בגויים תוכחות בלואמים שהתוכחות שבתו' מקיימם באזה"ע. אבל זהו דוקא לעשות בהם משפט כתוב כלו' התוכחות שהם כתובים צפי' בתו' משא"כ מיתת הלדיקים שאינה כתובה צפי' בתו' אלא היא באה ברמז אינו מקיימה באזה"ע אלא כשיחזרו בתשו' מתבטלת הגזירה ההיא מכל וכל יען דתכלית מיתת הל' נמשך ממנה טובה והיא דוקא שייכה לישר' ולא לאזה"ע וז"ש הדר הוא לכל חסידיו לישר' דוקא ולכן לא נכתבה צפי' בתו' כדי שלא תתקיים בהם :

והנה בקרא דכתיב אנכי מגן לך ודרז"ל שאמ"ל הקב"ה מנח לא העמדתי מגנים ש"ל וממך אני מעמיד מגנים ש"ל וכנ"ל. עדיין יל"ד בתיבת אנכי דגר' שהיא יתירה. צרם יל"פ דהנה נודע דתיבת אנכי צכמה מקומות דרשו אותה רז"ל כינוי לדבור אנכי ה"א של יו"ד הדברות וכמ"ס צפ"ד דברכות ע"פ והאנכי לא אשכחך. אשר בזה פי' הרצ"ע ז"ל הבי"ד ה' גלות יעקב מע' א' ד"ו כה"פ שאמר אבימלך לאאע"ה ועתה השבע לי באלד'ים הנה וגו' ויאמר אברהם אנכי אשבע. דמאמר אנכי אשבע משולל ההבנה דתיבת אנכי יתר. אבל הכו' שאבימלך הי"ל ע"ז חקוקה על צשרו ואמ"ל לאאע"ה השבע לי באלד'ים הנה דייקא היינו במקום ע"ז שצשרו ואאע"ה השיב לו שאינו נשבע באותה ע"ז כ"א באנכי ה"א.